

Mahamakut

Graduate School Journal

**วารสาร บัณฑิตศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย**

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2567

Vol. 22 No. 2 July – December 2024

ISSN: 1685-4063 (Print)

ISSN: 2697-4843 (Online)

วารสารบัณฑิตศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Graduate School Journal

ISSN: 1685-4063 (Print)

ISSN: 2697-4843 (Online)

ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2567

Vol. 22 No. 2 July – December 2024

กำหนดออกวารสาร: ทุก 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)

จำนวนพิมพ์ : On Demand

❖ วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัยของคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ตลอดจนแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระพุทธศาสนา ปรัชญา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ การจัดการเชิงพุทธ จิตวิทยาบริหารธุรกิจ การบริหารการศึกษา การพัฒนาสังคม เป็นต้น
2. เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติ พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัย และสังคม
3. เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางวิชาการให้เป็นไปตามพันธกิจของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

❖ รูปแบบการดำเนินการกลั่นกรองบทความ

กองบรรณาธิการได้ให้ความสำคัญกระบวนการจัดทำวารสาร ตั้งแต่การคัดเลือกบทความ และจัดส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาถ้อยแถลงบทความ บทความละ 3 ท่าน ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานทางวิชาการ และในการประเมินใช้รูปแบบผู้ประเมินไม่ทราบชื่อผู้แต่งและผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้ประเมิน

❖ เจ้าของวารสาร

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ถนนศาลายา-นครชัยศรี ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

❖ ที่ปรึกษา

พระธรรมวชิรจินดาภรณ์, ผศ.ดร.

พระศรีวชิรวาทิ, ผศ.ดร.

พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ผศ.ดร.

พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.

อธิการบดี

รองอธิการบดี

รองอธิการบดี

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

❖ กองบรรณาธิการภายใน

พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.

พระครูศรีวีระคุณสุนทร, ผศ.ดร.

พระมหาไกรวรรณ ชินทตติโย, ดร.

พระมหาชนบ สหายปญโญ, ดร.

พระมหาจักรพล อาจารย์สุโก, ดร.

รศ.ดร.สุวิญ รักษัตย์

รศ.ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน

ผศ.ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์

ผศ.ดร.เกษภา ผาทอง

ผศ.ดร.สุธาสินี แสงมุกดา

ดร.กฤตสุขชิน พลแสน

ดร.ประเวช วัฒนาแก้ว

ดร.สิริพร ครองชีพ

ดร.กฤตพิศิษฐ์ ปุณณภัทร์ธนากุล

ดร.เชษฐนิติภัทร พรหมชิน

ดร.ปริญญา ตรีธัญญา

ดร.พันธุ์ธัช ศรีทิพันธ์

ดร.सानิตย์ สีนาค

ดร.เชน เพชรรัตน์

ดร.ปาริณันท์ ปางทิพย์อำไพ

ดร.สุระ พิริยะสงวนพงศ์

อาจารย์สิทธิเชศวร์ เจนเรื่อย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

❖ กองบรรณาธิการภายนอก

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง

ศ.ดร.จ่านงค์ อดิวัฒนสิทธิ์

ศ.ดร.วัชรระ งามจิตรเจริญ

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.ประเวศ อินทองปาน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ.ดร.อำพล บุคตาสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รศ.ดร.ศุภกาญจน์ วิชานาติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รศ.ดร.วุฒินันท์ กั้นทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
รศ.ดร.บุญเหลือ ใจมโน	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
รศ.ดร.ธีรวิทย์ ภิญโญณัฐกานต์	มหาวิทยาลัยชินวัตร
รศ.ดร.ประกาศิต สิทธิธิตกุล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รศ.ดร.सानุ มัทธนาตุลย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.สุขุมพงศ์ ชาญนวงค์	มหาวิทยาลัยชินวัตร
พระศรีรัตโนบล, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ (ตุนิน), ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาพจน์ สุวโจ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาฉันท จิรฉนโท, ผศ.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ธานี สุวรรณประทีป	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ธีรต์ม์ แสงแก้ว	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผศ.ดร.สมบูรณ์ วัฒนนะ	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร.ชาติเมธี หงษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยนอร์ทอีสเทิร์น
ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.สุณี เวชประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช
ผศ.ดร.ปาริสุทธิ์ เลิศคชาธาร	มหาวิทยาลัยรังสิต
ดร.เพ็ญศรี บางบอน	มหาวิทยาลัยชินวัตร
ดร.ภารณ์ อินทร์เล็ก	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ดร.สิโรตม์ ภินันท์รัชต์ธร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ดร.อาสา คำภา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ดร.ศรัณย์ มะกรูดอินทร์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
ดร.สุวรรณดา ดลภราดร	มหาวิทยาลัยพะเยา
ดร.พงษ์ศักดิ์ อัครวัฒนากุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ดร.ศุภโชค มณีมัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Ven.Dr.Neminda	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
นางสาวพลอยชมพู ยามะเพ้วน	กรมศิลปากร

❖ กองจัดการวารสาร

ดร.สันติราษฎร์ พวงมณี

ดร.ชมพูนุช ช้างเจริญ

นางวสุมดี นันตมาศ

พระธวัช รุกขิตสทโธ

บรรณาธิการ

รองบรรณาธิการ

ผู้จัดการวารสาร

ผู้ช่วยผู้จัดการวารสาร

❖ ติดต่อสำนักงานกองบรรณาธิการวารสาร

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส (อาคาร B 7.1) ถนนศาลายา - นครชัยศรี ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170 โทร.0-244-6000 ต่อ 1056, 1058, 1062

❖ เว็บไซต์วารสาร

www.gs.mbu.ac.th, <https://so04.tci-thajp.org/index.php/mgsj/index>.

บทความวิชาการและบทความวิจัยในวารสารฉบับนี้ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนเท่านั้น
ขอสงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความประจำฉบับ
วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2567

พระสุทธิสารเมธี, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาชนบ สหายปญโญ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาจักรพล อาจารย์สุโก, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักษ์สัตย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.กฤตสุขชิน พลเสน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.เชน เพชรรัตน์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.ปาริณันท์ ปางทิพย์อำไพ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.กฤตพิศิษฐ์ ปุรณภัทรธนากุล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.สุระ พิริยะสงวนพงศ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.เชษฐันติภัทร พรหมชิน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.สิริพร ครองชีพ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร	มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ผศ.ดร	มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุตดาสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ วัฒนะ	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรัตน์ แสงแก้ว	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ดร.เพ็ญศรี บางบอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ดร.ศรัณย มะกรุดอินทร์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
ดร.สุวรรณา ดลภราดร	มหาวิทยาลัยพะเยา

บทบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย นับเป็นกลไกส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการจัดการศึกษา ที่กำหนดให้คณาจารย์ ตีพิมพ์ผลงานวิชาการในวารสารที่อยู่ในฐานที่ได้รับการยอมรับ และนักศึกษาต้องตีพิมพ์ผลงานของตน หรือนำเสนอวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขของการจบการศึกษา การจัดทำวารสารจึงมีความสำคัญอย่างมาก วัตถุประสงค์หลักเพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และนิสิตนักศึกษาตลอดจนผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสนำผลงานวิชาการและผลงานวิจัย ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วารสารฉบับนี้ **เป็นปีที่ 22 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2567** กองบรรณาธิการได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพและมาตรฐานทางวิชาการเพื่อให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้น ซึ่งเป็นที่น่ายินดีที่วารสารฉบับนี้ได้รับการรับรองการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citationindex Centre) โดยอยู่ในวารสารกลุ่มที่ 2 (Tier 2) และได้นำเสนอในระบบการบริหารงานวารสารออนไลน์ ผ่านระบบ Thaijo ที่มีประสิทธิภาพอยู่ในขณะนี้

สำหรับบทความของคณาจารย์และนักศึกษาทั้งภายในและภายนอกที่อยู่ในวารสารฉบับนี้ ได้สัดส่วนตามมาตรฐาน โดยได้รับการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับบทความ ดังปรากฏในหน้าสารบัญ บทความต่าง ๆ ครอบคลุมกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความมีองค์ความรู้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงาน องค์กร และบุคคลผู้สนใจในการค้นคว้า สามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือนำไปอ้างอิงตามหลักวิชาการต่อไป

กองจัดการวารสาร ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิภายในและภายนอกที่เสียสละเวลาช่วยกลั่นกรองและตรวจสอบความถูกต้องตามหลักวิชาการ และขอขอบคุณคณาจารย์และนักวิชาการที่สนใจส่งบทความมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้กองบรรณาธิการได้รับโอกาสคัดสรรบทความที่มีคุณภาพเพื่อตีพิมพ์ เจ้าของบทความทุกท่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารบัณฑิตศาสตร์ฯ เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงาน ขอขอบคุณกองบรรณาธิการทุกท่านที่ให้ความร่วมมือช่วยเหลือในรายละเอียดต่าง ๆ จนทำให้วารสารฉบับนี้สำเร็จลุล่วงตามกำหนดเวลา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ทุก ๆ บทความจะเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการและผู้สนใจทั่วไป ทีมผู้จัดทำจะมุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพของวารสารให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ๆ ไป เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของวารสารต่อไป

ดร.สันติราษฎร์ พวงมลิ

บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า	บทความ
13	รูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษาของผู้บริหาร หลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย Management Style of Bachelor of Arts Program in Buddhist Studies of the Course Administratorin Mahamakut University <i>สิริพร ครองชีพ</i>
26	การพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท The development of peace community cultivation on Theravada Buddhist philosophy approach <i>ประเวช วัฒนาแก้ว</i>
36	การใช้กิจกรรมเล่านิทานธรรมบทเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมสำหรับ นักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย The Use of Dhammapada Storytelling Activities to Develop Moral and Ethical Characteristics for Students Mahamakut Buddhist University <i>กฤตพิศิษฐ์ ปุรณภัทร์ธนากุล</i>
46	โมเดลระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย The Internal Educational Quality Assurance System Model of Mahamakut Buddhist University <i>วันดี บุญล้อม</i>

- 71
ศรัทธาในพระพุทธศาสนากับความเข้าใจของชาวพุทธ
Faith in Buddhism and Buddhists' Understanding
พระยอดดคม ชัยนිරิตีชัย
- 79
สมาธิในชีวิตประจำวัน : การเตรียมตัวก่อนทำงาน
Meditation in Daily Life : Preparation Before Work
สุขขลสา ชิตะปัญญา
- 92
บทบาทของนักการเมืองกับความรับผิดชอบพระพุทธศาสนา
The Role of Politicians and Responsibility for Buddhism
ว่าที่ ร้อยเอกสัญญา กลัดงาม
- 100
ปรัชญาตะวันออก : จริยศาสตร์ของศาสนาเชน
Eastern Philosophy : Jainism Ethics
พระมหาวสันต์ วสันโต (พลเสน)
- 109
ชีวิตในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท
Life in the Perspective of Theravada Buddhist Philosophy.
นายสุริยัน ผึ้งผาย
- 120
การเสริมสร้างกลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้วยทฤษฎีแรงจูงใจ
Strengthening the Mechanism to Enhance the Study of Parayatti Dhamma
in the Department of Pali Through Theories of Motivation
พระมหาจักรธร อุดถโร (ขจรไชยกุล)

131

พระสงฆ์กับการเรียนรู้กฎหมายบ้านเมือง
Monks and Laws Learnig

อดิศักดิ์ ตั้งปทุมชาติ

142

การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน
ที่ส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

The Development of Brain-based Learning Activities that Enhance the
Reading and Writing Vocabulary Skills of Fourth-grade Elementary School
Students

กมลชนก เสนฤทธิ์

156

การพัฒนาความสามารถการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย โดยการจัดการ
เรียนรู้แบบ PWIM ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

Development of Reading and writing Wbility to Distribute Thai Spelling
Apply with PWIM Learning Managements of 1st Grade Students

วจนะพร สีเกาะ

168

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA

Development of Chinese Language Achievement of Grade 11 Students
Using the MIA Learning Approach

วัชรีย์ ชันระหัตถ์

182

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่อง เรขาคณิตวิเคราะห์และภาคตัดกรวย โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

Developing the Ability to Solve Mathematical Problems in Analytic Geometry & Conic Section by Using Deductive Learning Activities in Conjunction with the Geogebra Program for Mathayom 4 Students

ทัตพงศ์ นนยะโส

194

An Investigation of Interaction Design of Virtual Simulation Experiment

Zhaqlog Pei

212

The Musical Characteristics of the Pudong Faction in the Pipa Genre

Li Jiaxiao

224

กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา

The Strategies of Buddhist Leadership Development of Administrators in Primary Education Service Area Office at Nakhonrachasima Province

พิทวัส จำปา

241

การทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองนครราชสีมาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในนครราชสีมาเขต 1

Teamwork of Teachers in Educational Institutions in Mueang Nakhon Ratchasima District Under the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 1

สุรกิจ ท้องพิมาย

- 252 รูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา
A Model of Spatial Management for Safety Schools in Nakhon Ratchasima
สุรียา หึงขุนทด
- 266 นิเวศวิถีที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6
The Ecological Way that Appears in Wannakhadi Lamnam Textbooks Grade 1-6
คณาวุฒิ อินทร์แป้น

รูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Management Style of Bachelor of Arts Program in
Buddhist Studies of the Course Administrator
in Mahamakut University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตรฯ 2. เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตรฯ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษา ผู้ใช้บัณฑิต อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและอาจารย์ประจำหลักสูตร และผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 80 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม จำนวน 30 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ ระหว่าง .457-.840 ค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีของเพียร์ การวิเคราะห์การถดถอยของพหุคูณ และวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตรฯ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รองลงมาคือด้านสื่อ และนวัตกรรมการเรียนรู้ ด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือด้านหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตร

2. ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของระหว่างสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตรฯ ที่มีความสัมพันธ์ทางด้านหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตร ทางด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทางด้านสื่อ และนวัตกรรมการเรียนรู้ ทางด้านการวัดผล และประเมินผล พบว่า

ARTICLE INFO:

Author:

1. สิริพร ทรงชีพ

Siriporn Krongcheep
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
Email: muy.siriporn.was@gmail.com.

Corresponding Author:

2. พระครูสังฆรักษ์ สุริยะ ปภสโร (สพานทอง)

Phrakhru Sangkharak Suriya Pabhassaro
(Sapanthong)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University

3. พระครูใบฎีกา ณัฐกิต มหิสโร (อนุรักษตระกูล)

Phrakrubaidika Natthakit Mahissaro
(Anuruktrakoon)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University

4. สุนี เวชประสิทธิ์

Sunee Wetprasit
คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์,

มหาวิทยาลัยนวมินทราชินี
Kuakarun Faculty of Nursing,

Navamindradhiraj University

5. จิตศรีณีย์พร ปัญจวัฒน์คุณ

Jitsarinpron Panjawanakun
คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์,

มหาวิทยาลัยนวมินทราชินี
Kuakarun Faculty of Nursing,

Navamindradhiraj University

คำสำคัญ : รูปแบบการบริหาร,
ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา,
ผู้บริหารหลักสูตร

มีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r = .452, 634, 616, 588 \text{ sig} < .01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการศึกษาสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตรฯ พบว่า มีตัวแปรผลการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 4 ด้าน

Keywords : Management style, Bachelor of Arts program in Buddhist Studies, Course Administrator

Article history :

Received : 18/09/67

Revised : 05/11/67

Accepted : 18/11/67

ที่ร่วมกันทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} = .000$) ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 สามารถอธิบายการผันแปรของปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ได้ร้อยละ 79.2 ($R^2 = .792$) สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบได้ดังต่อไปนี้ $Y = .952 + .271X_1 + .246X_2 + .230X_3$

4. รูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตรฯ ประกอบด้วย (1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ การบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต มีองค์ประกอบ 6 ประการ คือ 1) การกำกับมาตรฐาน 2) บัณฑิต 3) นักศึกษา 4) อาจารย์ 5) หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน 6) สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ (2) กระบวนการ ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมการเรียนรู้ 4) การพัฒนาการวัดผลและประเมินผล 5) การพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมการทำวิจัยแก่นักศึกษา (3) ผลผลิต ได้แก่ คุณภาพบัณฑิตด้านการประกันคุณภาพการศึกษา 5 ด้าน คือ 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม 2) ด้านความรู้ 3) ด้านทักษะทางปัญญา 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ 5) ด้านทักษะในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ

Abstract

This research aimed (1) to study the problems and factors affecting the administration of the Bachelor of Arts Program in Buddhist Studies of the administrators of the program (2) to propose a model for the administration of the Bachelor of Arts Program in Buddhist Studies of the administrators of the program. The sample groups used in this research were students, graduates, lecturers in charge of the program and lecturers of the program, and administrators of Mahamakut Buddhist University, Salaya, Nakhon Pathom Province, totaling 80 persons. The research instruments were interview forms and a 30-item questionnaire with a discrimination power (r) of 0.457-0.840. The reliability using the alpha coefficient was 0.97. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson Product Moment Correlation (r), Multiple Regression Analysis (MR), and Descriptive Analysis. The research results found that:

1. The problems and factors affecting the administration of the Bachelor of Arts in Buddhist Studies program by the administrators of the program were at a high level overall and in each aspect. The aspect with the highest opinions was the organization of learning activities, followed by media and learning innovations. The aspects with the lowest opinions were the curriculum and curriculum development.

2. The results of the test of the relationship between the problems and factors affecting the administration of the Bachelor of Arts in Buddhist Studies program of the administrators of the program at Mahamakut Buddhist University, which were related to the curriculum and curriculum development, learning activity organization, media and learning innovations, and measurement and evaluation, found that there was a positive relationship ($r = 0.452, 634, 616, 588$ sig < 0.01) with statistical significance at the 0.01 level.

3. The results of the study of the problems and factors affecting the administration of the Bachelor of Arts in Buddhist Studies program by the administrators of the program found that there were variables of the administration of the Bachelor of Arts program Buddhist Studies major of the curriculum administrators of Mahamakut Buddhist University in 4 areas jointly predicted the factors affecting the administration of the Bachelor of Arts Program in Buddhist Studies with statistical significance (P-value = 0.000). The 3 variables can explain the variation of the factors affecting the administration of the Bachelor of Arts Program in Buddhist Studies at Mahamakut Buddhist University by 79.2 percent ($R^2 = 0.792$). The prediction equation can be written in the form of raw scores as follows: $Y = 0.952 + 0.271X_1 + 0.246X_2 + 0.230X_3$

4. The management model of the Bachelor of Arts Program in Buddhist Studies of the program administrators consists of (1) Input factors: The management of the Bachelor of Arts program has 6 components: 1) Standards supervision 2) Graduates 3) Students 4) Teachers 5) Curriculum, teaching and learning, and student assessment 6) Learning support (2) Process (Input) includes: 1) Curriculum development 2) Promotion of learning activities 3) Development of learning media and innovations 4) Development of measurement and evaluation 5) Development of research promotion activities for students (3) Output includes the quality of graduates in terms of educational quality assurance in 5 areas: 1) Morality and ethics 2) Knowledge 3) Intellectual skills 4) Interpersonal skills and responsibility 5) Skills in numerical analysis, communication, and information technology.

บทนำ

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงที่มีพันธกิจหลักคือ งานสอน เพื่อถ่ายทอดความรู้ งานวิจัย งานบริการวิชาการแก่สังคม และงานถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิดความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งเข้าใจตนเองและปรับตัวเข้า

กับผู้อื่น อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า เป็นการต่อยอดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 115-123) การจัดหลักสูตรในระดับอุดมศึกษา ต้องจัดให้มีความสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อที่จะสร้างกำลังคนไปประกอบการทำงานอาชีพหรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น มหาวิทยาลัยจึงไม่ใช่แค่ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ทักษะทางวิชาชีพเท่านั้น แต่ต้องเป็นบัณฑิตที่มีคุณธรรม จริยธรรม ตามวิชาชีพ และทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2549, หน้า 1) การอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยมีบทบาท และความสำคัญต่อการพัฒนาสังคม “สอนความเป็นมนุษย์” ให้มีสติปัญญาและรอบรู้เพียงพอที่จะนำไปวิเคราะห์และหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่ตนต้องเผชิญตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยสร้างองค์ความรู้ ใหม่จากการวิจัยและให้บริการสังคมทั้งในและระหว่างประเทศให้แก่หน่วยงาน องค์กร และสถาบันทั้งภาครัฐและภาคเอกชนอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังมีบทบาทสำคัญในการธำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ อีกทั้งยังมีบทบาทในการ นำเสนอการประชุมสัมมนาเพื่อการอภิปรายหรือถกแถลงปัญหาวาระต่าง ๆ ของประเทศชาติหลากหลายสาขา การจัดการศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษาในยุคแห่งการปฏิรูปการศึกษาโดยเฉพาะ อย่างยิ่งการบริหารงานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา การพัฒนาผู้เรียน และการประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาใช้กลไกการประกันคุณภาพการศึกษาในการบริหารงานวิชาการ และวิจัยทั้งด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการกระบวนการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษา การวัดผลและประเมินผล สื่อและแหล่งเรียนรู้สมัยใหม่ รวมถึงการวิจัย และพัฒนานวัตกรรมสมัยใหม่ ทั้งนี้กล่าวได้ว่าผู้บริหาร สถาบันนับว่ามีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของสถาบันอุดมศึกษา และความสำเร็จของบัณฑิตทุกระดับเป็นอย่างสูง (พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ, 2559, หน้า 52)

การพัฒนาหลักสูตรและการสอนได้สะท้อนภารกิจของการจัดการศึกษาตามวิสัยทัศน์ หลักสูตรจะเป็นข้อมูลให้คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร ตัดสินใจ การวางแผนการพัฒนา หลักสูตรได้ถูกต้องชัดเจน สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม สภาพปัจจุบันซึ่งโลกได้มีการ พัฒนาเปลี่ยนแปลงเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วทุกด้านทั้งในด้าน วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทำให้หลักสูตรจำเป็นต้องปรับเปลี่ยน บทบาทให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับการแข่งขันในประชาคมโลกมากยิ่งขึ้น ความ เจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจของทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตร การศึกษาของชาติซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศเพื่อสร้าง คนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ ในเวทีโลก (เพลินพิศ ธรรมรัตน์, 2559, หน้า 1) ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษามุ่งเน้นในการผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาชีพมากขึ้นตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญที่ทำการสอนอยู่ในแต่ละสถาบัน แต่ในขณะเดียวกันนักการศึกษาหลายท่านก็พยายามเน้นให้เห็นความสำคัญของวิชาชีพศึกษาทั่วไปการจัดการศึกษาทั่วไปในระดับปริญญาตรีมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บัณฑิตมีความสมบูรณ์ทั้งในแง่ความเป็นคน (Manhood) และกำลังคน (Manpower) จุดมุ่งหมายของวิทยาการศึกษาทั่วไปสรุปได้ 3 ประการ คือ 1) เพื่อให้ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นสำหรับทุกคนคือ ให้การศึกษาทั่วไปเป็นความรู้พื้นฐานสำหรับการเป็นพลเมืองดี 2) เพื่อเพิ่มพูนความเจริญงอกงามทางสติปัญญา ให้ผู้เรียนได้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตและช่วยทำให้สังคมให้เจริญรุ่งเรือง สามารถนำความรู้ไปใช้ เพื่อประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม 3) เพื่อช่วยพัฒนาบุคลิกภาพและอุปนิสัยมุ่งที่จะช่วยให้คนที่สมบูรณ์ขึ้น มีบุคลิกภาพทัศนคติ และอุดมคติเหมาะสมกับการเป็นปัญญาชน

(ประทีป เมธาคุณวุฒิ, 2545, หน้า 2-5) ในขณะที่กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education, TQF: HEd) มุ่งเน้นแนวทางที่ครอบคลุมการ พัฒนานิสิตนักศึกษาตามที่กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ (Domains of Learning) ประกอบด้วยคุณวุฒิ 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม (2) ด้านความรู้ (3) ด้านทักษะทางปัญญา (4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบและ (5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขการพัฒนานิสิต

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” รูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต เป็นเรื่องสำคัญในสถานการณ์ปัจจุบัน ที่ใช้เป็นแนวทางในการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่องอย่างมีประสิทธิภาพ รูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตต้องคำนึงถึงความต้องการของสังคม ความต้องการของผู้เรียนจึงจำต้องมีการวิจัยเชิงสำรวจถึงความเห็นต่อหลักสูตรในระดับอุดมศึกษา เพื่อให้ทราบถึงปัญหาแล้วนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษาเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบ และวิธีการจัดการศึกษา ในระดับอุดมศึกษาที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา ได้แก่ การบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 4 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตร 2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3. ด้านสื่อ และนวัตกรรมการเรียนรู้ 4. ด้านการวัดผล และประเมินผลทางการศึกษา

2. ด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ผู้ใช้บัณฑิต อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร และอาจารย์ประจำหลักสูตร และผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา จังหวัดนครปฐม จำนวน 100 รูป/คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ผู้ใช้บัณฑิต อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร และอาจารย์ประจำหลักสูตร และผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา จังหวัดนครปฐม จำนวน 80 รูป/คน โดยกำหนดตามกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) อ้างใน (บุญชม ศรีสะอาด, 2554, หน้า 43) ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการใช้ตารางเลขสุ่ม

3. ด้านสถานที่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา จังหวัดนครปฐม

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

4.1 แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเพื่อสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 4 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตร 2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3. ด้านสื่อ และนวัตกรรมการเรียนรู้ 4. ด้านการวัดผล และประเมินผล

4.2 แบบการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผน จัดเตรียมชุดคำถาม และวิธีการ สัมภาษณ์อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนล่วงหน้า มีการดำเนินงานแบบ เป็นทางการภายใต้กฎเกณฑ์หรือมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ภาพรวม

5. การสร้าง และการหาคุณภาพของเครื่องมือ

1) แบบสอบถาม

1.1 หลังจากผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการศึกษาสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1.2 นำผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นมาสร้างแบบสอบถาม โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน โดยพิจารณาเนื้อหาให้ครอบคลุมกับความมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย และสมมติฐานของการวิจัย

1.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดที่กำหนด นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาความถูกต้อง และครอบคลุมเนื้อหาของการศึกษา เพื่อหาค่าความสอดคล้อง (IOC) และเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญแนะนำเพิ่มเติม

1.4 ผู้ศึกษาวิจัยนำแบบสอบถามตามที่ได้ปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง และความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ครอบคลุมเนื้อหาในเรื่องที่จะวัดจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้แก่

1.4.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา

1.4.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารการศึกษา

1.4.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติ

1.5 ผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำและตรวจสอบความถูกต้อง

2) การหาคุณภาพเครื่องมือ

2.1 นำแบบสอบถามที่สร้างเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (IOC) โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่วัดตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

จากนั้นพิจารณาคัดเลือกคำถามที่ค่า IOC ตั้งแต่ .50-1.00 จากผู้เชี่ยวชาญที่ให้คะแนนจำนวน 30 ข้อ แล้วจึงนำเสนอท่านอีกครั้ง

2.2 นำแบบสอบถามไปทดสอบใช้ (Try-out) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

2.3 หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (item discrimination) ของแบบสอบถาม ในการวิจัย ในครั้งนี้ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .457-.840

2.4 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ในการวิจัย ในครั้งนี้ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .971

3) จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ต่อไป

4) แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้น เพื่อความเที่ยงตรงของคำสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ ประชาชนผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเนื้อหา

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ หาค่าทางสถิติ ซึ่งประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์สภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 4 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตร 2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3. ด้านสื่อ และ นวัตกรรมการเรียนรู้ 4. ด้านการวัดผล และประเมินผล รวมทั้งสิ้น 30 ข้อ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำเสนอข้อมูล ในรูปแบบตารางควบคู่ การบรรยายผลการศึกษา โดยได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถาม ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต อ้างอิงจาก บุญชม ศรีสะอาด (2554, หน้า 82-83) มีดังนี้ 5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด, 4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก, 3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง 2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย, 1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด การแปลความหมาย ดังนี้ 4.51-5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 3.51-4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 2.51-3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง 1.51-2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย 1.00-1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐานเพื่อศึกษาสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารหลักสูตร 4 ด้าน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation(r)) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 และการวิเคราะห์การถดถอยของพหุคูณ Multiple Regression Analysis : MR ในการใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์ระดับความสัมพันธ์ไว้ดังนี้

ค่า r เป็น (-) หมายถึง มีความสัมพันธ์ทางลบหรือทางตรงกันข้าม

ค่า r เป็น (+) หมายถึง มีสัมพันธ์ทางบวกหรือทางเดียวกัน

ค่า r เป็น +/- 0.00 ถึง 0.31 ถือว่ามีความสัมพันธ์อยู่ในระดับน้อย

ค่า r เป็น +/- 0.32 ถึง 0.66 ถือว่ามีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง

ค่า r เป็น +/- 0.67 ถึง 1.00 ถือว่ามีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก

ตอนที่ 4 เสนอ “รูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย”

ตอนที่ 5 การประเมิน “รูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” ประเมินในด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ และด้านความถูกต้อง จำนวน 20 ข้อ โดยใช้แบบประเมินวิเคราะห์ข้อมูล โดยการคำนวณ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต อ้างอิงจาก บุญชม ศรีสะอาด (2554, หน้า 82-83)

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.93) และรายด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.14) รองลงมาคือด้านสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 3.91) ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือด้านหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X}$ = 3.79)

2. ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของระหว่างสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่มีความสัมพันธ์ทางด้านหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตร ทางด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทางด้านสื่อ และนวัตกรรมการเรียนรู้ ทางด้านการวัดผล และประเมินผล พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r = .452, 634, 616, 588 \text{ sig} < .01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการวิเคราะห์การถดถอยของพหุคูณ Multiple Regression Analysis : MR มีดังนี้
ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ความแปรปรวน

	Unstandardized	Standardized	t	P-value
	Coefficients	Coefficients		
	B	Std. Error		
(Constant)	.952	.176	5.413	.000
1. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	.271	.032	8.489	.000
2. ด้านสื่อ ฯ	.246	.031	8.044	.000
3. ด้านการวัดผล ประเมินผล	.230	.032	7.181	.000

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า มีตัวแปรผลการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 4 ด้าน ที่ร่วมกันทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} = .000$) ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 สามารถอธิบายการผันแปรของปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ร้อยละ 79.2 ($R^2 = .792$) สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบแนบดัดได้ดังต่อไปนี้

$$Y = .952 + .271X_1 + .246X_2 + .230X_3$$

4. รูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประกอบด้วย (1) ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ การบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต มีองค์ประกอบ 6 ประการ คือ องค์ประกอบที่ 1 การกำกับมาตรฐาน องค์ประกอบที่ 2 บัณฑิต องค์ประกอบที่ 3 นักศึกษา องค์ประกอบที่ 4 อาจารย์องค์ประกอบที่ 5 หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน องค์ประกอบที่ 6 สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ (2) กระบวนการ (Input) ได้แก่ 2.1 การพัฒนาหลักสูตร 2.2 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2.3 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมการเรียนรู้ 2.4 การพัฒนาการวัดผลและประเมินผล 2.5 การพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมการทำวิจัยแก่นักศึกษา (3) ผลผลิต (Output) ได้แก่ คุณภาพบัณฑิตด้านการประกันคุณภาพการศึกษา 5 ด้าน คือ 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม 2) ด้านความรู้ 3) ด้านทักษะทางปัญญา 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 5) ด้านทักษะในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ

5. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือด้านความเป็นไปได้ รองลงมาคือด้านความถูกต้อง และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือด้านความเหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รองลงมาคือด้านสื่อ และนวัตกรรมการเรียนรู้ ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือด้านหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้เนื่องมาจาก อาจารย์ประจำหลักสูตรมีความรู้ มีความเชี่ยวชาญในรายวิชา สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอาจารย์ผู้รับผิดชอบในรายวิชา ก่อนสอนมีการแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการกำหนดชิ้นงานอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553, หน้า 4-5) อธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของ “Instruction” ในรูปศัพท์ภาษาไทยคือ “การจัดการเรียนรู้” ใ่ว่ามีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1. ผู้เรียน ธรรมชาติของผู้เรียนเกี่ยวกับความสามารถทางสมอง ความถนัด ความสนใจพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ความต้องการพื้นฐานเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก 2. บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้สอนมีส่วนสำคัญที่จะกำหนดหรือสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนและเกิดการเรียนรู้ เช่น ความเป็นประชาธิปไตยในชั้นเรียนความเคร่งเครียด บรรยากาศผ่อนคลาย เป็นต้น 3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียนปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงเงื่อนไขหรือสถานการณ์ว่าผู้เรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้มากหรือน้อยเพียงใด ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องหา

กลวิธีที่จะตอบสนองความต้องการพื้นฐานของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนและผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกัน ซึ่งจะส่งผลดีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เรณู บุญเสฐ (2561, หน้า 191-199) ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารหลักสูตร สู่ประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพ การบริหารหลักสูตรสู่ประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่าองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ กระบวนการบริหารหลักสูตร องค์ประกอบที่มี ค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ปัจจัยการบริหารหลักสูตร และแนวทางการบริหารหลักสูตรสู่ประสิทธิผล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พีรวัช ต้นไพบูลย์ (2561, หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์งานวิจัยด้านหลักสูตร การสอนและการนิเทศ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการประเมินคุณภาพงานวิจัยในภาพรวมอยู่ในเกณฑ์คุณภาพงานวิจัยใน ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.93, SD = 0.29) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า งานวิจัยด้านการสอน มีผลการประเมิน คุณภาพงานวิจัยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.94, SD = 0.28) รองลงมา คืองานวิจัยด้านการนิเทศ (ค่าเฉลี่ย = 4.93, SD = 0.36) และงานวิจัยด้านหลักสูตร (ค่าเฉลี่ย = 4.92, SD = 0.33) ตามลำดับ

2. รูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือด้านความเป็นไปได้ รองลงมาคือด้านความถูกต้อง และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือด้านความเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องมาจาก ขั้นตอนต่าง ๆ ในรูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา สอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติงานจริงของคณาจารย์ประจำหลักสูตร รูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา สามารถนำไปใช้เพื่อบริหารหลักสูตรในการปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของ ชวลิต ชูกำแหง (2561, หน้า 13) ได้ให้ความสำคัญของหลักสูตรในการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตร จะเป็นตัวกำหนดแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียน เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดอนาคต ทางการศึกษาของสังคมนั้นๆ หลักสูตรเป็นเครื่องชี้ทางในการจัดความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ครูต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการจัดการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมาย หรือมีมาตรฐานเดียวกัน หลักสูตรบอกความเจริญของประเทศ ประเทศใดที่มีหลักสูตรที่เหมาะสมทันสมัยและมีประสิทธิภาพ ย่อมนำไปสู่คุณภาพของคนในประเทศนั้น สามารถสรุปความสำคัญของหลักสูตร ดังนี้ คือ 1. หลักสูตรเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของคนที่จะการศึกษาในระดับนั้น ๆ 2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการศึกษา หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพจะสะท้อนถึงการ จัด การศึกษา ที่มีประสิทธิภาพของประเทศ 3. หลักสูตรเป็นแนวทางในการให้การศึกษา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับดูแลติดตามผลของการศึกษาได้ทั้งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง 4. หลักสูตรเป็นแนวปฏิบัติ ในการจัดการเรียนการสอนของครู เป็นตัวกำหนด คุณลักษณะของผู้เรียนในระดับมาตรฐานเดียวกัน ครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างหลากหลายให้สะท้อนและบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้ 5. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทาง ความรู้และการจัดประสบการณ์ของครู ซึ่งการศึกษา ในแต่ละระดับจะมีองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ แตกต่างกันไป 6. อนาคตการศึกษาของชาติมาจากหลักสูตรที่มีวิสัยทัศน์ที่มีการวางกรอบเนื้อหา ที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ กษมา ชนะวงศ์ (2564, หน้า 114 - 118) ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตร สถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียน เอกชน ผลการวิจัย พบว่า ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ การบริหารจัดการหลักสูตร สถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียน เอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า

มีความเหมาะสม ส่วนผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบ การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียน เอกชนโดยผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นว่าเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เรณู บุญเสรษฐ (2561, หน้า 191-199) ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารหลักสูตร สู่ประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารหลักสูตรสู่ประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้ ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหาร และอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรควรกำหนดนโยบายการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา การจัดหลักสูตรให้ยืดหยุ่นเหมาะสมกับผู้เรียน ผสมผสาน การทำความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในประเทศ เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่การศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่อไป

1.2 ผู้บริหาร และอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรควรกำหนดนโยบาย แนวทางการแก้ไขปัญหาของนักศึกษาในการ เรียนรู้การวิจัยเบื้องต้น เกี่ยวกับการวิจัยเชิงปริมาณ และควรดำเนินงานอย่างต่อเนื่องจนเกิดสัมฤทธิ์ผลที่มีประสิทธิภาพต่อไป

1.3 ผู้บริหาร และอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรควรกำหนดนโยบาย ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษาให้มากขึ้น โดยเน้นในเรื่องของจุดเด่นทางการศึกษาที่น่าสนใจ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

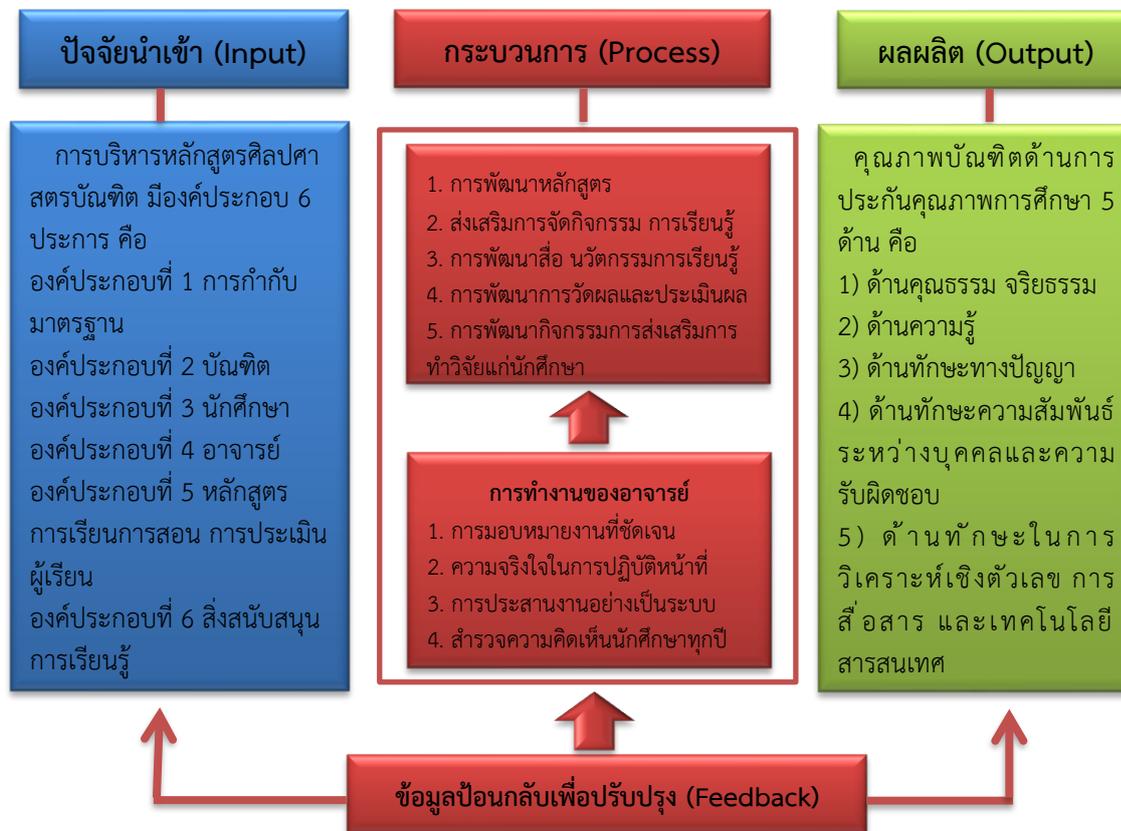
2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยแนวทางในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนา และการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต ของผู้บริหารหลักสูตร ในวิทยาเขตอื่น ๆ

2.2 ควรทำการศึกษาเชิงคุณภาพในประเด็นที่เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร โดยใช้การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2.3 ควรจะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร ตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา โดยการศึกษาในเขตพื้นที่อื่น ๆ และตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

องค์ความรู้ที่ได้รับ

ข้อค้นพบจากการวิจัยลงพื้นที่สำรวจความคิดเห็นตามสภาพจริง ศึกษาสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของผู้บริหารหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปรากฏผล ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

บรรณานุกรม

- กษมา ชนะวงศ์. (2564). รูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะใน ศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนเอกชน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ชวลิต ชูกำแพง. (2561). การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร แนวคิดและกระบวนการ: Curriculum Research and Development Concept and Process. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประทีป เมธาคณวุฒิ. (2545). หลักสูตรอุดมศึกษา : การประเมินและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: นิชนเอดเวอร์ไทซ์กรุ๊ป.
- พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ และคณะ. (2559). ภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหาร สถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. บทความวิจัย. วารสารสถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 9(2), 51-63.
- พีรวิช ตันไพบูลย์. (2561). การวิเคราะห์งานวิจัยด้านหลักสูตร การสอนและการนิเทศ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ไพฑูริย์ สีนลรัตน์. (2549). นวัตกรรมจัดการหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปในมหาวิทยาลัยไทย. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพลินพิศ ธรรมรัตน์. (2559). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา : การปลูกยางพารา ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. (รายงานการวิจัย). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2553). คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์เทียนวัฒนา พรินท์ติ้ง.
- เรณู บุญเสรษฐ. (2561). รูปแบบการบริหารหลักสูตรสู่ประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้ ของโรงเรียน มัธยมศึกษาขนาดเล็ก. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). รูปแบบและภารกิจอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ :วัฒนาพานิช.

การพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

The Development of Peace Community Cultivation

on Theravada Buddhist Philosophy Approach

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาลักษณะชุมชนสันติภาพ 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ แบบภาคสนาม เครื่องมือวิจัยที่ใช้คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม โดยการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า

1) ลักษณะชุมชนสันติภาพ เป็นการสร้างสันติภาพภายในและภายนอกของคนในชุมชน การพัฒนาทางกายภาพ และการพัฒนาคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคม การยอมรับความแตกต่าง การช่วยเหลือและการพัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคงในด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ที่สามารถดำรงสันติสุขในชุมชนทั้งในเชิงกายภาพและจิตภาพให้เกิดสันติสุขอย่างแท้จริงและมีความยั่งยืน

2) การพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการนำหลักพุทธธรรมเพื่อนำมาใช้สร้างสันติภาพในชุมชนเชิงกายภาพและเชิงจิตภาพ ได้แก่ 1.หลักสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ถูกต้อง 2.หลักพรหมวิหาร 4 ว่าด้วยคุณธรรมของจิต เป็นธรรมประจำใจและปฏิบัติตนต่อเพื่อนมนุษย์โดยชอบ 3.หลักเบญจศีล-เบญจธรรม ว่าด้วยหลักพึงประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดสันติภาพในชุมชน

3) แนวทางพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท สามารถเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติให้เกิดเป็นผลสำเร็จเป็นรูปธรรม สามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมให้เกิดสันติสุขและเกิดสันติภาพทั้งภายนอกและภายในชุมชนได้ตามแนวทางพุทธปรัชญาเถรวาท

ARTICLE INFO:

Author:

1. ประเวศ วัฒนาแก้ว

Pravech Vathakaew

คณะศาสนาและปรัชญา,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

E-mail: pravech.vat@mbu.ac.th

Tel: 0922591916

Corresponding Author:

2. สิริพร ครองชีพ

Siriporn Krongcheep

คณะศาสนาและปรัชญา,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

Email: siriporn.kro@mbu.ac.th

Tel: 062 9517193

4. กฤตพิศิษฐ์ ปุณณภัทรนากุล

Kitphisit Puranaphatthanakul

บัณฑิตวิทยาลัย,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

5. นรารัตน์ สงวนทรัพย์

Nararat sanguanthrap

คณะศาสนาและปรัชญา,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

5. พระมหาวันต์ วสันโต (พลเสน)

Phramaha Wasan Wasanto (Ponsen)

นักวิชาการอิสระ,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

คำสำคัญ : การพัฒนา, ชุมชนสันติภาพ,
พุทธปรัชญาเถรวาท

Keywords: Development,

Peace Community,

Theravada Buddhist philosophy

Article history:

Received : 08/11/67

Revised : 20/11/67

Accepted : 02/12/67

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the characteristics of peace communities, 2) to study the development of peace communities according to Theravada Buddhist philosophy, and 3) to present guidelines for developing peace communities according to Theravada Buddhist philosophy. Using qualitative research methods, field type, the research tools used are in-depth interview with 15 key informants and participant observation by choosing specifically Data were analyzed and presented descriptively. The results of the study found that

1) Characteristics of a peace community It creates internal and external peace among people in the community. Physical development and moral development of living together in society accepting differences Assisting and developing communities to be socially, culturally and economically stable, able to maintain peace in the community both physically and mentally to create true and sustainable peace.

2) Developing and strengthening peaceful communities according to Theravada Buddhist philosophy. It is the application of Buddhist principles to create peace in the physical and mental communities, including: 1. The principle of right view. Correct opinion 2. The 4 Brahma vihara principles regarding morality of the mind Be Dharma in your heart and behave rightly towards your fellow human beings. 3. The principles of the five precepts - the five principles. Concerning principles of conduct to create peace in the community.

3) Guidelines for developing and strengthening peaceful communities according to Theravada Buddhist philosophy to be used as a guideline for practice to achieve concrete results. Can be applied in daily life to live together in society to create peace and peace both outside and within the community according to Theravada Buddhist philosophy.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความขัดแย้งทางความคิดที่มนุษย์เห็นไม่ตรงกันมาทุกยุคทุกสมัย ตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์จนถึงยุคปัจจุบัน ได้วิวัฒนาการสร้างสรรค์อารยธรรมและพัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับ ๆ ดังเริ่มแรกมนุษย์ต้องประสบกับภัยธรรมชาติ และแสวงหาวิธีการเพื่อดำรงชีวิตให้มีความอยู่รอด ด้วยเหตุที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคมรู้จักคิด มีเหตุมีผล จึงเป็นธรรมดาที่มนุษย์แต่ละคนย่อมมีความเชื่อ ความคิดและทำที่ที่แตกต่างกัน หรืออาจเหมือนกันจนเกิดเป็น กระแสความคิดแบบที่นิยมกันในแต่ละยุคสมัย มนุษย์มีธรรมชาติที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การแก่งแย่งแข่งขัน หรือการมีความขัดแย้งระหว่างกันอยู่ตลอดเวลา ซึ่งผลเกิดจากความขัดแย้งก่อให้เกิดปัญหาเกิดขึ้น ก็คือ การมี สงครามหรือการชนฆ่าและทำร้ายซึ่งกันและกัน จนกลายมาเป็นสภาพที่ก่อให้เกิดความทุกข์กับทุกคนในสังคม มนุษย์เป็นอย่างมาก จากสภาพการณ์ดังกล่าวมานี้เป็นเหตุให้มนุษย์พยายามที่จะหาทางระงับความขัดแย้ง ดังกล่าวให้สงบลง ซึ่งเรียกว่า “สันติภาพ” สันติภาพไม่ใช่แค่ท่องเที่ยวเวรไม่ควรระงับด้วยการจองเวรแต่ต้องไป ให้ถึงขั้นว่า ทำอย่างไรจะไม่ต้องจองเวร ยกตัวอย่างง่าย ๆ หลักธรรมหลายอย่างที่เราได้ยืมและสอนกันอยู่ เรื่อย ๆ และเราก็เอามาพูดจนติดปาก เช่นที่ท่านว่า อตตาทิ อตตโน นาโถ แปลว่า ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน เราก็

ยอมรับว่าเป็นความจริงและสอนกันอยู่เรื่อยๆ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน แต่ตอนที่จะต้องทำ คือตอนที่พระท่านสอนว่า แล้วทำอย่างไรตนจะเป็นที่พึ่งแห่งตนได้อันนี้เราไม่ค่อยจะเดินหน้าหรือแม้แต่เอาใจใส่กันเลยทั้งที่ตรงนี้เป็นคำสอนที่สำคัญ ซึ่งเป็นภาคปฏิบัติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550) ในคำว่า “สันติภาพ” หรือสันตินั้น ไม่ได้หมายถึงเพียงสภาวะที่ไร้สงครามหรือไร้การปฏิบัติต่อกันเท่านั้นแต่จะต้องหมายถึง “สันติสุข” ซึ่งเป็นสภาวะที่ประกอบด้วยความสงบราบรื่นและความผาสุกไปพร้อม ๆ กันสันติภาพในชาติมิได้แปลว่าชาตินั้นไม่มีการสู้รบเท่านั้น แต่ต้องปล่อยให้ประชาชนสามารถพัฒนาความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจและสังคมของพวกเขาที่นำไปสู่ชีวิตที่เป็นสุขด้วย ดังนั้น จึงต้องมีสันติภาพและความสุขควบคู่กันไปจะมีสันติภาพที่แท้จริงไปไม่ได้ หากไร้ซึ่งความอยู่เย็นเป็นสุขในระดับระหว่างประเทศนั้น ชาติต่าง ๆ ควรต้องพัฒนาในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการพึ่งพาตนเอง เพื่อความผาสุกของพลเมืองในชาตินั้น ๆ ในขณะเดียวกันชาติต่าง ๆ ต้องตระหนักต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นไปนอกเขตแดนของตนและช่วยจรดโลงสันติภาพโลกไปด้วยกัน หากโลกเราไร้สันติภาพ เราจะขาดความสงบราบรื่นอันจำเป็นต่อการพัฒนาและความก้าวหน้าของชาติเหล่านั้น (ฐาตุร พานิช, 2558) กล่าวได้ว่า สังคมโลกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่ช่วงเวลาได้ผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะวิกฤตการณ์เรื่องสงครามซึ่งเป็นรูปธรรมที่ถูกแสดงออกมา เนื่องจากสาเหตุของความคิดเห็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่ไม่ตรงกันทำให้เกิดความขัดแย้งกัน ความแตกต่างทางเชื้อชาติและความแตกต่างทางความเชื่อในแต่ละศาสนา ทำให้ไม่เข้าใจกันเกิดการทะเลาะวิวาทกันกลายเป็นความขัดแย้งกัน “ทุกศาสนาต่างมีจุดร่วมอย่างเดียวกันคือ การพยายาม แนะนำมนุษย์และสังคม ให้สร้างสันติภาพให้เกิดภายในจิตใจก่อนเพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างสันติภาพภายนอก สิ่งสำคัญคือ ศาสนิกชนของแต่ละศาสนาต้องเข้าถึงหัวใจหรือแก่นแท้ของศาสนาที่ตนนับถือให้ได้ เพื่อแปรสภาพจิตใจให้เกิดสันติภาพภายในตน ซึ่งเป็นพลังที่สำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนกระบวนการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ต่าง ๆ และสร้างสันติภาพภายนอกให้เกิดขึ้นในสังคมตลอดถึงการดำรงรักษาสันติภาพไว้ให้ยั่งยืนต่อไป (พระมหานครินทร์ แก้วโชติรุ่ง, 2548) การพัฒนาและวิวัฒนาการทางสังคมโลกก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นลำดับ เกิดความขัดแย้ง ความเห็นที่ไม่ตรงกัน และไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ จนกลายเป็นเหตุให้สงครามโลกเกิดขึ้น จากสถานการณ์ทางการเมืองของโลกเกิดการเปลี่ยนแปลง ผลกระทบจากสงครามทำลายจิตใจของผู้คน นักวิชาการบางท่านได้อธิบายไว้ว่า ผลของสงครามส่งผลกระทบทำให้รู้สึกหวาดกลัวและความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิต เมื่อพิจารณากันให้ถ่องแท้จะพบว่าเพราะขาดความเชื่อมั่นในเรื่องอุดมคติหรือเป้าหมายที่แน่นอนของชีวิต ไม่เชื่อว่าอะไรจะมีคุณค่าควรแก่การแสวงหาของชีวิต คนเราจึงมองข้ามเรื่องของศาสนาและศีลธรรม ชีวิตจึงมีแต่ปัญหาประสบความยุ่งยากในการดำเนินชีวิต เมื่อเป็นเช่นนี้ความสุขของชีวิตอันเป็นสิ่งที่ควรจะมีควรจะได้ตามธรรมชาติของชีวิตจึงไม่มีทำให้เกิดความเบื่อหน่ายท้อแท้ต่อชีวิต มีแต่ความเคร่งเครียด ความไม่พึงพอใจต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว จนเป็นเหตุให้หาทางออกในทางที่ผิด ๆ ด้วยการฆ่าตัวตาย หรือเสพยาเสพติด ประกอบอาชญากรรม ซึ่งเป็นการสร้างปัญหาให้แก่ตนเอง ครอบครัวและสังคม (สุเชาว์ นพอม ชุม และสุวิญ รัตติย, 2555)

พระธรรมปิฎกได้กล่าวว่า สันติภาพในพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 2 อย่าง ได้แก่ สันติภาพภายในและภายนอก โดยสันติภาพภายใน หมายถึง การที่สภาวะจิตได้บรรลุพระนิพพาน ซึ่งเป็นสันติภาพที่แท้จริงและสูงสุดในพุทธศาสนา ซึ่งเกิดขึ้นจากการฝึกฝนอบรมพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา และสันติภาพภายนอกหมายถึง ความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ของสังคม หรือของทั้งโลก ซึ่งเป็นภาวะที่ทุกคนมองเห็นรับรู้ได้เป็นภาวะที่เกิดขึ้นจากการที่สังคมมีความสงบเรียบร้อย ไม่มีการรบราฆ่าฟัน ไม่มีสงคราม อยู่ร่วมกันโดยไม่เบียดเบียน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550) และท่านสรุปแนวคิดสันติภาพว่า 1) ปฏิบัติต่อทิวฐิให้

ถูกต้อง 2) ไม่นำความต่างศาสนามาแบ่งพรรคแบ่งพวก 3) สร้างจิตสำนึกใหม่ในการรวมกลุ่มของมนุษย์ 4) พัฒนาภาวะจิตใจที่ไร้พรหมแดน 5) ยอมรับความจริงสากลที่เป็นกลาง มีผลเสมอกันแก่ทุกคนและทุกศาสนาในโลก ด้วยหลักความเป็นมนุษย์ที่สากล คือ แผ่ความรู้สึกที่เป็นมิตร มีไมตรี ด้วยความรักความปรารถนาประโยชน์สุขต่อทุกคนโดยไม่มี การแบ่งแยก 6) การยอมรับท่าทีอนุรักษ์สังจะต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยเมตตา ต่อสัจธรรมด้วยปัญญา ศาสนามีคุณค่า ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกต่อมวลมนุษย์ และช่วยให้มนุษย์ได้เข้าถึงสัจธรรม คือ ความจริงซึ่งเป็นภาวะของชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542)

เมื่อกล่าวถึงชุมชนที่มีสันติภาพหรือสันติสุข ณ ปัจจุบันสภาพสังคม การเมือง เศรษฐกิจเปลี่ยนไปชุมชนก็มีการเปลี่ยนไปด้วย การขยายเขตชุมชนเมืองและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีจำกัดเหล่านี้เป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศที่ไม่สามารถนำพาประเทศไทย คนไทยเข้าถึงการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์ที่ทรัพยากรในโลกเริ่มมีจำกัด และนับวันยิ่งขาดแคลนมากยิ่งขึ้นช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวยที่กว้างขึ้น ความไม่สมดุลของการแบ่งสรรทรัพยากรแล้วแต่ว่าจะนำไปสู่ความขัดแย้งที่ยุ้งยากต่อการจัดการ และมีโอกาสที่จะนำไปสู่ความรุนแรงมากยิ่งขึ้นด้วย (Panyapong, et al., 2012)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษา การพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชุมชนให้เกิดความรักความสามัคคี และให้เกิดเป็นธรรมประจำใจในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข และเพื่อการพัฒนาการสร้างเสริมชุมชนสันติสุขให้กับตนเองและสังคมได้

ปัญหาวิจัย

การศึกษาปัญหาในการพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

1. ลักษณะชุมชนสันติภาพเป็นอย่างไร
2. การพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพเป็นอย่างไร
3. การบูรณาการการพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทควรเป็นอย่างไร
4. การสร้างกิจกรรมกระบวนการไปสู่ความรู้เกี่ยวกับ “แนวทางการพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท” เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะชุมชนสันติภาพ
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อนำเสนอแนวทางพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้มีการนำเสนอขอบเขตการวิจัยไว้ 4 ด้าน ดังนี้ ขอบเขตด้านพื้นที่ ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ขอบเขตด้านเนื้อหา และขอบเขตด้านระยะเวลา ดังต่อไปนี้

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และแบบพรรณนา (Descriptive Research) เนื้อหาประกอบด้วยองค์ความรู้ หลักการ แนวคิดและทฤษฎี ได้แก่ ข้อมูลการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพ จากเอกสาร แนวคิดทฤษฎี บทความ ผลงานวิจัย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ โดยมุ่งศึกษาจากแนวคิดของชุมชนสันติภาพ นักปรัชญาตะวันตก นักปรัชญาตะวันออก ผู้นำโลก ผู้เชี่ยวชาญ ผู้รู้ และการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยมุ่งศึกษาพุทธธรรมที่สามารถนำมาเพื่อใช้สร้างสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท รวมถึงการนำเสนอแนวทางการพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพ ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท โดยบูรณาการแนวคิดสันติภาพในพุทธปรัชญาเถรวาทกับแนวคิดสันติภาพในโลกปัจจุบัน

2) ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยในการสร้างแนวทางการพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท โดยมุ่งเน้นศึกษาชุมชนวัดนครอินทร์ ตำบลสวนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยเอง ลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จำนวน 15 คน

3) ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ วัดนครอินทร์ตำบลสวนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

4) ขอบเขตด้านระยะเวลา ตั้งแต่ 1 มกราคม 2565 ถึง 31 ธันวาคม 2565

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ด้านองค์ความรู้ใหม่ ได้แก่ ลักษณะพื้นฐานของชุมชนสันติภาพ ความรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหาในปัจจุบันด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม และความรู้ด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะในการนำหลักปฏิบัติไปใช้ในชุมชนให้เกิดความรักความสามัคคีในสังคม
2. ด้านการพัฒนาสังคมและทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ การพัฒนาและการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพให้มีความมั่นคงและเข้มแข็ง ด้วยหลักปฏิบัติตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท
3. ด้านนวัตกรรม ได้แก่ การบูรณาการแนวคิดการพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพ ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท
4. ด้านนโยบาย ได้แก่ การนำไปประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดเป็นนโยบาย หรือแผนงานในการพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพ ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทสำหรับหน่วยงานราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สรุปผลการวิจัย

1. ลักษณะชุมชนสันติภาพ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สงบสุข ท่ามกลางความขัดแย้งในสังคม โดยทุกคนในสังคมจะต้องสมานสามัคคีกัน เพราะสังคมย่อมมีความขัดแย้งกันในทุกสังคม ทุกชนชั้น ฉะนั้นทุกคนจะต้องพึงระลึกว่าไม่ควรเบียดเบียนและไม่ทำให้อันอื่นในสังคมต้องเดือดร้อนเพราะการกระทำของตนเอง หากว่าทุกคนในสังคมขาดสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ สังคมก็มิอาจสงบสุขลงได้ จะมีแต่ความวุ่นวาย เกิดซึ่งการทะเลาะวิวาทและนำมาซึ่งการสูญเสียทั้งเลือดเนื้อและทรัพย์สิน สันติภาพ จึงหมายถึง การปรองดองกันในสังคมทุกชนชั้น และควรมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ที่สำคัญทุกคนจะต้องมีจิตสำนึก และความรู้สึกที่ เอื้อเพื่อ อภัย และ

อดทน ด้วยสังคมถึงจะสงบสุขและเกิดสันติภาพอย่างแท้จริง จากการศึกษา พบว่า ลักษณะชุมชนสันติภาพ จะต้องเป็นชุมชนที่มีคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนชนชุมชน ควรเป็นเป็นชุมชนที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ไม่มีความขัดแย้ง แม้จะอยู่กันด้วยความต่างของเชื้อชาติ วรรณะ ผิวพรรณ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสงบสุข คนในสังคมจะต้องสมานสามัคคีกัน ไม่ควรเบียดเบียน และไม่ทำให้คนอื่นในสังคมต้องเดือดร้อน เพราะการกระทำของตนเอง สันติภาพจึงหมายถึง การปรองดองกันในสังคมทุกชนชั้น และควรมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ที่สำคัญทุกคนจะต้องมีจิตสำนึก และความรู้สึกร่วมกัน เพื่อ อภัย และ อดทน ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งผู้บริหารบ้านเมือง ประชาชนในชุมชน มีข้อตกลงร่วมกัน ที่จะพัฒนาส่งเสริมให้เกิดเป็นรูปธรรม มีความสอดคล้องครอบคลุม ด้านการศึกษา อาชีพ การเป็นอยู่ในชุมชน สนับสนุนด้วยความเอื้ออารีต่อกัน ของผู้มีส่วนในการสนับสนุนประชาชนในชุมชน เป็นลักษณะชุมชนเข้มแข็งด้านสันติภาพ

2. การพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท คำว่าสันติภาพ ในความหมายโดยตรงแปลว่าความสงบสุขที่เราสามารถมองเห็นได้ด้วยตาของเรา แต่ในความจริงคงจะเป็นการยากที่เราจะสามารถรับรู้ได้ถึงสันติภาพ เพราะในยุคปัจจุบันหลาย ๆ คนคงคิดถึงแต่ตัวเองปัจจัยที่สำคัญที่สุดในตอนนี้คือเงินและความสุข ซึ่งถ้าเราทุกคนมองแต่เรื่องเงินกับความสุขส่วนตัวเองนั้นก็คงจะเป็นการยากที่เราจะรับรู้ถึงสันติภาพ ในความคิดของผู้วิจัย สันติภาพ คือ การหันหน้าเข้าหากัน เมื่อมีปัญหาหรือมีข้อโต้แย้งใด ๆ ก็คุยกันและสร้างข้อตกลงเพื่อให้เกิดเป็นความสุขของคนส่วนใหญ่ สันติภาพอาจจะเป็นการไม่ได้เถียงกันด้วยความรุนแรง ทุกสังคมเมื่ออยู่ด้วยกันย่อมมีปัญหาและการจะแก้ปัญหานั้นก็จำเป็นจะต้องรู้จักที่จะพูดมันออกมา เมื่อเรารับรู้ถึงปัญหาของผู้อื่นทางที่เราจะสามารถอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุขได้ก็คือช่วยกันคิดและแก้ปัญหาไม่ใช่การหนีปัญหา อย่างสุดท้ายสันติภาพคือความสงบสุข ความสงบสุขในที่นี้ไม่ใช่ว่าสงบ อยู่แต่กับตัวเอง ความสงบอาจจะหมายถึงการไม่มีปัญหาใด ๆ ซึ่งก่อให้เกิดข้อพิพาทในหลาย ๆ ฝ่าย จากการศึกษา พบว่า มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาที่สอดแทรกหลักศีลธรรมที่ให้เกิดความรักสมัครสมาน สามัคคี เพราะพระพุทธศาสนามีหัวข้อธรรมที่หลากหลาย สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับประชาชนได้ หลักธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน คือ หลักสัมมาทิฎฐิ หลักพรหมวิหาร 4 หลักศีล 5 - ธรรม 5

3. แนวทางพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ก่อนที่จะเกิดคำว่าสันติภาพ มันจะต้องเกิดความขัดแย้งในเรื่องหนึ่งเรื่องใดขึ้นมาก่อน เพราะแน่นอนว่าหากสังคมหนึ่ง ๆ ไร้ซึ่งปัญหาความขัดแย้ง คำว่าสันติภาพ ที่ทุกคนต้องหันมาปรองดองกันนั้นก็คงไม่เกิดขึ้น ซึ่งด้วยพื้นฐานทางสังคมที่มีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน อย่างน้อยที่สุดก็เรื่องเพศ อายุ ฐานะทางสังคม จนไปถึงความแตกต่างทางด้านความคิด นั้น ความขัดแย้งจึงไม่ใช่เรื่องยากที่จะเกิดขึ้นมาในสังคมดั่งนั้น คำว่า “สันติภาพ” ก็คือภาพแห่งความสงบสุข ที่แต่ละฝ่ายในสังคมซึ่งมีความขัดแย้งกันในเรื่องต่าง ๆ เป็นทุนเดิมมัน หันมาร่วมมือกันปรองดองกัน ด้วยวิธีการที่ทั้งสองฝ่ายต่างยอมรับในความแตกต่างของกันและกันได้ เพื่อสร้างสังคมที่มีความสงบสุข ร่มเย็น และทำให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สันติ ตามความคาดหวังของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ จากการศึกษา พบว่า จัดส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้เป็นที่ประจักษ์ และให้ประชาชนมีส่วนร่วมถึง นำหลังธรรม หรือหลักพุทธปรัชญามาประใช้ส่งเสริมพัฒนาแก่ประชาชน สำหรับรูปแบบการเสริมสร้างพัฒนาชุมชนสันติภาพ ความยึดหลักความปรองดอง การปรองดอง ที่หมายถึง จัดการความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม ในสังคมที่เคยแตกแยก ต่อสู้กัน ทั้งในระดับความคิดและในระดับการใช้ความรุนแรงทางกายภาพ ในการตกลงเพื่อเข้าสู่การเจรจาสันติภาพ ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ โดยไม่ใช้ความรุนแรง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ มีข้อค้นพบ (Finding Factors) ที่มีคุณค่าเห็นสมควรนำมาวิจัย การพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ได้แก่ หลักสัมมาทิฐิ หลักพรหมวิหาร 4 หลักศีล 5 - ธรรม 5 ที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีสันติภาพให้เกิดขึ้น เป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก สามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคม เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความผาสุกในบ้านเมือง และประเทศชาตินั่นเอง ดังมีรายละเอียด

1. สันติภาพที่เกิดจากหลักสัมมาทิฐิ คือ สัมมาทิฐิ หมายถึง แนวคิดที่ถูกต้อง ความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ถือเป็นองค์แรกในมรรคมงคลแปด อันเป็นแนวทางสู่การหลุดพ้นจากทุกข์ในการทำงานสัมมาทิฐิเป็นกระบวนการทางความคิดที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยชี้แนะแสงสว่างให้แก่คนทั้งหลาย เป็นหลักแห่งความเห็นที่ถูกต้อง ส่งเสริมให้คนเรามองปัญหาเป็น เข้าใจปัญหาถูกและสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ได้ตามหลักของเหตุผลในอริยสัจ 4 ถ้าคนเรามีสัมมาทิฐิในการทำภารกิจการใช้แรงงาน ก็จะกลายเป็นคนทำงานด้วยความขยัน อดทน ทุ่มเทให้กับงานอย่างเต็มที่ ไม่หวั่นเกรงต่อความยากลำบากในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวีระธรรมประยุต (ญาณวีโร)/สุทธธรรม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการสร้างสันติภาพในสังคมด้วยหลักเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท” พบว่า ในพุทธปรัชญาเถรวาท สันติภาพหมายถึง การที่จิตใจสงบหลุดพ้นแล้วจากกิเลสตัณหา เป็นสภาพจิตที่บรรลู่ถึงพระนิพพาน สันติภาพในพุทธปรัชญาเถรวาท แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) สันติภาพภายใน คือ สภาพจิตที่เป็นอิสระจากความคิด หรืออารมณ์ด้วยการปฏิบัติตามมัชฌิมาปฏิปทา หรือมรรค 8 เพื่อบรรลู่ถึงสันติภายในจิตใจที่เป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต คือ นิพพาน (2) สันติภายนอก คือ สภาพที่บุคคล สังคม ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่ฆ่าหรือทำร้ายร่างกายของกันและกัน ด้วยการปฏิบัติตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม และกุศลกรรมบถ เพื่อทำให้กาย วาจาสงบ ดังนั้นสันติภายในกับสันติภายนอกจึงแยกกันไม่ออกต้องพัฒนาไปพร้อม ๆ กันสอดคล้องกับ โพชชัญญ์ มณีไพโรจน์ ได้กล่าวว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่รวมกันอยู่เป็นสังคมภายในครอบครัว หลายครอบครัวรวมเป็นหมู่บ้าน เกิดการพึ่งพา การแบ่งปัน และการร่วมมือกันเพื่อให้เกิดความสงบสุขในการอาศัยอยู่ร่วมกัน ขณะเดียวกันความคิดที่แตกต่างกันก็ก่อให้เกิดความขัดแย้งเป็นเหตุให้ต้องวางกฎเกณฑ์บางประการ เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกัน ไม่ให้ล่วงล้ำสิทธิของกันและกัน มนุษย์มีศักยภาพในการคิด และใช้เหตุผลตัดสินปัญหา โดยอาศัยความเข้าใจที่มีต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ”

2. สันติภาพที่เกิดจาก หลักพรหมวิหาร 4 คือ พรหมวิหาร 4 หรือ พรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์เฉกเช่นพรหม เป็นแนวธรรมปฏิบัติของผู้ที่ปกครอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ ได้แก่ เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่เมตตาและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญองงามยิ่งขึ้นไป อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับที่ความรับผิดชอบ

ของตน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภิกษุณีรัตน ธรรมเจตนา (อัมมเมธา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวการสร้างสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท” ได้สรุปแนวความคิดการสร้างสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นแนวคิดที่สามารถสร้างสันติภาพด้วยการนำหลักสัมมาทิฐิ หลักพรหมวิหาร 5 และหลักศีล 5 – ธรรม 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาทมาใช้เพื่อสร้างสันติภาพ และเพื่อบรรเทาหรือระงับเหตุแห่งความขัดแย้งด้านความคิด เหตุแห่งความขัดแย้งด้านค่านิยม และเหตุแห่งความขัดแย้งด้านพฤติกรรม ดังนั้น G-KMB Model to Peace จึงเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากแนวความคิดการสร้างสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท เมื่อนำไปใช้แล้วทำให้เกิดสันติภาพในตน สันติภาพในสังคม สันติภาพโลก และพัฒนาตนสู่สันติภาพสูงสุดได้ และยังสอดคล้องกับพระครูพิลาศสริกิจ (สุรศักดิ์ ธารายศ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การให้ทานในสังคมไทยยุคปัจจุบัน” พบว่า 1. การให้ทานที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท คือการให้ทานมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการให้ทานที่ปรากฏอยู่ในพระสูตร อรรถกถาและคัมภีร์ต่าง ๆ คือ สังคหวัตถุธรรม ฆราวาสธรรม สัมบุริสธรรม 7 พรหมวิหารธรรม และอธิบาท 4 ที่สำคัญ ได้จำแนกประเภทของทานออกเป็น 3 ประเภท มีดังนี้ อามิสทาน การให้ธรรมทาน และอภัยทาน ที่นอกเหนือจากการทำบุญให้ทานประเภทอื่น ๆ การถวายทานที่สังคมส่วนใหญ่เข้าใจ ก็คือปาฏิบุคลิกทาน การให้เจาะจง และสังฆทาน ให้โดยไม่มุ่งหวังเจาะจง เฉพาะแก่พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ในคัมภีร์กล่าวว่าการให้ทานที่ไม่เจาะจง จะมีผลอานิสงส์มากกว่าขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้ให้ทานเป็นสำคัญ ทำให้สังคมได้มีคณิตช่วยกันพัฒนาประเทศ ตั้งแต่ในระดับครอบครัว ระดับสังคม ระดับประเทศ และระดับนานาชาติแต่การให้ทาน มีธรรมทานอย่างเดียวเท่านั้นอันเป็นวิทาทานที่สามารถทำให้ผู้รับได้เป็นปัจจัยเข้าถึงพระนิพพาน 2. รูปแบบในการให้ทานในสังคมไทย คือการให้ทานมีรูปแบบ 3 ประการ ได้แก่ 1. อามิสทาน คือ การให้สิ่งของที่เป็นวัตถุ มีของที่รับประทานได้และเป็นของใช้ต่าง ๆ ที่เลี้ยงชีวิตให้ดำรงอยู่ได้ 2. ธรรมทาน คือ การให้คุณธรรมที่เป็นความรู้ที่ทำให้เกิดปัญญา ในการมีชีวิตในสังคมด้วยคุณความดีอันที่มั่นคง ของผู้ทรงธรรม 3. อภัยทาน หมายถึง การยกเว้นการประทุษร้ายเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีชีวิตอยู่ร่วมกันโดยไม่มีเวร ไม่มีภัยต่อกัน มีจิตคิดเมตตาในคนและสัตว์ หากผิดพลาดก็ไม่ถือโทษโกรธตอบ การให้ทานอันมีวิธีที่พร้อมด้วยเขตสมบัติคือ บุญเขตถึงพร้อม ไทยธรรมสมบัติ คือ ไทยธรรมถึงพร้อมและจิตตสมบัติ คือ เจตนาถึงพร้อมอันจะทำให้คนในสังคมเข้าใจการให้ทานมากยิ่งขึ้น 3. วิเคราะห์การให้ทานในสังคมไทยปัจจุบัน คือการให้ทานที่ถูกต้อง ประกอบด้วยแนวการปฏิบัติในการให้ทานทั้งผู้ให้ และผู้รับต้องเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยวัตรตรงตามหลักศาสนา และเข้าใจรอบรู้ไม่ตกเป็นเหยื่อของทุรชน เพราะในสังคมปัจจุบันเป็นสังคมเทคโนโลยีก้าวไกล จึงจำเป็นต้องรู้เท่าทันโลกพร้อมที่จะนำพาตัวเอง สังคมสู่การพัฒนาด้านวัตถุและจิตวิญญาณ เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่สังคมได้อย่างสมบูรณ์และต่อยอดสู่การพัฒนาองค์กรประเทศชาติต่อไป การให้ทานยุคสังคมไทยปัจจุบัน พัฒนาเกี่ยวเนื่องกับการบริจาคทาน เพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคมส่วนรวมที่เป็นการกุศลด้วยระบบสแกน QR Code ในการให้ทานและการใช้บัตรสมาร์ตการ์ด ทั้งนี้ เพราะทำให้ทั้งผู้ให้และผู้รับได้รับอานิสงส์แห่งผลบุญจากการให้ทาน โดยไม่มีความวิตกกังวลใจ เนื่องจากการกระทำโดยใช้หลักศรัทธาและปัญญาควบคู่กันไปอย่างถูกต้องรอบคอบและจัดแจงอย่างแท้จริง

3. สันติภาพที่เกิดจากหลักศีล 5 – ธรรม 5 คือ ศีล 5 หรือเบญจศีล เป็นการประพฤตินอบทางกายและวาจา 5 ประการ ประกอบด้วย ปาณาติปาตา เวรมณี คือ เว้นจากการฆ่า การประทุษร้ายกัน อทินนาทานา เวรมณี คือ เว้นจากการลัก โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ หรือทำลายทรัพย์สิน กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี คือ เว้นจากการประพฤตินอกใจในกาม มุสาวาทา เวรมณี คือ เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง สุราเมรัยมีชขปาหิฐานา เวรมณี คือ เว้นจากน้ำเมาและสิ่งเสพติด อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เมื่อได้ละ

เว้นการกระทำที่ไม่ดี 5 ประการแล้ว ก็ควรทำแต่สิ่งที่ดีคือ ธรรม 5 หรือเบญจธรรม คู่กันไป ประกอบด้วย เมตตาและกรุณา คือ มีความรักและความสงสาร สัมมาอาชีวะ คือ การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต กามสังวร คือ รู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ ไม่ให้หลงไหลในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส สัจจะ คือ มีความสัตย์ สติสัมปชัญญะ คือ ระลึกและรู้ตัวอยู่เสมอ ไม่ประมาท สอดคล้องกับ พระมหาใจสิงห์ สิริธมโม ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธปรัชญาเรื่องสันติภาพตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ” พบว่า สันติภาพโดยทั่วไป ตามทัศนะพุทธปรัชญา หมายถึง ความสงบ หรือความมีสันติ ซึ่งมีหลายระดับด้วยกันตามผลที่ได้รับจากการฝึกฝนของตนเอง ตั้งแต่ปุถุชน ที่มีศีล 5 ไปจนถึงพระอรหันต์ ซึ่งเป็นผู้ที่เข้าถึงนิพพาน ด้วยการมุ่งเน้นให้ คำนึงถึงเหตุผลแห่งการกระทำที่จะทำให้เกิดความไม่สงบสุข ทั้งในทางกาย วาจา และใจ ด้วยสุจริต 3 คือ คิด ดี พูดดี และทำดี โดยเฉพาะในด้านจิตใจที่พุทธปรัชญาต้องการให้รู้จักเรียนรู้เพื่อแยกแยะดีชั่วออกจากกันได้ เพื่อความสงบสุขของตนเองและผู้อื่นหรือสังคมส่วนรวม แล้วหมั่นเพียรฝึกฝนตนตามแนวทางของพุทธปรัชญา ตามกำลังความสามารถหรือตามสถานภาพของตนเองที่เป็นอยู่ในสังคม สอดคล้องกับ พระครูปลัดสุวัฒนเมธา คุณ (ชัยยันต์ สืบกระพันธ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ในสังคมปัจจุบัน” พบว่า หลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ พุทธจริยศาสตร์ระดับ ต้น ได้แก่ หลักเบญจศีลและเบญจธรรม พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง ได้แก่ ศีล 8 และพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง ได้แก่ มรรคมงคล 8

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนสันติภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท โดยได้รับ ทุนอุดหนุนการวิจัยจากทุนสนับสนุนภายใต้โครงการพัฒนานักวิจัย คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

บรรณานุกรม

- สุเชาว์ พลอยชุม และสุวิญ รัชส์สัตย์. (2555). สารัตถะวิชาการพุทธปรัชญา. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2550). วิธีสู่อันติภาพ. กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.
- ฐากร พานิช. (2558). ส่งเสริมสันติภาพโลกตามวิถีพุทธ. *องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก*, 4(2), 24-29.
- พระมหานครินทร์ แก้วโชติรุ่ง. (2548)“สันติภาพตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ: ความหมายและการประยุกต์ใช้ในโลกรปัจจุบัน”. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2542). มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- Panyapong, S. et al. (2012). Conflict between Local Community and Public Organization on Water Management from Lam Patao Dam, Kaengkhro District, Chaiyaphum Province. *Journal of Mekong Societies*, 8 (1), 115-135

การใช้กิจกรรมเล่านิทานธรรมบทเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

The Use of Dhammapada Storytelling Activities to Develop Moral and Ethical Characteristics for Students Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการเล่านิทานธรรมบทเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2) ศึกษาความเข้าใจคุณลักษณะทางจริยธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 3) ศึกษาปัญหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้กิจกรรมการเล่านิทานธรรมบทเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างได้แก่ประชากรในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการเลือกแบบเจาะจงนักศึกษา 8 รูป/คน จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ต่อจากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความหมายตามเนื้อความหลัก ในภาพรวมและทำการสังเคราะห์ นำเสนอผลของการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ธรรมบทจะมีทั้งเรื่องที่แสดงเรื่องกรรมในอดีต ปัจจุบันกรรม ผลของกรรมดี กรรมชั่ว และคุณธรรม จริยธรรมอื่น ๆ ทั้งของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสงฆ์สาวก ภิกษุณี สามเณร สามเณรี อุบาสก อุบาสิกา ท้าวไป ยังรวมถึงเรื่องมนุษย์อื่น ๆ เช่น เทวดา พรหม ยักษ์ สัตว์เดรัจฉาน เปเรต อสุรกาย สัตว์นรกด้วย 2) นักศึกษามีความเข้าใจถึง ความอดทน ความขยัน ความมีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม การคบเพื่อน แนวทางการพัฒนา มากขึ้น 3) ข้อเสนอแนะการพัฒนาคุณลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้นักศึกษาควรที่ 3 สถาบัน คือ บัณฑิต มหาลัย ต้องร่วมมือกันในการพัฒนาคุณลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้นักศึกษา เพื่อให้นักศึกษาที่เป็นต้นแบบ เป็นแบบอย่างของนักศึกษาที่ดีได้

ARTICLE INFO :

Author:

1. กตพิศิษฐ์ ปุณณภัทร์ธนากุล
Kitphisit Puranaphatthanakul
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Corresponding Author:

2. พระปริยัติวัชรกวี
Phra Pariyattivajirakavi
คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. พระมหาวิชิต จันทร์สง่า
Phramaha Wichit Chansanga
คณะศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. สันติราษฎร์ พวงมลิ
Santirat Phuangmali
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
5. กตสุชิน พลเสน
Kitsuchin Ponsen
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คำสำคัญ : การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม,
นิทานธรรมบท, นักศึกษา

Keywords : Develop moral an ethical,
Dhammapada storytelling, students

Article history :

Received : 07/12/67

Revised : 07/12/67

Accepted : 17/12/67

Abstract

This research had the objectives 1) study of Dhammapada storytelling for the development of moral and ethical characteristics for students in Mahamakut Buddhist University 2) Study the understanding of students' ethical characteristics. Mahamakut Buddhist University 3) study of problems and suggestions on the use of Dhammapada storytelling activities to develop moral and ethical characteristics for students. Mahamakut Buddhist University. The research method consists of a sample of the qualitative research population. It was a purposive selection of 8 person from Mahamakut Buddhist University, Tambon Salaya, Phutthamonthon District Nakhon Pathom Province by in-depth individual interviews Data was collected by interviewing. Subsequently, the data were analyzed by Interpretation of the main text as a whole and synthesize Presenting the results of data analysis by descriptive method. The results showed that 1) The Dhammapada contains stories about past karma, present karma, results of good karma, bad karma, and other virtues and ethics of the Buddha, monks, disciples, nuns, novices, nuns, laypeople, and general laypeople, including other non-human beings such as deva and Brahma. Giants, beasts, imps, monsters, hell beasts too 2) Students understand patience, diligence, kindness towards others. Belief in the law of karma, making friends, developing more 3) Suggestions for the development of moral and ethical characteristics for students: 3 institutions, namely home, temple, and university, must cooperate in developing moral and ethical characteristics for students. to get students to be role models Be a role model for good students.

บทนำ

คุณธรรมจริยธรรมนับเป็นกลไกของสังคมที่ทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานของความประพฤติ เป็นสิ่งที่กำหนดว่าอะไรควรประพฤติปฏิบัติและจะต้องปลูกฝัง ให้กับคนในสังคม เพราะหากคนในสังคมเป็นคนดีแล้ว สังคมก็มีความสุขแต่ ถ้าคนในสังคมไม่ดีก็จะมีความวุ่นวายเดือดร้อน ฉะนั้นแล้วคุณธรรมจริยธรรมจึงเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ช่วยในการเตือนสติการกระทำของมนุษย์ให้มีรูปแบบ การดำเนินชีวิตเป็นไปทิศทางที่ถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต โดยสังคมใดมีผู้ที่มีคุณธรรม อยู่เป็นจำนวนมาก สังคมนั้นย่อมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (พรพิทักษ์ เข็มบาศิตย์ และวรรณพล พิมพะสาลี, 2563,66)

คุณธรรม (Virtue) และจริยธรรม (Ethics) มีความหมายคล้ายคลึงกัน เป็นสภาพของการประพฤติดีทั้งทางกายและจิตใจ เป็นสิ่งที่เป็นธรรมชาติ มีอยู่ในธรรมชาติ บุคคลใดหยิบมาใช้ หรือเข้าใจในคุณธรรม และจริยธรรมนี้ ไม่ว่าจะอยู่ในบทบาทอาชีพ ครู อาจารย์ ตำรวจ ทหาร นักศึกษา ฯลฯ ก็จะมีแต่ความสุขสงบทั้งต่อผู้ปฏิบัติ สังคมหมู่ใหญ่ และเพื่อความสงบสุขของประเทศชาติ จริยธรรมก่อให้เกิดข้อธรรมที่ทำให้คน ๆ หนึ่งหรือคนประเภทหนึ่งเป็นคนดี (กิริติ บุญเจือ, 2551: 3) คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง คือสิ่งประสงค์สุดท้ายของบุคคลและสังคม จะเข้าถึงได้ต้องมีความรู้ดี ความรู้ถูกต้อง เพราะความรู้ดีและความรู้ที่ถูกต้องสามารถปลูกฝังนิสัยที่ดีได้ (บุญมี แทนแก้ว, 2527: 90)

นักศึกษามีส่วนในการพัฒนาประเทศอย่างมาก เป็นอนาคตของชาติ มีบทบาทในการใช้สิทธิและเสียงอย่างมากในสังคมไทยยุคปัจจุบัน แต่ที่สำคัญนักศึกษาในยุคปัจจุบันนี้โดยส่วนใหญ่ จะยึดถือความเจริญในสังคมด้านวัตถุนิยม มีความต้องการให้สังคมมีความเจริญด้านวัตถุ และให้คุณค่า ความสำคัญ แก่วัตถุมากกว่าจิตใจ ซึ่งการที่สังคมแวดล้อมชกน่านักศึกษาให้เป็นเช่นนั้น ย่อมสร้างความเสื่อมถอยของจิตใจแก่นักศึกษาเหล่านั้น ซึ่งในปัจจุบันนี้ นักศึกษาไทยก็มีปัญหามากมาย เช่น ปัญหาด้านการติดเกมส์ การเสพสื่อในทางที่ผิด ปัญหายาเสพติด และปัญหาที่สำคัญของนักศึกษาไทยปัจจุบันอีกอย่าง ก็คือปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม ขาดหิริ โอตตปปะ ขาดขันติ ขาดฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาแต่ละแห่ง จึงควรที่จะเร่งแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาผู้เป็นอนาคตของประเทศชาติ เพราะคุณสมบัติฝ่ายดีโดยส่วนเดียว เป็นที่ตั้งแห่งสันติภาพหรือสันติสุข (พุทธทาสภิกขุ, 2545: 90) ในส่วนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาแห่งหนึ่งในประเทศไทย โดยมีวิสัยทัศน์ (Vision Statements) ดังนี้คือ 1) เป็นสถาบันการศึกษาที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ 2) เป็นสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของมวลชนที่ผลิตบัณฑิตตามแนวพระพุทธศาสนาและบุคลากรด้านต่าง ๆ ที่มีความรู้ความสามารถ มีศีลธรรมในการดำรงชีวิตแบบพุทธ 3) เป็นศูนย์กลางแห่งภูมิปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนาของโลกที่สามารถชี้นำและยุติความขัดแย้งในสังคม โดยใช้หลักพุทธธรรม 4) เป็นสถาบันที่เน้นทำวิจัยพัฒนาตามกรอบแห่งศีลธรรม ส่งเสริมงานวิจัยเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนาและนำผลการวิจัยไปพัฒนาสังคมและคณะสงฆ์ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ซึ่งแผนกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2556 - 2565) ประเด็นกลยุทธ์ที่ 3 : การให้บริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่เสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนแก่สังคม มีมาตรการ ข้อที่ 1 พัฒนาการให้บริการวิชาการ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและประเทศ นั่นก็หมายความว่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีความพร้อมอย่างมากที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในส่วนที่ขาดไปนั้นให้แก่ นักศึกษาที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัย และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนทั่วไปอีกด้วย ซึ่งวิธีการในการดำเนินการเพื่อการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม และหลักทัศนคติที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อง แก่นักศึกษา เพื่อให้ นักศึกษาหรือบุคคลที่ได้เข้ามาศึกษาได้มีประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีอยู่หลากหลายประการ

ดังนั้นเพื่อการพัฒนาการทางด้านจิตใจของนักศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงประโยชน์และวิธีการในการนำธรรมะไปเผยแผ่แก่นักศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผ่านทางกิจกรรมการเล่านิทานธรรมบท เพื่อให้เข้าถึงนักศึกษาได้ง่ายยิ่งขึ้น และให้นิทานธรรมบทเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาเหล่านั้น โดยสอดแทรกเนื้อหาเรื่องการชวนชวยความดี การบริหารจัดการใจ การเชื่อในกฎแห่งกรรม และวิธีคิดตามแนวทางพุทธธรรมตามธรรมบท เพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรม และจริยธรรมแก่นักศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาแห่งสำคัญในประเทศไทย นักศึกษาผู้เรียนรู้และศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยแห่งนี้ เป็นนักศึกษาที่มีพื้นฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีอยู่พอสมควร แต่เพื่อประสิทธิภาพที่มากยิ่งขึ้นในการนำความรู้ และทัศนคติของนักศึกษาเหล่านั้น ไปใช้และเผยแผ่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งต่อตนเองและสังคม ผู้วิจัยจึงทำวิจัยเรื่อง “การใช้กิจกรรมเล่านิทานธรรมบทเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” เพื่อจะได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านคุณธรรม และจริยธรรมในจิตใจ ของนักศึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่เขาเหล่านั้นได้นำไปใช้ประโยชน์และสามารถนำไปสั่งสอนอนุชนคนรุ่นหลังต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเล่านิทานธรรมบทเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาความเข้าใจคุณลักษณะทางจริยธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. เพื่อศึกษาปัญหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้กิจกรรมการเล่านิทานธรรมบทเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview) ซึ่งอาศัยจำนวนกลุ่มตัวอย่างไม่มากนัก เหตุผลในการใช้รูปแบบดังกล่าวเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและมีรายละเอียดของข้อมูลในทุกด้านในประเด็นที่ศึกษา การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ด้วยการเล่านิทานธรรมบทแก่เยาวชนในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จึงเหมาะสมที่จะทำการศึกษาด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจะนำไปสู่ข้อค้นพบและข้อสรุปเป็นข้อเสนอแนะให้เป็นแนวทางหรือรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักศึกษา การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม การเล่านิทานธรรมบท คุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับอุดมศึกษา ผู้ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ซึ่งมีอายุระหว่าง 18 ปีขึ้นไป ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยทั้ง 4 คณะ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับอุดมศึกษา ผู้ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ซึ่งมีอายุระหว่าง 18 ปีขึ้นไป ผู้วิจัยเลือกกลุ่มแบบง่าย จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยทั้ง 4 คณะ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำนวน 8 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ด้วยการเล่านิทานธรรมบทแก่นักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการเก็บข้อมูลในการวิจัย โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์แบบ มีคำถามประกอบด้วย 1) คำถามสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ 2) คำถามนักศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะทางคุณธรรมและจริยธรรม และ 3) ข้อเสนอแนะ

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารชั้นปฐมภูมิ เกี่ยวกับแนวคิดด้านคุณธรรมและจริยธรรม ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาท จากพระไตรปิฎก ตำรา เอกสารงานวิจัย และจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดข้อมูลสำคัญในการวิจัยคือ นักศึกษาที่อยู่ในช่วงชั้นปีที่ 1-4 คือ มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน ได้แก่ นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้กำหนดขึ้นให้สอดคล้องกับรูปแบบการวิจัยซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้น วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงเน้นข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นหลัก ได้แก่ (1) การเล่านิทานธรรมบทที่เกี่ยวกับด้านคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักศึกษา (2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูล (3) การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาคู่กันไปด้วย

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ตั้งวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาการเล่านิทานธรรมบทเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2) เพื่อศึกษาความเข้าใจคุณลักษณะทางจริยธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 3) เพื่อศึกษาปัญหาข้อเสนอนะเกี่ยวกับการใช้กิจกรรมการเล่านิทานธรรมบทเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์นักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยได้เลือกนักศึกษาคณะศาสนาและปรัชญา 2 รูป/คน นักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ 2 รูป/คน นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ 2 รูป/คน และนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ 2 รูป/คน รวมทั้งสิ้น 8 รูป/คน โดยเป็นการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง สำหรับตอบปัญหาการวิจัย และวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมทั้งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

1) คุณธรรมเป็นสิ่งที่ผู้มีจิตใจที่ดีจาก การอบรมพร่ำสอนที่ดี เป็นธรรมชาติที่คุณประโยชน์ ธรรมดาของมนุษย์มีชีวิตและจิตวิญญาณสำนึกผิดชอบชั่วดี มีสติ ปัญญา มีความรู้สึกนึกคิดที่ดีกับทุกคน เมื่อมีคุณธรรมในจิตใจนักศึกษา เป็นเหตุให้นักศึกษาสามารถใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัย เป็นที่รักของเพื่อนกัลยาณมิตรบัณฑิตชน เป็นที่รักของครูอาจารย์ ส่งผลให้มี กาย วาจา ที่สื่อออกมาจากจิตใจที่ดี สอดคล้องกับนักศึกษาท่านที่ 1 ว่า คุณธรรมคือสิ่งที่ฝังามอยู่ในใจ สามารถคิดดี และสื่อออกมาทางกายและวาจาที่ดีด้วย ไม่เป็นที่เดือดร้อนต่อเพื่อน ๆ และอาจารย์ มีเหมือนกับนักศึกษาคนที่ 3 ว่า เมื่อนักศึกษามีคุณธรรมก็เป็นเหตุให้นักศึกษาทำพูดหรือคิดในสิ่งที่ดี ไม่เดือดร้อนใคร ๆ และนักศึกษาคนที่ 4 ว่า คุณธรรมของนักศึกษา คือการให้ความเคารพครูอาจารย์ การขยันตั้งใจเรียน และเชื่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเรื่องบาป บุญ คุณ โทษ ต่าง ๆ เป็นต้น สอดคล้องกับนักศึกษาคนที่ 6,7 ว่า นักศึกษาในมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่เป็นมหาลัยสงฆ์ ควรมีคุณธรรมในการเชื่อเรื่องบาปบุญ เกรงกลัวบาปให้มาก และมีความขยันหมั่นเพียร อดทนตั้งใจเรียนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้รุ่นน้องได้

2) จริยธรรม เป็นหลักธรรมที่ควรมีในนักศึกษา มีความอดทนต่อการศึกษา อดทนต่อสภาพร่างกายหรือสิ่งภายนอก ทั้งอดทนต่อคำพูดหรือการกระทำของผู้อื่นที่มากระทบ อันจะส่งผลไม่ติดต่อการเรียน มีความเพียรที่จะเรียนให้ประสบความสำเร็จเอาใจใส่ในคำสั่งสอนอาจารย์ มีความรักเมตตากรุณาต่อเพื่อนร่วมเรียนหรือผู้อื่น เห็นอดเห็นใจไม่เอาเปรียบกัน มีความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยเชื่อบาปบุญ เชื่อกฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี

ทำชั่วได้ชั่ว หลักคุณธรรมพวกนี้ควรเป็นหลักของนักศึกษา สอดคล้องกับนักศึกษาทั้ง 8 ท่าน ที่มีความคิดเห็นไปทางเดียวกันว่า จริยธรรมเหล่านี้ควรมี ควรอบรมให้นักศึกษา จะก่อให้เกิดนักศึกษาที่มีคุณลักษณะที่ดี เป็นแบบอย่างให้กับคนอื่น

3) ความอดทนคือ ชั้นดี ทางพระพุทธศาสนา ก่อให้นักศึกษาสามารถยับยั้งชั่งใจในสิ่งที่ไม่ดีได้ สามารถสนับสนุนให้อดทนต่อการเรียนการสอนที่อาจจะหนักเกินไป สอดคล้องกับนักศึกษาท่านที่ 1 ว่า การอดทนต่อการเรียนในวิชาที่ไม่ชอบ แต่ก็ต้องเรียน เพราะทำให้เราจบในระดับการศึกษาได้ ท่านที่ 2 การอดทนส่งผลให้เราชนะความรู้สึกที่ไม่ชอบทางการกระทำ คำพูด ของผู้อื่น ซึ่งถ้าไม่มีความอดทน อาจเกิดเหตุบานปลายได้ สอดคล้องกับนักศึกษาท่านที่ 4,5 ว่า การอดทนต่อคำพูดที่ไม่ถูกใจ ทั้งของอาจารย์ หรือของเพื่อน ๆ ก็เป็นหลักธรรมที่นักศึกษาควรมี นักศึกษาท่านที่ 7 ว่า นักศึกษาที่มีความอดทน จะสามารถอดทนต่อการเรียนในวิชาที่ไม่ชอบ อดทนต่อสภาพร่างกายของคนที่อาจมีความเจ็บป่วย อดทนต่อสภาพอากาศที่หนาวเกินไป หรือร้อนเกินไป ทำให้สื่อออกมาทางกาย วาจา ที่ดีน่าเคารพของผู้พบเห็น เป็นเพื่อนที่น่าคบ น่าคุย เป็นการพัฒนาคุณลักษณะของตนเองอย่างดี สอดคล้องกับนักศึกษาท่านที่ 8 ว่าการอดทนต่อเหตุที่เป็นอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก เป็นเหตุให้สามารถอดกลั้นและสื่อออกมาทาง กาย วาจา ที่ดี เป็นแบบอย่างให้รุ่นน้อง หรือเพื่อนๆ พี่ๆ ในมหาวิทยาลัยได้ ถือว่าเป็นนักศึกษาต้นแบบเลยก็ว่าได้

4) ความเพียร หรือ วิริยะ ในอิทธิบาท เป็นอีกหลักที่ช่วยนำพาไปสู่ความสำเร็จในการดำรงตน เป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัย สอดคล้องกับนักศึกษาท่านที่ 1 ว่า ความเพียรสามารถพัฒนาศักยภาพนักศึกษา ด้านต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะการขยันหมั่นเพียรในการเรียน และนักศึกษาท่านที่ 3 ก็กล่าวถึงความเพียรในการเรียน ที่สามารถพัฒนาคุณลักษณะนักศึกษาให้ใฝ่ต่อการเรียนได้ ทั้ง 2 นี้จะเห็นได้ว่า ความเพียรใช้ในการศึกษา สำหรับนักศึกษาเป็นเรื่องที่ดี ทำให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่ต้องการได้ อีกทั้งความเพียรที่ปรากฏในปธาน 4 คือ 1. สังวรปธาน เพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น คือ เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น 2. ปหานปธาน เพียรละหรือเพียรกำจัด คือ เพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว 3. ภวานาปธาน (เพียรเจริญหรือเพียรก่อให้เกิด คือ เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดมี 4. อнуรักขนาปธาน เพียรรักษา คือ เพียรรักษา กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้เจริญยิ่งขึ้นไปจนไพบูรณ์ (อง.จตุกก. 21/69/96) ความเพียรทั้ง 4 นี้สรุปคือ ระวังความชั่วที่ยังไม่เกิด ละชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว ทำดีให้เกิด และตามรักษาความดีไว้ สอดคล้องกับนักศึกษา ท่านที่ 4,5 และ7 ว่า การเพียรระวังความชั่ว ป้องกันความชั่ว สร้างความดีให้เกิด ก็จะสามารถพัฒนาคุณลักษณะนักศึกษาที่ดีได้ และนักศึกษาท่านที่ 8 ว่า ความเพียรเอาใจใส่ในการเรียน ทั้งยังมีความเพียรที่จะละชั่วทำดีให้เกิดขึ้น ถ้านักศึกษามีความเพียรแบบนี้ จะเป็นเรื่องที่ดีมาก

5) ความมีเมตตา กรุณา เมตตา : ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข การเห็นอาจารย์และเพื่อน ๆ มีความสุข เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึง เพื่อให้รู้สึกว่าคุณไม่ได้โดดเดี่ยว อบอุ่น และมีความสุขในการเรียนหรือการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยมากขึ้น กรุณา : ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ หากการเรียนเกิดปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้น ทั้งเมตตาและกรุณา รวมแล้วคือการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สอดคล้องกับนักศึกษาท่านที่ 1, 2 ว่า เมตตา กรุณาช่วยให้มีความเห็นอกเห็นใจเพื่อนๆ หรืออาจารย์ผู้สอน เอาใจใส่เรื่องของอารมณ์ความรู้สึกผู้อื่น นักศึกษาท่านที่ 3 ว่า เมตตา คือความรัก ปรารถนาดี อยากให้เพื่อน มีความสุข ไม่อยากให้มีทุกข์อุปสรรค ในการใช้ชีวิตในมหาลัยรอบด้าน ทั้งกรุณา อยากให้เขาพ้นทุกข์ ในเรื่องอุปสรรคการเรียนหรือการใช้ชีวิต ก็อยากยื่นมือเข้าช่วย สอดคล้องกับนักศึกษาอีก 5 คนที่เหลือ คือ เมตตา อยากให้เพื่อน อยากให้อาจารย์ ที่เราเคารพรัก มีความสุขในการเรียน ในการสอน ในการดำรงตนในหน้าที่ของตน ๆ เมื่อท่านเหล่านั้นมีความสุข

หรืออุปสรรค ทั้งทางกายและทางใจ ก็มีกรุณา คือความสงสาร เห็นอกเห็นใจ อยากร่วม และลงมือช่วยได้เท่าที่ช่วยได้ เป็นการแสดงออกที่สื่อถึงความรักความปรารถนาดีที่มีต่อกัน

6) ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญ คนไทยเมื่อเกิดมาแล้ว มักจะได้ยินทำนองอยู่เสมอ นักศึกษาท่านที่ 1 ว่า เมื่อเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ทำให้เรากลัวในการทำ ความชั่ว อีกทั้งยังตีความหมายกฎแห่งกรรมแบบง่าย ๆ คือ การที่เราตั้งใจเรียน ก็ได้ผลเรียนที่ดี ก็ถือว่าเป็นผลจากกรรมดีในการเรียน นักศึกษาท่านที่ 3,5,8 ว่า การเชื่อบาป บุญ ทำให้นักศึกษาเกรงกลัวในการที่จะทำบาป มีสติยับยั้งชั่งใจมากขึ้น กลัวผลของการกระทำ ก่อให้เกิดเป็นนักศึกษาที่ดำรงตนที่ดี สมกับเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยของสงฆ์ หรือมหาลัยของพระพุทธศาสนา นักศึกษาท่านที่ 6 ว่า การเชื่อบาป บุญ เป็นเรื่องที่สามารถนำไปพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของนักศึกษาได้ ก่อให้นักศึกษาที่เชื่อเรื่องนี้ ไม่ว่าจะทำ พุด คิด ก็ทำดี พุดดี คิดดี สอดคล้องกับนักศึกษาท่านที่ 7 ว่า เมื่อเชื่อเรื่องนี้แล้ว ทำให้คิดดี ทำดี พุดดี

7) การคบกำลัณมิตร การคบเพื่อนที่ดี นำพาให้ประสบผลดีในการศึกษา ดังสำนวนไทยที่ว่า คบคน พาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล การคบบัณฑิต ก็คือการคบกำลัณมิตร หรือเพื่อนที่ดีนั่นเอง ย่อมนำพาให้พบสิ่งดี เพราะเพื่อนดีจะคอยห้ามไม่ให้ทำชั่ว แนะนำให้ทำดี สอดคล้องกับนักศึกษาท่านที่ 1 และ 3 ว่า การคบเพื่อนดี หรือมีกำลัณมิตร จะช่วยห้ามปรามเราจากความไม่ดี คือห้ามไม่ให้ทำ เช่น ถ้าเราจะหยุดเรียนโดยไม่มีความจำเป็น เพื่อนที่ดีก็จะชี้แนะให้เราเข้าเรียน หรือสนับสนุนให้เราตั้งใจเรียน ชมเชยความดีที่เราทำ ประมาณนี้ นักศึกษาท่านที่ 2 ว่า การมีเพื่อนที่ดีนำพาให้เจริญได้ เพราะจะช่วยกันในการขับเคลื่อนการเรียน การเอาใจใส่ในการเรียน เรียกได้ว่า เกิน 50 เปอร์เซ็นต์ที่เพื่อนที่ดีมีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย สอดคล้องกับนักศึกษาท่านที่ 5 และ 7 มีความเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า เพื่อนที่ดีเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญมีอิทธิพลในการใช้ชีวิตของนักศึกษามาก เพราะวัยนี้ก็จัดว่าเป็นวัยที่ติดเพื่อน เพื่อนดีก็พัฒนาคุณลักษณะที่ดีได้ และนักศึกษาท่านที่ 4 และ 8 ว่า กำลัณมิตรที่ดี ทำให้เพื่อนที่คบ มีความอดทน ขยันหมั่นเพียรต่อการเรียนมากขึ้น มีความเห็นอกเห็นใจกัน เพราะอิทธิพลของการคบเพื่อนที่ดีที่มีคุณธรรม จริยธรรมในใจนั่นเอง

8) นิทานธรรมบทมีคำสอนที่ง่ายต่อการศึกษาและปฏิบัติตามมาก มีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักที่จะพัฒนาคุณลักษณะของนักศึกษาด้านคุณธรรมจริยธรรมในส่วนของ ความอดทน ความเพียรเป็นต้น ควรนำนิทานเรื่อง ที่เลือกมาว่าเน้นไปในด้านนั้น ๆ เช่น ด้านความเพียร ความมีขันติ เป็นต้น มาสอนนักศึกษา หรือมาเล่าให้ฟัง สอดคล้องกับนักศึกษาท่านที่ 1,3,4 และ 5 ว่า เล่านิทานธรรมบทให้นักศึกษาฟัง หรือให้นักศึกษาค้นคว้าเอง และสรุปหลักธรรมที่ได้ในเรื่องนั้น ๆ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อพัฒนาตนเองได้ นักศึกษาท่านที่ 6 และ 8 มีความเห็นคล้ายกันว่า นิทานธรรมบท ทำให้เชื่อมั่นในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในเรื่องของกฎแห่งกรรม และด้านอื่น ๆ อีก ทำให้สามารถนำหลักธรรมเหล่านี้ที่ปรากฏในเรื่องนั้น ๆ ไปประยุกต์ และพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของตนเอง เพื่อเป็นแบบอย่างต่อไปแก่รุ่นน้อง รวมถึงใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยอย่างดีที่สุด

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง “การใช้กิจกรรมเล่านิทานธรรมบทเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการเล่านิทานธรรมบทเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2) เพื่อศึกษาความเข้าใจคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3) เพื่อศึกษาปัญหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้กิจกรรมการเล่านิทานธรรมบทเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้อภิปรายตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) การเล่านิทานธรรมบท เรื่องราวที่นำมาเล่าประกอบบรรณกถาธรรมบทนั้นเป็นเรื่องสั้น ๆ ก็มี เรื่องขนาดกลางก็มี เรื่องยาว ๆ ก็มี และแต่ละเรื่องนั้นจะขาดไม่ได้เลยก็คือเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรม ที่สามารถน้อมนำมาเพื่อการศึกษาและปฏิบัติตามได้ทุกยุคสมัย และทุกวัย แม้เยาวชนเองก็สมควรอย่างยิ่งที่จะได้ศึกษานิทานในธรรมบทเพื่อเป็นบทเรียนทำให้ตนเองได้เติมเต็มในสิ่งที่ตนยังขาดตกบกพร่องทั้งด้วยเจตนาหรือไม่เจตนาโดยภาพรวมนิทานในธรรมบทจะมีทั้งเรื่องที่แสดงเรื่องกรรมในอดีต ปัจจุบันกรรม ผลของกรรมดี กรรมชั่ว และคุณธรรม จริยธรรมอื่น ๆ ทั้งของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสงฆ์สาวก ภิกษุณี สามเณร สามเณรี อุบาสก อุบาสิกา ทั่วไป ยังรวมถึงเรื่องอมนุษย์อื่น ๆ เช่น เทวดา พรหม ยักษ์ สัตว์เดรัจฉาน เปรต อสุรกาย สัตว์นรกด้วย

2) นักศึกษาสามารถเข้าใจการพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรม ว่า

ความอดทน แนวทางการพัฒนา คือ ต้องเป็นคนที่มีมุ่งมั่น ไม่โลเล เชื่อในตนเอง และทำให้ถึงเป้าหมาย อีกคนหนึ่งเสนอแนวทางการพัฒนาว่า หนักแน่น ไม่ย่อท้อ อีกคนเสนอว่า ฝึกหักห้ามใจตนเอง ไม่ให้ทำตามใจตนเองมากเกินไป และยังมี การเสอแนะแนวทางในการพัฒนาอีก เช่น ฝึกสมาธิจะทำให้จิตใจเราแข็งแรงขึ้น และมีความอดทนต่อตนเองมากขึ้น ความมั่นคงของจิตใจ อดทนต่ออุปสรรค ต่าง ๆ ที่เข้ามาต่อสู้กับมันไม่ท้อ เพื่ออนาคตที่ดีกว่านี้

ความขยัน แนวทางการพัฒนา คือ เป็นคนใฝ่หาความรู้ อย่าหยุดอยู่กับที่ ไม่ขี้เกียจ อีกคนหนึ่งเสนอแนวทางการพัฒนาว่า ใฝ่รู้ ขยันอ่าน อีกคนหนึ่งเสนอว่า ความสม่ำเสมอในการขยัน ฝึกบ่อย ๆ ในเรื่องต่าง ๆ และไม่ย่อท้อ อีกคนเสนอว่า ฝึกทำสัปดาห์ แต่เป็นที่จดจำ และยังมี การเสอแนะแนวทางในการพัฒนาอีก เช่น อ่านหนังสือหรือฝึกซ้อมบ่อย ๆ จะทำให้เราเก่งในสิ่งนั้น ๆ มากขึ้น จะต้องมีความตั้งใจในการอ่าน คิด วิเคราะห์ พัฒนาต่อตนเอง ขยันทำความดี ขยันทำงาน

ความมีเมตตา กรุณาต่อผู้อื่น แนวทางการพัฒนา คือ รู้จักแบ่งปัน รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อีกคนหนึ่งเสนอแนวทางการพัฒนาว่า จิตใจอ่อนโยน ชอบแบ่งปัน อีกคนเสนอว่า มองโลกในแง่ดี เป็นมิตรเวลาที่มีความเอื้อเฟื้อ และยังมี การเสอแนะแนวทางในการพัฒนาอีก เช่น รู้จักเสียสละจะทำให้จิตใจเราไม่มีความตระหนี่ ต้องหัดให้กับผู้อื่น รู้จักเข้าใจและใส่ใจผู้อื่น การมีน้ำใจ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น

ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ต้องรู้จักทำความดี เพราะการทำความดีก็จะมีแต่คนเกื้อหนุน อีกคนหนึ่งเสนอแนวทางการพัฒนาว่า ประพฤติตนในทางที่ดี อีกคนเสนอว่า คำนึงถึงผลกรรม ศึกษาพระธรรมคำสอน และยังมี การเสอแนะแนวทางในการพัฒนาอีก เช่น ทำความดีให้มากขึ้น ทำในสิ่งที่ดีก็จะได้ดี ควรเชื่อและปฏิบัติตามให้ถูกต้อง มาจากทัศนคติที่รู้จักคิดและถูกต้อง คิดอยู่เสมอว่าการทำดีนั้นเราจะได้ดี ทำชั่วจะได้ชั่ว จะช้าจะเร็ว ผลกรรมนั้นก็ยังคงอยู่

การคบเพื่อน แนวทางการพัฒนา คือ คบเพื่อนที่ดี พากันทำความดี อีกคนหนึ่งเสนอแนวทางการพัฒนาว่า หากคบเพื่อนดี เพื่อนก็จะพาเราทำในสิ่งที่ดี และยังมี การเสอแนะแนวทางในการพัฒนาอีก เช่น การเลือกคบเพื่อนที่ดีจะทำให้เรามีความสุข เลือกคบเพื่อนที่ทำให้ชีวิตเราก้าวหน้า ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เข้าใจเรา ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พากันทำแต่สิ่งที่ดี

3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้กิจกรรมการเล่านิทานธรรมบทเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ด้านคุณธรรม ควรจะปลูกฝังหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับนักศึกษา เพราะคุณลักษณะที่เป็นความงามที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล โดยได้ยึดถือปฏิบัติจนเป็นนิสัย และเป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามของบุคคลทั่วไป (ยนต์ ชุ่มจิต, 2541: 35) อาจจะเป็นลักษณะของการผ่านกิจกรรมต่าง ๆ มีกิจกรรมให้เขาให้เขารู้จักรับผิดชอบในตัวเอง อาจจะทำคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาไปใกล้ตัวเขาให้มากขึ้น ให้เขามีโอกาสสัมผัสให้มากขึ้น มีการจัดกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรม ให้นักศึกษาได้สัมผัสด้วยการวิเคราะห์ตามหลักเหตุผลที่ดี ไปสู่ทั้งการคิด การปฏิบัติรวบยอดไปด้วยกันเลย และสิ่งที่จะพัฒนาได้จริง ๆ มันต้องเริ่มจากสิ่งที่เป็นแรงกระตุ้นจากข้างใน อย่างเช่น ธรรมะสัญญา นิมนต์พระนักเทศน์ที่พูดแล้วนักศึกษาสนใจฟังมาแสดงธรรม อย่างน้อยพอฟังผ่านหูไป ก็อาจจะซึมซับไปได้บ้าง และกิจกรรมทั้งหลายก็จะต้องทำอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งแนวทางที่สามารถพัฒนาคุณธรรมให้แก่เยาวชน จะต้องมีการที่เกี่ยวกับจริยธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง ต้องไปปฏิบัติธรรม หรือฟังเกี่ยวกับคำสอน

ด้านจริยธรรม มีการพูดคุยปรับทัศนคติ ให้นักศึกษาเข้าใจถึงบริบทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ มีพฤติกรรมที่เป็นรูปแบบการปฏิบัติตนการดำเนินตนให้มีความเหมาะสมแก่ภาวะ ฐานะ กาละ เทศะ และเหตุการณ์ปัจจุบัน (พระธรรมญาณมุนี, 2531: 103) แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ในชีวิตประจำวันในมหาลัย แต่ถ้าหากที่ไม่สามารถที่จะปรับตัวเองได้ ก็อาจจะต้องสร้างมาตรการในการควบคุมพฤติกรรม เริ่มตั้งแต่ตักเตือน ลงโทษ หักคะแนน มีการปลูกจิตสำนึก การปลูกจิตสำนึกเป็นได้หลายวิธีตั้งแต่เริ่มจากการอบรมในห้องเรียน เป็นต้น อีกอย่างการพัฒนาจริยธรรม ถ้าจะให้เกิดผลจริง ควรมาจากข้างในจริง ๆ ต้องมีกิจกรรมที่สร้างจิตสำนึกเพื่อที่จะเป็นแรงจูงใจ แรงดึงดูดที่จะนำพาเขาไปตรงนั้นได้

สรุป

คุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งที่มิมีในจิตใจที่ได้จากการอบรมพร่ำสอนที่ดี เป็นธรรมชาติที่คุณประโยชน์ธรรมดาของมนุษย์มีชีวิตและจิตวิญญาณสำนึกผิดชอบชั่วดี มีสติ ปัญญา มีความรู้สึกนึกคิดที่ดีกันทุกคน เมื่อมีคุณธรรมในจิตใจนักศึกษา เป็นเหตุให้นักศึกษาสามารถใช้ชีวิตในร่วมมหาวิทยาลัย เป็นที่รักของเพื่อน กัลยาณมิตรบัณฑิตชน เป็นที่รักของครูอาจารย์ ส่งผลให้มี การกระทำและคำพูด ที่สื่อกออกมาจากจิตใจที่ดี มีหลักธรรมในการดำเนินชีวิตในมหาวิทยาลัย มีขันติ ความอดทนต่อการศึกษเล่าเรียนที่บางครั้งอาจพบกับอุปสรรคด้านต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย มีความขยันทั้งในการเรียน และการหมั่นตรวจสอบป้องกันความชั่วหมั่นเพียรทำความดี มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นด้วยอาณิสสงส์ที่เกิดจากการมีเมตตากรุณา ทั้งเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เป็นเหตุให้ละความชั่ว ทำความดี มีกัลยาณมิตร ทั้งอาจารย์ทั้งนักศึกษาที่คอยบอกคอยเตือนห้ามปรามไม่ให้หลงผิดนอกทาง แนะนำในทางดี เป็นเหตุให้การใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย มีการพัฒนาจิตใจ จนนำไปสู่การมีคุณลักษณะที่ดีของนักศึกษา เป็นแบบอย่างให้แก่รุ่นน้องได้

บรรณานุกรม

- กิริติ บุญเจือ. (2551). คู่มือจริยศาสตร์ตามหลักวิชาการสากล. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.
- พรพิทักษ์ เข็มบาสัตย์ และวรรณพล พิมพะสาลี. (2563). แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉลองสิริราชสมบัติ 50 ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช พุทธศักราช 2539. เล่มที่ 11, 25. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญมี แทนแก้ว. (2527). จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2545). หมดความทุกข์. กรุงเทพมหานคร :ธรรมสภา.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2541). ความเป็นครู. (พิมพ์ครั้งที่ 3), กรุงเทพมหานคร : พรินติ้งเฮาส์.
- พระธรรมญาณมุนี. (2531). พระธรรมญาณมุนี 88. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์.

โมเดลระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายใน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
The Internal Educational Quality Assurance System
Model of Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2. เพื่อสร้างโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 3. เพื่อประเมินโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ทั้งวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยการเลือกศึกษาเฉพาะ คือ ผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ประกันคุณภาพการศึกษา ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง 7 วิทยาเขต และ 3 วิทยาลัย จำนวน 286 รูป/คน ตามเทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่

ผลการวิจัยพบว่า

1) จากการศึกษาองค์ประกอบโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จึงได้ตัวแบบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อการบริหารจัดการด้านงานประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตามหลักแนวคิด PDCA 2) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า ด้านการวางแผน (Plan) มี 4 องค์ประกอบ 37 หัวข้อ ด้านการปฏิบัติตามแผน (Do) มี 3 องค์ประกอบ 17 หัวข้อ ด้านการตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล (Check) มี 5 องค์ประกอบ 20 หัวข้อ และด้านการพัฒนา (Act) มี 4 องค์ประกอบ 13 หัวข้อ 3) จากผลการประเมินโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 4 ท่าน

ARTICLE INFO:

Author:

1. วันดี บุญล้อม
Wandee Boonlom
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Corresponding Author:

2. ว่าที่ร้อยตรีหญิง จุฑามาศ เทพเทียมทัต
Jutamas Theptiamtas
3. อัมพิกา กลิ่นพุ่ม
Ampika Klinfoong
4. ธนาวดี ทองเอม
Tanawadee Tongam
5. เบลญจวรรณ โพธิ์สุวรรณ
Benchawan Prosuwan

คำสำคัญ : ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
ภายใน,
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Keywords: Internal Educational Quality,
Assurance System,
Mahamakut Buddhist University

Article history:

Received : 04/11/67
Revised : 20/11/67
Accepted : 25/11/67

เห็นด้วยกับองค์ประกอบของตัวแบบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัย ทั้ง 16 องค์ประกอบ ดังนี้ 1. การกำหนดนโยบาย กำกับติดตาม และสรุปผลการดำเนินงาน
2. การปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงาน เป็นการปรับแก้ตามผลการตรวจสอบ และประเมินในขั้นตอนก่อนหน้า
3. ปรับปรุงระบบการทำงานและวิธีการทำงานมาตรฐาน 4. การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากได้ทำการตรวจสอบ
แล้ว การปรับปรุงอาจเป็นการแก้ไขแบบเร่งด่วนเฉพาะหน้า 5. การกำหนดวิธีการดำเนินงานประกันคุณภาพ
การศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างชัดเจน 6. เก็บรวบรวมบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องและผลลัพธ์ของหัวข้อ
ควบคุม 7. การกำหนดตัวชี้วัดในการดำเนินงาน 8. การติดตาม การตรวจสอบ และการประเมินปัญหาที่ต้อง
กระทำควบคู่ไปกับการดำเนินงาน 9. การกำหนดนโยบาย ค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุด้านงานประกันคุณภาพ
การศึกษา 10. การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามวิธีการที่กำหนด 11. การกำกับ ติดตามผลการ
ดำเนินงานด้านงานประกันคุณภาพการศึกษา 12. การปฏิบัติการแก้ไข ถ้าไม่ได้ตามเป้าหมาย นำเข้าสู่วงจร PDCA
13. การกำหนดโครงการ จัดสรรทรัพยากรด้านบุคคล งบประมาณและระยะเวลา ในการดำเนินงานประกัน
คุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน 14. มีการจัดให้มีการศึกษาและการอบรมที่ต้องการ 15. ค้นหาสาเหตุที่แท้จริง
ของปัญหา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอย 16. การตระหนักถึงปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the components of the internal educational quality assurance system model of Mahamakut Buddhist University. 2) to create a model for the internal educational quality assurance system of Mahamakut Buddhist University. 3) to evaluate and improve the internal educational quality assurance system mode of Mahamakut Buddhist University. This research uses Mixed Method Research, both quantitative research and qualitative research. A sample of 286 cases were drawn from administrators, teachers and educational quality assurance officers in Mahamakut Buddhist University, central 7 campuses and 3 colleges, using purposive sampling simple method, according to Taro Yamane's sampling technique.

The results of this research indicated that:

1) the components of the internal educational quality assurance system mode of Mahamakut Buddhist University. Therefore, a model of an internal educational quality assurance system was obtained with PDCA processed. 2) the results of the analysis of the components of the internal found that, Plan has 4 components, 37 topics. Do has 3 components, 17 topics. Check has 5 elements, 20 topics. And Act has 4 elements, 13 topics. 3) from the results of the evaluation of the internal educational quality assurance system model of Mahamakut Buddhist University. All 4 experts and experts agreed on the 16 elements as follows: 1. Setting policies, monitoring and summarizing operational results. 2. Operational improvement, based on the inspection results and evaluated in the previous step 3. Improve work systems with standards methods. 4. Solving problems after checking, the improvements may be urgent immediate fixes. 5. Determining methods for carrying out educational quality assurance to achieve the goal completely. 6. Collect relevant

records and results of control subjects. 7. Setting operational indicators. 8. Monitoring, inspecting, and evaluating problems along with operations. 9. Policy setting target values of educational quality assurance. 10. Carrying out educational quality assurance according to specified methods. 11. Supervising and following up on the performance of educational quality assurance. 12. Corrective action if the target is not achieved. 13. Project definition, people, budget and timeline in the operation of educational quality assurance. 14. Provide the required education and training. 15. Find the real cause of the problem to prevent problems from repeating. 16. Aware of problems that need to be improved.

บทนำ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 6 “มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา” มาตรา 48 กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพการศึกษาภายในและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก และสอดคล้องกับกฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ที่กำหนดให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาโดยการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาแต่ละระดับและประเภทการศึกษาที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด

เพื่อให้การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพให้หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษา มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ และแนะนำสถานศึกษา เพื่อให้การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จึงประกอบด้วย การประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตร ระดับคณะ วิทยาเขต วิทยาลัย และระดับสถาบัน

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ระดับคณะ และระดับสถาบัน มีการดำเนินงานตั้งแต่การควบคุมคุณภาพ การติดตามตรวจสอบคุณภาพ และการพัฒนาคุณภาพ การพัฒนาตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษา กำกับติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปตามที่กำหนด สะท้อนการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ จะมุ่งไปที่ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาโดยยึดหลักเสรีภาพทางวิชาการและควมมีอิสระในการดำเนินการของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งจะประเมินตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในที่ต้องการ พัฒนาตามศักยภาพและประเภทของกลุ่มสถาบัน

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การประกันคุณภาพการศึกษาประสบความสำเร็จและพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง คือ นโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจนและเข้าใจร่วมกันทุกระดับในการติดตามตรวจสอบ ประเมิน และกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพ โดยมีโมเดลระบบงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ใช้เชื่อมโยงขับเคลื่อนระบบและกลไกให้เกิดคุณภาพของการปฏิบัติงาน ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับหลักสูตร ระดับคณะ ไปจนถึงระดับสถาบัน ในการวิจัยครั้งนี้ จึงเป็น

การศึกษาโมเดลระบบงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. เพื่อสร้างโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. เพื่อประเมินและรับรองโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง โมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาและพัฒนาตัวแบบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ข้อที่ 2 เพื่อตรวจสอบความตรงของตัวแบบระบบการประกันคุณภาพภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการด้านงานประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งการวิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ประชากร

1. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในงานด้านงานประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ประกันคุณภาพการศึกษา และบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง 7 วิทยาเขต และ 3 วิทยาลัย จำนวน 1,000 รูป/คน
2. ผู้ที่ใช้ตัวแบบระบบการประกันคุณภาพภายในกลุ่มสถาบันเดียวกัน หรือระบบงานประกันคุณภาพการศึกษามีความคล้ายคลึงกัน และมีประสบการณ์ในการพัฒนาตัวแบบระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก
  - บุคลากรนอกมหาวิทยาลัย จำนวน 2 ท่าน

การสุ่มตัวอย่าง

ในกรณีนี้ผู้วิจัยทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนก่อนแล้ว ได้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในงานด้านงานประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ประกันคุณภาพการศึกษา และบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง 7 วิทยาเขต และ 3 วิทยาลัย จำนวน 1,000 รูป/คน ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973 อ้างใน อีรวุฒิเอกะกุล, 2543) โดยความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นจากการสุ่มตัวอย่างโดยกำหนดเป็น .05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 286 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบประเมินประสิทธิผล เป็นการประเมินความสำเร็จของโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในงานด้านงานประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ประกันคุณภาพการศึกษา และบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ประกันคุณภาพมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 286 รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามมีคำตอบให้เลือก (Check List) โดยสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล มีลักษณะเป็นแบบปลายปิดให้เลือกตอบจำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา หน่วยงาน และตำแหน่ง

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert Scale)

ระดับความพึงพอใจ 5 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด

ระดับความพึงพอใจ 4 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก

ระดับความพึงพอใจ 3 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง

ระดับความพึงพอใจ 2 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย

ระดับความพึงพอใจ 1 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาและปรับปรุงโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ลักษณะคำถามแบบปลายเปิด

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสาร บทความ ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมขอบเขตการศึกษาวิจัย โดยใช้คำถาม 2 ประเภท คือ แบบปลายปิดและแบบปลายเปิด

3. นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว เสนอที่ปรึกษาแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องและชัดเจนเหมาะสม ทั้งเนื้อหาสาระ และการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษา แล้วนำมาจัดทำเป็นแบบสอบถาม

4. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบหรือปรับปรุงแก้ไขความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป จากข้อคำถามทั้งหมดจำนวน 85 ข้อ ใช้ได้จำนวน 85 ข้อ ซึ่งสรุปค่า IOC ทั้งฉบับ = 0.90

5. เมื่อผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความถูกต้องเสร็จแล้ว จึงนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรในการวิจัยนี้ จำนวน 30 คน แล้วนำผลการตอบแบบสอบถาม ไปหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้วิธีคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทดลองใช้กลุ่มประชากรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง โดยการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ประกันคุณภาพ และบุคลากรในหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 30 รูป/คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ 0.93

6. นำเครื่องมือที่สมบูรณ์แล้วไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

วิธีการเก็บข้อมูล

1. สำรวจจำนวนผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ประกันคุณภาพการศึกษา และบุคลากรในหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อรู้จำนวนที่แน่ชัด
2. ออกหนังสือถึงอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรในสังกัด
3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลคืนด้วยตนเอง ผ่านระบบออนไลน์
4. เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว จำนวน 286 ชุด จึงตรวจสอบ ความสมบูรณ์และจัดลำดับข้อมูล
5. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมแบบสอบถามเกี่ยวกับโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยแล้ว จึงคำนวณการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติสำเร็จรูป ดำเนินการดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ วิเคราะห์โดย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD) ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ
2. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านการประเมินประสิทธิผลความสำเร็จของโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เพื่อหาความเป็นกลาง และหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เพื่อวัดการกระจายของคะแนน

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีสถิติที่ใช้ในการทำวิจัย 2 ประเภท ได้แก่

สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นสถิติที่ใช้บรรยายคุณลักษณะของกลุ่มที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มนั้น ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไป

สูตรที่ใช้คำนวณสถิติการแจกแจงความถี่ (Frequency) การแจกแจงความถี่ เป็นการแสดงค่าความถี่ของข้อมูลที่เก็บมาได้ โดยแสดงเป็นจำนวนและร้อยละ (%)

สูตรหาค่าร้อยละ (Percentage)

$$\text{สูตร} \quad P = \frac{f \times 100}{n}$$

เมื่อ P แทน ค่าร้อยละ

f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ

n แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

สูตรที่ใช้ในการคำนวณค่าสถิติต่างๆ ของการวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง ค่าเฉลี่ยหรือค่ามัธยฐานเลขคณิต ใช้สัญลักษณ์ $\bar{X}$ คัดจากผลรวมของค่าทั้งหมดหารด้วยจำนวนข้อมูล

สูตรหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

สูตร	$\bar{X}$	=	$\frac{\sum x}{n}$
เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
	$\sum x$	แทน	ผลรวมของข้อมูลทั้งหมด
	n	แทน	จำนวนข้อมูล

สูตรที่ใช้ในการคำนวณค่าสถิติต่างๆ ของการวัดการกระจายของข้อมูล ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใช้อธิบายความเบี่ยงเบนที่ออกมาจากค่ากลาง หรือ ค่าเฉลี่ย

สูตรหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สูตร	S.D.	=	$\frac{\sqrt{n \sum x^2 - (\sum x)^2}}{n(n-1)}$
เมื่อ	S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum x$	แทน	คะแนนแต่ละ ในกลุ่มตัวอย่าง
	$n-1$	แทน	จำนวนตัวแปรอิสระ
	n	แทน	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
	$(\sum x)^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
	$\sum x^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

ประเมินประสิทธิผล เป็นการประเมินความสำเร็จของโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สรุปผลการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

การประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย มีการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา โดยนำรูปแบบระบบประกันคุณภาพการศึกษา ระดับหลักสูตร ระดับคณะ และระดับส่วนงานสนับสนุน ตามเกณฑ์การประกันคุณภาพของสำนักคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) โดยกำหนดนโยบายในการปฏิบัติงานตามพันธกิจทุกด้านให้ใช้ระบบการประกันคุณภาพที่ครอบคลุม การกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลเป็นกรอบแนวทาง มีบุคลากรสายสนับสนุนในการสนับสนุน ข้อมูลการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามนโยบายของมหาวิทยาลัยฯ และตามแผนการ

ดำเนินงาน และยังทำหน้าที่ประสานงาน ตรวจสอบข้อมูลและติดตามผลการดำเนินงานของหลักสูตร กองพัฒนาคุณภาพมหาวิทยาลัยฯ

ด้านการควบคุม มีการจัดทำปฏิทินการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ประจำปีทุก การศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางการกำกับติดตามการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน มีคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตร ระดับคณะ ทำหน้าที่รับผิดชอบตามตัวบ่งชี้ของ ระดับคณะ และคณะกรรมการระดับหลักสูตรการกำกับติดตามตัวบ่งชี้ ทำหน้าที่ควบคุม ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินคุณภาพอย่างต่อเนื่อง จัดทำรายงานประจำปี นำผลประเมินทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปรับปรุงการทำงาน พัฒนาผลการดำเนินงาน เป็นต้น

ด้านตรวจสอบ กำกับ ติดตาม การประกันคุณภาพมีการดำเนินการ โครงการตรวจประเมิน คุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร เพื่อตรวจสอบและติดตามการดำเนินงานดังนี้

1. การกำหนดผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน เพื่อทำหน้าที่วางแผนการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน และวางระบบกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา ของมหาวิทยาลัย

2. มีการกำหนดนโยบาย ระบบ และกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน และแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน และกำหนดผู้กำกับดูแลและรับผิดชอบรายตัวบ่งชี้ในระดับ หลักสูตร ระดับคณะ และระดับสถาบันทุกส่วนงาน

3. มีการจัดทำปฏิทินการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ประจำปีทุกปีการศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางการกำกับติดตามการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน

4. มีการจัดตั้งกลุ่มไลน์ (Line) Facebook QA MBU ของกองพัฒนาคุณภาพ ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ หรือสอบถามข้อมูลด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ของมหาวิทยาลัย

5. มีการจัดตั้งกลุ่ม MBU Clinic เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้คำปรึกษา ด้านงานประกันคุณภาพ ทั้งในเรื่องการใช้ระบบ/การกรอกข้อมูล/การแนบเอกสาร และการพัฒนารูปแบบของระบบ e-port และ e-sar รวมถึงการทำความเข้าใจเกณฑ์ประกันคุณภาพการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ กองพัฒนาคุณภาพ มีการประชุมทุกเดือน เพื่อกำกับติดตามข้อมูลพื้นฐาน โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบส่งข้อมูลที่เชื่อมโยงระหว่างหลักสูตร คณะ และสถาบัน มีการกำกับติดตามการดำเนินงาน โดยฝ่ายพัฒนาหลักสูตร การดำเนินงานเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรและบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2558 และตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

ด้านการประเมินคุณภาพ ตรวจประเมินคุณภาพ การประกันคุณภาพมีการดำเนินการ กองพัฒนาคุณภาพดำเนินการประเมินการทำงานทั้งระดับหลักสูตร ระดับคณะ ดังนี้

1. โครงการตรวจประเมินการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ในระหว่างเดือน กรกฎาคม - สิงหาคม ที่มีการตรวจประเมินทุกหลักสูตร ผ่านระบบ (e – sar) ผ่านระบบออนไลน์ (Zoom Meeting) เป็นการเชิญอาจารย์ประจำหลักสูตรของหลักสูตรร่วมการตรวจประเมิน เพื่อรับทราบแนวทาง ข้อเสนอแนะไปพัฒนาการดำเนินการหลักสูตรต่อไป

2. โครงการตรวจประเมินการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับคณะ วิทยาเขต และวิทยาลัย ในระหว่างเดือนกันยายน ที่มีการประเมินระดับคณะ วิทยาเขต และวิทยาลัย ผ่านระบบ (e – sar) ผ่านระบบ

ออนไลน์ (Zoom Meeting) เพื่อประเมินผลการดำเนินงานองค์ประกอบการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการ วิชาการ การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม การบริหารจัดการด้านบุคลากร การเงิน ความเสี่ยง และการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะ วิทยาเขต และวิทยาลัย จะมีการติดตาม ควบคุมคุณภาพ ให้คำแนะนำเพื่อนำไปปรับปรุงการประกันคุณภาพการศึกษาระดับคณะ วิทยาเขต และวิทยาลัย ต่อไป

การนำผลการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน กองพัฒนาคุณภาพ ได้นำผลการประเมินประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร และข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการตรวจและประเมินคุณภาพการศึกษา จากปีการศึกษาที่แล้ว โดยมีการทบทวน และวิเคราะห์ข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการฯ ในทุกระดับ เพื่อจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายใน ทุกระดับ (Improvement Plan) ประจำปีการศึกษา ปัจจุบัน ซึ่งเป็นแนวทางในการกำหนด แผนงาน/กิจกรรม ที่จะพัฒนาปรับปรุง และกำหนดเป้าหมาย เพื่อให้ผู้รับผิดชอบสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุตามตัวชี้วัดของแผน และสามารถดำเนินงานตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด ส่งผลให้การประเมินคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร ของมหาวิทยาลัยมีผลการดำเนินงานที่ดีขึ้น

การสนับสนุนการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพ

1. การสนับสนุนด้านระบบสารสนเทศ

- มีระบบสารสนเทศได้พัฒนาระบบ <https://e-port.mbu.ac.th> เพื่อให้อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร และเจ้าหน้าที่ประกันคุณภาพในคณะใช้เพื่อการทำงานการจัดทำ มคอ. 3 – มคอ. 7 โดยเจ้าหน้าที่ประกันคุณภาพการศึกษาประจำคณะและกองพัฒนาคุณภาพ ทำหน้าที่กำกับ ดูแล ควบคุมการเปิด – ปิดระบบให้เป็นไปตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด

- มีระบบการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ โดยให้นักศึกษาทำการประเมินผ่าน Google form

- มีระบบการบริหารจัดการการเขียนรายงานการประเมินตนเองระดับหลักสูตร คณะ วิทยาเขต และวิทยาลัย ผ่านระบบ <https://e-sar.mbu.ac.th>

2. ด้านทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน

- กองพัฒนาคุณภาพ และเจ้าหน้าที่จัดการศึกษาประจำคณะ ทำหน้าที่กำกับ ติดตาม มคอ.3 – มคอ.7 ของแต่ละหลักสูตร ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด

- หัวหน้าฝ่ายพัฒนาหลักสูตร ในสังกัดกองพัฒนาคุณภาพ กำกับติดตามการดำเนินการของแต่ละหลักสูตร เช่น การปรับปรุงหลักสูตรผ่านระบบ CHECO กำกับติดตามให้เป็นไปตามมาตรฐานของ สกอ.

- เจ้าหน้าที่ประกันคุณภาพประจำคณะ วิทยาเขต และวิทยาลัย วางแผน สนับสนุนการดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับประกันคุณภาพของหลักสูตร คณะ วิทยาเขต และวิทยาลัย และหน่วยงานสนับสนุน

3. ด้านครุภัณฑ์ สิ่งสนับสนุน งบประมาณ

กองพัฒนาคุณภาพ สนับสนุนงบประมาณการตรวจประเมินคุณภาพระดับหลักสูตร ระดับคณะ วิทยาเขต และวิทยาลัย ทุก ๆ ปีการศึกษา

4. การสนับสนุนด้านการพัฒนาอาจารย์

กองพัฒนาคุณภาพ จัดสรรงบประมาณให้ดำเนินการจัดอบรมให้กับ ผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ เพื่อเพิ่มศักยภาพการพัฒนาหลักสูตรบนพื้นฐานการเรียนการสอน ได้รับจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการจัดอบรมให้คณาจารย์ ตามปฏิทินการดำเนินงานประกันคุณภาพตลอดทั้งปีการศึกษา

จากการศึกษาองค์ประกอบโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย จึงได้ตัวแบบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย เพื่อการบริหารจัดการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตามหลักแนวคิด PDCA โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

การวางแผน (Plan)

1. การกำหนดนโยบาย ค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา
2. การกำหนดวิธีการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างชัดเจน
3. การกำหนดโครงการ จัดสรรทรัพยากรด้านบุคคล งบประมาณและระยะเวลา ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน
4. การตระหนักถึงปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น

การปฏิบัติตามแผน (Do)

5. การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามวิธีการที่กำหนด
6. เก็บรวบรวมบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องและผลลัพธ์ของหัวข้อควบคุม
7. มีการจัดให้มีการศึกษาและการอบรมที่ต้องการ

การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล (Check)

8. มีการตรวจสอบว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามวิธีการทำงานมาตรฐาน
9. มีการตรวจสอบตัวชี้วัดในการดำเนินงานให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน
10. การประเมินผลการดำเนินงาน เป็นการเปรียบเทียบ
11. การเสนอข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ของผู้ตรวจสอบและจากผลการประเมิน
12. การติดตาม การตรวจสอบ และการประเมินปัญหา

การพัฒนา (Act)

13. การปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงาน
14. การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากได้ทำการตรวจสอบแล้ว
15. ค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอย
16. การปฏิบัติแก้ไข ถ้าไม่ได้ตามเป้าหมาย นำเข้าสู่วงจร PDCA
17. ปรับปรุงระบบการทำงานและวิธีการทำงานมาตรฐาน

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยขอนำเสนอตามลำดับ การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้แก่ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คือ คฤหัสถ์ชาย จำนวน 136 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 47.60 ส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท จำนวน 152 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 53.20 โดยสภาพผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ จำนวน 198 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 69.1 และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สังกัดอยู่ที่ วิทยาเขต จำนวน 212 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 74.30

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2.1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แบ่งเป็น 4 ข้อ ดังนี้

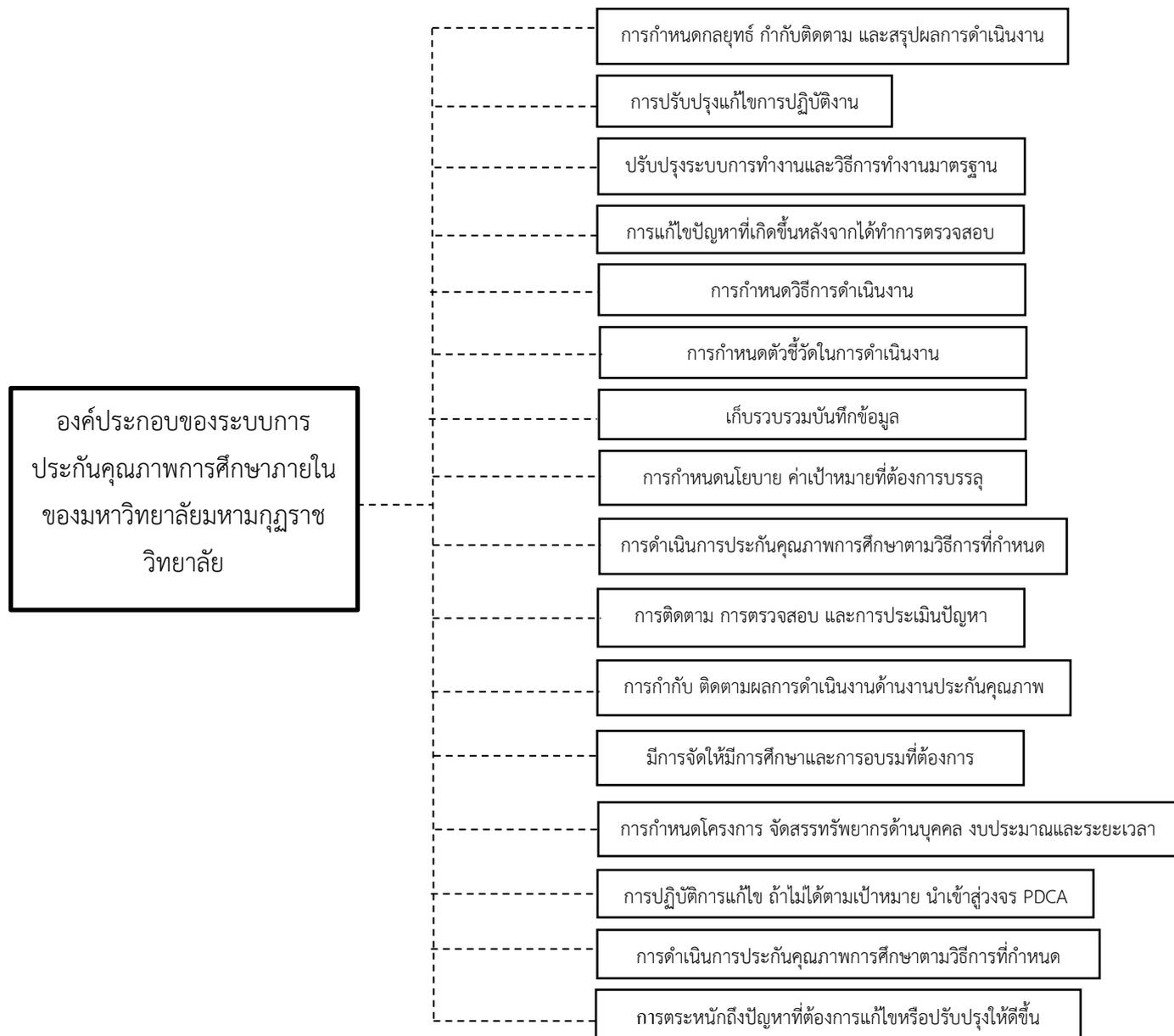
2.1.1 การทดสอบความเหมาะสมของเมตริกซ์สหสัมพันธ์เพื่อดูความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในภาพรวมด้วยวิธี KMO and Bartlett's Test ค่า MSA ตามวิธี Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ของการวิเคราะห์องค์ประกอบของโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีค่าเท่ากับ .90 ซึ่งมากกว่า .5 และผลการทดสอบด้วย Bartlett's Test พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ α เท่ากับ .000 แสดงว่า ข้อมูลจากตัวแปรชุดนี้มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ

2.1.2 การสกัดองค์ประกอบ (factor extraction) แบบ common factor analysis โดยวิธี อิมเมจ (image factoring) และจะใช้เกณฑ์ในการพิจารณาองค์ประกอบเมื่อร้อยละความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบไม่ต่ำกว่า 60% และพิจารณาจากค่าไอเกน โดยองค์ประกอบใดมีค่าไอเกนมากกว่าหรือเท่ากับ 1 จะนับเป็น 1 องค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่มีค่าไอเกน (eigenvalue) มากกว่าหรือเท่ากับ 1 และมีค่าความแปรปรวนร่วมสะสมอย่างน้อย ร้อยละ 60 ขึ้นไป มี 16 องค์ประกอบ คิดเป็นร้อยละ 75.36

2.1.3 การหมุนแกน (rotation) ใช้วิธีการหมุนแกนแบบออร์ทอกอนอล (orthogonal rotation) โดยวิธี (varimax) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (factor loading) ใช้การหมุนแกนแบบออร์ทอกอนอล (orthogonal rotation) โดยวิธีแวนริแมกซ์ (varimax) โดยเรียงตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบค่ามากที่สุดของแต่ละองค์ประกอบ

2.1.4 การคัดเลือกตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ จะใช้เกณฑ์ในการเลือกตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักปัจจัย (factor loading) ตั้งแต่ .30 ขึ้นไป มีทั้งหมด 16 องค์ประกอบ

แสดงองค์ประกอบของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 16 องค์ประกอบ

จากผลการประเมิน ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 4 ท่าน เห็นด้วยกับองค์ประกอบของตัวแบบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 16 องค์ประกอบ การวางแผน (Plan)

1. การกำหนดนโยบาย กำกับติดตาม และสรุปผลการดำเนินงาน
  - 1.1 การกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการงานประกันคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน
  - 1.2 มีการรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน
  - 1.3 มีการรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก
  - 1.4 ประเมินผลในการแก้ไขปัญหา เพื่อการพัฒนาต่อไป

1.5 มีการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน เพื่อสะท้อนแนวโน้มผลการดำเนินงาน

1.6 มีการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก เพื่อสะท้อนแนวโน้มผลการดำเนินงาน

1.7 มีการเทียบเคียงผลการดำเนินงาน หรือแนวปฏิบัติที่ดีกับหน่วยงานที่ใกล้เคียง

1.8 มีการเทียบเคียงผลการดำเนินงานประกันคุณภาพ กับมาตรฐานสากล

1.9 มีการประเมินผลการดำเนินงานในภาพรวม เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาปรับปรุง

1.10 มีการสรุปผลการดำเนินงานที่ปรับปรุงพัฒนามาจากข้อเสนอแนะของคณะกรรมการในการตรวจประเมินปีการศึกษาที่ผ่านมา

1.11 มีการสรุปประเด็นสิ่งที่ควรปรับปรุงเร่งด่วนจากผลการประเมิน จุดเสริมในการพัฒนา และข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการผู้ประเมิน

1.12 มีการสรุปผลการดำเนินงานที่ปรับปรุงพัฒนาจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1.13 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อคิดเห็นระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและคณะกรรมการผู้ประเมิน

1.14 มีการวิเคราะห์ประเด็นข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่มีความสำคัญที่มีผลกระทบ หรือสิ่งที่ต้องปรับปรุงเร่งด่วน

1.15 มีการประเมินปัญหาที่พบเจอจากการตรวจประเมินประกันคุณภาพภายนอก

1.16 มีแผนการบริหารความเสี่ยงเพื่อควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่จะมีผลกระทบต่องานประกันคุณภาพ

1.17 มีนโยบายเชิงรุกในการลดความรุนแรงของปัญหาที่มีความจำเป็นเร่งด่วน

1.18 นำผลการประเมินคุณภาพการศึกษา มาทบทวนถึงผลการประเมินที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายเพื่อหาแนวทางพัฒนาในอนาคต

1.19 มีการกำกับติดตาม ประสานงานกับทุกส่วนงานเพื่อร่วมกันป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาในการดำเนินงาน

1.20 ปรับแผน เป้าหมาย ตัวชี้วัดงานประกันคุณภาพการศึกษา

1.21 ปรับระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับบุคลากรในองค์กร

องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดนโยบาย กำกับติดตาม และสรุปผลการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการงานประกันคุณภาพ ทั้งนโยบายระยะยาว และนโยบายระยะสั้นที่มีความจำเป็นเร่งด่วนนโยบายเชิงรุก รวมถึงการจัดทำแผนเป้าหมาย ตัวชี้วัด ด้านงานประกันคุณภาพ เพื่อปรับระบบและกลไกการประกันคุณภาพและอำนวยความสะดวกให้กับบุคลากรในองค์กร

มีการดำเนินโครงการตรวจประเมินในระดับหลักสูตร ระดับคณะวิทยาเขต วิทยาลัย และระดับสถาบัน โดยมีการนำผลการประเมิน ประเด็นข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการผู้ประเมินที่มีความสำคัญ และมีผลกระทบที่ต้องปรับปรุงเร่งด่วนมาทำแผนฟื้นฟู และแผนบริหารความเสี่ยงเพื่อควบคุมปัจจัยที่จะมีผลกระทบต่องานประกันคุณภาพ รวมถึงมีการสรุปผลการดำเนินงานจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ที่เกี่ยวข้อง มาปรับปรุงพัฒนาผลการประเมินประกันคุณภาพ และมีการเทียบเคียงผลการดำเนินงานกับ

มาตรฐานสากล และ/หรือสถาบันที่อยู่ในบริบทเดียวกันเพื่อมาเป็นจุดในการพัฒนาผลการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย

2. การปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงาน เป็นการปรับแก้ตามผลการตรวจสอบ และประเมินในขั้นตอนก่อนหน้า

2.1 มีการประเมินผลของแผนพัฒนามหาวิทยาลัยในรอบปีการศึกษาที่ผ่านมา

2.2 มีการจัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยจากผลการประเมินในรอบปีการศึกษา เพื่อมุ่งเน้นคุณภาพมาตรฐานการศึกษาตามกลุ่มสถาบัน

2.3 สนับสนุนให้ทุกส่วนงานของมหาวิทยาลัยจัดทำแผนพัฒนาส่วนงานของตนเอง

2.4 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการสร้างแนวทางในการพัฒนาผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนา

2.5 สร้างแนวคิด หลักการ และกระบวนการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยให้ได้คุณภาพที่ดีขึ้น

2.6 มีการวิเคราะห์และทบทวนระบบงานประกันคุณภาพในภาพรวมทั้งหมดจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

องค์ประกอบที่ 2 การปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงาน เป็นการปรับแก้ตามผลการตรวจสอบ และประเมินในขั้นตอนก่อนหน้า เน้นการกำกับติดตามแผนฟื้นฟูจากขั้นตอนการประเมินคุณภาพในรอบปีการศึกษาที่ผ่านมาตามกลุ่มสถาบันและสนับสนุนให้ทุกส่วนงานของมหาวิทยาลัยมีการจัดทำแผนพัฒนาส่วนงานของตนเองร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางในการพัฒนาผลการดำเนินงานและมีการรายงานผู้บริหารรวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพ

3. ปรับปรุงระบบการทำงานและวิธีการทำงานมาตรฐาน

3.1 มีการสำรวจความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวางแผนส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

3.2 มีแผนการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรด้านการประกันคุณภาพที่มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

3.3 มีการพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมให้ความรู้ด้านประกันคุณภาพ

3.4 มีการสนับสนุนจัดสรรบุคลากร งบประมาณ ในการดำเนินงานประกันคุณภาพตามกรอบระยะเวลาในภาพรวม เป็นไปอย่างเหมาะสม

3.5 มีการประเมินผลการสนับสนุนด้านการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาในปีการศึกษาถัดไป

องค์ประกอบที่ 3 ปรับปรุงระบบการทำงานและวิธีการทำงานมาตรฐาน มีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านงานประกันคุณภาพ วางแผนและส่งเสริมบุคลากรให้ความรู้ได้งานประกันคุณภาพ จัดสรรงบประมาณ สรรหาบุคลากรในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพในภาพรวม ให้เป็นไปอย่างเหมาะสม และมีการกำกับติดตามสนับสนุนด้านการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาในปีการศึกษาต่อไป

4. การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากได้ทำการตรวจสอบแล้ว การปรับปรุงอาจเป็น การแก้ไขแบบเร่งด่วนเฉพาะหน้า

- 4.1 มีการร่วมกันวิเคราะห์ประเภทของปัญหา และผลกระทบที่จะเกิดขึ้น
- 4.2 มีการกำหนดผู้รับผิดชอบ และกรอบระยะเวลาในการปรับปรุงผลการดำเนินงานในประเด็นที่ต้องแก้ไขแบบเร่งด่วน
- 4.3 มีการปรับวิธีการ หรือกระบวนการดำเนินงานให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันอย่างทันท่วงที
- 4.4 มีการติดตามผลลัพธ์ของการแก้ไขปัญหา และรายงานผลการดำเนินงานให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรับทราบเชิงประจักษ์
- 4.5 มีการเตรียมความพร้อมรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้น และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า
- องค์ประกอบที่ 4 การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากได้ทำการตรวจสอบแล้ว การปรับปรุงอาจเป็นการแก้ไขแบบเร่งด่วนเฉพาะหน้า เป็นการกำกับติดตามแผนฟื้นฟูของแต่ละหน่วยงาน โดยมีการกำหนดผู้รับผิดชอบ และกรอบระยะเวลาในการปรับปรุงผลการดำเนินงานอย่างชัดเจน โดยเฉพาะผลการดำเนินงานที่ต้องแก้ไขแบบเร่งด่วน โดยมีการปรับวิธีการ หรือกระบวนการในการดำเนินงานให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน และติดตามผลลัพธ์ของการแก้ไขปัญหา รายงานต่อผู้บริหารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้รับทราบเชิงประจักษ์
- การปฏิบัติตามแผน (Do)
5. การกำหนดวิธีการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างชัดเจน
- 5.1 มีการวางแผนกำหนดปฏิทินการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษามีความชัดเจนเป็นที่ประจักษ์
- 5.2 มีความเหมาะสมของปฏิทินการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา
- 5.3 มีการปรับเปลี่ยนแนวทางประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อการพัฒนาให้ได้มาตรฐานที่สูงขึ้น
- 5.4 มีการปรับปรุงพัฒนาวิธีการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทตามกลุ่มสถาบัน
- 5.5 มีการปฏิบัติงานตามแผนประกันคุณภาพของหน่วยงานอย่างเคร่งครัด
- 5.6 มีการสำรวจความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวางแผนส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรด้านการประกันคุณภาพการศึกษา
- องค์ประกอบที่ 5 การกำหนดวิธีการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างชัดเจน มีการสำรวจความต้องการของผู้บริหาร บุคลากร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางด้านประกันคุณภาพนำมาวางแผนปฏิทินการดำเนินงานประกันคุณภาพตามทิศทางการปรับเปลี่ยนของเกณฑ์มาตรฐานที่สูงขึ้น และปรับปรุงวิธีการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทตามกลุ่มสถาบัน รวมถึงแผนประกันคุณภาพของหน่วยงานอย่างเคร่งครัด
6. เก็บรวบรวมบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องและผลลัพธ์ของหัวข้อควบคุม
- 6.1 การรับฟังปัญหา และข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาพรวม
- 6.2 มีการรายงานผลการตรวจประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรับทราบข้อมูล
- 6.3 มีการเปรียบเทียบผลการดำเนินงาน เพื่อหาแนวโน้มผลลัพธ์ในภาพรวม
- 6.4 มีการรวบรวม SWOT และข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการผู้ประเมิน

6.5 มีการรวบรวมข้อมูลผลการดำเนินงานจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของมหาวิทยาลัย

องค์ประกอบที่ 6 เก็บรวบรวมบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องและผลลัพธ์ของหัวข้อควบคุม เน้นการเก็บ รวบรวมข้อมูลจากปัญหา และข้อเสนอแนะของผู้ประเมิน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานประกันคุณภาพในภาพรวมรายงานผลการประเมินให้สาธารณะชนรับทราบ และมีการวิเคราะห์รวบรวมต่างๆ จากการสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง และจุดที่ควรพัฒนา

7. การกำหนดตัวชี้วัดในการดำเนินงาน

7.1 มีการสร้างความร่วมมือ และเตรียมความพร้อม ในการกำกับ ติดตามผลการดำเนินงาน ด้านงานประกันคุณภาพการศึกษา

7.2 มีการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานด้านงานประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐาน

7.3 มีการทบทวนระบบและกลไกด้านงานประกันคุณภาพการศึกษา

7.4 มีการกำหนดตัวชี้วัดในการดำเนินงานให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่เป็นปัจจุบัน

7.5 มีการรับฟังความคิดเห็นในการกำหนดตัวชี้วัดในการดำเนินงานจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

7.6 มีการตรวจสอบพิชญพิจารณาตัวชี้วัดในการดำเนินงานให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน

องค์ประกอบที่ 7 การกำหนดตัวชี้วัดในการดำเนินงาน มีการสร้างความร่วมมือและเตรียมความพร้อมในการกำกับติดตามด้านงานประกันคุณภาพ รวมถึงการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน ทบทวนระบบและกลไกตัวชี้วัดในการดำเนินงานให้เป็นปัจจุบัน และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้รับฟังความคิดเห็นในการกำหนดตัวชี้วัดจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านงานประกันคุณภาพ

การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล (Check)

8. การติดตาม การตรวจสอบ และการประเมินปัญหาที่ต้องกระทำควบคู่ไปกับการดำเนินงาน

8.1 มีการประเมินปัญหาที่พบเจอจากการตรวจประเมินประกันคุณภาพการศึกษาภายใน

8.2 มีการประเมินปัญหาที่พบเจอจากการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในภาพรวม

8.3 มีการวิเคราะห์ ประเมินสถานการณ์ วางแผน จัดลำดับความสำคัญของปัญหาในแต่ละ

ประเด็น

8.4 มีแนวทาง ระบบและกลไก ในการแก้ไขปัญหาภายในกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน

8.5 มีนโยบายเชิงรุกในการลดความรุนแรงของปัญหาที่มีความจำเป็นเร่งด่วน

องค์ประกอบที่ 8 การติดตาม การตรวจสอบ และการประเมินปัญหาที่ต้องกระทำควบคู่ไปกับการดำเนินงาน วิเคราะห์และประเมินปัญหาที่พบเจอจากการตรวจประเมินประกันคุณภาพการศึกษาในภาพรวม และวางแผนจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในแต่ละประเด็น โดยเฉพาะมีการวางระบบและกลไกแนวทางในการแก้ปัญหาเร่งด่วน และนโยบายในการแก้ปัญหาระยะยาวตามกรอบเวลาที่ชัดเจน

9. การกำหนดนโยบาย ค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุด้านงานประกันคุณภาพการศึกษา

9.1 การกำหนดค่าเป้าหมาย ในการประเมินประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับมีความเหมาะสม

9.2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และกำหนดค่าเป้าหมาย ในการประเมินประกันคุณภาพการศึกษา

9.3 นำผลการประเมิน ผลการบรรลุเป้าหมายจากปีการศึกษาที่แล้วมากำหนดนโยบายและตัวชี้วัดใหม่เพื่อผลลัพธ์ที่ดียิ่งขึ้น

9.4 มีการปรับปรุงพัฒนานโยบาย และกำหนดค่าเป้าหมายเชิงรุก เพื่อการพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 9 การกำหนดนโยบาย ค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุด้านงานประกันคุณภาพการศึกษา การกำหนดค่าเป้าหมายในการประเมินประกันคุณภาพทุกระดับมีความเหมาะสม ผู้มีส่วนได้สูญเสียมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและกำหนดค่าเป้าหมายในการประเมิน นำผลการประเมินและข้อเสนอแนะจากการประเมินปีการศึกษาที่แล้ว มาเป็นนโยบายในการจัดตัวชี้วัดใหม่ เพื่อผลลัพธ์ที่ดียิ่งขึ้น พร้อมทั้งปรับปรุงนโยบายเชิงรุกเพื่อพัฒนางานประกันคุณภาพให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

10. การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามวิธีการที่กำหนด

10.1 ประเมินผลในการแก้ไขปัญหา เพื่อการพัฒนาต่อไป

10.2 มีการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน

10.3 มีการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก

10.4 มีการรายงานผลการตรวจประเมินคุณภาพการศึกษาภายในทุกระดับ ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรับทราบข้อมูล

องค์ประกอบที่ 10 การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามวิธีการที่กำหนด มีการดำเนินโครงการตรวจและประเมินประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอก รวมถึงการรายงานผลการประเมินให้ผู้บริหารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทางด้านงานประกันคุณภาพการศึกษาได้ทราบ

11. การกำกับ ติดตามผลการดำเนินงานด้านงานประกันคุณภาพการศึกษา

11.1 มีการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านงานประกันคุณภาพการศึกษาที่มีมาตรฐานสูงขึ้น

11.2 มีการประเมินผลการจัดโครงการอบรมให้ความรู้ เพื่อสะท้อนผลการดำเนินงานใน

ภาพรวม

11.3 มีการกำกับ ติดตามผลการดำเนินงานด้านงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในทุกระดับ ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด

11.4 มีการกำกับ ติดตามผลการดำเนินงานด้านงานประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก

องค์ประกอบที่ 11 การกำกับ ติดตามผลการดำเนินงานด้านงานประกันคุณภาพการศึกษา ให้ความรู้ จัดโครงการและอบรมพัฒนาบุคลากรด้านเกณฑ์ประกันคุณภาพที่มีความทันสมัย และมีมาตรฐานสู่สากล รวมถึงการกำกับติดตามผลการดำเนินงานด้านงานประกันคุณภาพทั้งภายใน และภายนอกภายนอก ทุกระดับตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดในแผนปฏิทินการทำงานของกองพัฒนาคุณภาพ

12. การปฏิบัติการแก้ไข ถ้าไม่ได้ตามเป้าหมาย นำเข้าสู่วงจร PDCA

12.1 มีการกำกับติดตามการปฏิบัติตามแผนประกันคุณภาพทุกปีการศึกษา

12.2 มีการสรรหาแนวปฏิบัติที่ดีของส่วนงานที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับดีมาก เพื่อเป็นแนวทางให้ส่วนงานอื่นๆ

12.3 มีการสนับสนุนนโยบาย และให้ความสำคัญกับการทำงานประกันคุณภาพการศึกษาแบบ PDCA

องค์ประกอบที่ 12 การปฏิบัติการแก้ไข ถ้าไม่ได้ตามเป้าหมาย นำเข้าสู่วงจร PDCA มีการผลักดันนโยบายงานประกันคุณภาพแบบ PDCA และสรรหาแนวปฏิบัติที่ดีของส่วนงานที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับดีมากเพื่อเป็นแนวทางให้ส่วนงานอื่น ๆ มีการให้ความสำคัญกับการร่วมมือการทำงานประกันคุณภาพและกำกับติดตามให้ผลการดำเนินงานเป็นไปตามแผนประกันคุณภาพทุกปีการศึกษา

การพัฒนา (Act)

13. การกำหนดโครงการ จัดสรรทรัพยากรด้านบุคคล งบประมาณและระยะเวลา ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน

13.1 มีแผนการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรด้านการประกันคุณภาพที่มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

13.2 มีการพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมให้ความรู้ด้านประกันคุณภาพ

13.3 มีการสนับสนุนจัดสรรบุคลากร งบประมาณ ในการดำเนินงานประกันคุณภาพตามกรอบระยะเวลาในภาพรวม เป็นไปอย่างเหมาะสม

13.4 มีการประเมินผลการสนับสนุนด้านการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาในปีการศึกษาถัดไป

องค์ประกอบที่ 13 การกำหนดโครงการ จัดสรรทรัพยากรด้านบุคคล งบประมาณและระยะเวลา ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน มีแผนการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรด้านงานประกันคุณภาพทุกระดับ โดยมีการพัฒนาโครงการและกิจกรรมความรู้ด้านประกันคุณภาพ และมีการสนับสนุนการจัดสรรบุคลากร งบประมาณ ในการดำเนินงานประกันคุณภาพตามกรอบระยะเวลาในภาพรวมเป็นไปอย่างเหมาะสมในทุกปีการศึกษา

14. มีการจัดให้มีการศึกษาและการอบรมที่ต้องการ

14.1 มีการสำรวจความต้องการของบุคลากรในองค์กรด้านงานประกันคุณภาพการศึกษา

14.2 มีการพัฒนาบุคลากรด้านงานประกันคุณภาพการศึกษาให้ทันสมัยตามสถานการณ์ปัจจุบัน

14.3 มีการพัฒนาระบบสารสนเทศที่สนับสนุนด้านงานประกันคุณภาพการศึกษาที่มีความก้าวหน้า

องค์ประกอบที่ 14 มีการจัดให้มีการศึกษาและการอบรมที่ต้องการ มีการสำรวจความต้องการของบุคลากรในองค์กรด้านงานประกันคุณภาพและความรู้เกี่ยวกับงานประกันคุณภาพต่าง ๆ ที่ทันสมัยตามสถานการณ์ปัจจุบัน รวมถึงสามารถพัฒนาระบบสารสนเทศที่สนับสนุนงานประกันคุณภาพให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงเกณฑ์ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ และผลการประเมินคุณภาพการศึกษาในทุกระดับได้อย่างสะดวกสบายและรวดเร็ว

15. ค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอย

15.1 มีการดำเนินงานตามนโยบายการบริหารจัดการงานประกันคุณภาพการศึกษา

15.2 มีการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาตามวิธีการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างชัดเจน

15.3 มีการดำเนินโครงการ จัดสรรทรัพยากรด้านบุคคล งบประมาณและระยะเวลา ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน

องค์ประกอบที่ 15 ค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอย มีการทบทวนผลการดำเนินงานที่ต้องการปรับปรุงเร่งด่วน และจัดทำแผนฟื้นฟูในแต่ละหน่วยงาน พร้อมทั้งกำหนดนโยบายเชิงรุกในการบริหารจัดการงานประกันคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่แผนได้วางไว้ในทุกปี การศึกษา พร้อมทั้งพัฒนาผลการดำเนินงานให้มีการพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง

16. การตระหนักถึงปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น

16.1 การทบทวนผลการดำเนินงาน และรายงานผลการดำเนินงานแผนประกันคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน

16.2 การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคจากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

16.3 สร้างแนวทางการแก้ไข เพื่อพัฒนาปรับปรุงแผนการดำเนินงาน และลดความเสี่ยงในการเกิดปัญหาเดิม

องค์ประกอบที่ 16 การตระหนักถึงปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น มีการจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงในด้านปัญหาที่เกิดขึ้น และอุปสรรคจากผลการดำเนินงานด้านประกันคุณภาพที่ผ่านมาจากปีการศึกษาเดิม เพื่อสร้างแนวทางในการแก้ไข และลดความเสี่ยงพัฒนาปรับปรุงผลการดำเนินงานที่จะเกิดขึ้นในปีการศึกษาต่อไป พร้อมทั้งมีระบบในการกำกับติดตามให้ผลการดำเนินงานเป็นไปตามแผน

ผลการประเมินโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผล ประเมินความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงตัวแบบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงตัวแบบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คำถามประกอบด้วยองค์ประกอบของตัวแบบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านความเป็นประโยชน์ ผลประเมินโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 4 ท่าน ประเมินในภาพรวมทุกด้านเฉลี่ยรวม 4.91 คะแนน การแปลผลในภาพรวมเห็นด้วยมาก ส่วนรายด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง และด้านความเป็นประโยชน์ เฉลี่ยรวม 5 คะแนน การแปลผลเห็นด้วยมากที่สุด ด้านความเป็นไปได้ เฉลี่ยรวม 4.66 คะแนน การแปลผลเห็นด้วยมาก

การอภิปรายผลการวิจัย

พบว่า ผลการประเมินความสำเร็จของโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในงานด้านงานประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ประกันคุณภาพการศึกษา และบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งอ้างอิงจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยรวมทั้ง 17 องค์ประกอบ ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$)

การสกัดองค์ประกอบ (factor extraction) แบบ common factor analysis โดยวิธี อิมเมจ (image factoring) และจะใช้เกณฑ์ในการพิจารณาองค์ประกอบเมื่อร้อยละความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบไม่ต่ำกว่า 60% และพิจารณาจากค่าไอเกน ได้ผลการวิเคราะห์พบว่า องค์ประกอบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ใช้ได้ มี 16 องค์ประกอบ

จากผลการประเมินโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 4 ท่าน เห็นด้วยกับองค์ประกอบของตัวแบบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ทั้ง 16 องค์ประกอบ

การวางแผน (Plan)

องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดนโยบาย กำกับติดตาม และสรุปผลการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการประกันคุณภาพ ทั้งนโยบายระยะยาว และนโยบายระยะสั้นที่มีความจำเป็นเร่งด่วนนโยบายเชิงรุก รวมถึงการจัดทำแผนเป้าหมาย ตัวชี้วัด ด้านงานประกันคุณภาพ เพื่อปรับระบบและกลไกการประกันคุณภาพและอำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากรในองค์กร

มีการดำเนินโครงการตรวจประเมินในระดับหลักสูตร ระดับคณะวิทยาเขต วิทยาลัย และระดับสถาบัน โดยมีการนำผลการประเมิน ประเด็นข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการผู้ประเมินที่มีความสำคัญ และมีผลกระทบที่ต้องปรับปรุงเร่งด่วนมาทำแผนฟื้นฟู และแผนบริหารความเสี่ยงเพื่อควบคุมปัจจัยที่จะมีผลกระทบต่องานประกันคุณภาพ รวมถึงมีการสรุปผลการดำเนินงานจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ที่เกี่ยวข้อง มาปรับปรุงพัฒนาผลการประเมินประกันคุณภาพ และมีการเทียบเคียงผลการดำเนินงานกับมาตรฐานสากล และ/หรือสถาบันที่อยู่ในบริบทเดียวกันเพื่อมาเป็นจุดในการพัฒนาผลการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย

องค์ประกอบที่ 2 การปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงาน เป็นการปรับแก้ตามผลการตรวจสอบและประเมินในขั้นตอนก่อนหน้า เน้นการกำกับติดตามแผนฟื้นฟูจากขั้นตอนการประเมินคุณภาพในรอบปีการศึกษาที่ผ่านมาตามกลุ่มสถาบันและสนับสนุนให้ทุกส่วนงานของมหาวิทยาลัยมีการจัดทำแผนพัฒนาส่วนงานของตนเองร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางในการพัฒนาผลการดำเนินงานและมีการรายงานผู้บริหารรวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพ

องค์ประกอบที่ 3 ปรับปรุงระบบการทำงานและวิธีการทำงานมาตรฐาน มีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านงานประกันคุณภาพ วางแผนและส่งเสริมบุคลากรให้ความรู้ได้งานประกันคุณภาพ จัดสรรงบประมาณ สรรหาบุคลากรในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพในภาพรวม ให้เป็นไปอย่างเหมาะสมและมีการกำกับติดตามสนับสนุนด้านการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาในปีการศึกษาต่อไป

องค์ประกอบที่ 4 การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากได้ทำการตรวจสอบแล้ว การปรับปรุงอาจเป็นการแก้ไขแบบเร่งด่วนเฉพาะหน้า เป็นการกำกับติดตามแผนฟื้นฟูของแต่ละหน่วยงาน โดยมีการกำหนดผู้รับผิดชอบ และกรอบระยะเวลาในการปรับปรุงผลการดำเนินงานอย่างชัดเจน โดยเฉพาะผลการดำเนินงานที่ต้องแก้ไขแบบเร่งด่วน โดยมีการปรับวิธีการ หรือกระบวนการในการดำเนินงานให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน และติดตามผลลัพธ์ของการแก้ไขปัญหา รายงานต่อผู้บริหารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้รับทราบเชิงประจักษ์

การปฏิบัติตามแผน (Do)

องค์ประกอบที่ 5 การกำหนดวิธีการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างชัดเจน มีการสำรวจความต้องการของผู้บริหาร บุคลากร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางด้านประกันคุณภาพนำมาวางแผนปฏิทินการดำเนินงานประกันคุณภาพตามทิศทางการปรับเปลี่ยนของเกณฑ์มาตรฐานที่สูงขึ้นและปรับปรุงวิธีการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทตามกลุ่มสถาบัน รวมถึงแผนประกันคุณภาพของหน่วยงานอย่างเคร่งครัด

องค์ประกอบที่ 6 เก็บรวบรวมบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องและผลลัพธ์ของหัวข้อควบคุม เน้นการเก็บ รวบรวมข้อมูลจากปัญหา และข้อเสนอแนะของผู้ประเมิน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพในภาพรวมรายงานผลการประเมินให้สาธารณะชนรับทราบ และมีการวิเคราะห์รวบรวมต่างๆ จากการสัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง และจุดที่ควรพัฒนา

องค์ประกอบที่ 7 การกำหนดตัวชี้วัดในการดำเนินงาน มีการสร้างความร่วมมือและเตรียมความพร้อมในการกำกับติดตามดำเนินงานประกันคุณภาพ รวมถึงการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน ทบทวนระบบและกลไกตัวชี้วัดในการดำเนินงานให้เป็นปัจจุบัน และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้รับฟังความคิดเห็นในการกำหนดตัวชี้วัดจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดำเนินงานประกันคุณภาพ

การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล (Check)

องค์ประกอบที่ 8 การติดตาม การตรวจสอบ และการประเมินปัญหาที่ต้องกระทำควบคู่ไปกับการดำเนินงาน วิเคราะห์และประเมินปัญหาที่พบเจอจากการตรวจประเมินประกันคุณภาพการศึกษาในภาพรวม และวางแผนจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในแต่ละประเด็น โดยเฉพาะมีการวางระบบและกลไกแนวทางในการแก้ปัญหาเร่งด่วน และนโยบายในการแก้ปัญหาระยะยาวตามกรอบเวลาที่ชัดเจน

องค์ประกอบที่ 9 การกำหนดนโยบาย ค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุด้านงานประกันคุณภาพ การศึกษา การกำหนดค่าเป้าหมายในการประเมินประกันคุณภาพทุกระดับมีความเหมาะสม ผู้มีส่วนได้สูญเสียมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและกำหนดค่าเป้าหมายในการประเมิน นำผลการประเมินและข้อเสนอแนะจากการประเมินปีการศึกษาที่แล้ว มาเป็นนโยบายในการจัดตัวชี้วัดใหม่ เพื่อผลลัพธ์ที่ดียิ่งขึ้น พร้อมทั้งปรับปรุงนโยบายเชิงรุกเพื่อพัฒนางานประกันคุณภาพให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 10 การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามวิธีการที่กำหนด มีการดำเนินโครงการตรวจและประเมินประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอก รวมถึงการรายงานผลการประเมินให้ผู้บริหารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทางด้านงานประกันคุณภาพการศึกษาได้ทราบ

องค์ประกอบที่ 11 การกำกับ ติดตามผลการดำเนินงานด้านงานประกันคุณภาพการศึกษา มีการให้ความรู้ จัดโครงการและอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านเกณฑ์ประกันคุณภาพที่มีความทันสมัย และมีมาตรฐานสู่สากล รวมถึงการกำกับติดตามผลการดำเนินงานด้านงานประกันคุณภาพทั้งภายใน และภายนอก ภายนอก ทุกระดับตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดในแผนปฏิทินการทำงานของกองพัฒนาคุณภาพ

องค์ประกอบที่ 12 การปฏิบัติการแก้ไข ถ้าไม่ได้ตามเป้าหมาย นำเข้าสู่วงจร PDCA มีการผลักดันนโยบายงานประกันคุณภาพแบบ PDCA และสรรหาแนวปฏิบัติที่ดีของส่วนงานที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับดีมากเพื่อเป็นแนวทางให้ส่วนงานอื่น ๆ มีการให้ความสำคัญกับการร่วมมือการทำงานประกันคุณภาพ และกำกับติดตามให้ผลการดำเนินงานเป็นไปตามแผนประกันคุณภาพทุกปีการศึกษา

การพัฒนา (Act)

องค์ประกอบที่ 13 การกำหนดโครงการ จัดสรรทรัพยากรด้านบุคคล งบประมาณและระยะเวลา ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน มีแผนการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพด้านงานประกันคุณภาพทุกระดับ โดยมีการพัฒนาโครงการและกิจกรรมความรู้ด้านประกันคุณภาพ และมีการสนับสนุนการจัดบุคลากร งบประมาณ ในการดำเนินงานประกันคุณภาพตามกรอบระยะเวลาในภาพรวม เป็นไปอย่างเหมาะสมในทุกปีการศึกษา

องค์ประกอบที่ 14 มีการจัดให้มีการศึกษาและการอบรมที่ต้องการ มีการสำรวจความต้องการของบุคลากรในองค์กรด้านงานประกันคุณภาพและความรู้เกี่ยวกับงานประกันคุณภาพต่าง ๆ ที่ทันสมัยตามสถานการณ์ปัจจุบัน รวมถึงสามารถพัฒนาระบบสารสนเทศที่สนับสนุนงานประกันคุณภาพให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงเกณฑ์ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ และผลการประเมินคุณภาพการศึกษาในทุกระดับได้อย่างสะดวกสบายและรวดเร็ว

องค์ประกอบที่ 15 ค้นหาคำตอบที่แท้จริงของปัญหา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอย มีการทบทวนผลการดำเนินงานที่ต้องการปรับปรุงเร่งด่วน และจัดทำแผนฟื้นฟูในแต่ละหน่วยงาน พร้อมทั้งกำหนดนโยบายเชิงรุกในการบริหารจัดการงานประกันคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่แผนได้วางไว้ในทุกปีการศึกษา พร้อมทั้งพัฒนาผลการดำเนินงานให้มีการพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 16 การตระหนักถึงปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น มีการจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงในด้านปัญหาที่เกิดขึ้น และอุปสรรคจากผลการดำเนินงานด้านประกันคุณภาพที่ผ่านมาจากปีการศึกษาเดิม เพื่อสร้างแนวทางในการแก้ไข และลดความเสี่ยงพัฒนาปรับปรุงผลการดำเนินงานที่จะเกิดขึ้นในปีการศึกษาต่อไป พร้อมทั้งมีระบบในการกำกับติดตามให้ผลการดำเนินงานเป็นไปตามแผน

การประเมินความสำเร็จของโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในงานด้านงานประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ประกันคุณภาพการศึกษา บุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมีการประเมินโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 4 ท่าน เพื่อพัฒนาองค์ประกอบ 16 องค์ประกอบให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน และรูปแบบการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยพบว่าผลการประเมินความสำเร็จของโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ได้ศึกษา ลักษณะ จาตกานนท์ และคณะ (2554) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพ คณะเทคโนโลยี- คหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมด้านการประกันคุณภาพของบุคลากร และเพื่อพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพของคณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ และจากผลการศึกษา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการประกันคุณภาพ คือ ต้องการให้มีการพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพโดยปรับปรุงวิธีบริหารจัดการงานที่ทำให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพที่มีหลายเกณฑ์มาตรฐาน ไม่เกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน ลดภาระงานเอกสารด้วยระบบสารสนเทศ หากเกิดปัญหาการเปลี่ยนบุคลากรก็สามารถจัดเก็บข้อมูลการรายงานผลการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ และจากผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญพบว่าปัญหาที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพ คือ ต้องสร้างความเข้าใจแก่บุคลากรทุกระดับให้เห็นความสำคัญ เกิดความร่วมมือประสานการทำงานด้วยระบบ PDCA การจัดการความรู้ การเสริมแรงจูงใจและการ ยกย่องชมเชยจะช่วยให้สมรรถนะในการปฏิบัติงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรวางแผนในการดำเนินงาน หาวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยระบบสารสนเทศ ข้อมูลที่อยู่ในส่วนกลางต้องส่งให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่เปลี่ยนแปลงเก็บข้อมูลบ่อย ๆ ไม่ขอข้อมูลซ้ำซ้อนก็จะทำให้เกิดการพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพแบบมีส่วนร่วม ซึ่งต่อบัณฑิตผู้ประสงค์ ข้อ 1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ

โมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และ 2. เพื่อสร้างโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผลการวิจัยพบว่าผลการประเมินความสำเร็จของโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ได้ศึกษา สุนันทา ศรีพุทธ, ชูศักดิ์ เอกเพชร, และนัจฉรี เจริญสุข (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนำผลการประเมินคุณภาพภายในไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการนำผลการประเมินคุณภาพภายในไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับ ดังนี้ ชั้นประเมินผล ชั้นดำเนินการ ชั้นสร้างความตระหนัก ชั้นติดตามตรวจสอบ และชั้นวางแผน 2) ผลการพัฒนารูปแบบการนำผลการประเมินคุณภาพภายในไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 บทนำ ตอนที่ 2 รูปแบบการนำผลการประเมินคุณภาพภายในไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตอนที่ 3 การดำเนินงานตามรูปแบบการนำผลการประเมินคุณภาพภายในไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ ตอนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จในการนำรูปแบบการนำผลการประเมินคุณภาพภายในไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปใช้ 3) ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ซึ่งต่อบัณฑิตผู้ประสงค์ ข้อ 2. เพื่อสร้างโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และข้อ 3. เพื่อประเมินและรับรองโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาและปรับปรุงโมเดลระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ด้านการวางแผน (Plan) งานประกันคุณภาพการศึกษา

1. ควรทำความเข้าใจกับบุคลากรให้มากกว่านี้ จัดทำแผนงาน ปฏิทินการปฏิบัติงาน จัดอบรมโครงการให้ความรู้ด้านตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานการประกันฯ แก่บุคลากร ทุกระดับ ทุกส่วนงานต่าง ๆ ให้รับรู้รับทราบ ข้อมูลและสร้างความเข้าใจให้บุคลากรเข้าใจให้ชัดเจนมากขึ้น

2. หลักสูตรไม่มีการตั้งงบประมาณบริหารหลักสูตรและด้านวัสดุสิ่งสนับสนุนในการทำงานประกันคุณภาพ ทำให้การทำงานอยู่ในกรอบที่จำกัดส่งต่อการบริหารงาน เช่น งบประมาณจัดทำเอกสารงบในการติดตามดูแลนักศึกษาขงบในการสร้างแบบสอบถามตามแบบประเมินต่าง ๆ เป็นต้น

3. ควรมีการแนะนำให้ความรู้ข้อที่ต้องทำด้านประกันคุณภาพให้แก่อาจารย์สอน เช่น มีการวางแผนให้ตรงบริบทอัตลักษณ์ของมจร

ด้านการปฏิบัติตามแผน (Do) งานประกันคุณภาพการศึกษา

1. ควรทำความเข้าใจกับบุคลากรด้านการดำเนินการกิจกรรม/โครงการให้ความรู้ด้านตัวบ่งชี้เกณฑ์มาตรฐานแก่บุคลากรทุกส่วนงานอย่างต่อเนื่อง สามารถกำกับติดตามดำเนินการให้เสร็จ และลงมือ

ปฏิบัติให้เป็นระบบที่ชัดเจน ตรวจสอบได้ ปรับแก้ได้ ให้ทันก่อนช่วยระยะเวลาการตรวจประกันคุณภาพ การศึกษา

2. เกณฑ์ประกันมีพัฒนาอย่างต่อเนื่องทำให้การปรับตัวตามเกณฑ์ไม่ทันจะทราบเกณฑ์ หลักสูตรต้องติดตามเกณฑ์และวางแผนในการทำงานให้ตรงเวลาของแต่ละปีการศึกษา ควรมีการแนะนำ แผนงานที่ต้องทำก่อน และดำเนินการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง

ด้านการตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล (Check) งานประกันคุณภาพการศึกษา

1. ควรมีการตัดตัวบ่งชี้บางตัวที่ไม่สำคัญและจะเป็นปัญหาหรือไม่มีประโยชน์ในทางการพัฒนา การศึกษาหรือการดำเนินงานของสถาบัน

2. ผลการประเมินต้องได้คะแนนสูงขึ้นในทุก ๆ ปี ทำให้หลักสูตรต้องรักษามาตรฐานของการ ประเมินแต่ปัจจัยที่ส่งผลต่อคะแนนการประเมิน คือจำนวนนักศึกษาที่ได้ไม่ตามเกณฑ์ ส่งผลต่อการพัฒนา หลักสูตรและความมั่นคงของอาจารย์ในหลักสูตร

ด้านการพัฒนา (Act) งานประกันคุณภาพการศึกษา

1. ควรมีการจัดโครงการอบรมบุคลากรในการจัดทำแผนงาน โครงการ ให้ตอบสนองต่อเกณฑ์ การประเมิน

2. รับผิดชอบการตัดตัวบ่งชี้ที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการศึกษา และปรับปรุงระบบ ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงทุกมิติ

3. ควรอบรมให้หลักสูตรให้ตระหนักต่อเกณฑ์การประกันและกลยุทธ์วิธีการเขียนรายงานให้ผ่าน เกณฑ์ ควรแนะนำด้านที่ต้องพัฒนาก่อน และทำอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

1. บุคลากรขาดการให้ความร่วมมือและให้ความสำคัญการประกันฯ เท่าที่ควรควรแสวงหา แนวทางที่จะทำให้นักบุคลากรให้ความสำคัญมากกว่านี้เพื่อสถาบันการศึกษา

2. สร้างการเรียนรู้พัฒนาให้เข้าใจพร้อมบูรณาการ และประยุกต์ใช้อย่างถูกต้องต่อไป

บรรณานุกรม

- ชลธิดา ดวงงามยิ่ง. (2553). การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของการคิดอภิमानของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ชวัลลักษณ์ รัตวิภทรกุล (2559). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (วิทยานิพนธ์ ค.ม.). มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, สกลนคร.
- ปิ่นปิ่นทร์ นฤบาทบุญทรัพย์. (2553). การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุประสิทธิผลการบริหารโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร (ดุขฎีนิพนธ์หลักสูตร ปรัชญาดุขฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเซนต์จอร์น, กรุงเทพฯ.
- พงศ์ศักดิ์ คมแก้ว. (2559). การพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ปริญญาปรัชญาดุขฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา, นครสวรรค์.
- พินิจ นันทเวช. (2560). สภาพการปฏิบัติ และประสิทธิผลการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 (วิทยานิพนธ์ ค.ม.). มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, สกลนคร.
- ยศวดี ดาทรัพย์. (2560). การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม (ดุขฎีบัณฑิตสาขาภาวะผู้นำการจัดการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, สุราษฎร์ธานี.
- ลักขณา จาตกานนท์ และคณะ. (2554). การพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาคณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. รายงานการวิจัยเสนอต่อคณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- ลินดา ทาขุนทด (2559). การใช้ผลการประเมินคุณภาพภายในเพื่อพัฒนาการบริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, นครราชสีมา.
- สุนันทา ศรีพัฒน์, ชูศักดิ์ เอกเพชรและนงุฎจิรี เจริญสุข. (2565). การพัฒนารูปแบบการนำผลการประเมินคุณภาพภายในไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2. การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- อมรรัตน์ ไชยตะมาตย์ (2562). การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 (ครุศาสตรมหาบัณฑิต ค.ม.). มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, สกลนคร.
- อร่าม วัฒนนะ. (2561). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ดุขฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุขฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, นครสวรรค์.
- เอมรินทร์ จันทร์บุญนาค (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6(3), 1041-1054. กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552). *กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2552*. กรุงเทพฯ ; กระทรวงศึกษาธิการ

ศรัทธาในพระพุทธศาสนากับความเข้าใจของชาวพุทธ Faith in Buddhism and Buddhists' Understanding

บทคัดย่อ

บทความ เรื่อง ศรัทธาในพระพุทธศาสนากับความเข้าใจของชาวพุทธในบทความนี้ผู้เขียนมีประเด็นที่ต้องการหาคำตอบ คือ 1. ความศรัทธานั้นหมายความว่าอย่างไร และประกอบด้วยอะไรบ้าง 2. พระพุทธศาสนาอธิบายคำว่าศรัทธาไว้อย่างไร 3. ชาวพุทธต้องมีหลักอะไรบ้างในการทำความเข้าใจในพระพุทธศาสนา สามารถสรุปได้ ดังนี้ 1. การเชื่อ การเลื่อมใสในทางธรรม คือเชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อด้วย เหตุด้วยผล เชื่อมั่นในคุณงามความดี ในความจริงมีจิตตั้งมั่นอยู่กับพระรัตนตรัย ประกอบด้วย สัทธาญาณสัมปยุตต์ ผู้ที่มีศรัทธาที่ได้รับการพัฒนาดีแล้ว ย่อมจะเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ และเชื่ออย่างมีเหตุผล 2. พระพุทธศาสนาได้อธิบายความหมายไว้ ดังนี้ เชื่อ คือ เห็นตามด้วย มั่นใจ ไว้วางใจ “ความเชื่อ” คือ ความเห็นตามด้วยความมั่นใจ ความไว้วางใจในบุคคลในสิ่งต่าง ๆ ในการกระทำ 3. หลักในการทำความเข้าใจ มี 2 ปัจจัย ปัจจัยภายนอกคือปรโตโฆสะหรือกัลยาณมิตรปัจจัยภายในคือ โยนิโสมนสิการ ได้แก่กระบวนการคิดอย่างรอบคอบ

ARTICLE INFO:

Author:

พระยอดคม ชัยนริตติชัย

Phrayordkom Chainirattisai

ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

E-mail :phrayordkom.cha@student.mbu.ac.th

Tel:0984703283

Corresponding Author:

พระสุทธิสารเมธี ผศ.ดร.

Asst.Prof.Dr.PhraSuthisanmethee

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรปรัชญาคุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

Email:chaiyan.sueb@mbu.ac.th

คำสำคัญ: ศรัทธา, พระพุทธศาสนา

Keywords: faith, Buddhism

Article history:

Received : 24/09/67

Revised : 05/11/67

Accepted : 11/11/67

Abstract

Article on Faith in Buddhism and Buddhists' Understanding In this article, the author has the following issues to answer: 1. What does faith mean and what does it consist of? 2. How does Buddhism explain the word faith? 3. What principles do Buddhists need to understand Buddhism? It can be summarized as follows: 1. Belief, faith in the Dhamma is believing in what should be believed, believing with reason, believing in goodness, in truth, having a mind firmly fixed on the Triple Gem, consisting of Saddha-kāñña-pyutta. Those who have developed faith well will believe in what should be believed, and believe with reason. 2. The meaning is as follows: Believe means agree with, be confident, trust. “Belief” means an opinion followed by confidence, trust in a person, in things, in actions. 3. The main principles for understanding are 2 factors: External factors are Paratoghosa or Kalyanamitra. Internal factors are Yoniso Manasikara, which is the process of thinking carefully.

บทนำ

ความเชื่อหรือศรัทธาที่มนุษย์แต่ละคนแต่ละเชื้อชาติมีต่อโลก ต่อจักรวาล ต่อสังคม และ ต่อตนเอง นั้น ย่อมจะตั้งอยู่บนพื้นฐานความรู้และความเชื่อที่แตกต่างกัน¹ พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่อธิบายปรากฏการณ์ในโลกตามหลักเหตุปัจจัย จึงมักถูกจัดอยู่ในฝ่ายศาสนาที่เน้นเรื่องปัญญา อย่างไรก็ตาม ในพระพุทธศาสนาไม่ได้มีแต่เรื่องที่ต้องใช้หลักเหตุผลแต่เพียงอย่างเดียว บางอย่างที่เกินขีดจำกัดในการสืบสาวด้วยเหตุผลของมนุษย์ ก็ต้องอาศัยศรัทธาเป็นตัวตั้งต้นก่อนเช่นกัน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนกาลามสูตรเป็นหลักแห่งความเชื่อที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ให้แก่พุทธศาสนิกชน ไม่ให้เชื่อสิ่งใด ๆ อย่างงมงายโดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นจริงถึงคุณโทษหรือดีไม่ดีกว่าก่อนเชื่อให้ไม่เชื่ออะไรอย่างงมงาย ไม่สักแต่ว่าเชื่อตาม ๆ กันมา หรือเชื่อตามตำรา เชื่อข่าวลือ ไม่เชื่อถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นครูอาจารย์ก็ตามการจะเชื่อในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น จำเป็นต้องใช้ปัญญาในการพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วจึงเชื่อแต่ในปัจจุบันเรานับถือศรัทธาพระพุทธศาสนากันโดยใช้การพิจารณากันดีแล้วหรือไม่และคนไทยได้แสดงออกอย่างไร มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างไร ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาจึงไม่ใช่แค่มีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องมีปัญญาประกอบด้วยการพัฒนาศรัทธาและปัญญาเป็นปัจจัยส่งเสริมซึ่งกันและกัน

ศรัทธาคือ ความเชื่อ ซึ่งความเชื่อหรือศรัทธาจะเป็นตัวนำทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ศรัทธาเป็นนามธรรมเป็นความคิดเป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกิดการกระทำสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต ชีวิตจะดีหรือช่วยข่มขืนอยู่กับศรัทธาหรือความเชื่อของตนเองในบทความนี้ผู้เขียนมีประเด็นที่ต้องการหาคำตอบ คือ 1. ความศรัทธานั้นหมายความว่าอย่างไร และประกอบด้วยอะไรบ้าง 2. ในพระพุทธศาสนาอธิบาย คำว่าศรัทธาไว้อย่างไร 3. ชาวพุทธต้องมีหลักอะไรบ้างในการทำความเข้าใจ เพราะเนื่องจากความศรัทธาและความเข้าใจในพระพุทธศาสนา ไม่เท่ากันทำอย่างไรจะมีเกณฑ์ที่สามารถวัด หรือนำไปปฏิบัติได้และทำให้ผู้ปฏิบัตินั้นเกิดปัญญา

ความศรัทธา

คำว่าศรัทธา ตามหลักพระพุทธศาสนา มีความหมายแตกต่างจากศรัทธาที่ใช้กันโดยทั่วไป มีความหมายที่เฉพาะไม่ทั่วไปกับความหมายของศรัทธาที่ใช้กันดาษดื่นในสังคม ในบทนี้จึงได้นำเอา บริบทในด้านต่าง ๆ ของศรัทธามาศึกษา คือ ประเภท บ่อเกิด หน้าที่ และความสำคัญของศรัทธา เป็นบริบทที่จะแสดงให้เห็นความหมายของศรัทธาตามหลักพระพุทธศาสนาได้ชัดเจน ผู้วิจัยจึงได้นำ บริบทศรัทธาดังกล่าวมาขยายรายละเอียดตามลำดับเพื่อให้ทราบความหมายของศรัทธาที่ถูกต้อง ตามหลักพระพุทธศาสนาต่อไป

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2551) ท่านได้ให้ความหมายของคำว่าศรัทธาไว้ว่า ศรัทธาหมายถึง ความเชื่อ ความเชื่อมั่นในสิ่งดีงาม ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ความเชื่อมั่นในความจริง, ความดี, สิ่งดีงาม และในการทำดี ไม่หลงไหลไปกับอาการภายนอก ศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา มีสี่อย่าง คือ 1. กัมมสัทธา (เชื่อกรรม) 2. วิปากสัทธา (เชื่อผลของกรรม) 3. กัมมัสสกตาสัทธา (เชื่อว่าสัตว์มีกรรม เป็นของ

¹ สุวัฒน์ จันทระจาง, ปรัชญาและศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2540), หน้า 1

สัตว์, ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว) 4. ตถาคตโพธิสัทธา (เชื่อปัญญาตรัสรู้ของ ตถาคต)”² “ความมกมาย คือ ความไม่รู้เท่า ความเชื่อศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาจึงชื่อว่า ญาณสัมปยุตคือความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญาไม่มีศรัทธาเดียว ๆ โดด ๆ แต่มีปัญญามาประกอบการพิจารณาอยู่ด้วย ศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาจึงเอื้อให้เกิดการพัฒนาปัญญาเพื่อไต่เต้าเข้าไปสู่ความรู้แจ้งทว่าในเบื้องต้นจะต้องมีศรัทธาเป็นแกนนำก่อน มาด้วยความสงสัย อาจจะไปกับความฟุ้งซ่าน มาด้วยศรัทธาจะกลับไปด้วยปัญญา เพราะไม่มาเชื่ออย่างเดียว แต่มาประพหุติปฏิบัติด้วย

กัมมัสสัทธา เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่า เมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่า และเชื่อว่าผลที่ต้องการ จะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอ้อนวอนหรืออนาคอยโชค เป็นต้น

วิปากัสสัทธา เชื่อวิบาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วย่อมมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

กัมมัสสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบ เสวยวิบาก เป็นไปตามกรรมของตน

ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคต ว่าเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ทรงบำเพ็ญไว้

ศรัทธา แปลว่า ความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ความเชื่อที่ ประกอบด้วยเหตุผล เป็นความเชื่อที่ผ่านการกลั่นกรองแล้วจากปัญญา ความเชื่อที่ประกอบ ด้วยเหตุ และผล ซึ่งผ่านการกลั่นกรองจากปัญหานี้ ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “สัทธานุญาณสัมปยุตต์” (ญาณ แปลว่า ความรู้ที่เกิดจากปัญญา, สัมปยุตต์ แปลว่า ประกอบด้วย) การถือเอาสิ่งที่ตนรู้ ตนเห็น โดยปราศจากการใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้ถึงเหตุ และผลเป็นความเชื่อ ที่ขาดปัญญา พิจารณาถึงเหตุผล ความเชื่อเช่นนี้เรียกว่า “สัทธานุญาณวิปยุตต์”³ หนึ่ง ถ้าเชื่อตามเขาว่าเรียกว่า “อหิมอกข์ศรัทธา”⁴ การ เชื่อโดยปราศจากสติปัญญาก็ดี เชื่อตามคนอื่นว่าก็ดี ไม่จัดเป็น ศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้า ทรงสอนเรื่องศรัทธาไว้ในที่ใด สอนไว้ในธรรมบทไหนก็ตามที่ พระองค์จะทรงสอนเรื่อง ของปัญญาไว้ในที่นั้น ๆ ด้วยเสมอ ทั้งนี้และทั้งนั้นก็เพื่อป้องกัน “ความเชื่อแบบมกมาย”

สรุปได้ว่า คำว่า ศรัทธา เป็นภาษาสันสกฤต หมายถึง การเชื่อ การเลื่อมใสในทางธรรม คือเชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อด้วย เหตุด้วยผล เชื่อมั่นในคุณงามความดี ในความจริงมีจิตตั้งมั่นอยู่กับพระรัตนตรัย กล่าวคือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เพื่อที่จะไม่ให้บุคคลลุ่มหลงไปตามสิ่งที่ยั่ววน และสิ่งแวดล้อม ภายนอก การเชื่อในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงเป็นสิ่งต้อง มีปัญญาเข้ามาเป็นเครื่องควบคุม ในฐานะ เป็นองค์ประกอบที่จำเป็นด้วยเสมอ นอกจากนั้น ศรัทธายังหมายถึงโสภณเจตสิกธรรมคือสิ่งที่เกิดขึ้น พร้อมกับจิต ซึ่งเมื่อเกิดขึ้น

² พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ), พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551), หน้า 656.

³ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า 615.

⁴ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 15, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, 2553), หน้า 429.

แล้วก็จะซัด ทำให้จิตมีการเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อเป็นลักษณะ ศรัทธาทั้งในทาง ธรรมและเจตสิกธรรมมีความหมายเหมือนกันคือการเชื่อที่มีปัญญากำกับหมายถึงต้องอยู่ในขอบเขต

ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาทสร้างขึ้นจากปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการคือ 1. ปัจจัยภายนอกคือ ปรโตโฆสะหรือกัลยาณมิตร ได้แก่การแนะนำ ชักจูงให้ได้เห็น ได้ฟัง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวแล้วเก็บเอาสิ่งนั้นมาสังเคราะห์ แยกแยะส่วนไม่ติดออกจากกัน 2. ปัจจัยภายในคือ โยนิโสมนสิการ ได้แก่กระบวนการคิดอย่างรอบคอบแยกแยะจุดดีจุด ด้อย คุณและโทษ เป็นต้น

ความเข้าใจของชาวพุทธที่มีต่อพระพุทธศาสนา

คำว่า ความรู้ และความเข้าใจ (knowledge and understanding) ว่าหมายถึง การรับรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ความจริง หรือหลักการจากการศึกษา และค้นคว้า แต่ในความหมายนี้ ความรู้ความเข้าใจ หมายถึงการรับรู้ในสิ่งที่ได้มาจากการศึกษาและสิ่งแวดล้อมในสังคม เมื่อมีแหล่งให้ความรู้ แหล่งข่าว การรับรู้และความเข้าใจมีทั้ง เหมือนกันและต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับบุคคล และแหล่งความรู้ที่ได้รับมาชาวพุทธ คือ ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา การที่จะเป็นชาวพุทธที่แท้จริงได้นั้น ต้องเป็นผู้ที่เข้าใจพระธรรมได้ฟัง ได้ศึกษาพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง ซึ่งเมื่อมีความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นไปตามลำดับก็จะเป็นเครื่องอุปการะเกื้อกูลให้ความดีประการต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันเจริญยิ่งขึ้นด้วย กระทำในสิ่งที่ควรทำ และงดเว้นในสิ่งที่ควรงดเว้น จะเห็นได้ว่า ความดีทุกอย่างทุกประการ เป็นสิ่งที่ควรกระทำ ควรอบรมเจริญให้มีขึ้น ทั้งนั้น โดยไม่ได้มีการบังคับว่าให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ ทุกอย่างเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย ความดี เป็นความดี เป็นกุศลธรรม เป็นสิ่งที่ถูกต้อง พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม เพื่อให้พุทธบริษัทได้เข้าใจตามความเป็นจริงได้เห็นถึงคุณของกุศลธรรมว่าเป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อขัดเกลากิเลสของตนเอง เป็นธรรมที่ให้ผลเป็นสุข ไม่นำมาซึ่งทุกข์โทษภัยใด ๆ ในทางตรงกันข้าม อกุศลธรรมทั้งหลายพระองค์ก็ทรงแสดงไว้อย่างมากมายเช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่แต่ละคนก็มีมาก ๆ ด้วยกันทั้งนั้นเพื่อให้พุทธบริษัทได้เข้าใจตามความเป็นจริงได้เห็นโทษเห็นภัยของอกุศลโดยประการทั้งปวง แล้วถอยกลับจากอกุศล ขัดเกลียดด้วยกุศลธรรม ทั้งหมดนั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงไปตามความเป็นจริง ขึ้นอยู่กับว่าจะเห็นคุณของกุศล และ เห็นโทษของอกุศล มากน้อยแค่ไหน ย่อมขึ้นอยู่กับการสะสมมาของแต่ละบุคคลจริง ๆ เมื่อก้าวโดยสรุปแล้ว หน้าทีของชาวพุทธ คือ ฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม ให้เข้าใจ พร้อมทั้งน้อมประพฤติปฏิบัติตามพระธรรม เป็นคนดี ตนเองมีหน้าที่อะไรก็ทำหน้าที่ให้ดีที่สุด มีชีวิตดำเนินไปตามปกติ ควบคู่ไปกับการอบรมเจริญปัญญา จากการฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม และเจริญกุศลประการต่าง ๆ เพื่อขัดเกลากิเลสของตนเองต่อไป

ก่อนอื่นชาวพุทธต้องทำความเข้าใจ พุทธศาสนา คือ คำสอนและหลักปฏิบัติให้เกิด "พุทธะ" ในจิตเป็นศาสนาแห่ง "สติ" ที่อยู่กับปัจจุบันตลอดเวลา ไม่หวนหาอดีต ไม่พะว้าพะวังกับอนาคต ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท ทำประโยชน์ในปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญ เป็นศาสนาแห่ง "ปัญญา" ที่รู้อะไรเป็นอะไรตามความเป็นจริง จนถึงที่สุด รู้ว่าสิ่งทั้งปวงล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตน และอบรมจิตไม่ให้ยึดถือ ไม่อยากเอา ไม่อยากเป็นอะไร เพื่อเข้าถึงซึ่งการดับทุกข์ เป็นศาสตร์แห่งโพธิปัญญาเป็นศาสตร์แห่ง "เหตุและผล" ถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์ถือความจริงความถูกต้องตามกฎธรรมชาติ ทันสมัยตลอดเวลา ทนต่อการพิสูจน์ทุกเมื่อเป็นศาสนาแห่ง "ความสุข" (โลกุตตรสุข = สงบ - เย็น) โดยรู้ "ทุกข์" และ "การดับทุกข์" เป็นศาสนาแห่ง "ความถูกต้อง" (สัมมนา) ทั้งเรื่องของกาย และเรื่องของจิต ตามหลักพื้นฐานของธรรมชาติ เราสามารถศึกษาพระพุทธศาสนา และนำไปปฏิบัติ เพื่อเป็น "หลักดำเนินชีวิต" ให้ก้าวไปในทางที่ถูกต้อง และ "แก้ปัญหาวชีวิต"

ประเด็นความเข้าใจของชาวพุทธ

การที่จะทำให้ชาวพุทธเองเข้าใจในพระพุทธศาสนา ควรจะต้องเริ่มการประพฤติปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนคือ การทำ “หน้าที่” ของพุทธบริษัท เพราะความหมายหนึ่งของธรรมะนั้นก็คือการปฏิบัติตามหน้าที่ ทำให้ได้รับผลเป็นความสุขความเจริญและดำรงพระพุทธศาสนาอยู่ได้ หากพุทธบริษัทปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกไม่ควร ก็เป็นผลตรงกันข้ามฉะนั้น พุทธบริษัทต้องปฏิบัติ “หน้าที่ของชาวพุทธที่ดี” ก็ควรจะต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติ ข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ดังนั้น จึงมีประเด็นที่ชาวพุทธจะต้องศึกษา ทั้งหมด 3 ข้อ ดังนี้

1. สัทธาญาณสัมปยุตต์

พระพุทธศาสนาได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งเหตุผล ย่อมสอนให้พุทธศาสนิกชนมิให้เชื่ออะไรง่ายๆ และไม่ให้เชื่ออะไรอย่างมกมาย พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนให้ชาวพุทธรู้จักสร้างสรรค์และพัฒนาศรัทธาที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นในตนก่อน เพราะผู้ที่มีศรัทธาที่ได้รับการพัฒนาดีแล้ว ย่อมจะเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ และเชื่ออย่างมีเหตุผล สามารถจะนำไปสู่ความสำเร็จได้ในทุกๆ เรื่องโดยให้อิสระภาพและเสรีภาพในการตัดสินใจ คือ ให้ทุกคนพิจารณาด้วยปัญญาในสิ่งที่ปรากฏอยู่เฉพาะหน้าให้ถี่เสียก่อน แล้วจึงค่อยตัดสินใจกระทำลงไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลักของการพัฒนาศรัทธา คือ ความเชื่อถือในสิ่งใดสิ่งหนึ่งหลักของการพัฒนาศรัทธา คือ ความเชื่อถือในสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นจะต้องประกอบด้วยเหตุผลและมีสติปัญญาเข้าไปกำกับด้วย ในหลักของความเชื่อนั้น พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักไว้ในเกสปัญตสูตร ซึ่งบางที่เรียกว่ากาลามสูตร ตามชื่อหมู่บ้านของชาวกาลามชน นับว่าเป็นหลักความเชื่อที่ชาวพุทธทุกคนในยุคปัจจุบันนี้ควรให้ความสนใจศึกษาและนำมาใช้เป็นแนวทางเพื่อตัดสินปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับความเชื่อถือว่าผิดถูกอย่างไร

เมื่อสรุปความในพระพุทธโอวาทที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้แล้ว ผู้ศึกษาก็จะพบว่าพระพุทธองค์ทรงกำหนดหลักเกณฑ์ตัดสินว่าสิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดไม่ควรเชื่อไว้ 3 ประการ

1. ทรงให้พิจารณาด้วยสติปัญญาให้เห็นแจ้งประจักษ์ด้วยตนเองก่อน

2. ทรงให้อาศัยความเห็นของปราชญ์บัณฑิตเข้าประกอบด้วย

3. ทรงให้คำนึงถึงผลของการปฏิบัติว่าจะเกิดคุณหรือโทษ จะให้ความสุขหรือให้ความทุกข์ถ้าเกิดผลไม่ดีก็ควรละเสีย แต่ถ้าเกิดผลดีก็ควรปฏิบัติต่อไป

2. ปรัตโหมสะหรือกัลยาณมิตร

เป็นวิถีทางเบื้องต้นแห่งปัญญาและสัมมาทิฐิ แต่ต้องมีโยนิโสมนสิการคอยกำกับ จึงจะสามารถรู้แยกแยะและคัดสรรเฉพาะปรัตโหมสะฝ่ายดีได้ ปรัตโหมสะที่ปราศจากโยนิโสมนสิการจะนำไปให้เกิดความมกมาย หูเบา เชื่อง่าย ไร้เหตุผลและมิจฉาทิฐิได้ง่าย คือฟังเสียงจากกัลยาณมิตร การสั่งสอนแนะนำ การเรียนรู้จากผู้อื่น ในที่นี้หมายเฉพาะ ส่วนที่ดีงามถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับฟังธรรม ความรู้หรือคำแนะนำจากบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร ซึ่งความ เป็นผู้มีกัลยาณมิตรนั้น ได้แก่ การเสวนา คบหา รักดี มีจิตผูกใฝ่แนมไปหาบุคคลที่มีศรัทธา มีศีล มีสุตะ คือ เป็นพหูสูต มีจาคะและปัญญา เป็นต้น ปรัตโหมสะ นี้เป็นปัจจัยภายนอกซึ่งปรัตโหมสะ ที่ดีนั้นจะได้มาจากการ มีกัลยาณมิตร อันได้แก่ บุคคล และสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้หากเป็นแหล่งข้อมูล ที่ดีจะสามารถเอื้อให้บุคคลและสังคมได้รับการพัฒนาได้⁵ก็เชื่อมั่นได้ว่าเขาจะมีชีวิตที่ดีงาม และกระบวนการการศึกษาจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน เพราะปัจจัยเหล่านี้เป็นส่วนขยายของมรรค

⁵ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด. กรุงเทพฯ: วัดราชโอรสาราม.

หรือของไตรสิกขานั้นเอง ที่ยื่นออกมาเชื่อมต่อเพื่อรับหรือดึงคนเข้าสู่กระบวนการฝึกศึกษาพัฒนา โดยเป็นทั้งตัวชักนำเข้าสู่ไตรสิกขา และเป็นตัวเร่ง และคอยเสริมให้การฝึกศึกษาของไตรสิกขาเดินหน้าไปด้วยดี

3. โยนิโสมนสิการ

การทำในใจให้ดีละเอียดยถี่ถ้วน กล่าวคือ การพิจารณาอย่างรอบคอบถี่ถ้วน ทางพุทธศาสนาถือว่ามีความค่าเท่ากับความไม่ประมาทหรือ "อัปมาทะ" การเข้าถึงความจริงของพุทธธรรมแล้ว ยังอาศัย ปัจจัยภายใน คือการรู้จักคิด รู้จักพิจารณาด้วยตนเองอย่างถูกวิธี หรือการมีโยนิโสมนสิการ การใช้ความคิด ถูกวิธีคือการกระทำในใจโดยแยบคายมองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สาเหตุเหตุจน ตลอดสาย แยกแยกวิเคราะห์หาคำด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สาเหตุเหตุจนตลอดสายแยกแยะออกวิเคราะห์หาคำด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธี ให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย⁶

อภิปรายผล

บทความ ศรัทธาในพระพุทธศาสนากับความเข้าใจของชาวพุทธ ยังมีมุมมองของผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 2 ท่าน ได้ให้ความเห็นที่เป็นประโยชน์ ในแง่ของศรัทธา ศรัทธา แปลว่า ความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ความเชื่อที่ ประกอบด้วยเหตุผล เป็นความเชื่อที่ผ่านการกลั่นกรองแล้วจากปัญญา ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุ และผล ซึ่งผ่านการกลั่นกรองจากปัญญานี้ ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า "ศัทธาญาณสัมปยุตต์" ถ้าเชื่อตามเขาว่าเรียกว่า "อโหสิกรรมศรัทธา" การ เชื่อโดยปราศจากสติปัญญาก็ดี เชื่อตามคนอื่นก็ดี ไม่จัดเป็น ศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ ของคุณจิตศรีณย์พร ปัญจวัฒน์คุณนักวิชาการด้านพุทธปรัชญาศาสนา ให้ความเห็น ว่า ศรัทธาในพระพุทธศาสนากับความเข้าใจของชาวพุทธ จะมองได้ 2 ประเด็น คือศรัทธาแท้ศรัทธาหรือความเชื่อในพระพุทธศาสนาเป็นศรัทธาที่มีปัญญาเป็นเครื่องกำกับและต้องเป็นสัมมาทิฐิ ศรัทธาเทียมศรัทธาหรือความเชื่อที่ตนคิดว่าเป็นของพุทธศาสนา ด้วยการเชื่อตามสื่อ ตามอารมณ์ ตามสิ่งที่มากระทบ สิ่งที่ได้รับรู้ด้านอายตนะต่าง ๆ

คำว่า ศรัทธา เป็นภาษาสันสกฤต หมายถึง การเชื่อ การเลื่อมใสในทางธรรม คือเชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อด้วยเหตุด้วยผล เชื่อมั่นในคุณงามความดี ในความจริงมีจิตตั้งมั่นอยู่กับพระรัตนตรัย กล่าวคือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เพื่อที่จะไม่ให้บุคคลลุ่มหลงไปตามสิ่งที่ยั่วชวน และสิ่งแวดล้อม ภายนอก การเชื่อในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงเป็นสิ่งต้อง มีปัญญาเข้ามาเป็นเครื่องควบคุม สอดคล้องกับ บทสัมภาษณ์ของพระมหาจักรพล อาจารย์สุโก ให้ความเห็นว่ามีติของศรัทธาในพระพุทธศาสนา กว้างถ้าจะขยายคำว่าพระพุทธศาสนา หมายถึงบุคคลสถานที่พิธีกรรมหรือแม้กระทั่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์คำสอนพระวินัยศีลข้อประพหุติปฏิบัติทั้งหลายล้วนเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมศรัทธาและทางตรงกันข้ามก็มาซึ่งความเลื่อมศรัทธาขึ้นอยู่กับมุมมอง และการได้รับการอบรมหรือภูมิหลังของผู้เชื่อว่าพุทธศาสนิกชนซึ่งมีที่มาแตกต่างกันในแต่ละประเทศภูมิภาคในประเด็นศรัทธาจึงไม่อาจกล่าวได้ว่าจำเพาะแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่เป็นเรื่องของจิตใจความเลื่อมใสความเข้าใจ และยังมีมิติของขนบธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติในภูมิภาคหรือประเทศนั้น ๆ

⁶ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยัตน์ ปยุตโต). (2551). วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย.

สรุป

ศรัทธาคือ ความเชื่อ ซึ่งความเชื่อหรือศรัทธาจะเป็นตัวนำทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ศรัทธาเป็นนามธรรมเป็นความคิดเป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกิดการกระทำสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต ชีวิตจะดีหรือชั่วย่อมขึ้นอยู่กับศรัทธาหรือความเชื่อของตนเอง ศรัทธาในพระพุทธศาสนากับความเข้าใจของชาวพุทธ ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาทสร้างขึ้นจากปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการคือ 1. ปัจจัยภายนอกคือปรโตโมหะหรือกัลยาณมิตร ได้แก่การแนะนำ ชักจูงให้ได้เห็น ได้ฟัง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวแล้วเก็บเอาสิ่งนั้นมาสังเคราะห์ แยกแยะส่วนไม่ต้อออกจากกัน 2. ปัจจัยภายในคือ โยนิโสมนสิการ ได้แก่กระบวนการคิดอย่างรอบคอบแยกแยะจุดดีจุดด้อย คุณและโทษ เป็นต้น ส่วนความเข้าใจ พุทธศาสนา คือ คำสอนและหลักปฏิบัติให้เกิด "พุทธะ" ในจิต เป็นศาสนาแห่ง "สติ" ที่อยู่กับปัจจุบันตลอดเวลา ไม่หวนหาอดีต ไม่พะว้าพะวังกับอนาคต ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท ทำประโยชน์ในปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญ เป็นศาสนาแห่ง "ปัญญา" ที่รู้อะไรเป็นอะไรตามความเป็นจริง จนถึงที่สุด รู้ว่าสิ่งทั้งปวงล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตน และอบรมจิตไม่ให้ยึดถือ ไม่อยากเอา ไม่อยากเป็นอะไร เพื่อเข้าถึงซึ่งการดับทุกข์ เป็นศาสตร์แห่งโพธิปัญญาเป็นศาสตร์แห่ง "เหตุและผล"

บรรณานุกรม

- สุวัฒน์ จันทรวงศ์, ปรัชญาและศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2540), หน้า 1
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ 11,
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551), หน้า 656.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า 615.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 15,
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, 2553), หน้า 429.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูร ปยุตโต). (2551). วิชิตตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : เคล็ด
ไทย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด.
กรุงเทพฯ: วัดราชโอรสาราม.

สมาธิในชีวิตประจำวัน : การเตรียมตัวก่อนทำงาน Meditation in Daily Life : Preparation Before Work

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้ศึกษาความจำเป็นของมนุษย์ในการนำหลักของสมาธิในพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน และการเตรียมตัวก่อนทำงาน ในรายละเอียดโดยสังเขปของการศึกษาได้กล่าวถึง สภาพของคนที่ทำงานปัจจุบันที่ต้องสวมบทบาท 2 หน้าที่ 2 ภารกิจในวันหนึ่งวัน คือ บทบาทของการใช้ชีวิตประจำวันกับครอบครัว และบทบาทการใช้ชีวิตประจำวันในสังคมของคนทำงาน ทั้ง 2 บทบาท มีส่วนที่เกี่ยวข้องกันในทางกายภาพ คือ การแสดงออกทางอารมณ์

ในทางพระพุทธศาสนา กายและใจทำงานคู่กันตลอดเวลาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เครื่องมือในการรับรู้อารมณ์คือจิต เครื่องมือปรุงแต่งอารมณ์เรียกเจตสิก การบริหารจัดการอารมณ์ที่ดีด้วยหลักของสมาธิตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพร่างกายอย่างถูกหลักก่อนนอน จะช่วยให้ทำงาน อย่างมีความสุข แต่อย่างไรก็ตามในชีวิตประจำวันของการทำงานทุกภารกิจ ย่อมต้องพบกับปัญหาและอุปสรรค ทั้งส่วนบุคคล และส่วนของวัฒนธรรม นโยบาย หลักปฏิบัติขององค์กรอยู่ตลอดเวลาจนกว่างานจะลุล่วงสำเร็จ

ดังนั้น ในการนำเสนอบทความจึงประกอบด้วยเนื้อหา การนำสมาธิไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันทุกภารกิจ การเตรียมความพร้อมของร่างกายและจิตใจก่อนไปทำงาน ความรู้เกี่ยวกับสมาธิขั้นพื้นฐานโดยสังเขป วิธีการปฏิบัติงานโดยธรรม อุปสรรคของการทำงาน ชนิดของอารมณ์ คุณลักษณะที่สำคัญของบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน กายพร้อมใจพร้อมนำมาซึ่งความสามัคคี ลดความขัดแย้ง เกิดความรักในองค์กร ก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงบวกนานับประการ ต่อองค์กร ต่อตนเองและครอบครัว

ARTICLE INFO:

Author:

สุขวสา ชิตะปัญญา

Sukwasa Chitapanya

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Religion and Philosophy,

Mahamakut Buddhist University

E-mail: wasaberger@gmail.com

Corresponding Author:

พระสุทธิสารเมธี, ผ.ศ.ดร.

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Graduate School,

Mahamakut Buddhist University

คำสำคัญ : สมาธิ, ชีวิตประจำวัน, งาน

Keywords : Meditation, Daily Life, Work

Article history:

Received : 05/11/67

Revised : 18/11/67

Accepted : 23/11/67

Abstract

This article studies the necessity of humans to apply the principles of meditation in Buddhism to their daily lives and to prepare themselves before working. In detail, the study observes the conditions of working-age people today who have to play two roles and two

missions in one day: the role of daily life with family and the role of daily life in society. Both roles are related in terms of physical expression, namely emotional expression.

In Buddhism, the body and mind work together all the time inevitably. The tool for perceiving emotions is the mind. The tool for embellishing emotions is called mental factors. Managing emotions well with the principles of meditation according to Buddhism, along with taking care of your health properly, will help you work happily. However, in daily life, every task will encounter problems and obstacles, both personal and cultural, policy, and organizational practices all the time until the task is completed.

Therefore, the article presents contents of applying meditation to every task in daily life, preparing the body and mind before going to work, knowledge about basic meditation in brief, the way of working according to Dhamma, obstacles to work, types of emotions, important characteristics of successful people in work, body and mind ready to lead to unity, reduce conflict, and create love in the organization. It creates many positive benefits for the organization, for oneself and for one's family.

บทนำ

งาน เป็นส่วนสำคัญในการดำรงชีพของมนุษย์ การทำงานในองค์กรต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลมากมาย ไม่ว่าจะเป็นภารกิจของครอบครัวหรือภารกิจในหน้าที่การประกอบอาชีพ ในบุคคลมีความแตกต่างทั้งอุปนิสัย แนวความคิด จนอาจทำให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งในความขัดแย้งนั้น มีทั้งก่อให้เกิดประโยชน์และก่อให้เกิดการแตกความสามัคคีภายในองค์กร การยอมรับซึ่งกันและกันเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อการอยู่รอดขององค์กรและบุคคลในองค์กร ต้องอาศัยความอดทน ความแข็งแกร่ง และความเพียร (วิริยะ) จึงนำมาซึ่งความสำเร็จร่วมกัน รางวัลที่ได้รับ คือ ชื่อเสียง ยศ ตำแหน่ง ความมั่นคง การยอมรับจากสังคม และค่าตอบแทน ส่วนสำคัญอีกประการหนึ่ง คือการดูแลร่างกายให้มีศักยภาพ สมบูรณ์ พร้อมทำงานอยู่เสมอ ซึ่งปัจจุบันมีการนำเสนอผ่านระบบสื่อออนไลน์อย่างหลากหลายวิธี แต่สิ่งที่จะสร้างความแข็งแกร่งให้กับจิตใจได้เป็นอย่างดีคือ สมาธิ

สมาธิ คือการทำงานของจิต เมื่อจิตสงบแล้วจิตจะมีพลัง มีความหนักแน่น มีเหตุมีผล ทำให้เกิดปัญญานำไปใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี เป็นเครื่องมือชนิดเดียวที่มีศักยภาพ ในการพัฒนาสมองและจิตใจ ประสานการทำงานร่วมกับร่างกายได้อย่างสมบูรณ์ อย่างมีความสุข รู้ทันและเข้าใจถึงธรรมชาติของจิต ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามอารมณ์ต่างๆ ว่าเป็นเรื่องปกติของการใช้ชีวิตประจำวันบนเวทีการแข่งขัน ในโลกของคนทำงาน

สมาธิ คืออะไร

สมาธิภาวนา 4 ประการ | สมาธิสูตร โดย พุทธวิธีปฏิบัติธรรม กล่าวไว้จาก สมาธิสูตร พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเล่มที่ 21 ข้อ 41 คือ สมาธิภาวนา 4 ประการ ดังนี้

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมาธิภาวนา 4 ประการนี้ เป็นไฉน สมาธิภาวนาอันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่ออยู่เป็นสุขในปัจจุบันมีอยู่ 1 เพื่อได้เฉพาะซึ่งญาณทัสสนะมีอยู่ 1 เพื่อสติสัมปชัญญะมีอยู่ 1 เพื่อความสิ้นอาสวะมีอยู่ 1 ก็สมาธิภาวนาอันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่ออยู่เป็น

สุข ในปัจจุบันเป็นไอณภิกษุในธรรมวินัยนี้ สัจจจากาม สัจจจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตกวิจารณ์ มีปิติ และสุขอันเกิดแต่วิเวกอยู่บรรลุทุติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน.....” คำตรัสของพระพุทธองค์คือข้อปฏิบัติของผู้ประสงค์จะบรรลุธรรม ตามหลักคำสอน ซึ่งในบทความนี้ขอยกมาพอสังเขป เป็นแนวทางแห่งองค์ความรู้เรื่องสมาธิของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ให้อิโหว่แต่พระภิกษุสงฆ์สาวก ปรากฏในสมาธิสูตร พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังที่กล่าวมา

ปัจจุบัน การฝึกสมาธิ มิได้อยู่แค่ในวัดหรือศูนย์ปฏิบัติธรรม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อันเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยของคนในยุคนี้ ได้เล็งเห็นคุณค่าและคุณประโยชน์ของการนำสมาธิมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ชีวิตการทำงาน ให้เข้าถึงความสงบ มีสติรู้อยู่กับปัจจุบันขณะนั้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน คำว่าสมาธิและการปฏิบัติตนของคนยุคใหม่ ได้แพร่หลายขึ้นในระบบสื่อการสอนแบบออนไลน์ ถูกนำมาทำความเข้าใจที่ง่ายขึ้นกว่าเดิมจากที่เข้าใจว่า สมาธิ คือขั้นพื้นฐานของการปฏิบัติเพื่อไปนิพพานเท่านั้น

สมาธิ กับความเข้าใจและการนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน บนโลกของการสื่อสาร

สมาธิ (Meditation) หมายถึง ความสามารถในการควบคุมจิตใจ (mind) และอารมณ์ (emotion) ให้ตั้งมั่นเป็นหนึ่งเพื่อให้เกิดความสงบขึ้นภายในจิตใจ

สมาธิ (บาลี: Samādhī ; สันสกฤต: समाधि) หมายถึง ความสำรวมใจให้แน่วแน่เพื่อให้จิตใจสงบหรือเพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้ง สมาธิมีปรากฏอยู่ในหลายศาสนา เช่นพระพุทธศาสนา ศาสนาฮินดู และลัทธิเต๋า เป็นต้น

สมาธิ ส่วนเนื้อหาสาระ ของสมาธินั้น เป็นธรรมชาติ เป็นคุณสมบัติของจิตใจ ที่จิตใจมันสงบ มันอยู่กับสิ่งที่ต้องการได้ตามที่ต้องการ ขอพูดง่ายๆ อย่างนี้ว่า สมาธิคือจิตอยู่กับสิ่งที่ต้องการ ได้ตามต้องการ....

สมาธิเคลื่อนไหว แบบ SKT Infographic เป็นสมาธิบำบัด SKT ทางเลือกใหม่ไร้โรค สมาธิบำบัด SKT เกิดจากการคิดค้นของ รองศาสตราจารย์ ดร.สมพร กันทรดุษฎี เตรียมชัยศรี อาจารย์ประจำภาควิชาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลที่นำหลักประสาทวิทยาศาสตร์มาผสมผสานกับการปฏิบัติสมาธิ เกิดเป็นสมาธิเพื่อการบำบัดในรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “สมาธิบำบัด SKT” สามารถใช้ช่วยเหลือผู้ป่วยเรื้อรังและผู้ป่วยระยะสุดท้ายได้

สมาธิ โดยรูปแบบ เพราะคำว่าสมาธิ คนโดยมากมักได้ยินในคำว่า “นั่งสมาธิ” หรือพ่วงมากับการนั่งในท่าอย่างนั้นอย่างนี้ และไปอยู่ในที่เฉพาะเช่นในวัดหรือในป่า ผู้คนเลยเอาสมาธิไปผูกอยู่กับรูปแบบนั้น ความจริงในปัจจุบันไม่ใช่ สมาธิเป็นธรรมชาติ มันเป็นสภาวะ เป็นคุณสมบัติของจิตใจ เมื่อจิตใจแน่วแน่ มันอยู่กับสิ่งเฉพาะหน้า ไม่วอกแวก จดจ่อกับงานที่ทำไม่ฟุ้งซ่าน สงบ นับว่าเป็นสภาวะแล้ว ไม่ต้องเลือกสถานที่ว่าต้องเป็นวัด เป็นป่า หรือเจาะจงว่าต้องสถานที่เป็นที่อันสงบเท่านั้น

ชีวิตประจำวัน ขอแยกอธิบายดังนี้ ชีวิต ในคำสอนของพระพุทธศาสนา ได้แบ่งชีวิตออกเป็น 2 ระดับชีวิตที่มีจิตวิญญาณ และชีวิตที่ไม่มีจิตวิญญาณ นอกจากนี้ ชีวิตที่มีจิตวิญญาณ ในทางพระพุทธศาสนา เรียกรวมว่าสัตว์ แบ่งเป็น 3 ระดับ โอปปาทิเก มนุษย์ และดิรัจฉาน ในบทความนี้ ชีวิต หมายถึง มนุษย์ ที่มีการทำหน้าที่ดำรงชีพเป็นประจำวัน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อครอบครัวและกับ สังคม องค์กร ที่ตนดำรงอยู่ ส่วนคำว่าประจำวัน ในที่นี้ หมายถึงการดำรงชีวิตในแต่ละวัน / ทุกวัน

งาน หมายถึง สิ่งที่ต้องทำ, ภาระหน้าที่ที่ต้องทำ/กระทำ ไม่ว่าจะในชีวิตประจำวัน หรืองานที่ประกอบอาชีพ ก็คือ “งาน” ต่างกันตรงขนาดของสังคมที่แวดล้อมตัวเรา ณ พิกัดนั้น ขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ มีความวุ่นวาย ยากง่ายในการบริหารงาน ขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรและเนื้องาน

งานในชีวิตประจำวัน ระหว่างงานประกอบอาชีพ กับงานในครัวเรือน การประกอบอาชีพยุ่งยากกว่า เพราะต้องเพิ่มขีดความสามารถ ทางสมรรถนะ ศักยภาพ การแข่งขัน การเอารอดเอาเปรียบ การช่วงชิง ให้เข้าสู่การเป็นที่ยอมรับ นำมาซึ่งยศ ตำแหน่ง อัตราเงินเดือน ชื่อเสียง การมีสิทธิ์บริหารจัดการเพียง 1 เดียว ตั้งแต่ระดับบริการ แม่บ้าน จนถึงรัฐมนตรี เป็นสนามการแข่งขันที่กว้างขวาง มากกว่างานประจำวันของสังคม ครัวเรือน

สังคม/สถาบัน ครอบครัว ก็คืองานในชีวิตประจำวัน ที่จะยุ่งยากแค่ไหนขึ้นอยู่กับสังคมขนาดเล็กๆ หรืออาจจะใหญ่ขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง ขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรในครัวเรือน องค์กร บริษัท โรงงาน ร้านค้า ฯลฯ ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน

การปฏิบัติหน้าที่เป็นการปฏิบัติธรรมได้อย่างไร

การดำเนินชีวิต การทำงาน การทำกิจกรรมต่างๆ โดยมาก กระทำตามความคุ้นเคยของคน ทำเพื่อแลกค่าตอบแทนบ้าง ทำเพื่อสนองความอยาก แต่มีน้อยคนที่ทำกิจกรรมในการดำรงชีวิต ด้วยการปฏิบัติงานในหน้าที่ทุกประเภทให้เป็นธรรม จะทำได้เฉพาะผู้ที่รู้วิธีการ สำหรับการทำงานทั่วไปคือการทำงานแบบสักแต่ว่าทำไปวันๆหนึ่ง แต่ผู้ที่ทำงานเป็น คือทำงานให้เป็นธรรมและเป็นสุข ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ

1) ทำตามหน้าที่ การทำงานตามหน้าที่ แต่เป็นหน้าที่ของชีวิตคนๆ หนึ่ง ที่ต้องรับผิดชอบ ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และญาติ และ หน้าที่นี้ต้องกระทำด้วยความตั้งใจ เต็มใจจริงใจบริสุทธิ์ใจอย่างนี้จึงได้ชื่อว่า ปฏิบัติงาน คือการปฏิบัติเพราะถือหน้าที่เป็นธรรม

2) การปฏิบัติงานด้วยความมีสติ เข้าใจความเคลื่อนไหวแห่งกิริยาอาการ มีความรอบคอบระมัดระวัง สร้างงานให้เกิดคุณค่า มีมูลค่าและมีประโยชน์ต่อชีวิตและสังคม ที่เรียกว่าการทำงานอย่างมีคุณธรรม

การเตรียมตัวก่อนทำงาน

“สมาธิโต ยถา ภูตัง ปชานาติ” ผู้มีจิตตั้งมั่นแล้ว จะรู้ชัดตามที่มั่นเป็นคือมีสมาธิแล้วจะเกิดปัญญา รู้จริงได้หมายความว่าสมาธิเป็นฐาน เป็นตัวเอื้อเป็นปัจจัย หรือเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ปัญญาใช้ได้ผลดี และสิ่งได้ประโยชน์เตรียมตัวใช้อุปกรณ์ทำงานด้วยสมาธิ เห็นผล โดยสังเขปดังนี้ 1.สมาธิเพื่อพลังจิต พระพุทธองค์ ตรัสว่า ปาฏิหาริย์ มี 3 ประการ 1.1 อิทธิปาฏิหาริย์ คือแสดงฤทธิ์ได้เป็นอัศจรรย์ เช่น การเหาะเหินเดินอากาศ เดินน้ำ ดำดิน 1.2 อาเทศนาปาฏิหาริย์ คือ ดักใจทวยใจคนได้เป็นอัศจรรย์ เช่นรู้ว่าเขาคิดอะไร คิดอย่างไร คิดจะทำอะไร หรือมีสภาพจิตใจเป็นอย่างไร 1.3 อนุศาสนิปาฏิหาริย์ คือสั่งสอนได้เป็นอัศจรรย์ สอนให้เกิดปัญญา รู้ความจริงด้วยตัวของเขาเอง ซึ่งปาฏิหาริย์ในข้อที่ 3 นี้ พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ มากกว่าส่วนที่เป็นปาฏิหาริย์ในข้อ 1.1 และข้อ 1.2 ความรู้อันจากเกิดปัญญาที่เห็นความจริงตามหลักธรรมของพระพุทธองค์ เห็นเป็นมหัศจรรย์กว่า ปัญญาในที่นี้จะเกิดได้ต้องฝึกจากการทำสมาธิเท่านั้น

ความสำคัญในการเตรียมตัวก่อนทำงาน

สภาวะของสังคมคนทำงานปัจจุบันในยุค AI (Artificial Intelligence) ปัญญาประดิษฐ์ ต้องการมีความสุขในการทำงานจากสิ่งที่เป็นวิทยาการก้าวหน้าทางเทคโนโลยี นั่นคือ เครื่องมือสื่อสาร วัตถุนิยมและ

เครื่องอำนวยความสะดวกในการทำงานเสริมมากขึ้น จากการ เคยใช้แรงงานคนเพียงอย่างเดียวในยุคก่อนๆ การได้มาซึ่งค่าตอบแทนเลี้ยงตนเองและดูแลคนในครอบครัว จึงต้องดิ้นรนมากขึ้น

วิธีการทำงานในชีวิตประจำวัน

ชีวิตจะดำเนินการใช้ชีวิตประจำวัน ที่เห็นได้โดยสังเขปในทุกวันนี้ คือมนุษย์ใช้ชีวิตประจำวันอยู่ 2 ด้าน คือใน 1 วัน 24 ชั่วโมง ดังนี้

การทำงานของครอบครัว กับ ชีวิตประจำวัน : ช่วงเช้าตื่นนอน การงานในครอบครัว การอาบน้ำ การแต่งตัว การเตรียมอาหาร การรับประทานอาหาร การขับถ่าย การเคลื่อนไหวต่างๆ เพื่อทำภารกิจกับสมาชิกในครอบครัว คือหน้าที่ ที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันใน 1 วัน

การงานอาชีพ กับ ชีวิตประจำวัน : การเคลื่อนไหวของร่างกายในกิจกรรมหนึ่ง ไปสู่อีกกิจกรรมหนึ่ง นั้น มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน หากกิจกรรมภารกิจภายในครัวเรือนในช่วงเช้าไม่ปกติ สมาชิกครอบครัวไม่เข้าใจกันกัน มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ลูก สามี ภรรยา ญาติทั้งหลาย ไม่สามัคคีกันมีข้อขัดแย้งกัน ย่อมมีผลกระทบทางอารมณ์ก่อนไปทำงาน ในทางกลับกัน หากช่วงเย็นเลิกงานกลับบ้าน ด้วยภารกิจที่ทำงานไม่ราบรื่น โดยเฉพาะระดับบริหาร ย่อมมีผลกระทบทางอารมณ์ และแบกผลกระทบนั้นกลับเข้ามาสู่สมาชิกในครัวเรือนเช่นกัน

การเคลื่อนไหว เป็น งานเชิงกล ในทางฟิสิกส์ คือ ปริมาณของพลังงานซึ่งถูกส่งมาจากแรงที่กระทำต่อวัตถุให้เคลื่อนที่ได้ระยะทางขนาดหนึ่ง งานเป็นปริมาณสเกลาร์ เช่นเดียวกับพลังงาน มีหน่วยเอสไอเป็นจูล

การงานในพระพุทธศาสนา

พระมหาชนกทรงบำเพ็ญวิริยะบารมี และเทวดากล่าวว่า

ใครนี้ เมื่อมองไม่เห็นฝั่ง ก็ยังกระทำความเพียรว่าอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร ท่านรู้อำนาจประโยชน์อะไร จึงพยายามว่าอยู่อย่างนี้นัก

ดูกร เทวดาเราพิจารณาเห็นวัตรของโลกและอานิสงส์แห่งความพยายาม เพราะฉะนั้น ถึงจะไม่ได้เห็นฝั่ง เราก็คงต้องพยายามว่าอยู่ในท่ามกลาง มหาสมุทร

เมื่อเทวดากล่าวต่อไปว่า ”ฝั่งมหาสมุทรอันลึกประมาณมิได้ และเมื่อฝั่งยังไม่ปรากฏ ความพยายามของท่านจะสูญเปล่า” พระมหาชนกทรงตอบเทวดา ดังนี้

การงาน อันใดยังไม่ถึงที่สุดด้วยความพยายาม การงานอันนั้นก็ไร้ผล มีความลำบากเกิดขึ้น ความปรากฏแก่บุคคลผู้กระทำความพยายามในอันมิใช่ฐานะใด จะมีประโยชน์อะไรด้วยความพยายามในอันมิใช่ฐานะนั้น

ดูกรเทวดาผู้ได้รู้แจ้งว่าการงานนี้ยังไม่ถึงที่สุดด้วยความพยายามแล้ว ไม่ป้องกันอันตราย ชื่อว่าไม่เพียงรักษาชีวิตของตน ถ้าผู้หนึ่งพึ่งละความเพียรในฐานะเช่นนั้นเสีย ก็จะไม่รู้ผลแห่งความเกียจคร้านนั้น ดูกรเทวดา คนบางพวกในโลกนี้ เห็นอยู่ซึ่งผลแห่งความประสงค์ จึงประกอบการทำงานทั้งหลาย การงานเหล่านั้นจะสำเร็จก็ตาม ไม่สำเร็จก็ตามดูกรเทวดา ท่านย่อมเห็นผลแห่ง การงาน อันประจักษ์แก่ตนแล้วมิใช่หรือ คนอื่นๆ พวกกันจมลงในมหาสมุทร เราคนเดียวเท่านั้นพยายามว่าข้ามอยู่ และได้เห็นท่านมาสถิตอยู่ใกล้เรา เรา นั้นจักพยายามตามสติกำลังจักทำ ความเพียรที่บุรุษพึงกระทำ ไปให้ถึงฝั่งแห่งมหาสมุทร

จากพระสูตรนี้จะเห็นได้ว่าหากบุคคลมุ่งหวังจักประสบความสำเร็จอันใดแล้วแห่งการงานนั้นๆ แม้นยังมองไม่เห็นหนทางสำเร็จ ก็จะต้องคงเพียรด้วยสติอย่างเต็มกำลัง และไม่เอาตัวอย่างของคนที่ทำมา ให้ทำหมัดกำลังใจยังคงมุ่งมั่นฟันฝ่าอุปสรรค พร้อมใช้สติปัญญาก้าวเดินด้วยความไม่ประมาท

ทำไมคนเราต้องทำงาน

ความสำคัญของชีวิตการทำงาน เป็นสิ่งที่ต้องใช้การเรียนรู้ ใช้ความรู้ ใช้สติปัญญา และความเชี่ยวชาญ ชำนาญ และความอดทน เพื่อตอบโจทย์ของงาน และเพื่อตอบสนองความก้าวหน้า และความสำเร็แห่งตน และครอบครัว ปัจจุบันนี้ ได้แก่

1. ความต้องการ ทางวัตถุ ปัจจุบัน 4 อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และปัจจุบันไม่พอในยุค AI (Artificial Intelligence) ยุคแห่งวิทยาการก้าวหน้า ต้องเสริมด้วย รถยนต์ ระบบคอมพิวเตอร์หรือเครื่องโทรศัพท์มือถือเพื่อการสื่อสาร รวมถึงระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการประกอบอาชีพ
2. ความต้องการ การนับถือแห่งตนเอง ทุกชีวิตต้องการจุดยืนทางสังคม และต้องการให้ตนเองมีความสำคัญตั้งแต่ระดับสถาบันครอบครัวจนถึงองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติงานอยู่
3. ความต้องการ การมีกิจกรรม ในที่นี้คือการทำงาน ตั้งแต่งานบ้านงานครัวเรือน จนถึงการประกอบอาชีพ เป็นผู้มีความสำคัญ มีประโยชน์ต่อสังคม ไม่นั่งอยู่เฉยๆ แล้วคิดฟุ้งซ่าน เป็นโรคซึมเศร้า
4. ความต้องการ ริเริ่มสร้างสรรค์ ทุกคนมีเป้าหมายในชีวิต มีวิสัยทัศน์ มีจินตนาการ มีความฝัน ต้องการแสดงออก ต้องการมีส่วนร่วม ในโครงการกิจกรรมสำคัญ เพื่อการนับถือตน และให้ผู้อื่นนับถือ
5. ความต้องการ ตอบสนองปัจจัย ผลการทำงานสำเร็จจะตามมาด้วยค่าตอบแทน ตำแหน่ง และความสุขสมบูรณ์ของชีวิตตน และครอบครัว

ในทางจริยศาสตร์ประเภทอันตวิทยา

ธรรมชาติของจริยศาสตร์อันตวิทยา (Teleological ethics) กล่าวว่า การอธิบายเป้าหมายสูงสุดที่เรียกว่า Summum Bonum มิลล์ (Mill) ยืนยันว่า ทุกการกระทำเป็นไปเพื่อเป้าหมายบางอย่าง (All action is for the sake of some end) และ มิลล์ (Mill) มีทัศนะที่คล้ายกับ อริสโตเติล (Aristotle) ที่ว่า ทุกการกระทำย่อมมีเป้าหมาย คือความดี ต้นไม้ย่อมมีเป้าหมายของต้นไม้ คือการออกดอกและผล การกระทำของคนย่อมนำไปสู่เป้าหมาย คือความดี และความดีคือความสุข (Good is happiness) และ มิลล์ (Mill) ยังมองเห็นว่าคุณค่าของผล ที่เกิดขึ้นจากการกระทำ ล้วนขึ้นอยู่กับผลกระทบ กับคนที่กระทำการนั้นๆ ซึ่ง มิลล์ (Mill) สรุปออกมาเป็น 5 ประเด็น ดังนี้

- 1) การกระทำทุกอย่างมีเป้าหมายเสมอ
- 2) ไม่มีการกระทำใดจะเกิดขึ้นโดยไร้เป้าหมาย
- 3) เป้าหมายกับการกระทำย่อมสัมพันธ์กัน
- 4) การกระทำอันใดอันหนึ่ง จะก่อให้เกิดคุณค่าบางอย่าง
- 5) คุณค่าบางอย่างนั้น อาจจะเป็นสิ่งที่ชอบใจหรือไม่ชอบใจก็ได้ เป็นสิ่งที่น่ายินดีหรือไม่ยินดีก็ได้ หรือทำให้เกิดความสุขหรือความทุกข์ก็ได้

สรุปได้ว่า มนุษย์จะทำงานเพื่อให้ได้คุณค่าอะไรก็ตามกว่าประสบความสำเร็จ ต้องพบเจอกับปัญหาและอุปสรรคที่มีมาให้แก้ไขเสมอ เมื่อจิตใจไม่แข็งแรงพอลดพลังไปต่อ การปรับเปลี่ยนงาน ให้เหมาะสมกับจริตของตนจึงเกิดขึ้น เป็นเรื่องปกติของคนทำงาน การทำงานคือชีวิต การเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน คือ

การเปลี่ยนรูปแบบการใช้ชีวิตไปด้วย และนั่นหมายถึงเราต้องเปลี่ยนสังคัมการทำงานใหม่ทั้งระบบ หัวหน้าเพื่อนร่วมงาน เพื่อนางาน บางคนเปลี่ยนงานบ่อยครั้ง จนหาความก้าวหน้าไม่ได้เลย

อุปสรรคของการทำงาน อุปสรรคการทำงานจะแบ่งเป็น 2 ระดับ

ระดับที่ 1 อุปสรรคส่วนบุคคล คือ บุคคลขาดความรู้ ขาดความชำนาญในการทำงาน หมดกำลังใจ พบกับงานยาก พบอุปสรรค ท้อแท้ ขาดกัลยาณมิตร ทีมงานไม่เวิร์ค ประสานงานไม่ได้ผล ขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ปรากฏการณ์นี้อยู่ในกลุ่มมนุษย์ทั้งสิ้น การแข่งขันไม่มีค่าว่า มิตรแท้ ชนะคือรอด ต้องอดทน ใจเย็น และสุขุมรอบคอบให้มากที่สุด การขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะทำร้ายทั้งตนเอง และเพื่อนร่วมงาน รวมถึงเป็นเหตุให้ งานไม่สำเร็จ บริหารงานไม่สำเร็จด้วย สรุปลง แม้นแค่ขั้นได้ขึ้นแรก ก็เกิดปริวิตก กังวลมากมาย

ระดับที่ 2 อุปสรรคส่วนองค์กร เกิดจากการบริหารงานในองค์กรทุกระดับ เช่น วัฒนธรรมของบริษัท นโยบายของบริษัท หลักและวิธีปฏิบัติ แนวทางดำเนินการ สภาพแวดล้อมเชิงสังคัม เชิงกายภาพในพื้นที่ในการทำงาน สังคัมค่านิยม ที่ออกแบบขับเคลื่อนให้พนักงานหรืองานให้บริการลูกค้าตลอดจนการดำเนินการต่างๆ หากมีข้อกำหนดในรูปแบบบีบบังคับบุคคลจนรู้สึกกดดัน จะทำให้เกิดการลาออกของพนักงานบ่อยๆ ทำให้สูญเสียแรงงานที่ถูกฝึกมาแล้วเป็นอย่างดี

ผู้บริหาร หรือผู้จัดการ, ผู้อำนวยการ เป็นบุคคลที่สำคัญมากในองค์กร เพราะเป็นบุคคลที่สามารถใช้ วาจา และนิ้วมือบัญชาการ ออกคำสั่งได้ สร้างข้อได้เปรียบเสียเปรียบได้ วางตำแหน่งสำคัญของงานได้ วางหน้าที่ได้ หากไม่ชัดเจนขาดความมั่นคงในการทำงานให้กับพนักงาน ใช้งานนอกเวลามากเกินไปทำให้พนักงานขาดการปฏิสัมพันธ์กับครอบครัว ก่อให้เกิดความเครียดต่ออารมณ์ของพนักงานทั้งในองค์กรกระทบถึงครอบครัว

คุณลักษณะที่สำคัญของบุคคลที่จะประสบความสำเร็จ ในการประกอบอาชีพ 12 ประการ

1. ความขยันอดทน
2. ประหยัด รู้จักใช้จ่าย
3. ฉลาด รอบคอบ มีไหวพริบดี
4. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
5. มองการณ์ไกล รู้เท่าทันคน และประเมินเหตุการณ์ได้อย่างแม่นยำ
6. ซื่อสัตย์ มีคุณธรรม
7. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน
8. รักษาสุขภาพ มีสุขภาพดี
9. มีทักษะ เชี่ยวชาญในอาชีพ
10. มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน ต่อองค์กรและอาชีพ
11. ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบสูง มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ
12. หมั่นพัฒนาตน แสวงหาความรู้ในแนวทางใหม่ในการทำงาน

สรุปได้ว่า ทั้ง 12 ข้อจะว่าปฏิบัติได้ง่ายก็ง่าย สำหรับบุคคลที่มุ่งมั่น จะว่ายากก็ยาก สำหรับผู้ที่บอกกับตนเองเสมอว่าฉันพอใจในสิ่งที่ เป็นอยู่ไม่ตงงานก็ดีแล้ว จะต้องเตรียมตัวเตรียมใจอย่างไรให้พร้อมตอบโจทย์ทั้ง 12 ข้อบนเวทีการแข่งขัน ที่ประกอบไปด้วยสภาวะคุณภาพของความสำเร็จที่ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของ “อารมณ์”

สิ่งที่คนทำงานต้องพบเจอในแต่ละวัน

อารมณ์ คือ สิ่งที่หน่วงเหนี่ยวจิตใจ ผ่านทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ให้เกิดสภาวะ ความรู้สึก คิดนึกจำเรื่องราวได้ทั้งชั่วและดี สิ่งที่ทำให้จิตรับรู้ทางอารมณ์ทั้งของเราและผู้อื่นๆ ได้แก่ อายตนะภายนอก 6 คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ (อารมณ์ที่เกิดขึ้นทางใจ) ก่อให้เกิดการปรุงทางใจแต่ง ต่างๆ นานา การปรุงแต่งนี้ ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า อารมณ์ของจิตหรือเจตสิกและ**อารมณ์พื้นฐาน** ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมมนุษย์ มีอะไรบ้าง

- 1) **โกรธ (Anger)** เป็นหนึ่งในอารมณ์ที่ทรงพลังที่สุด ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า โทสะ
- 2) **กลัว (Fear)** เป็นอารมณ์ที่สำคัญในการอยู่รอดของมนุษย์ ความกลัวจะเกิดขึ้น กลัวอยู่ไม่รอด กลัวการกระทำผิด ความเสี่ยง กลัวอันตราย กลัวทุกเรื่องตามสัญชาตญาณของมนุษย์ ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์กล่าวถึงความกลัวไว้ใน “อรรถกถาสุตต” นานาประการ
- 3) **มีความสุข (Happiness)** คือ อารมณ์ทางบวกที่ทุกคนอยากมีมากที่สุด เป็นภาวะที่บุคคลพึงพอใจ สิ่งรอบตัวที่ดื่มดี ความสำเร็จ ได้ตำแหน่ง เงินเดือน ในทางพระพุทธศาสนาเรียกอารมณ์นี้ว่า โสมนัสเวทนา
- 4) **เศร้า (Sadness)** สภาวะของความรู้สึกผิดหวัง เสียใจ สิ้นหวัง เศร้า ร้องไห้ ไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับใคร เฉื่อยชาและเมินเฉย พ่ายแพ้ ในทางพระพุทธศาสนาเรียก โทมนัสเวทนา
- 5) **ประหลาดใจ (Surprise)** เป็นอารมณ์ที่เป็นได้ทั้งทางบวก ทางลบ หรือจะกลางๆ ก็ได้ ประหลาดใจเป็นอารมณ์ที่จะตอบสนองต่อสิ่งที่ไม่คาดคิด ตามปรากฏการณ์ของการทำงาน
- 6) **ดูถูกเหยียดหยาม (Contempt) หรือ ขยะแขยง (Disgust)** เป็นอารมณ์ที่อยู่ในสภาวะถือตัวถือตน รับรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสหรือผัสสะ ไม่ชอบ ไม่ถูกใจ รังเกียจ แต่ต้องร่วมกัน การอยู่เหนือบุคคลอื่น หรือว่าบุคคลอื่นๆ อยู่เหนือตัวเรา อารมณ์นี้ทางพระพุทธศาสนา จะประกอบไปด้วยทิฐิและมานะมนุษย์ เมื่อทำงานที่อยู่บนพื้นฐานของอารมณ์ดังกล่าว ในการทำงานหรือแม้แต่การสื่อสารบนมือถือก็คือแหล่งก่ออารมณ์ หากขาดสติ สมาธิ และอ่อนไหวตามสิ่งกระทบ บางคนล้มตนเข้าร่วมกันเป็นผู้พิพากษาทำลายอนาคตผู้อื่นทางอ้อมโดยไม่รู้ตัว เมื่ออารมณ์มีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ต่อผลได้ผลเสียในการทำงานจะจัดการได้ จิตต้องมีเครื่องอยู่ เพื่อป้องกันไม่ให้จิตซัดสายไปตามธรรมชาติของจิต ในทางจิตวิทยาทุกอารมณ์ที่เกิดขึ้น ล้วนมีผลกระทบซึ่งกันและกัน เพราะทุกกิจการงานทุกตำแหน่งล้วนเกี่ยวข้องกัน สุขภาพจิตที่ดีจะสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ได้ดี

จิตวิญญานของคน พัฒนาได้ ความหมายของจิตวิญญาน ในที่นี้หมายถึง คุณธรรมในตน ความฉลาด ในการตัดสินใจประกอบด้วย 1. การเป็นผู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่เสมอ ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต้องมีคุณธรรม เกิดการยอมรับและเคารพในผู้อื่น 2. พัฒนาความรู้ ได้ด้วยการรู้จักคิดวิเคราะห์ วิชานซึ่งประกอบด้วยพื้นฐานทางความคิดที่ถูกต้อง เป็นความจริงที่มีประโยชน์ 3. พัฒนาได้ด้วยการฝึกสติสัมปชัญญะ ให้เข้มแข็ง หยุดการปรุงแต่ง คือขบวนการพัฒนาสติ ด้วยฐานแห่งกายภาพ ทางความรู้สึกทางสภาวะจิต และทางศีลธรรม

สรุปได้ว่า จิตวิญญานสามารถพัฒนาได้ด้วยขบวนการดังกล่าว ผู้ที่มีจิตวิญญานที่พัฒนาแล้ว ย่อมทำพุดคิดได้อย่างน่าเคารพยกย่อง และที่สะดวกคือทุกวันนี้ วิทยาการก้าวหน้าวิชาฝึกสมาธิตั้งแต่ครั้งพุทธกาลถูกนำมาประยุกต์ใช้ ให้เข้ากับชีวิตประจำวันเจริญสติได้ตลอดเวลา ไม่ต้องไปอยู่ในป่าในเขาในวัดเหมือนก่อน

การเตรียมสมองและร่างกาย อย่างง่ายๆ เพื่อพร้อมใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนี้

1. นิ่งหลังตรง อย่าเผลอนั่งหลังค่อมห่อไหล่ในขณะทำงาน เพราะทำให้กับเซลล์ประสาทใหม่ในฮิปโปแคมปัส (hippocampus) อันเป็นส่วนประกอบของสมองในมนุษย์ และเป็นส่วนหนึ่งของระบบลิมบิก (limbic system) ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความทรงจำระยะยาวของสมองกลีบข้าง ทำงานไม่สมบูรณ์
2. การเรียนรู้ภาษาใหม่ๆ วันละคำ รู้คำศัพท์ใหม่ๆ วันละคำ เช่น ภาษาท้องถิ่น ภาษาต่างประเทศ ภาษาประเทศเพื่อนบ้านได้หมด ช่วยพัฒนาสมองเพิ่มความแข็งแรงให้กับ เซลล์ประสาทใหม่ๆ ในฮิปโปแคมปัส
3. กินดาร์กช็อกโกแลต ผงโกโก้ หรือกินบลูเบอร์รี่ เพราะมีสารที่ชื่อว่า ฟลาโวนอยด์ (Flavonoids) สามารถกำจัดอนุมูลอิสระ และส่งเสริมการไหลเวียนของเลือด กระตุ้นออกซิเจนให้ไปเลี้ยงสมองได้ดีขึ้น และช่วยป้องกันการอุดตันในเลือด และ สารโพลีฟีนอลส์ (Polyphenols) สนับสนุนในการป้องกันเซลล์ไม่ให้ถูกทำลาย ช่วยให้อารมณ์ดี ลดความซึมเศร้า เบื่อหน่าย สารทั้ง 2 นี้ จะช่วยให้มีชีวิตชีวา
4. การเดินเร็วๆ หรือการออกกำลังกายในจังหวะที่เคลื่อนไหวเร็วๆ พอประมาณ (ตามวัยตามอายุ) จะช่วยให้เลือดสูบฉีดไปเลี้ยงสมองได้ดี และยังช่วยเพิ่มพลังสมองได้อีกด้วย
5. การใช้มือข้างที่ไม่ถนัด เช่น ถนัดขวาก็หัดใช้มือข้างซ้ายหยิบจับของ ทำกิจกรรมบ้าง จะทำให้สมองตื่นตัวกับสิ่งที่ไม่คุ้นเคย และเซลล์สมองจะทำการเชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพและมหัศจรรย์
5. การจินตนาการ ทุกคนมีภาพฝัน การจินตนาการก่อนลุกขึ้นมาจากเตียงสัก 4-5 นาที ถึงวาดถึงความสำเร็จในอนาคต นึกถึงบุคคลตัวอย่างที่ชื่นชอบ จะทำให้สมองสร้างพลังเชิงบวก ลดการเป็นอัลไซเมอร์
6. สำคัญมาก หาเวลาว่างๆ สักสิบนาทีใน 1 วัน หรือวันละ 2 ครั้ง หาที่เงียบๆ สงบๆ ปราศจากเสียงรบกวน **ฝึกสมาธิ** เพื่อช่วยให้ระบบประสาทสงบลง สมองจะไม่ฟุ้งซ่าน หรือขณะทำงาน หากไม่มีเวลาจริงๆ ก็หาช่วงเวลาทำความสงบสัก 5-10 นาทีต่อวัน จะช่วยให้สมองที่ฟุ้งซ่าน สงบลง ความคิดจะถูกจัดระเบียบให้เข้าที่เข้าทาง ลดอารมณ์ที่หงุดหงิด
7. การนอนหลับ ที่เพียงพอ มีบทพิสูจน์ว่าช่วงนอนหลับสนิท คลื่นสมองจะทำงานหรือทำหน้าที่ในการซ่อมสมองตอนนอนหลับ การดมกลิ่นหอมระเหยหรือการฟังเสียงคลื่นไปโนล่อนบิช ขณะพักผ่อน จะกระตุ้นให้หมดความสงบสุขให้ทำงาน เพิ่มอารมณ์เชิงบวกต่อภารกิจประจำวัน
8. การเขียนขอบคุณ กล่าวขอบคุณบ่อยๆ กับสิ่งที่ผ่านเข้ามาในชีวิต คือการเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานและการอยู่ร่วมกัน จะทำให้เราลดอัตตาตัวตน และมองทุกสิ่งรอบกายอย่างเป็นสุข มีอารมณ์เชิงบวก

ทุกคนแม้มีคุณสมบัติทางจิตใจและปัญญาที่ไม่เหมือนกัน แต่ก็สามารถพัฒนาได้เท่ากัน หากจิตพร้อมสมาธิดี มีสติสัมปชัญญะดี มีปัญญาดี สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ทุกที่ทุกปรากฏการณ์ ความสำเร็จนั้นย่อมเป็นของตน เหมือนพระมหาชนกทรงบำเพ็ญวิริยะบารมี

การนั่งสมาธิ 10 นาที ต่อวัน ดีต่อการเตรียมตัวไปทำงานอย่างไร

1. ลดความเครียดหรือบรรเทาความเครียด (Relieving stress) ลดระดับฮอร์โมนคอร์ติซอลนิโซม เพราะฮอร์โมนชนิดนี้ หากมีมากไป จะไปกระตุ้นต่อมหมวกไต ให้มีค่าสูง ผิดปกติ จะเกิดอาการภูมิแพ้ มีผื่นคัน

2. สมาธิ ทำแบบขั้นพื้นฐานอย่างง่ายๆ คือ ครั้งละ 5 นาที 3 เวลา/วัน ทำให้สติรอบคอบ (Increasing cautiousness) ในการทำงาน หรือหลับตาหายใจเข้า-ออกลึกๆ ซ้ำๆ ให้บ่อยครั้งคือขบวนการกำจัดความเครียด

3. เกิด Soft Awareness ทำให้เรารู้สึกได้ถึงความคิด ทำให้สมองปัญญาดี (Having a bright mind) รับรู้จากเกิดขึ้นของการปรากฏขึ้น-ลงของนาฬิกาอารมณ์ โดยละเอียด

4. การนอนหลับสนิทในเวลาปรากฏในตารางนาฬิกาชีวิตคือไม่ควรนอนหลัง 24.00 นาฬิกา จะทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี การทำให้ร่างกายหลับสบายคลายกังวล (Getting restful sleep) จะมีความพร้อมกับการงานในวันรุ่งขึ้น

5. ร่างกายได้ประโยชน์ ลดความดันโลหิต รักษาโรคความดันโลหิตสูง ลดความเสี่ยงโรคหัวใจ กำจัดโรคภัยไข้เจ็บ (Relieving sickness)

6. เป็นคนอารมณ์ดีหรือมีความสุขพิเศษ (Experiencing exceptional happiness) ไม่มโห่ ง่าย ไม่มโกร่ง่าย และจะเกิดรู้สึกดีๆ อารมณ์ดี ใครๆ อยู่ใกล้แล้วไม่เครียด ทำให้จิตใจอ่อนโยน (Having a tender heart) ทั้งยังเป็นพลังเชิงบวกให้กับคนรอบข้างและผู้ร่วมงาน

7. ทำให้ระงับความร้ายกาจ (Restraining despicable acts) มีสติก่อนตัดสินใจ รู้ถูก รู้ผิด แม้ทำผิดไปแล้วก็กลับใจได้ (Increasing likelihood of repentance)

8. เป็นบุญเป็นกุศล (Performing meritorious deeds) จิตเป็นสุข กายเป็นสุข

มาตรฐานสุขภาพ 10 ประการ ด้านร่างกาย ที่ทำให้มนุษย์เราบรรลุเป้าหมายของสุขภาพที่แข็งแรง จากการวิเคราะห์ของกองอนามัยโลก ได้กำหนดมาตรฐานสุขภาพไว้ 10 ประการ ดังนี้ :-

1. ในชีวิตประจำวันที่สับสนต้องทำตัวให้ปล่อยวางบ้าง อย่างกดดันตนเอง และเร่งรีบ จนเกินไป

2. มีสุขนิยมในการบริหารงาน

3. จะต้องพักผ่อนให้พอ นอนให้หลับ

4. จะต้องมึจิตใจที่เข้มแข็ง สามารถทนต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงของสภาวะต่างๆ รอบตัว

5. จะต้องมึภูมิคุ้มกันต่อโรคภัยไข้เจ็บ

6. ควบคุมน้ำหนักให้เหมาะสม

7. รักษาดวงตาให้แจ่มใส

8. ฟันและเหงือกต้องสะอาดแข็งแรงไม่ป่วย

9. ผมนสะอาดไม่เป็นรังแค

10. กล้ามเนื้อแข็งแรง เวลาเดินเคลื่อนไหวขยับกายต้องคล่องแคล่ว

สรุป

บริบทต่างๆ ดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า ในทุกข้อของการดูแลสุขภาพร่างกาย ต้องมีการฝึกสมาธิเข้าไป บริหารจัดการ อารมณ์ ความคิด และจิตด้วยเสมอ ทุกการเคลื่อนไหวของกายจิตก็ทำหน้าที่ติดตามการเคลื่อนไหวโดยอัตโนมัติ เพราะตามหลักพระพุทธศาสนากายกับจิต ต้องทำงานร่วมกันอย่างทอดทิ้งกันไม่ได้

เมื่อจิตยึดกายยึด เมื่อจิตเศร้าหมองกายสะท้อนความเศร้าหมอง หู ตา จมูก ลิ้น กาย กระทบสัมผัส จิตก็ทำหน้าที่รับรู้การกระทบสัมผัส และปรุงแต่งให้เจ้าของกายโดยอัตโนมัติ ชาวบ้านเรียกมันว่า “มโน” หาก

บริหารจัดการได้ ผูกพันให้จิตจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ต้องการแล้ว สมาธิจะปรากฏ สิ่งที่สำคัญก็คือจิตนั้นท่านเรียกว่า เป็นจิตที่เหมาะสมแก่การใช้งาน พอจิตสงบ ปราศจากสิ่งกระทบของอารมณ์เชิงลบทั้งปวงในข้างต้น จิตก็พร้อมที่จะตื่นตัว และมีความหนักแน่นมั่นคง จะใช้ทำงานอะไรก็ได้เรียกว่า ธรรมะในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งมีคุณค่ากับคนทำงาน ทุกคนมีโอกาสมีคุณสมบัตินี้ได้ทุกคน “ชีวิต อรรถภาพ สุขและทุกข์ทั้งมวล เป็นธรรมประกอบกันเสมอด้วยชีวิต”

สมดังคำตรัสขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือปฏิหารย์ข้อที่ 1.3 อนุศาสน์ปาฏิหาริย์ คือการสั่งสอนให้เกิดปัญญา ความรู้อันจากเกิดปัญญาที่เห็นความจริงตามหลักธรรมของพระพุทธองค์ เป็นมหัศจรรย์กว่าสมาธิคือพื้นฐานให้เกิดปัญญานั้น ปัญญาที่เหมาะสมกับการนำมาบริหารจัดการอารมณ์ ในการใช้ชีวิตประจำวันทั้งกับครอบครัวและในองค์กร อยู่กับหน้าที่โดยไม่ยึดหน้าที่ ทำหน้าที่นั้นให้ดีที่สุดเท่าที่ตนจะทำได้ทุกปัจจุบันขณะ

Wikipedia. <https://th.wikipedia.org> > wiki > สมาธิ

Wikipedia. <https://th.wikipedia.org> > wiki > เจตสิก

Wikipedia.งาน (พินิจ) : <https://th.wikipedia.org> > wiki > งาน_(พินิจ).

Sanook.com. อารมณ์ - พจนานุกรมแปล ไทย-ไทย ราชบัณฑิตยสถาน : <https://www.sanook.com> > dictionary > dict > search.

Sanook.com. พจนานุกรมแปล ไทย-ไทย ราชบัณฑิตยสถาน :

<https://www.sanook.com> > dictionary > dict > search

The BookTeller. สมอซ่มได้ 10 วิธีสุดง่าย ทำตามได้ในชีวิตประจำวัน | อาหารสมอง :

<https://youtu.be/gLPqY1Xt95g?si=ogysCkF-b6NfQASv>.

บทบาทของนักการเมืองกับความรับผิดชอบพระพุทธศาสนา The Role of Politicians and Responsibility for Buddhism

บทคัดย่อ

บทความนี้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างพระพุทธศาสนากับนักการเมืองในสังคมไทย โดยเน้นย้ำถึงบทบาทที่สำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะรากฐานทางวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของชาติไทย รวมถึงบทบาทของนักการเมืองในการสนับสนุนและส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่คู่กับสังคมไทยต่อไป บทความนี้ได้ทำการศึกษาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งวิเคราะห์บทบาทของนักการเมืองในมิติต่างๆ อาทิเช่น การจัดสรรงบประมาณ การออกกฎหมาย การสร้างนโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา และการเป็นแบบอย่างที่ดี นอกจากนี้ยังได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นจากการแทรกแซงกิจการภายในของคณะสงฆ์ หรือการใช้พระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์ในทางการเมือง

พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการสร้างความสามัคคีในสังคมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การสนับสนุนพระพุทธศาสนาจึงเป็นการรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทย บทบาทของนักการเมืองในการสนับสนุนพระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม นักการเมืองควรระมัดระวังในการกระทำที่อาจส่งผลกระทบต่อความสำคัญ ความบริสุทธิ์ไร้มลทิน และเป็นที่เคารพของพระพุทธศาสนา รวมทั้งควรให้ความสำคัญต่อความเป็นอิสระของคณะสงฆ์ บทความได้เสนอแนวทางในการสร้างความสมดุลระหว่างการเมืองและพระพุทธศาสนา เพื่อให้ทั้งสองสถาบันสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืนและส่งเสริมพัฒนาสังคมไทยให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

ARTICLE INFO:

Author:

1. ว่าที่ ร้อยเอกสัญญา กลัดงาม
Acting Capt.Sanya Klund-ngam
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
E-mail : sanya.eng089@gmail.com.
Tel:0871575838

Corresponding Author:

2. พระสุทธิสารเมธี ผศ.ดร.
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. อริสา สายศรีโกศล
คณะศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. สุภาณี กล่อมจิตร
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

คำสำคัญ : นักการเมือง, ความรับผิดชอบ, พระพุทธศาสนา

Keywords: Politician, Buddhism

Article history:

Received : 23/09/67
Revised : 05/11/67
Accepted : 13/11/67

Abstract

This study analyzes the intricate relationship between Buddhism and politicians in Thai society. It underscores the pivotal role of Buddhism as the foundation of Thai culture and traditions, and examines the roles of politicians in supporting and promoting Buddhism to ensure its continued presence in Thai society. The study explores the historical relationship between the state and Buddhism, and analyzes the roles of politicians in various dimensions such as budget allocation, lawmaking, policy development to promote Buddhism, and setting a positive example. Furthermore, it highlights potential challenges and obstacles that may arise from interference in the internal affairs of the Sangha or the politicization of Buddhism.

Buddhism plays a vital role in fostering social cohesion and improving the quality of life for citizens. Supporting Buddhism is tantamount to preserving Thailand's national identity. Therefore, the role of politicians in supporting Buddhism is of paramount importance. However, politicians must exercise caution to avoid actions that could compromise the sanctity, purity, and respect accorded to Buddhism, and must respect the independence of the Sangha. This article proposes strategies to create a balance between politics and Buddhism, enabling both institutions to coexist harmoniously and contribute to the development of Thai society.

บทนำ

พระพุทธศาสนา กับ การเมือง เป็นสององค์ประกอบสำคัญที่ผูกพันกันอย่างใกล้ชิดในสังคมไทยมาช้านาน พระพุทธศาสนาไม่เพียงแต่เป็นศาสนาประจำชาติ แต่ยังเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมและจารีตประเพณี (หฤทัย คำเม้า , หน้า 48) ที่หล่อหลอมความเป็นไทยมาอย่างยาวนาน ในขณะที่เดียวกัน การเมืองก็เป็นกระบวนการที่กำหนดทิศทางและอนาคตของประเทศชาติ นักการเมืองในฐานะผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ จึงมีบทบาทสำคัญในการดูแลรักษาและส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างช้านาน ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับพระพุทธศาสนา นั้นซับซ้อนและมีมิติที่หลากหลาย นักการเมืองบางคนอาจใช้พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมือง เพื่อสร้างฐานเสียงหรือเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว ในขณะที่บางคนกลับให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง การกระทำของนักการเมืองเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อสถาบันพระพุทธศาสนาและสังคมไทยโดยรวม

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และอธิบายบทบาทของนักการเมืองที่มีต่อพระพุทธศาสนาในมิติต่างๆ โดยเฉพาะบทบาทของนักการเมืองในการสนับสนุนและส่งเสริมพระพุทธศาสนา รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน นอกจากนี้ บทความยังจะเสนอแนวทางในการสร้างความสมดุลระหว่างการเมืองและพระพุทธศาสนา เพื่อให้ทั้งสองสถาบันสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืนและส่งเสริมพัฒนาสังคมไทยให้เจริญก้าวหน้า

ความหมายคำว่า “นักรการเมือง”

คำว่า "นักรการเมือง" มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกโบราณคำว่า "polis" ซึ่งหมายถึง "เมือง" หรือ "นครรัฐ" (พระชลญาณมุนี, หน้า 40) ในสมัยนั้น เมืองเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นที่อยู่อาศัย แต่ยังเป็นหน่วยการปกครองที่สมบูรณ์แบบในตัวเอง เช่น เอเธนส์ และสปาร์ตา ซึ่งเราเรียกว่า "นครรัฐ" แนวคิดเรื่อง "เมือง" หรือ "นครรัฐ" นี้เองที่วิวัฒนาการมาเป็นความหมายของ "รัฐ" ในปัจจุบัน ดังนั้น การเป็นพลเมืองในนครรัฐจึงเปรียบเสมือนการเป็น "นักรการเมือง" ในยุคปัจจุบัน เพราะประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและบริหารกิจการของเมือง โดยเฉพาะในนครรัฐเอเธนส์ ซึ่งเป็นที่รู้จักในเรื่องประชาธิปไตยโดยตรง ประชาชนทุกคนมีสิทธิเข้าร่วมประชุมสภาและลงคะแนนเสียงตัดสินใจในนโยบายต่างๆ ทำให้ทุกคนกลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการเมือง

ดังนั้น "นักรการเมือง" จึงไม่ใช่เพียงผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเท่านั้น แต่หมายถึงทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและการบริหารกิจการของสังคม ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมการเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น ต่อนโยบายสาธารณะ หรือการเป็นสมาชิกองค์กรทางการเมืองต่างๆ แนวคิดนี้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้เราเข้าใจว่าการเมืองเป็นเรื่องของทุกคน และทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่เป็นธรรมได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในสังคมสมัยใหม่มีความหลากหลาย ตั้งแต่ผู้ที่ไม่สนใจการเมืองเลย จนถึงผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, หน้า 13)

1. ผู้ไม่สนใจการเมือง แม้จะไม่เข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง แต่การตัดสินใจไม่ลงคะแนนก็ถือเป็นการแสดงออกทางการเมืองอย่างหนึ่ง เช่น การลงคะแนนในช่องผู้ไม่ประสงค์ออกคะแนนเป็นต้น
2. ผู้สนใจทางการเมือง เป็นกลุ่มที่ขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองผ่านการแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่นกลุ่มผู้ชุมนุมเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองต่างๆ เป็นต้น
3. ผู้แสวงหาอำนาจและผู้นำ เป็นกลุ่มที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับนโยบาย เช่นตัวแทนองค์กรต่างๆ เช่นผู้นำสมาพันธ์นักศึกษาแนวร่วมเพื่อประชาธิปไตย เป็นต้น
4. ผู้ทรงอำนาจทางการเมือง เป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจขั้นสุดท้าย และมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายของประเทศ เช่นผู้นำรัฐบาล ประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

นักรการเมืองจึงต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการปกครองและการบริหารเข้าใจลึกซึ้งถึงปรัชญาการปกครองแบบประชาธิปไตย มีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล เปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นหลายๆ ฝ่าย มีจริยธรรมและมีศีลธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจริยธรรมและจรรยาบรรณทางการเมือง ไม่ทำลายหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย อุทิศชีวิตเพื่อประโยชน์ของสังคมและประเทศชาติ ไม่น้อราษฎ์บังหลวง ไม่มุ่งกอบโกย ผลประโยชน์โดยใช้ตำแหน่งอำนาจที่ครองอยู่ (ลิขิต ธีรเวคิน, 2543) จึงเป็นกลุ่มและมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับรัฐบาล รับฟังความคิดเห็นของประชาชน และนำเสนอผลประโยชน์ของประชาชนเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจของรัฐ

ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

พระพุทธศาสนาเป็นมากกว่าศาสนาประจำชาติของไทย มันคือรากฐานทางวัฒนธรรม จารีตประเพณี และวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมสังคมไทยให้เป็นปึกแผ่นและมีความเป็น

เอกลักษณ์เฉพาะตัวนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยแบบทุกด้านจนผสมกลมกลืนสนิทในชีวิตของคนไทยถึงขั้นที่ว่าพระพุทธศาสนาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับความเป็นไทย (พระครูญาณปริชา , หน้า 189)

พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมไทย

1. ศิลปะและสถาปัตยกรรม วัดวาอารามที่สวยงามทั่วประเทศล้วนเป็นศูนย์กลางทางศิลปะและสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในอดีต นอกจากเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าทางวัตถุแล้ว โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม ยังทำให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ ความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจ เกิดขึ้นในสังคมไทยอีกด้วย

2. ประเพณีและพิธีกรรม ประเพณีต่างๆ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และประเพณีสงกรานต์ ล้วนมีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา ซึ่งได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อๆ มา เป็นเรื่องของการเรียนรู้จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง ลักษณะของประเพณีวัฒนธรรมจึงเป็นการแสดงออกซึ่งความเจริญองงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความมีศีลธรรมอันดีงามของประชาชนคนไทยอีกด้วย

3. ภาษา ภาษาไทยมีคำศัพท์จากภาษาบาลีและสันสกฤตจำนวนมาก ซึ่งเกี่ยวข้องกับ คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เป็นภาษาบาลีและสันสกฤต เมื่อพระพุทธองค์ทรงอุบัติขึ้นในชมพูทวีปแล้ว พระองค์ทรงใช้ภาษามาคธี (ภาษามคธ) ในการประกาศ พระพุทธศาสนาให้แพร่หลายออกไป คำสั่งสอนของพระพุทธองค์ซึ่งพระสาวกได้รวบรวมไว้เป็น หมวดหมู่เรียกว่า พระไตรปิฎกโดยบันทึกไว้เป็นภาษามคธทั้งสิ้น และภาษามคธนี้เองที่เรียกกันว่า ภาษาบาลีในปัจจุบันนี้ จนปรากฏเป็นค่านิยม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา เช่น การให้ การเสียสละ ความเมตตา และการอดทน เป็นค่านิยมที่ฝังรากลึกในจิตใจของคนไทย (วิสันต์ กุณแก้ว (2551), หน้า 1-2)

พระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสามัคคีในสังคม

1. วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ วัดมีความสำคัญต่อสังคมไทยมาช้านาน โดยเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ เป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นศูนย์กลางของศิลปะวัฒนธรรม ประจำถิ่น เป็นที่ระงับปัญหาระหว่างคนในชุมชน เป็นที่พึ่งพิงของคนในยามยาก ฯลฯ ส่วนความสำคัญต่อพระพุทธศาสนานั้น เป็นเป็นที่พำนักของภิกษุสงฆ์ เป็นที่ศึกษา เก็บ รวบรวม และเผยแผ่พระธรรมคำสอน ตลอดถึงการประพฤติปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาโดยเสมือนเป็นหน่วยงานหรือองค์กรที่มีบุคลากรอยู่ให้บริการแก่ประชาชนเป็นประจำ ซึ่ง หมายถึงพระภิกษุสงฆ์ นั่นเอง พระแมนรัตน์ จตตมโล (พิทักษ์ทรัพย์ , 2566 หน้า 171)

2. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักธรรมทางพุทธศาสนาจริงๆแล้วไม่ได้ประดิษฐ์สร้างหรือเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้า บัญญัติเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ศึกษาและปฏิบัติตามเท่านั้นแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยสัจธรรม ของมนุษย์ที่พระพุทธองค์เปรียบเสมือนผู้ชี้ทางชี้คิดให้มนุษย์ในโลกนี้ได้เห็นความจริงของ ชีวิตและได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง ละเว้นสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติและสิ่งสำคัญคือสร้างความเป็นพุทธะ คือ ผู้ตื่น ผู้รู้ผู้เบิกบาน โดยอาศัยหลักผู้กระทำทางพุทธศาสนา สอนให้คนรู้จักอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีเมตตาต่อกัน และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

3. การให้ทาน ในทานกถากล่าวไว้ว่า ทานเป็นเหตุของความสุข เป็นบ่อเกิดแห่งสมบัติ เป็นที่ตั้งแห่งโภคะ เป็นความต้านทานเป็นที่อาศัย เป็นคติ เป็นเครื่องค้ำจุนของผู้ที่ถึงความสงบ ที่พึ่งที่ตั้ง อารมณ์ความ

ด้านทาน ที่อาศัยคติการค้ำจุนการทำบุญและการให้ทานเป็นการสร้างกุศลและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีในสังคม

พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ

1. บทบาทด้านการศึกษา วัดในพุทธศาสนาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันวัดมีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาให้แก่ชุมชนสังคม วัดเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ในการสืบทอดพระพุทธศาสนา ปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันดีงามแก่พุทธศาสนิกชนจากชนรุ่นหนึ่งสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง (วาริ ไศกเตี้ย 2565 ,หน้า 74)

2. บทบาทด้านการสาธารณสุข เนื่องจากวัดเป็นที่พึ่งของประชาชน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ยากไร้ในชนบท หรือผู้ป่วยที่เกือบสิ้นหวังในชีวิต หรือผู้ป่วยที่ระยะสุดท้ายใกล้ตาย ด้วยปัญหาสุขภาพ ทางกาย แพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถเยียวยาช่วยเหลือได้ การรักษากับวัดและพระสงฆ์ถึง แม้ไม่สามารถชี้ผลแน่ชัดของสุขภาพทางกายดีขึ้นหรือไม่ แต่ก็ให้ผลดีต่อสุขภาพจิตใจของผู้ป่วยได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากชีวิตของ คนในชุมชนเกี่ยวพันอยู่กับวัดตั้งแต่เกิดไปจนตาย ดังนั้น บทบาทของวัดที่สำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนอีกประการก็คือการให้บริการหรือส่งเสริมสุขภาพของชุมชนให้ดีขึ้น อย่างน้อยทำให้ ปัญหาเรื่องสุขภาพกายสุขภาพจิตลดน้อยลง

3. บทบาทด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต อิทธิพลของพระพุทธ ศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งที่รวบรวมงานศิลปะวิทยาการ และความรู้มากมายหลายสาขา ตลอดจนเป็นแหล่งรวมของ ศิลปกรรมที่ทรงคุณค่า เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ จิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งงานศิลปกรรม ต่าง ๆ เหล่านี้ นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า และเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของความ เป็นชาติไทยวัดเป็นสถานที่อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงาม

จากการศึกษาพบว่าพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อสังคมไทยในทุกมิติ ทั้งในด้านวัฒนธรรม สังคม และการพัฒนาประเทศ การที่คนไทยส่วนใหญ่ยังคงยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ทำให้สังคมไทยมีความเป็นเอกลักษณ์และมีความเข้มแข็ง

นักการเมืองกับบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมพระพุทธศาสนา

นักการเมือง ในฐานะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและมีอำนาจในการตัดสินใจนโยบายต่างๆ ย่อมมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติของไทย บทบาทของนักการเมืองในด้านนี้สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. การสนับสนุนทางด้านนโยบาย

1.1 การจัดสรรงบประมาณ นักการเมืองมีอำนาจในการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาพระปริยัติธรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของพระภิกษุ สามเณร ให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมาย ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ส่งเสริมสนับสนุน กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การบูรณะวัดวาอารามให้เจริญมั่นคงสวยงาม และรวมถึงการจัดสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงตลอดไป

1.2 การออกกฎหมาย การออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น เสนอร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมพระพุทธศาสนา กฎหมายคุ้มครองพระพุทธศาสนาให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดวาอาราม หรือกฎหมายที่ส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อยแห่งคณะสงฆ์ไทย

1.3 การสร้างนโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา การกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมให้ประชาชนได้ศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม การส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน เป็นต้น

2. การเป็นแบบอย่างที่ดี

2.1 การปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอน นักการเมืองควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้ประชาชนได้ยึดถือปฏิบัติ โดยมีคุณลักษณะเป็นผู้ทรงธรรม มีความยุติธรรม มีความรอบรู้ และมีความเป็นผู้ใหญ่ที่ดี โดยมีหน้าที่หลักคือ บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ผู้ใต้ปกครองอย่างถูกต้องและเป็นธรรม มีหลักการปกครองประจำใจสำคัญ 2 ประการ คือ หลักกฎหมาย และหลัก ศีลธรรมได้แก่ หลักอภิธานิยธรรม 7 หลักอคติ 4 หลักพรหมวิหาร 4 หลักสัพบุริสธรรม 7 หลักจริต 6 เป็นต้น (พระครูอุปกิตปริยัติโสภณ (สุข อุปการะ) 2565, หน้า 15)

3. การสร้างความร่วมมือกับสถาบันสงฆ์

3.1 การปรึกษาหารือ การปรึกษาหารือกับคณะสงฆ์ในการวางแผนและดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ให้ความเคารพ ร่วมมือในการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้สำเร็จผลโดยมีประสิทธิภาพ

3.2 การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของคณะสงฆ์ เช่น การการพัฒนาพระสังฆาธิการในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีเป็นการพัฒนาให้พระสังฆาธิการมีความก้าวหน้าในการเผยแผ่ และทักษะการใช้ภาษา ของสมัยปัจจุบันมีความพร้อมทั้งในการพูด เทศน์ การบรรยาย การเขียนและพิมพ์ ตำราทางพระพุทธศาสนาและ แต่งตำราทางวรรณคดี วรรณกรรม ตำราวิชาการ รวมถึงมีการมุ่งเน้นให้ประชาชนมีนำการปฏิบัติธรรมที่ถือว่า เป็นการสั่งสอนในภาคทฤษฎี และปฏิบัติที่ควบคู่กันไป (พระมหานพรัตน์ ชันติโสภณ 2561, หน้า 966)

4. การปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา

การป้องกันการบิดเบือนพระพุทธศาสนา การออกกฎหมายและมาตรการป้องกันการบิดเบือนพระพุทธศาสนา โดยให้มีการปฏิรูปแนวทางและมาตรการปกป้อง พิทักษ์กิจการพระพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปธรรม ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมและมีบทบาทโดยตรง ในการพิทักษ์กิจการพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับกรอบความเห็นร่วมปฏิรูปประเทศไทย (สภาพัฒนาการแห่งชาติ 2558, หน้า 1) การป้องกันการนำพระพุทธศาสนาไปใช้ในทางที่ผิด การดำเนินการทางกฎหมายกับผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายดังกล่าว

บทบาทของนักการเมืองกับความรับผิดชอบพระพุทธศาสนา

การปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ แต่จะประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้ปกครอง รัฐบาล นักการเมืองจะต้องสร้างความเป็นพลเมืองให้ประชาชนสามารถปกครองตนเองได้โดยการ ธำรงรักษาเอกลักษณ์ของชาติ ด้วยจิตสำนึกที่ว่า

พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของเอกลักษณ์ของชาติไทย การสนับสนุนพระพุทธศาสนาจึงเท่ากับการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ สร้างความสามัคคีในสังคมด้วยการส่งเสริมพระพุทธศาสนาสอนให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคม และสนับสนุนส่งเสริมการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาช่วยให้คนมีความสุข จิตใจที่สงบเป็นการพัฒนาประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ โดยการนำหลักการแบบธรรมมาธิปไตยทั้ง 3 ประการมาใช้ในการปกครอง คือ อัตตาธิปไตย ธรรมธิปไตย และโลกาธิปไตย เพื่อใช้เป็นหลักของความคิด ความถูกต้อง ความเสมอภาค เพื่อให้สังคมส่วนรวมมีความเป็นปกติสุขตลอดไป

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางการเมือง 2 ท่าน ในเรื่อง “บทบาทของนักรการเมืองกับความรับผิดชอบพระพุทธศาสนา” สรุปความได้ว่า นักรการเมืองต้องช่วยดูแล ช่วยเหลือ บูรณะวัด ให้อยู่ในกฎระเบียบของวัด สอดส่องดูแลพระภิกษุและสามเณรให้อยู่ในพระธรรมวินัย และต้องคอยระมัดระวังตัวไม่เอาประเพณีวัฒนธรรมมาเป็นเครื่องมือในการหาคะแนนเสียง ฉะนั้นจะเห็นได้ว่านักรการเมืองซึ่งเป็นผู้นำในท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะต้องให้การสนับสนุนส่งเสริม รับผิดชอบพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับสังคมไทย ทั้งคอยระมัดระวังตนเองให้ปฏิบัติอยู่ในกฎระเบียบที่ดีอีกด้วย

สรุป

นักรการเมืองในฐานะผู้มีอำนาจในการตัดสินใจทางการเมือง มีบทบาทสำคัญในการดูแลรักษาและส่งเสริมพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติและรากฐานทางวัฒนธรรมของไทย บทบาทดังกล่าวสามารถแบ่งออกได้หลายประการ เช่นการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาวัดวาอาราม การออกกฎหมายคุ้มครองพระพุทธศาสนา การสร้างนโยบายส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา การเป็นตัวอย่างที่ดีโดยการปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ให้ความร่วมมือกับสถาบันสงฆ์ ในการร่วมมือกับคณะสงฆ์ในการบริหารกิจการพระพุทธศาสนา รวมไปถึงการปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา ป้องกันการบิดเบือนการนำพระพุทธศาสนาไปใช้ในทางที่ผิด

นักรการเมืองกับพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน และมีผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างมาก นักรการเมืองในฐานะผู้มีอำนาจบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย นักรการเมืองบางคนอาจใช้พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ขณะที่บางคนให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ดังนั้นการสร้างสมดุลระหว่างการเมืองและพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ทั้งสองสถาบันสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืนและส่งเสริมพัฒนาสังคมไทย การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและความร่วมมือกันระหว่างนักรการเมืองและสถาบันสงฆ์จึงเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่คู่กับสังคมไทยอย่างยั่งยืนและส่งเสริมพัฒนาสังคมไทยที่สงบสุขและมีความเจริญก้าวหน้า

บรรณานุกรม

พระชลญาณมุนี. (2562). พระพุทธศาสนากับการเมือง. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน.

พระแมนรัตน์ จตตมโล (พิทักษ์ทรัพย์). (2566). วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ. ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์.

พระครูญาณปรีชา. (2566). พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี. ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์.

พระมหานพรัตน์ ชันติโสภโณ. (2561). การจัดการกิจการพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ ฉบับภาษาไทย. สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ. ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม.

ลิขิต ธีรเวคิน. (2543). การเมืองการปกครองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิสันต์ กฏแก้ว.(2551). ภาษาบาลีสันสกฤตที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา.

วารีย์ ไศกเตี้ย (2565). วัด : แหล่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา. วารสารบรรณการศึกษามนุษย์สังคมศาสตร์. ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม.

สำนักประชาสัมพันธ์. (2561). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย. จุลสาร สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. มีนาคม.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาปฏิรูปแห่งชาติ. (2558). วาระปฏิรูปพิเศษ 5 : การปฏิรูปแนวทางและมาตรการปกป้อง พิทักษ์กิจการพระพุทธศาสนา. สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร: กรุงเทพมหานคร.

หฤทัย คำเม้า. (2564). รัฐศาสตร์ตามแนวพระพุทธศาสนา. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ปีที่ 1 ฉบับที่ 3. พฤษภาคม-มิถุนายน.

ปรัชญาตะวันออก : จริยศาสตร์ของศาสนาเซน Eastern Philosophy : Jainism Ethics

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์จะศึกษาปรัชญาตะวันออก : จริยศาสตร์ของศาสนาเซน การค้นคว้านี้ได้กระทำโดยศึกษาประวัติและคำสอนของศาสนาเซนที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท บทความต่าง ๆ และนักวิชาการศาสนาที่เกี่ยวข้อง ปรากฏว่าคำสอนของศาสนาเซนที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท เป็นการปรากฏอยู่โดยการบันทึกของพุทธศาสนิกชนรุ่นหลัง เพราะในยุคสมัยนั้นการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรยังไม่มีแพร่หลาย เป็นเพียงการบอก ทรงจำ และถ่ายทอดออกไปเท่านั้น ผลการศึกษาพบว่า การประพฤติปฏิบัติของศาสนาเซน ซึ่งมีความใกล้เคียงกันระหว่างศาสนาเซนและพุทธศาสนา และศาสนาเซนก็เกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกัน ตามหลักฐานบอกว่าถือกำเนิดก่อนพุทธศาสนาประมาณ 30 ปี ศาสดาของเซน คือ ท่านมหาวิระ (นิครนถ์ นาฏบุตร) ได้ทำการเผยแผ่คำสอนร่วมสมัยกับสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหลายปี คำสอนของศาสนาเซนหลายเรื่องปรากฏอยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท อย่างไรก็ตามคำสอนของศาสนาเซนที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ก็พอที่จะเข้าใจศาสนาเซนได้ถึงความประพฤติด้านจริยศาสตร์ การประพฤติปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ (นิรวาณะ) ตามความเชื่อ

ARTICLE INFO:

Author:

1. พระมหาวัสสันต์ วัฒนโต (พลเสน)
Phramaha Wasan Wasanto (Ponsen)
นักวิชาการอิสระ E-mail:
wasan.pon@student.mbu.ac.th
Tel: 0849007157

Corresponding Author:

2. กฤตสุชิน พลเสน
Kitsuchin Ponsen
อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย
E-mail: kitsuchin.pon@mbu.ac.th
Tel: 0927959626
3. สิริพร ทรงชีพ
Siriporn Krongcheep
อาจารย์ประจำคณะศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย
E-mail: siriporn.kro@mbu.ac.th
Tel: 0629517193

คำสำคัญ : ปรัชญาตะวันออก, จริยศาสตร์,
ศาสนาเซน

Keywords : Eastern Philosophy, Ethics,
Jainism

Article history:

Received : 04/11/67
Revised : 20/11/67
Accepted : 07/12/67

Abstract

This academic article aims to study Eastern Philosophy: Jain Ethics. This research was conducted by studying the history and teachings of Jainism as appeared in Theravada Buddhist scriptures, various articles, and related religious scholars. It appears that the teachings of Jainism as appeared in Theravada Buddhist scriptures were recorded by later Buddhists because at that time, written records were not widespread. They were only told, remembered, and transmitted. The results of the study found that the practices of Jainism

are similar to those of Jainism and Buddhism. Jainism also arose at about the same time. According to evidence, it was born about 30 years before Buddhism. The teacher of Jainism, Mahavira (Nigrantha Nataputra), spread his teachings at the same time as the Lord Buddha for many years. Many teachings of Jainism appear in Theravada Buddhist scriptures. However, the teachings of Jainism as appeared in Theravada Buddhist scriptures are enough to understand Jainism in terms of ethical behavior and practice for liberation from suffering (Nirvana) according to beliefs.

บทนำ

การศึกษาศาสนาเซนตามคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ได้แก่พระไตรปิฎกและอรรถกถา มีปรากฏอยู่ในชื่อ “นิครนถ์ นาฏบุตร” ซึ่งในสมัยนั้นมีชื่อเสียงมาก จัดอยู่ในกลุ่มของครูทั้ง 6 ที่มีอิทธิพลต่อการเผยแพร่คำสอนในชมพูทวีป (กวี ศิริธรรม, 2521) และมีประวัติว่ามีกำเนิดก่อนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประมาณ 30 ปี เมื่อตั้งเป็นสำนักและเผยแพร่คำสอนมากขึ้น มีผู้คนสนับสนุนมากขึ้น ก็ทำให้สำนักของนิครนถ์ นาฏบุตรมีผู้นับถือจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะเป็นพ่อค้าที่มีความร่ำรวย และคนที่มีการศึกษาดีพอสมควรที่มานับถือ รวมไปถึงการที่พระมหากษัตริย์ได้อุปถัมภ์บำรุงรักษาด้วย ที่เป็นเช่นนั้นอาจเป็นเพราะคำสอนของท่านที่เกี่ยวกับเรื่องของกรรม และการปฏิบัติตนให้ทรमान ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก อาจทำให้ผู้ได้พบเห็น ได้สนทนาด้วย เกิดความคิดเห็นคล้อยตาม และมีแรงจูงใจตาม เพราะคิดว่าเป็นหนทางที่ถูกต้องแน่นอน ด้วยคำสอนที่มีความลึกซึ้งในระดับหนึ่ง ต่างจากศาสนาพราหมณ์ ซึ่งมีอิทธิพลกับชาวชมพูทวีปอยู่ก่อนแล้ว

การศึกษาเรื่องปรัชญาเซนนี้ เป็นการศึกษาด้านจริยศาสตร์ หลักคำสอนที่มีความโดดเด่น เช่น หลักอหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดเพราะกรรม การไม่แบ่งวรรณะ การไม่สอนให้เชื่อเรื่องเทพเจ้า (อเทวนิยม) การดำเนินชีวิตด้วยการอดอาหารหรือบริโภคอาหารเพียงน้อยนิด และการทรमानร่างกายให้ได้รับความลำบาก (ตบะ) เป็นต้น ซึ่งถือว่าท่านสอนเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้อย่างจริงจัง เพื่อให้เข้าถึงโมกษะ (นิรวาณ) คำสอนในเรื่องเหล่านี้ก็ดูดีมีเหตุผลในปรัชญาของเซน จึงทำให้ศาสนาเซนมีผู้คนเห็นด้วยและนับถือหลายล้านคน

แต่ด้วยในยุคสมัยนั้นใคร่ความคิดอย่างไรก็มีการเผยแพร่คำสอน ที่มีชื่อเสียง คือ ครู 6 สำนัก (ลัทธิทั้ง 6) ได้เผยแพร่ความคิดกันอย่างกว้างขวาง เมื่อไปทำสู่ด้านความคิดหรือคำสอนกับใครแล้วได้รับชัยชนะ หรือได้รับการยอมรับมากกว่า ผู้นั้นก็นับว่าเป็นเจ้าของแห่งลัทธินั้นไป ฉะนั้นจึงทำให้เกิดลัทธิหรือสำนักต่าง ๆ ขึ้นอย่างมาก แข่งกับศาสนาพราหมณ์ หนึ่งในนั้นก็คือศาสนาเซน โดยมีนิครนถ์ นาฏบุตรหรือมหาวิระ เป็นผู้นำ ซึ่งทางศาสนานิกของเซนก็นับถือท่านเป็นศาสดาองค์ที่ 24 องค์สุดท้ายที่ได้อุบัติขึ้นในกาลบัดนี้ (ตามคัมภีร์พระเวทของศาสนาเซน ซึ่งคัมภีร์เซนโบราณ ที่มีการบันทึกไว้หลังจากนั้น โดยใช้ภาษาปรากฏจากอินเดีย)

ความเป็นมา

คำว่า เซน เป็นชื่อศาสนาหนึ่งในอินเดีย ศาสดาชื่อมหาวิระ มี 2 นิกาย คือ นิกายทิคัมพรหรือพวกซีเปลือย และนิกายเศวตัมพรหรือเศวตตามพรหรือพวกนุ่งผ้าขาว ใช้ภาษาปรากฏเป็นภาษาทางศาสนา ถิ่นมัน

ในหลักอหิงสาและมังสวิรัต, ชินะ หรือ ไชนะ ก็เรียก (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554) โดยรากศัพท์มาจากคำว่า ชินะ แปลว่า ผู้ชนะ ซึ่งถือว่าเป็นชื่อที่ได้มีการเรียกในภายหลัง โดยชื่อเดิมของท่านมหาวิระ นั้นคือ “วรรณมานะ” ซึ่งเป็นชื่อที่พระราชบิดา พระราชมารดาตั้งให้เมื่อประสูติ

ศ.ดร.สมภาร พรหมทา ได้กล่าวว่า ถิ่นกำเนิดของศาสนาเซนอยู่ทางเหนือ และแคว้นที่กำเนิดก็อยู่ใกล้กับแคว้นของพระพุทธเจ้า คล้ายจังหวัดใกล้เคียงกัน ท่านเกิดในตระกูลชัตติยะ แต่ชัตติยะในลักษณะนี้เป็นเหมือนตระกูลนักรบมากกว่า ดำรงตำแหน่งในลักษณะประธานสภา ดูแลกฎหมาย บริหารบ้านเมือง ตามระบบของบ้านเมืองในสมัยนั้น ซึ่งเป็นการหาคนที่มีความสามารถมาจากตระกูลต่าง ๆ เพื่อทำการปกครองแคว้นของตนเอง สู้รบกับอริราชศัตรู จนได้รับขนานนามว่าเป็นกษัตริย์ (ชัตติยะ)

ท่านมหาวิระ มีชาติกำเนิดอยู่ในเผ่าพันธุ์ชนชาวอินเดียที่ชื่อว่า กษัตริย์ลิจฉวี ราชธานีชื่อว่าเวสาลี (ไพศาลี) นครหลวงของแคว้นวิเทหะ มีอาณาบริเวณใกล้กับพระพุทธเจ้า ซึ่งมีแนวคิดจะต่างจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

ศาสนาเซน ไม่เชื่อเรื่องพระเจ้าดลบันดาล จึงไม่สอนเรื่องพระเจ้าเป็นผู้สร้างทุกสิ่ง จึงเป็นแนวคิดแบบบอเทวนิยม แต่สอนเรื่องกรรมตำรากรรมชาว กรรมเป็นตัวกำหนดให้เราว่าจะไปอยู่ภพภูมิไหน ชาวอินเดียจึงมีแนวคิดสองแบบ คือ เทวนิยมกับบอเทวนิยม

ศาสนาเซนมีคตินับถือหลายล้านคน ทั้งในอินเดีย และในประเทศอื่น ๆ ก็มีผู้นับถือกระจัดกระจายอยู่เช่นกัน และมีนักบวชใหม่ ๆ เพิ่มทุกปี ส่วนมากเป็นนิกายทิคมพรคือนิยมบวชไม่สวมเสื้อผ้า และเป็นที่น่าสังเกต ชื่อที่ว่า คนอินเดียที่นับถือศาสนาเซน ส่วนมากเป็นคนฐานะดี เป็นพ่อค่านักธุรกิจ มีการศึกษาดี จึงทำให้เห็นว่าศาสนาเซนไม่ใช่ศาสนาของคนพื้นบ้านยากจน เหมือนกับศาสนาพุทธ ที่ไม่แบ่งวรรณะ ทำให้มีผู้นับถือได้ทุกระดับชั้น

ศาสตาของศาสนาเซน

มหาวิระ แปลว่า กล้าหาญมาก เป็นสมญานามที่ประชาชนและคนทั่วไปเรียกกันในภายหลัง เพราะความกล้าหาญของท่านเมื่อยังเยาว์วัย ท่านเกิดก่อนพระพุทธเจ้าและออกบวชก่อนพระพุทธเจ้า 30 ปี มีประวัติคล้ายคลึงกับของพระพุทธเจ้ามาก ตั้งแต่ประสูติ ออกบวช จนถึงเข้านิพพาน ในส่วนนั้นจะไม่ขอกกล่าวไว้ในที่นี้ เพราะตามข้อมูลในคัมภีร์ของศาสนาเซนเองก็ได้มีการบันทึกขึ้นในภายหลังการนิพพานของศาสดาไปแล้ว ประมาณ 800 ปี (เสฐียร พันธรังษี, 2542)

หลังจากออกบวชท่านทำการตั้งปฏิญญากับตัวเอง ทำทุกรกิริยา ในการค้นหาความจริงในชีวิตอันสูงสุด ด้วยวิธีการไม่ยอมเปล่งวาจากับใคร เป็นเวลาถึง 12 ปี เมื่อท่านแน่ใจแล้วว่า ตัวเองบรรลุความรู้อย่างสูงสุด นับเป็นผู้หลุดพ้น เป็นอรหันต์ เป็นสัพพัญญู เป็นผู้ชนะ ตามโฆทาร์แห่งศาสนาเซน ท่านก็เริ่มสั่งสอนผู้คนเป็นเวลา 30 ปีเศษ และในสถานที่ที่ท่านไปสั่งสอนนั้น ได้มีผู้เลื่อมใสท่านเป็นจำนวนมาก ทั้งกษัตริย์ พราหมณ์ และคนในวรรณะอื่น ๆ

จริยศาสตร์

นักบวชศาสนาเซนไม่โกนผม แต่ต้องถอน เพราะไม่ต้องการตามใจความคิดที่มาจากกายคือความเจ็บปวด เลยต้องถอนผมจะได้ไม่ตามใจที่อยากสบายทางกาย การไม่ทำตามความต้องการของกาย เรียกว่า การบำเพ็ญตบะ ตบะ แปลว่า ทำให้เร่าร้อน

ศาสนาเซน พยายามหลีกเลี่ยงสิ่งก่อสร้าง จะอยู่ตามป่า ต้นไม้ หลีกเลี่ยงการยึดมั่น และเพราะต้องการหลีกเลี่ยงการเบียดเบียนสรรพสิ่งที่ถือว่ามิวิญญาณครองอยู่ มีความรู้สึก มีความเจ็บปวด เช่นเดียวกับตัวเรา จึงเป็นเหมือนผู้ประเสริฐที่ไม่ทำร้ายใคร เป็นดังผู้สร้างความสันติสุขให้กับโลกและธรรมชาติ

สมภาร พรหมทา กล่าวว่า ศาสนาเซนคิดเกี่ยวกับมนุษย์อย่างละเอียดว่า เรื่องมนุษย์เรามีมาอย่างไร เป็นอยู่อย่างไร ความไม่สอดคล้องกายกับความรู้สึก (วิญญาณ) มันเป็นคนละอย่างกัน เช่น เราไม่รู้ว่าจะเกิดบนหน้าเราวันไหนก็ไม่รู้ มะเร็งจะเกิดวันไหนก็ไม่รู้

ศาสนาเซน มองว่า เราไม่ใช่ร่างกาย เราอาศัยร่างกายนี้อยู่ และเชื่อว่า ในจักรวาลมีของที่มีอยู่ตามธรรมชาติเลย 2 ชนิด ในสมัยที่จักรวาลว่างเปล่า จะมีอณู อะตอม ร่องลอยอยู่เต็มไปหมด อะตอมชนิดหนึ่งเรียกว่า สสาร (เป็นวัตถุ) อะตอมอีกชนิดหนึ่ง เรียกว่า ชีวะ (วิญญาณ) ลอยไปลอยมา อะตอม 2 อย่างรวมกันแล้วกลายเป็นต้นไม้บ้าง โต๊ะบ้าง ก้อนหินบ้าง (อนุภาควัตถุ+อนุภาควิญญาณ)

กรรม ทศนะของศาสนาเซน คือ อนุภาค มี 2 อนุภาคค้ำ อนุภาคขาว (กรรมค้ำ กรรมขาว) ถ้าเราทำกรรมดี เช่น ให้อภัยเพื่อนมนุษย์ อนุภาคดึงดูดอนุภาคขาวเข้ามาทำให้เป็นสุข เป็นอนุภาคที่มาจากวิญญาณ ถ้าอนุภาคที่มาจากกาย จะเป็นการดึงดูดอนุภาคค้ำ

การบำเพ็ญตบะคือการไม่เอาอนุภาคค้ำเข้ามาในชีวิต และช่วยทำให้อนุภาคค้ำที่อยู่ในตัวเราละลายไปด้วย กรรมบางอย่างเกี่ยวข้องกับสุขภาพ ต้องพยายามไม่ทำกรรมค้ำที่ทำให้เป็นโรคอย่างนั้นอย่างนี้ เช่น การปล่อยปลา อาจจะมาจกศาสนาเซนก็ได้ และการล้างกรรมอาจเป็นแนวคิดจากศาสนาเซน

ทศนะเรื่องวิญญาณ วิญญาณทั้งหลาย มีอยู่ทั้งในสิ่งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต ภายในต้นไม้ ในน้ำ ไฟ ก้อนหิน ลม พันธุ์ผักต่าง ๆ มีวิญญาณสิงอยู่ทั้งสิ้น ดวงวิญญาณของผู้กระทำชั่ว ไม่เพียงแต่ไปเกิดในร่างของสัตว์ เช่น สุนัข หมู งู กบ เป็นต้น ถ้าชั่วชามากก็ไปเกิด (จับ) อยู่ในต้นไม้และพันธุ์ผักต่าง ๆ ได้ (เสฐียร พันธรังษี, 2542)

ดังนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างมีความรู้สึก ก้อนหินก็มีความรู้สึก เวลาเราเดินไปชน กระแทบก้อนหินด้วยแรงเท่าไร ก้อนหินก็กระแทมมาที่เราเท่านั้น ในทางจริยธรรม คนที่เปิดหนังสือแรง ๆ นี้ถือว่าเป็นคนโหดร้ายคนที่ขับรถเกียร์เดียวก็ทารุณต่อรถ เพราะรถมันมีความรู้สึก มีวิญญาณเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าคนที่ทะนุถนอมสิ่งของต่าง ๆ เป็นคนที่มีคุณธรรมเยอะกว่าคนไม่ทะนุถนอม

ลูกศิษย์ของเซน คนหนึ่ง เล่าว่า เขาเคยไปเกิดไปเกวียนบ้าง เป็นต้นไม้บ้าง เวลาตายความจำจะถูกลบทิ้ง เลยไม่รู้ความเจ็บปวด ซึ่งพยายามจะบอกว่า หลังจากตายแล้ว ดวงวิญญาณของเราจะไปหาที่เกิดใหม่ เข้าอยู่ในร่างใหม่ ตามผลกรรมที่ได้ทำไว้ นี่เป็นหลักจริยศาสตร์ตามทศนะของศาสนาเซน

สมภาร พรหมทา ได้กล่าวว่า ทศนะของศาสนาเซน คือ ในชีวิตเราไม่มีอะไรที่ไม่เกี่ยวกับกรรม พระพุทธเจ้าทรงวิจารณ์ไว้ว่า มีบางลัทธิที่เชื่อว่า ทุกอย่างที่เกิดกับเราเป็นผลของกรรม แนวคิดนี้สุดโต่งเกินไป (อัตตกลิมัตถานูโยค) เพราะในพุทธปรัชญาอธิบายว่า บางอย่างเป็นผลของกรรม บางอย่างไม่ใช่กรรม

หลักอนุพรต 5 หลักธรรมขั้นพื้นฐาน

หลักธรรมที่เป็นวินัยสำหรับประพฤติให้กับสาวกของศาสนาเซน ที่เป็นคฤหัสถ์ ดังนี้

1. ไม่เบียดเบียนสัตว์ (อหิงสา)
2. ไม่ลักทรัพย์
3. ไม่พูดเท็จ

4. เป็นอยู่อย่างบริสุทธิ์ด้วยกาย วาจา ใจ อาทิ ไม่ดื่มน้ำเมา

5. ไม่มีความปรารถนาถลา คือ ไม่ปรารถนาสิ่งใดเกินสมควร ผู้ใดประพฤติตามบัญญัติเหล่านี้ จะถึงความหลุดพ้นได้ (เสฐียร พันธรังษี, 2542)

ถ้าอยากมีชีวิตที่ประเสริฐต้องอย่าเป็นไปตามความรู้สึกของร่างกาย เพราะนั่นถือว่าเป็นกิเลส การไม่ระวังการกินอาหารที่ทำให้ตัวเองอ้วน แต่ปัญหาคืออดไม่ได้ พอเรากินเราก็อ้วน ถือว่าเป็นการตามกิเลสที่เกิดจากความอยากกิน เป็นสิ่งที่มาจากอนุภาคสสารธรรมชาติมันเป็นเช่นนั้น ธรรมชาติของสสารจะไหลไปหาที่ต่ำ จะให้ความหมายเชิงจริยศาสตร์ก็ได้ เชิงฟิสิกส์ก็ได้

อะไรก็ตามที่มันย้วยวนประสาตสัมผัสให้เข้าหามัน ให้เข้าไปเสพมัน นั่นคือลักษณะของอนุภาคที่เป็นสสารจะไหลไปอย่างนั้น

ยกตัวอย่าง ตอนกลางคืนนอนไม่หลับ ไม่ได้รู้สึกหิวเท่าไร แต่รู้สึกปากว่าง ๆ ก็เลยเดินไปหาอะไรกิน ความรู้สึกที่ว่า กินหน่อย อันนี้เป็นความรู้สึกที่มาจากกาย ไม่ใช่ตัวเรา สรุปว่า กายมนุษย์จะดึงเราเข้าไปหาสิ่งที่มันย้วยวน แต่ก็มีบางคนถามตัวเองก่อนกินว่า หิวหรือถึงกิน แล้วก็ไม่กิน ความรู้สึกที่ถามว่าหิวหรือ แล้วไม่กิน อันนี้เป็นความรู้สึกที่มาจากวิญญาณ

ศาสนาเซนให้พยายามสังเกตดี ๆ เราจะรู้ว่า ความคิดบางอย่างบางตอนมาจากสสาร บางครั้งก็วิญญาณ และความคิดที่มาจากกาย ก็ไม่ได้มาจากตัวเรา คนที่ปล่อยให้ชีวิตถูกดึงไปด้วยความคิดที่มาจากร่างกาย ก็จะเวียนว่ายอยู่ในทุกข์

ภายใต้พื้นพิภพนี้ มีนรกอยู่ 9 ขุม ลดลำดับกันตามความหนักแห่งกรรมของผู้กระทำความชั่ว ผู้ใดประพฤติชอบดวงวิญญาณของผู้นั้นจะลอย ขึ้นสู่สวรรค์ ซึ่งมีอยู่ 26 ชั้น เรียงขึ้นไปตามลำดับความดี ร่องรับวิญญาณของผู้บรรลุนิรวาณหรือโมกษะ อันเป็นแดนแห่งความหลุดพ้น (เสฐียร พันธรังษี, 2542) หากมีคำถามว่า ความสุขของเขาคืออะไร คำตอบที่ได้ คือรู้สึกชนะความต้องการที่ไม่ได้ทำตามใจร่างกาย

ในเทวทหสูตร พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก เล่มที่ 3 ภาคที่ 1 พระไตรปิฎก ไทย (ฉบับมหามกุฏฯ) ได้มีเหตุการณ์ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จไปสนทนาในเชิงโต้วาทะกับพวกนิครนถ์ที่เป็นศิษย์ของ นิครนถ์ นาฏบุตร มีความว่า “...พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสตั้งนี้ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มี สมณพราหมณ์ พวกหนึ่ง มีวาทะอย่างนี้ มีทิฐฐิอย่างนี้ว่า บุรุษบุคคลนี้ย่อมเสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะสุข ทุกข์ หรือมิใช่ทุกข์ มิใช่สุขก็ดี ข้อนั้นทั้งหมดก็เพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้แต่ก่อน ดังนั้น เพราะกรรมเก่าหมดด้วยตบะ ไม่ทำกรรมใหม่ ก็จักไม่มีผลต่อไป เพราะไม่มีผลต่อไป ก็จักสิ้นกรรม เพราะสิ้นกรรม ก็จักสิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ ก็จักสิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงจักเป็นอันไม่มีไปเอง ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกนิครนถ์มักมีวาทะอย่างนี้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราเข้าไปหาพวกนิครนถ์ผู้มีวาทะอย่างนี้ แล้วถามอย่างนี้ว่า ท่านนิครนถ์ จริ่งหรือที่มีชื่อว่า พวกท่านมีวาทะอย่างนี้ มีทิฐฐิอย่างนี้ว่า บุรุษบุคคลนี้ย่อมเสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะสุข ทุกข์ หรือมิใช่ทุกข์มิใช่สุข ข้อนั้นทั้งหมดเป็นเพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้แต่ก่อน ทั้งนี้เพราะกรรมเก่าหมดด้วยตบะ ไม่ทำกรรมใหม่ ก็จักไม่มีผลต่อไป เพราะไม่มีผลต่อไป ก็จักสิ้นกรรม เพราะสิ้นกรรม ก็จักสิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ ก็จักสิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงจักเป็นอันไม่มีไปเอง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกนิครนถ์นั้น ถูกเราถามอย่างนี้แล้วก็ยืนยัน เราจึงถามอย่างนี้ว่า ท่านนิครนถ์ พวกท่านทราบละหรือว่า เราทั้งหลายได้มีแล้วในกาลก่อน มิใช่ไม่ได้มีแล้ว. นิครนถ์เหล่านั้น ตอบว่า ท่านผู้มีอายุ ข้อนี้เรามีได้เลย.

เรา. ท่านนิครนถ์ พวกท่านทราบละหรือว่า เราทั้งหลายได้ทำบาป กรรมไว้ในก่อน มิใช่ไม่ได้ทำไว้.
นิ. ท่านผู้มีอายุ ข้อนี้น่ามิได้เลย.

เรา. ท่านนิครนถ์ พวกท่านทราบละหรือว่า เราทั้งหลายได้ทำบาป กรรมอย่างนี้บ้าง ๆ. นิ. ท่านผู้มีอายุ
ข้อนี้น่ามิได้เลย.

เรา. ท่านนิครนถ์ผู้มีอายุ พวกท่านทราบละหรือว่า ทุกข์เท่านี้เรา สลดได้แล้ว หรือว่าทุกข์เท่านี้
เราต้องสละเสีย หรือว่าเมื่อทุกข์เท่านี้ เราสลด ได้แล้ว ทุกข์ทั้งหมดก็จักเป็นอันไม่มีไปเอง. นิ. ท่านผู้มีอายุ ข้อนี้น่า
มิได้เลย.

เรา. ท่านนิครนถ์ พวกท่านทราบการละอกุศลธรรม การบำเพ็ญกุศลธรรมในปัจจุบันละหรือ.
นิ. ท่านผู้มีอายุ ข้อนี้น่ามิได้เลย.

เรา. ท่านนิครนถ์ เท่าที่พูดกันมานี้เป็นอันว่า พวกท่านไม่ทราบว่า เราทั้งหลายได้มีแล้วในก่อน มิใช่
ไม่ได้มีแล้ว ไม่ทราบว่า เราทั้งหลายได้ทำบาปกรรมไว้ในก่อน มิใช่ไม่ได้ทำไว้ ไม่ทราบว่า เราทั้งหลาย ได้ทำ
บาปกรรมอย่างนี้บ้าง ๆ ไม่ทราบว่า ทุกข์เท่านี้ เราสลดได้แล้ว หรือว่า ทุกข์เท่านี้ เราต้องสลดเสีย หรือว่าเมื่อ
ทุกข์เท่านี้ เราสลดได้แล้ว ทุกข์ทั้งหมด ก็จักเป็นอันไม่มีไปเอง ไม่ทราบการละอกุศลธรรม การบำเพ็ญกุศล
ธรรมในปัจจุบัน เมื่อเป็นเช่นนี้ ท่านนิครนถ์ไม่สมควรจะพยากรณ์ว่า บุรุษบุคคลนี้ ย่อมเสวยเวทนาอย่างใด
อย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะสุข ทุกข์ หรือมิใช่ทุกข์มิใช่สุข ข้อนั้นทั้งหมดก็เพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้แต่ก่อน ทั้งนี้
เพราะกรรมเก่าหมด ด้วยตะบะ ไม่ทำกรรมใหม่ ก็จักไม่มีผลต่อไป เพราะไม่มีผลต่อไป ก็จัก สิ้นกรรม เพราะสิ้น
กรรม ก็จักสิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ ก็จักสิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงจักไม่มีไปเอง. ท่านนิครนถ์ ก็ถ้า
พวกท่านพึงทราบว่า เราทั้งหลายได้มีแล้วแต่ก่อน มิใช่ไม่ได้มีแล้ว พึงทราบว่า เราทั้งหลายได้ทำบาปกรรมไว้แต่
ก่อน มิใช่ไม่ได้ทำไว้ พึงทราบว่า เราทั้งหลายได้ทำบาปกรรมอย่างนี้บ้าง ๆ พึงทราบว่า ทุกข์เท่านี้ เราสลดได้
แล้ว หรือว่าทุกข์เท่านี้ เราต้องสลดเสีย หรือว่าเมื่อทุกข์ เท่านี้ เราสลดได้แล้ว ทุกข์ทั้งหมดก็เป็นอันไม่มีไปเอง
พึงทราบการละอกุศลธรรม การบำเพ็ญกุศลธรรมในปัจจุบัน เมื่อเป็นเช่นนี้ ท่านนิครนถ์ ควรจะพยากรณ์ได้ว่า
บุรุษบุคคลนี้ย่อมเสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะสุข ทุกข์ หรือมิใช่ทุกข์มิใช่สุข ข้อนั้นทั้งหมดก็เพราะเหตุ
แห่งกรรมที่ตนทำไว้แต่ก่อน ทั้งนี้เพราะกรรมเก่าหมดด้วยตะบะ ไม่ทำกรรมใหม่ ก็จักไม่มีผลต่อไป เพราะไม่มี
ผลต่อไป ก็จักสิ้นกรรม เพราะสิ้นกรรมก็จักสิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ ก็จักสิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้ง
ปวงก็จักเป็นอันไม่มีไปเอง.

ท่านนิครนถ์ เปรียบเหมือนบุรุษถูกยิงด้วยลูกศรที่มียาพิษอาบไว้อย่างหนาแล้ว พึงเสวยเวทนาอันเป็น
ทุกข์กล้า เจ็บแสบ เพราะเหตุการเสียดแทงของลูกศร มิตรสหาย ญาติสาโลหิตของเขาพึงให้หมอผ่าตัดรักษา
หมอผ่าตัดใช้คัสตราฆ่าแผละปากแผลของเขา เขาพึงเสวยทุกขเวทนาอันกล้าเจ็บแสบ แม้เพราะเหตุถูก
เครื่องตรวจค้นหาลูกศร หมอผ่าตัดถอนลูกศรออก เขาพึงเสวยทุกขเวทนาอันกล้าเจ็บแสบ แม้เพราะเหตุถอน
ลูกศรออก หมอผ่าตัดใส่ยาถอนพิษที่ปากแผล เขาพึงเสวยทุกขเวทนาอันกล้า เจ็บแสบ แม้เพราะเหตุใส่ยาถอน
พิษที่ปากแผล ต่อมาเขามีแผลหาย มีผิวหนังสนิท จึงไม่มีโรค มีความสุขเสรี อยู่ได้ตามลำพัง ไปไหนไปได้ จึงมี
ความคิดอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราถูกยิงด้วยลูกศรที่มียาพิษอาบไว้อย่างหนา ได้เสวยทุกขเวทนาอันกล้า เจ็บแสบ
แม้เพราะเหตุการเสียดแทงของลูกศร มิตร สหาย ญาติสาโลหิตของเราให้หมอผ่าตัดรักษา หมอผ่าตัดใช้คัสตรา
ฆ่าแผละปากแผล เรานั้นได้เสวยทุกขเวทนาอันกล้า เจ็บแสบ แม้เพราะเหตุถูกคัสตราฆ่าแผละปากแผล หมอ
ผ่าตัดใช้เครื่องตรวจค้นหาลูกศร เรานั้นได้เสวยทุกขเวทนาอันกล้า เจ็บแสบ แม้เพราะเหตุถูกเครื่องตรวจค้นหา
ลูกศร หมอผ่าตัดถอนลูกศรออก เรานั้นได้เสวยทุกขเวทนาอันกล้า เจ็บแสบ แม้เพราะเหตุถอนลูกศรออก

หมอบ่าตัดใส่ยาถอนพิษที่ปากแผล เรานั่นได้สวยทุกขเวทนาอันกล้าเจ็บแสบ แม้เพราะเหตุใส่ยาถอนพิษที่ปากแผล เดียวนี้ เรานั่นมีแผลหาย มีผิวหนังสนิท จึงไม่มีโรค มีความสุข เสรี อยู่ได้ตามลำพัง ไปไหนไปได้ ฉันทัด. ท่านนิครนถ์ ก็ฉันทันเหมือนกันแล ถ้าพวกท่านฟังทราบวา เราทั้งหลาย ได้มีแล้วในก่อน มิใช่ไม่ได้มีแล้ว ฟังทราบวา เราทั้งหลายได้ทำบาปกรรมไว้ในก่อน มิใช่ไม่ได้ทำไว้ ฟังทราบวา เราทั้งหลายได้ทำบาปกรรมอย่างนี้บ้าง ๆ ฟังทราบวา ทุกข์เท่านี้เราสลัดได้แล้ว หรือว่าทุกข์เท่านี้ เราต้องสลัดเสีย หรือว่าเมื่อทุกข์เท่านี้เราสลัดได้แล้ว ทุกข์ทั้งหมดก็เป็น อันไม่มีไปเอง ฟังทราบการละอกุศลธรรม การบำเพ็ญกุศลธรรมในปัจจุบัน เมื่อเป็นเช่นนี้ พวกนิครนถ์ ควรจะพยากรณ์ได้ว่า บุรุษบุคคลนี้ย่อมสวย เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะสุข ทุกข์ หรือมิใช่ทุกข์มิใช่สุข ข้อนี้ทั้งหมด ก็เพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้แต่ก่อน ทั้งนี้เพราะกรรมเก่าหมดด้วยตะบะ ไม่ทำกรรมใหม่ จักไม่มีผลต่อไป เพราะไม่มีผลต่อไป ก็จักสิ้นกรรม เพราะสิ้นกรรม จักสิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ จักสิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงจักเป็นอันไม่มีไปเอง. ท่านนิครนถ์ ก็เพราะเหตุที่พวกท่านไม่ทราบวา เราทั้งหลายได้มีแล้วในก่อน มิใช่ไม่ได้มีแล้ว ไม่ทราบวา เราทั้งหลายได้ทำบาปกรรมไว้ในก่อน มิใช่ไม่ได้ทำไว้ ไม่ทราบวา เราทั้งหลายได้ทำบาปกรรมอย่างนี้บ้าง ๆ ไม่ทราบวา ทุกข์เท่านี้ เราสลัดได้แล้ว หรือว่าทุกข์เท่านี้ เราต้องสลัดเสีย หรือว่าเมื่อทุกข์เท่านี้ เราสลัดได้แล้ว ทุกข์ทั้งหมดก็เป็นอันไม่มีไปเอง ไม่ทราบการละอกุศลธรรม การบำเพ็ญกุศลธรรมในปัจจุบัน ฉะนั้น ท่านนิครนถ์ จึงไม่สมควรจะพยากรณ์ว่า บุรุษบุคคลนี้ย่อมสวย เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะสุขทุกข์ หรือมิใช่ทุกข์มิใช่สุข ข้อนี้ทั้งหมดก็เพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้แต่ก่อน ทั้งนี้ เพราะกรรมเก่าหมดด้วยตะบะ ไม่ทำกรรมใหม่ จักไม่มีผลต่อไป เพราะไม่มีผลต่อไป จักสิ้นกรรม เพราะสิ้นกรรม ก็จักสิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ ก็จักสิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงก็จักเป็นอัน ไม่มีไปเอง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อเรากล่าวอย่างนี้ พวกนิครนถ์นั้น ได้กล่าวกะเราดังนี้ว่า ท่านผู้มีอายุ ท่านนิครนถ์นาถบุตร เป็นผู้รู้ธรรมทั้งปวง เป็นผู้เห็นธรรมทั้งปวง ยืนยันญาณทัสสนะตลอดทุกส่วนว่า เมื่อเราเดินก็ดี ยืนก็ดี หลับก็ดี ตื่นก็ดี ญาณทัสสนะได้ปรากฏติดต่อเสมอไป ท่านกล่าวอย่างนี้ว่า ดูก่อนพวกนิครนถ์ผู้มีอายุ บาปกรรมที่พวกท่านทำไว้ในก่อนมีอยู่ พวกท่านจงสลัดบาปกรรมนั้นเสีย ด้วยปฏิบัติประกอบด้วยการกระทำที่ทำได้ยากอันเผ็ดร้อนนี้ ข้อที่ท่านทั้งหลายเป็นผู้สำรวมกาย สำรวมวาจา สำรวมใจ ในบัดนี้นี้เป็น การไม่ทำบาปกรรมต่อไป ทั้งนี้ เพราะกรรมเก่าหมดด้วยตะบะ ไม่ทำกรรมใหม่ ก็จักไม่มีผลต่อไป เพราะไม่มีผลต่อไป ก็จักสิ้นกรรม เพราะสิ้นกรรม ก็จักสิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ ก็จักสิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งหมดก็จักเป็นอันไม่มีไปเอง ก็แหละคำนั้นถูกใจและควร แก่พวกข้าพเจ้า และเพราะเหตุนี้ พวกข้าพเจ้าจึงได้ชื่นชม...” ดังข้อความข้างต้นนี้ พวกนิครนถ์ได้ยึดถือคำสอนของอาจารย์ของตนเป็นอย่างยิ่ง เป็นการปฏิบัติตามคำสอนของอาจารย์ของท่านั้น โดยในตอนท้ายของเรื่องนี้พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ความพยายามของพวกนิครนถ์ก็ไร้ผล ความเพียรก็ไร้ผล” ซึ่งหมายถึงความเพียรพยายามที่บำเพ็ญตะบะอย่างแรงกล้า นั้น ไม่สามารถทำให้สิ้นกรรมได้จริง ยังไม่สามารถตัดสังสารวัฏได้จริง ยังไม่ทำให้ถึงพระนิพพานได้จริง

บทสรุป

ศาสนาเซนเป็นศาสนาปรากฏหลักจริยศาสตร์ ที่ไม่เชื่อเรื่องพระเจ้าผู้สร้างโลก อยู่ในสายนาสติกะ เพราะไม่ถือความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์ พระเวท นับว่าเป็นนอเทวนิยม เชื่อว่าโลกเกิดด้วยการรวมตัวของสสารต่าง ๆ ด้วยตัวของมันเอง และทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นเพราะกรรม และมีวิญญาณเข้าไปอาศัยอยู่ การไม่แสดง ความเคารพต่อพุทธสรีระจึงเป็นการไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง การเป็นอยู่ของศาสนาเซนจึงเป็นการเน้นไปที่การ

ไม่เบียดเบียนต่อทุกสรรพสิ่ง (อหิงสา) และการทำร่างกายของตนให้ได้รับความทรมาณ เป็นการสร้างตะบะอย่างดี เพื่อเผาผลาญกิเลสที่มีในตนเองให้เบาบาง และทำให้ไม่รับกรรมดำเข้ามามาหาตัวเอง ทำให้ร่างกายและวิญญาณนั้นมีความบริสุทธิ์ จนสามารถเข้าถึงนิรวาณ หรือโมกษะ อันเป็นแดนแห่งการหลุดพ้น ซึ่งเป็นสิ่งสูงสุดของของศาสนาเซน ภายหลังจากได้มีความเห็นของผู้สอนในศาสนาเซนต่างกัน จึงทำให้มีการแบ่งนิกายออกได้ 2 นิกายหลัก คือ ทิคัมพร และเศวตัมพร

บรรณานุกรม

- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2556). พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- กวี ศิริธรรม. (2521). *หลักคำสอนของศาสนาเซนในคัมภีร์พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท* (Doctoral
dissertation). ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาตะวันออก.
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. บทความย่อ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*.
- สมภาร พรหมทา. *ลัทธิธรรมานตนของศาสนาเซน*. แหล่งที่มา
<https://www.youtube.com/watch?v=OQ93Hr1z6Fc>. 28 กรกฎาคม 2567.
- เสฐียร พันธงชาติ. (2542). *ศาสนาเปรียบเทียบ* (พิมพ์ครั้งที่ 8). สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

ชีวิตในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

Life in the Perspective of Theravada Buddhist Philosophy.

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดเรื่องชีวิตในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท จากการศึกษาพบว่าชีวิตมนุษย์ตามคติของพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่ง ๆ หนึ่งที่อยู่ร่วมกันกับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสากลจักรวาลและอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่เป็นไปโดยธรรมชาติ การเกิดขึ้นของชีวิตมนุษย์ย่อมต้องอาศัยเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดและการสิ้นสุดของชีวิตมนุษย์ก็ย่อมต้องอาศัยการดับไปของปัจจัยเหล่านั้นอันได้แก่การอาศัยกระบวนการทางชีววิทยา ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติ และมีองค์ประกอบของชีวิตที่เป็นทั้งฝ่ายสสารและฝ่ายอสสาร หรือฝ่ายรูปและฝ่ายนามสามประการ อันได้แก่ ใจ อ่อน อายุ และวิญญาณ ซึ่งองค์ประกอบทั้งสามประการนี้เองที่ใช้เป็นเครื่องวินิจฉัยว่าร่างกายนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ในคติของพระพุทธศาสนา

ARTICLE INFO:

Author:

1. นายสุริยัน ฝั่งผาย

Mr. Suriyan Phuengphai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
E-mail: Suriyan.phu@mbu.ac.th.

Corresponding Author:

2. พระครูวินัยธร เจริญ ทนต์จิตโต, ดร.

Phrakruwinaitom Charoen Thantachitto, Dr.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University

3. พระมหาโสภณวิชญ์ เอกพล

Phramaha Sophonwich Egkphon.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University

คำสำคัญ : ชีวิต, พุทธปรัชญาเถรวาท

Keywords : Life, Theravada Buddhist
Philosophy.

Article history:

Received : 16/10/67

Revised : 05/11/67

Accepted : 21/11/67

ABSTRACT

This scholarly article aims to present the concept of life from the perspective of Theravada Buddhism. According to Buddhist teachings, human life is a phenomenon that exists in harmony with all other beings in the universe and is governed by natural principles, as demonstrated by the study. The emergence of human life depends on specific conditions, while its cessation relies on the extinguishment of those conditions through naturally occurring biological processes. Life comprises both material and immaterial components, specifically three elements: warmth, lifespan, and consciousness. These three elements serve as criteria for determining whether a body is alive according to Buddhist beliefs.

บทนำ

หลักคำสอนที่สำคัญที่สุดในทางพระพุทธศาสนา และอาจถือว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาก็คือ หลักคำสอนที่เป็นไปเพื่อการดับทุกข์ของมนุษย์ พระพุทธศาสนามีแนวคิดว่ามีชีวิตทุกชนิดรวมถึงมนุษย์เกิดขึ้นมาพร้อมกับลักษณะสามประการตามธรรมชาติที่เรียกว่า หลักไตรลักษณ์ อันได้แก่ ทุกข์ (ความทุกข์) อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) และอนัตตา (ความไม่มีตัวตน) การที่มนุษย์จะหลุดพ้นจากห้วงของความทุกข์ได้นั้นย่อมจะต้องกระทำการให้เป็นไปเพื่อการดับทุกข์ตามหลักอริยสัจสี่ โดยในหลักคำสอนว่าด้วยอริยสัจสี่นั้นอาจกล่าวได้โดยละเอียดว่าเป็นการกล่าวถึงวงจรปฏิจกสมุปบาท อันเป็นการอธิบายเรื่องเหตุแห่งทุกข์และการดับทุกข์ทั้งในทางสมุทยวาร (สายเกิด) และนิโรธวาร (สายดับ) แนวคิดทางพุทธปรัชญา ซึ่งมีรากฐานมาจากคำสอนของพระพุทธเจ้า นำเสนอมุมมองที่ลึกซึ้งและเป็นระบบเกี่ยวกับธรรมชาติของชีวิตและความเป็นจริงของโลก แนวคิดนี้ไม่เพียงแต่เป็นแนวคิดทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวคิดทางปรัชญาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและความคิดของผู้คนทั่วโลกมาเป็นเวลานานกว่าสองพันห้าร้อยปี พุทธปรัชญามองชีวิตผ่านแนวคิดหลักหลายประการ เช่น อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ทุกข์ (ความทุกข์) และอนัตตา (ความไม่มีตัวตนที่แท้จริง) ซึ่งรวมกันเป็นไตรลักษณ์ แนวคิดเหล่านี้ไม่เพียงแต่อธิบายสภาวะของชีวิตเท่านั้น แต่ยังเสนอวิธีการเข้าใจและจัดการกับความท้าทายต่าง ๆ ในชีวิตอีกด้วย นอกจากนี้หลักธรรมอื่น ๆ เช่น อริยสัจสี่ และมรรคมีองค์แปด ยังนำเสนอแนวทางปฏิบัติเพื่อการดำเนินชีวิตที่มีความสุขและการพ้นทุกข์ บทความนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์มุมมองของพุทธปรัชญาที่มีต่อชีวิต โดยจะมุ่งศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของชีวิต การกำเนิดของชีวิต และองค์ประกอบของชีวิตทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น หากพุทธศาสนิกชนมีความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างคลาดเคลื่อนก็อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดต่อหลักคำสอนที่สำคัญของพระพุทธศาสนา และกลับทำให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเรื่องการกำเนิดของชีวิตมนุษย์เป็นเพียงนิทานเรื่องเล่าลึกลับที่ไม่เชื่อมโยงกับแนวทางการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามแนวพุทธจริยศาสตร์ ดังที่องค์พระศาสดาได้มุ่งหวังไว้ นอกเสียจากนี้หากการศึกษาพระคัมภีร์ต่าง ๆ ในทางศาสนาไม่เว้นเฉพาะเพียงในศาสนาพุทธผู้ศึกษาจะได้ทำการศึกษาสืบค้นเชื่อมโยงร้อยเรียงหลักการต่าง ๆ เข้าด้วยกันหรือแม้แต่การวิเคราะห์ วิพากษ์ ตั้งคำถาม มิใช่ในฐานะที่เป็นคัมภีร์เพื่อเผยแพร่ลัทธิแนวคิดหนึ่ง ๆ โดยศรัทธาเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการศึกษาในฐานะที่เป็นปรัชญาาระบบหนึ่งแล้วงานศึกษาดังกล่าวนี้ย่อมมีฐานะเป็น “ทัศนะทางปรัชญา” รูปแบบหนึ่งคือเอาแนวคิดทางพุทธปรัชญามาศึกษาเพื่อศึกษาวิเคราะห์วิจารณ์ก่อให้เกิดความงอกงามด้านสติปัญญาแก่ตนเอง ในแง่นี้เองการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องชีวิตในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักคำสอนในประเด็นดังกล่าว ทั้ง ยังเพื่อให้ปรากฏเป็นที่แน่ชัดว่าหลักการต่าง ๆ ในพุทธปรัชญาเถรวาทต่างก็มีความเชื่อมโยงสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ การศึกษาเรื่องชีวิตตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทนี้ จึงมีความน่าสนใจเหมาะแก่การค้นคว้าให้เกิดความกระจ่างแจ้งเป็นอย่างยิ่ง

ความหมายของชีวิต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (2542) ได้ให้ความหมายของชีวิตไว้ว่า ความเป็นอยู่, ความดำรงอยู่ ตรงกันข้ามกับคำว่า “อชีวะ” หรือ “อชีวิต” คือ ความไม่มีชีวิตหรือความตายเพราะสิ้นกาย สิ้นใจ และสิ้นวิญญาณ เพลโต (Plato) นักปรัชญาฝ่ายจิตนิยมได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์เอาไว้ว่าเป็นสิ่งทวิลักษณ์ (The dualist view of man) กล่าวคือชีวิตประกอบด้วยกาย (Body) และ จิต (Mind) เพลโตได้มองว่ากายเป็นสสาร (Material) เป็นสิ่งบกพร่องไม่สมบูรณ์เป็นบ่อเกิดแห่งความชั่วร้าย และสูญสลายได้ แต่จิตนั้น

เป็นออสสารที่อยู่เหนือเหตุผลทางประสาทสัมผัสเป็นธรรมชาติดั้งเดิมและเป็นตัวตนภายในของมนุษย์ มีการแยกตัวอยู่ต่างหากจากร่างกาย มีอิทธิพลเหนือร่างกาย จิตเป็นตัวกำหนดให้มนุษย์มีความคิด มีวิธีการคิด มีวิธีการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตด้วยเหตุผล (จารุวี วงศ์ละคร, 2539: 109) ส่วนโทมัส ฮอบบ์ (Hobbes : 1588 – 1679) นักปรัชญาฝ่ายสสารนิยมชาวอังกฤษได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์เอาไว้ว่ามนุษย์เป็นเพียงสสารหรือร่างกายเท่านั้น มนุษย์มีลักษณะที่คล้ายกับจักรกล ถึงแม้ว่ามนุษย์จะมีสมองที่ซับซ้อนแต่สมองก็เป็นเพียงสสาร สมองเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายและสมองสั่งงานมนุษย์ให้ทำ ดังนั้น ฮอบบ์จึงมีได้แสดงทัศนะว่ามนุษย์เหมือนกับหุ่นยนต์ที่เคลื่อนไหวได้กล่าวคือเปรียบเหมือนกับจักรกล (จุฬาทิพย์ อุมะวิชนี, 2539: 4) กล่าวโดยสรุป ชีวิตของมนุษย์รวมถึงสรรพสัตว์นั้น ประกอบด้วยส่วนที่เป็นรูปหรือกาย (Body) และส่วนที่เป็นนามหรือจิต (Mind) ซึ่งทั้งสองส่วนนี้ต่างมีส่วนสำคัญในการทำหน้าที่ต่าง ๆ ร่วมกันและต่างอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ชีวิตจึงจะดำรงอยู่ได้

พุทธปรัชญาคืออะไร

พุทธปรัชญา หมายถึง ระบบคิดตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงร้อยรัด และสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบในแง่ของตรรกะหรือความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล โดยกินความเนื้อหาแก่นสารที่รวมไปถึงประเด็นหลัก ๆ สามส่วน ประการที่หนึ่ง ประเด็นเรื่องความมี ความเป็น การดำรงอยู่ และความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ดำรงอยู่ หรือประเด็นในมิตติอภิปรัชญาและภววิทยา (Metaphysics and Ontology) ประการที่สอง ประเด็นเรื่องความรู้ การได้มาซึ่งความรู้ และความรู้ที่ดีที่ถูกต้อง หรือในประเด็นในมิตติญาณวิทยา (Epistemology) และประการที่สาม ประเด็นเรื่องความดี ความงาม การประพฤติปฏิบัติที่ดีงามที่ถูกต้อง หรือประเด็นในมิตติคุณวิทยาหรืออรรถวิทยา (Axiology) ซึ่งในที่นี่ประกอบไปด้วย จริยศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ (Ethics and Aesthetics) (สุนทร ญ รังสี, 2541: 10) กล่าวได้ว่า พุทธปรัชญา ได้แก่ หลักคำสอนเกี่ยวกับความจริง (สัจธรรม) และหลักปฏิบัติ (จริยธรรม) บางประการของพระพุทธศาสนาที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลตามวิธีการทางปรัชญา กล่าวคือ พุทธปรัชญาจะจำกัดวงอยู่ในส่วนที่เป็นศาสนธรรมของพระพุทธศาสนาเท่านั้น จะไม่รวมไปถึงส่วนที่เป็นศาสนา ศาสนบุคคล ศาสนพิธี และศาสนสถานด้วย เว้นเสียแต่ส่วนต่าง ๆ เหล่านี้จะไปเกี่ยวข้องกับศาสนธรรมที่ต้องศึกษาวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลเชิงปรัชญาด้วยเท่านั้น

การกำเนิดชีวิตของมนุษย์ในทัศนะของพุทธปรัชญา

ในพระไตรปิฎกมีเนื้อหาสาระที่กล่าวถึงการกำเนิดของชีวิตกระจัดกระจายอยู่หลายแห่ง ซึ่งเมื่อพิจารณาจากเนื้อหาสาระทั้งหมดอาจพอกล่าวได้ว่า สามารถแบ่งเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการกำเนิดของชีวิตได้ทั้งหมดสองประเด็นใหญ่ ๆ นั่นคือเรื่องการกำเนิดเผ่าพันธุ์มนุษย์และกระบวนการรวมทั้งขั้นตอนในการกำเนิดชีวิตมนุษย์ในลักษณะปัจเจก

การกำเนิดชีวิตของมนุษย์ หากกล่าวถึงในแง่ของการกำเนิดเผ่าพันธุ์มนุษย์นั้นมิได้กล่าวไว้ในอัครคัมภีร์สูตร (ที.ป. 11/111/83) ซึ่งเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าสนทนากับพราหมณ์วาเสฏฐะและภราทวาชะ เพื่อหักล้างแนวความคิดแบบบรรพบุรุษของพราหมณ์ว่ามนุษย์นั้นแท้จริงไม่ได้เกิดมาจากเทพเทวาองค์ใด ดังนั้นการเกิดขึ้นของมนุษย์แต่ละคนจึงไม่ได้มียศศักดิ์หรือตำแหน่งใด ๆ ติดตัวมาแต่กำเนิด โดยมีความสำคัญตอนหนึ่งว่า “...สมัย นั้น ท้าวทั้งจักรวาลนี้แหละเป็นน้ำทั้งนั้น มีตมนอนธการ ดวงจันทร์

ดวงอาทิตย์ ดวงดาวนักษัตรทั้งหลายยังไม่ปรากฏกลางคืน กลางวันยังไม่ปรากฏ เดือนหนึ่ง ครึ่งเดือน ฤดูและปี ก็ยังไม่ปรากฏ หญิงชายก็ยังไม่ปรากฏ สัตว์ทั้งหลายปรากฏชื่อแต่เพียงว่า ‘สัตว์’ เท่านั้น ครั้นเวลาล่วงเลยมา ช้านาน เกิดจันทรคติลอยอยู่บนน้ำ ปรากฏแก่สัตว์เหล่านั้นดูจันทรคติที่บุคคลเคี้ยวให้แห้งแล้วทำให้เย็นสนิทจับ เป็นฝอยอยู่ข้างบน จันทรคตินั้นสมบูรณ์ด้วยสี สมบูรณ์ด้วยกลิ่น สมบูรณ์ด้วยรส มีสีเหมือนเนยใสหรือเนยข้น อดี และมีรสอร่อยเหมือนน้ำผึ้งมิมซึ่งปราศจากโทษ ต่อมาสัตว์ผู้หนึ่งมีนิสัยโลกกล่าว่า ‘ท่านผู้เจริญสิ่งนี้ จะเป็นเช่นไร’ แล้วใช้นิ้วจันทรคติขึ้นมาลิ้มดู เมื่อเขาใช้นิ้วจันทรคติขึ้นมาลิ้มดูอยู่ รสจันทรคติได้แผ่เข้าไป เขาจึงเกิดความอยากในรส แม้สัตว์เหล่าอื่นก็พากันถือแบบอย่างสัตว์นั้น จึงใช้นิ้วจันทรคติขึ้นมาลิ้มดูเมื่อ สัตว์เหล่านั้นใช้นิ้วจันทรคติขึ้นมาลิ้มดูอยู่ รสจันทรคติได้แผ่เข้าไป และสัตว์เหล่านั้นก็เกิดความอยากในรสขึ้น เช่นเดียวกัน ต่อมา สัตว์เหล่านั้นพากันใช้มือปั้นจันทรคติให้เป็นคำ ๆ เพื่อจะ บริโภค เมื่อใด สัตว์เหล่านั้นพากัน ใช้มือปั้นจันทรคติให้เป็นคำ ๆ เพื่อบริโภค เมื่อนั้น รัศมีที่ชานออกจากร่างกายของสัตว์เหล่านั้นก็หายไป เมื่อรัศมี ที่ชานออกจากร่างกายหายไป...เมื่อสัตว์เหล่านั้นบริโภคข้าวสาลี ซึ่งเกิดสุกเองในที่ที่ไม่ต้องไถ มีข้าวสาลีนั้น เป็นภักษา มีข้าวสาลีนั้นเป็นอาหาร ได้ดำรงอยู่นานแสนนาน สัตว์เหล่านั้นจึงมีร่างกายหยาบขึ้น ทั้งผิวพรรณก็ ปรากฏแตกต่างกันและอวัยวะเพศหญิงปรากฏแก่ผู้เป็นหญิง อวัยวะเพศชายปรากฏแก่ผู้ เป็นชายกล่าวกันว่า หญิงเพ่งดูชาย และชายก็เพ่งดูหญิงนานเกินไป เมื่อชนทั้ง 2 เพศต่างเพ่งดูกันและกันนานเกินไป ก็เกิดความ กำหนดขึ้น ความเร่าร้อนก็ปรากฏขึ้นในกาย เพราะความเร่าร้อนเป็นปัจจัย ชนเหล่านั้นจึงได้เสพเมถุนธรรม...” สรุปลงความได้ว่า เดิมทีในครั้งที่ยังไม่มีมนุษย์นั้น ยังมีอาภัสสรพรหมหลงไหลติดใจในรสชาติของ จันทรคติ เมื่อกินจันทรคติมากเข้า ๆ สภาพร่างกายก็แปรเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ เป็นระยะเวลาหนึ่งจนพรหมเหล่านั้นมีสภาพ ความเป็นมนุษย์มากขึ้นเรื่อย ๆ ก่อเกิดความเป็นเพศสภาพชายหญิง เกิดความกำหนด เกิดกิเลสในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งโทษต่อเรื่องต่าง ๆ โลกะในการหวงกันทรัพย์สิน โมหะในกามคุณ รวมทั้งก่อให้เกิดสังคัมมนุษย์ซึ่งมีการ เสพสังวาส การอยู่ร่วมกัน การร่วมมือกัน การทะเลาะเบาะแว้งกัน รวมทั้งการอยู่ร่วมกันเป็นสังคัม และ หลังจากที่เขาอาภัสสรพรหมนั้นได้กลายเป็นสังคัมมนุษย์ ระบบความคิดเรื่องการแบ่งแยกหน้าที่ภายใน สังคัมจึงเกิดขึ้นภายหลัง ระบบวรรณะที่ประกอบด้วย พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ ศูทร นั้นเป็นระบบความคิดที่ เป็นไปตามการแบ่งหน้าที่ภายในสังคัม หาใช่ศกศักดิ์หรือคุณลักษณะที่ติดตัวบุคคลมาแต่กำเนิดไม่ อัคคัญญ สุตตวจึงเป็นพระสูตรที่แม้พระพุทธเจ้าจะทรงมีความมุ่งหมายในการสอนเพื่อให้เห็นถึงข้อบกพร่องและความเชื่อ ที่ผิดของ ความคิดระบบวรรณะ แต่กลับมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการกำเนิดซึ่งเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ชาติด้วย

สำหรับคำอธิบายกระบวนการเกิดขึ้นของชีวิตมนุษย์ที่เป็นรูปธรรมของปัจเจกนั้น ถูกกล่าวถึงในอินทก สุตต ซึ่ง เป็นเนื้อหาว่าด้วยบทสนทนาระหว่างพระพุทธเจ้ากับอินทกยักษ์ความว่า (ส.ส. 15/235/337) “สัตว์นี้ จะมีร่างกายนี้ได้อย่างไรหนอ กระดูกและก้อนเนื้อมาจากไหน สัตว์นี้จะอยู่ในครรภ์ได้อย่างไร พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า รูปนี้เป็นกลละก่อน จากกลละเกิดเป็นอัมพุทะ จากอัมพุทะเกิดเป็นเปสิ (ชิ้นเนื้อเล็ก) จากเปสิเกิด เป็นขนะ (เป็นก้อน) จากขนะเกิดเป็นปัญจสาขา (ปุม 5 ปุม) ต่อจากนั้น ผม ขนและเล็บจึงเกิดขึ้น มารดา ของสัตว์ผู้อยู่ในครรภ์นั้น บริโภคข่าน้ำโภชนาหารอย่างใด สัตว์ผู้อยู่ในครรภ์มารดานั้นก็ยังอัมพุทะให้เป็นไป ในครรภ์ด้วยข่าน้ำโภชนาหารอย่างนั้น” ซึ่งหมายความว่า การที่ตัวอ่อนในครรภ์มารดาค่อย ๆ เจริญเติบโตขึ้น ทีละเล็กทีละน้อยตามธรรมชาติ ในทางชีววิทยาของสิ่งมีชีวิตโดยทั่ว ๆ ไป แต่ในแง่ขององค์ประกอบของการถือ กำเนิดขึ้นของชีวิตนั้น กล่าวถึงไว้ใน มหาตัมหาสังขยสูตรความว่า (ม.ม. 12/408/444) “ภิกษุทั้งหลาย เพราะ ปัจจัย 3 ประการประชุมพร้อมกัน การถือกำเนิดในครรภ์จึงมีได้ ในสัตว์โลกนี้ มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน แต่มารดา ยังไม่มีระดู และคันธัพพะยังไม่ปรากฏ การถือกำเนิดในครรภ์ก็ยังมีไม่ได้ ในสัตว์โลกนี้ มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน

มารดา มีระดู แต่คันธัพพะยังไม่ปรากฏการถือกำเนิดในครรภ์ก็ยังมีไม่ได้ แต่เมื่อใด มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดา มีระดู และคันธัพพะก็ปรากฏ เมื่อนั้นเพราะปัจจัย 3 ประการประชุมพร้อมกันอย่างนี้ การถือกำเนิดในครรภ์จึงมีได้” จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของการกำเนิดชีวิตนั้นต้องอาศัยปัจจัยด้านสสาร 2 ประการและด้านออสสาร 1 ประการ รวมทั้งสิ้น 3 ประการ โดยแบ่งเป็นองค์ประกอบด้านสสารหรือก็คือ องค์ประกอบในทางชีววิทยาในปัจจุบันเรื่องการสืบพันธุ์ระหว่างชายหญิงหรือบิดามารดา และปัจจัยเรื่องการเจริญพันธุ์ของมารดาที่จะก่อให้เกิดชีวิตมนุษย์ในทางสสารร่างกายขึ้น และองค์ประกอบด้านออสสารซึ่งก็คือ คันธัพพะ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วมีการแปลหรือตีความกันว่าหมายถึง สัตว์ที่จะมาเกิด สัตว์ที่เข้าไปนั้น คำว่า “สัตว์” ในที่นี้จึงย่อมไม่ได้หมายถึงสัตว์หรือคนจริง ๆ ที่เข้าไปสู่ครรภ์มารดา แต่ควรจะหมายถึงปฏิสนธิจิตหรือปฏิสนธิวิญญาณ เมื่อประกอบกับคำกล่าวเกี่ยวกับวิญญาณในมหานิทานสูตรที่ว่า (ที.ม. 10/115-116/65-66) “เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี เธอพึงทราบเหตุผลที่วิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี ดังต่อไปนี้ ก็ถ้าวิญญาณจักไม่หยั่งลงในท้องมารดา นามรูป จะก่อตัวขึ้นในท้องมารดาได้หรือ...ก็ถ้าวิญญาณจักไม่ได้อาศัยนามรูป ชาติ ชรา มรณะ และความเกิดขึ้นแห่งทุกข์ สมุทัยจะปรากฏได้หรือ” ย่อมเป็นที่ชัดเจนว่าการกำเนิดของชีวิตนั้นย่อมต้องอาศัยองค์ประกอบของการกำเนิดชีวิตในฝ่ายออสสารหรือฝ่ายจิตร่วมด้วยนั่นเอง ดังนั้นหากกล่าวถึงการเกิดขึ้นของชีวิตมนุษย์ในลักษณะนี้ย่อมถือว่า พุทธปรัชญาจัดเป็นแนวคิดในทางอภิปรัชญาที่เชื่อเรื่ององค์ประกอบของชีวิตที่ประกอบด้วยสองส่วนคือส่วนที่เป็นจิตและส่วนที่เป็นสสาร หรือก็คือนามกับรูปนั่นเอง จะเห็นได้ว่ากระบวนการเกิดของชีวิตมนุษย์ทั้งในแง่เผ่าพันธุ์และในแง่ของมนุษย์ในฐานะปัจเจกที่ถูกอธิบายไว้ในพระสูตรต่าง ๆ ข้างต้นเป็นแนวคิดที่ไม่ได้อาศัยกระบวนการดลบันดาลจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด แต่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติซึ่งมีเหตุปัจจัยต่าง ๆ กำหนด หากเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่สำคัญเกิดขึ้นครบถ้วนชีวิตของมนุษย์ก็จะถือกำเนิดขึ้น

มโนทัศน์เรื่องชีวิตในทางพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท

มโนทัศน์เรื่องชีวิตมนุษย์ หากพิจารณาถึงองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ในภาพรวม องค์ประกอบของมนุษย์จะถูกแบ่งเป็นส่วนประกอบใหญ่ ๆ ตามหลักคำสอนเรื่องขันธ 5 ซึ่งประกอบไปด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ หลักคำสอนเรื่องขันธทั้งห้านี้เป็นต้นเค้าเพื่อนำไปสู่การอธิบายและสอนเรื่องวงจรและกลไกการดับทุกข์ตามหลักปฏิจจสมุปบาทหรือก็คือหลักอริยสัจสี่แบบละเอียด ซึ่งเป็นความมุ่งหมายสูงสุดแห่งหลักการของพระพุทธศาสนาที่ทุก ๆ คำสอนจะมุ่งไปสู่ประเด็นเรื่องจริยศาสตร์ทั้งสิ้น ในองค์ประกอบของชีวิตที่ประกอบด้วยขันธทั้งห้า นั้น เป็นการให้คำอธิบายสิ่งที่เป็ธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ โดยแบ่งชีวิตออกเป็นสององค์ประกอบใหญ่ ๆ อันได้แก่ รูปขันธและนามขันธ รูปขันธคือองค์ประกอบของชีวิตในส่วนของการร่างกาย ส่วนนามขันธซึ่งประกอบด้วยเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณนั้น เป็นองค์ประกอบในส่วนของการจิตใจและการทำงานรวมทั้งสภาพของจิตใจตามความเป็นจริงของสัญชาตญาณมนุษย์

ในส่วนขององค์ประกอบด้านร่างกายนั้น คำสอนในพระพุทธศาสนาว่าการกำเนิดขึ้นของชีวิตเป็นเพียงการประชุมกันของธาตุทั้ง 6 ที่มีอยู่ตามธรรมชาติอยู่แล้ว ซึ่งการประชุมกันของธาตุนี้ก็ไม่ได้เกิดจากเทพเจ้า แต่เป็นการเกิดขึ้นโดยเหตุปัจจัยดังที่กล่าวมาข้างต้นในเรื่องกระบวนการเกิดขึ้นของชีวิต เนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องนี้ปรากฏในชาตวิภังคสูตรความว่า (ม.อ. 14/344/403) “บุรุษนี้มีธาตุ 6 ประการ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ภิกษุ ธาตุ 6 ประการ นี้ คือ 1. ปฐวีธาตุ (ธาตุดิน) 2. อาโปธาตุ (ธาตุน้ำ) 3. เตโชธาตุ (ธาตุไฟ) 4. วาโยธาตุ (ธาตุลม) 5. อากาสธาตุ (ธาตุคืออากาศ) 6. วิญญาณธาตุ (ธาตุคือวิญญาณ)”

เนื่องจากชีวิตก็เป็นเหมือนสรรพสิ่งอื่น ๆ ในสากลที่อยู่ภายใต้กฎแห่งเหตุปัจจัยหรืออิทัปปัจจยา เมื่อชีวิตประกอบขึ้นจากการประชุมของธาตุซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ และการประชุมกันของธาตุต่าง ๆ หรือการถือกำเนิดของชีวิตนั้นย่อมต้องขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย ในขณะที่เดียวกันการแยกออกจากกันของธาตุต่าง ๆ หรือการสิ้นสุดชีวิตก็ย่อมต้องขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยที่ดับลงเช่นเดียวกัน ดังที่มีการกล่าวถึงในเสลาสูตรความว่า (ส.ส. 15/170/226-227) “ร่างกายนี้ตนเองก็ไม่ได้สร้าง ผู้อื่นก็ไม่ได้สร้าง อาศัยเหตุจึงเกิด เพราะเหตุดับจึงดับ พืชชนิดใดชนิดหนึ่งที่บุคคลหว่านลงในนาอาศัยเหตุ 2 ประการ คือ รสดินและยางพืชจึงงอกขึ้นฉันใด ชั้นธ ธาตุ และอายตนะ 6 เหล่านี้ก็ฉันนั้นเหมือนกัน อาศัยเหตุจึงเกิด เพราะเหตุดับจึงดับ”

วิเคราะห์องค์ประกอบชีวิตของมนุษย์ในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

อย่างไรก็ตามนอกจากเรื่องการประชุมกันของธาตุทั้งหกจนเกิดเป็นองค์ประกอบด้านรูปขันธ์ของชีวิตมนุษย์แล้ว ในประเด็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ปรากฏคำที่สำคัญอยู่คือคำว่า ไออุ่น อายุ และวิญญาน โดยคำเหล่านี้ปรากฏเป็นเบื้องต้นในฐานะของสิ่งที่ใช้พิสูจน์และวินิจฉัยความสิ้นไปของชีวิต ในแผนปิณฑุบมสูตรซึ่งเป็นพระสูตรที่ว่าด้วยพุทธพจน์มีความตอนหนึ่งที่สำคัญกล่าวไว้ว่า “ท่านทั้งหลาย จงดูรูปที่บุคคลทิ้งแล้ว เมื่อใด อายุ ไออุ่น และวิญญานละกายนี้ เมื่อนั้นกายนี้ก็ถูกทอดทิ้ง นอนเป็นเหยื่อของสัตว์อื่น ปราศจากเจตนาความสืบทอดเป็นเช่นนี้ นี่เป็นมายากลสำหรับหลอกลวงคนโง่ ชั้นธ 5 เปรียบเหมือนเพชรฆาต เราบอกแล้วสาระในชั้นธ 5 นี้ไม่มี” ทั้งยังปรากฏการกล่าวถึงโดยพระสาวกในปายาสีสูตรซึ่งเป็นการถ่ายทอดบทสนทนาระหว่างพระมหากัสสปะกับพระเจ้าปายาสีผู้ปกครองเมืองเสตัพพะ ในพระสูตรนี้พระมหากัสสปะได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายมนุษย์ไปในทางเดียวกันกับพระพุทธเจ้าความว่า “บพิตร เช่นเดียวกันนั้นแหละเมื่อร่างกายนี้ยังมีอายุ มีไออุ่นและมีวิญญานจะมีน้ำหนักเบากว่า อ่อนนุ่มกว่า และปรับตัวได้ง่ายกว่า แต่เมื่อร่างกายนี้ไม่มีอายุไม่มีไออุ่นและไม่มีวิญญาน จะมีน้ำหนักมากกว่า แข็งกระด้างกว่า และปรับตัวได้ยากกว่า (ที.ม. 10/424/356) ...เมื่อกายนี้ยังมีอายุ มีไออุ่นและมีวิญญาน จึงก้าวไปได้ ถอยกลับได้ ยืนได้ นั่งได้ นอนได้ เห็นรูปทางตาได้ ฟังเสียงทางหูได้ ดมกลิ่นทางจมูกได้ ลิ้มรสทางลิ้นได้ ถูกต้องโภจวิญญะทางกายได้ รู้ธรรมารมณ์ทางใจได้ แต่เมื่อกายนี้ไม่มีอายุ ไม่มีไออุ่น และไม่มีวิญญาน กายนี้จึงก้าวไปไม่ได้ ถอยกลับไม่ได้ ยืนไม่ได้ นั่งไม่ได้ นอนไม่ได้ เห็นรูปทางตาไม่ได้ ฟังเสียงทางหูไม่ได้ ดมกลิ่นทางจมูกไม่ได้ ลิ้มรสทางลิ้นไม่ได้ ถูกต้องโภจวิญญะทางกายไม่ได้ หรือรู้ธรรมารมณ์ทางใจไม่ได้” (ที.ม. 10/424/358-359) และปรากฏในบทสนทนาของพระสารีบุตรและพระมหาโกฏิฐิซึ่งอยู่ในมหาเวทลสูตรความว่า “อินทรี 5 ประการนี้ อาศัยอายุดำรงอยู่...อายุอาศัยไออุ่นดำรงอยู่และไออุ่นอาศัยอายุดำรงอยู่...เมื่อประทีปน้ำมันกำลังติดไฟอยู่ แสงสว่างอาศัยเปลวไฟจึงปรากฏ เปลวไฟก็อาศัยแสงสว่างจึงปรากฏอยู่แม้ฉันใด อายุอาศัยไออุ่นดำรงอยู่ ไออุ่นก็อาศัยอายุดำรงอยู่ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน (ม.ม. 12/456/494-495) ...เมื่อธรรม 3 ประการ คือ 1 อายุ 2 ไออุ่น 3 วิญญาน ละกายนี้ไป กายนี้จึงถูกทอดทิ้งนอนนิ่งเหมือนท่อนไม้ที่ปราศจากเจตนา...” ดังกล่าวนี้ทำให้เห็นว่า ในคติของพุทธปรัชญา ความตายที่เกิดจากเหตุปัจจัยให้ธาตุทั้งหลายประชุมกันนั้นไม่สามารถดำรงคงอยู่ได้และขันธ์ทั้งห้าต้องแตกดับลงไปในนั้น ยังต้องอาศัยสิ่งสำคัญที่ใช้ในการวินิจฉัยความตายซึ่งได้แก่ ไออุ่น อายุ และวิญญานด้วย

เมื่อพิจารณาข้อความในมหาเวทลสูตรข้างต้น สามารถตีความได้ว่าการที่ชีวิตของมนุษย์จะสามารถมีและดำรงอยู่ได้นั้นอาศัยการสังเกตจากการดำรงอยู่ของอินทรีห้าประการ กล่าวอีกอย่างคือ การที่มีชีวิตแตกต่างจากมนุษย์ที่ไม่มีชีวิต สิ่งสำคัญอย่างแรกที่สามารถสังเกตได้คือการดำรงอยู่ของอินทรีทั้งห้าประการ

หรือก็คือการที่วัยละต่าง ๆ ของมนุษย์ยังสามารถใช้งานได้ตามปกตินั่นเอง คำว่าอายุ ที่กล่าวว่า เป็นธรรมชาติ ที่เป็นใหญ่ที่ทำให้ชีวิตินทรีย์ตั้งอยู่ จึงสามารถตีความได้ว่า องค์ประกอบประการแรกของชีวิตที่ว่าด้วย อายุ คือ ธรรมชาติที่หนุนส่งให้ชีวิตและอินทรีย์สามารถดำรงอยู่และอินทรีย์เหล่านั้นสามารถทำงานได้อย่างปกติไม่ดับลงไป ยกตัวอย่างเช่น การที่ดวงตาของมนุษย์สามารถมองเห็นได้ หูสามารถได้ยิน เหล่านี้คือการที่มนุษย์ยังคงมีธรรมชาติที่หนุนเสริมให้ชีวิตินทรีย์ตั้งอยู่หรือก็คือยังมีอายุ หากมนุษย์คนดังกล่าวตายลงองค์ประกอบที่สำคัญประการแรกที่จะสามารถพิจารณาได้คือการที่รูปร่างหรือก็คือร่างกายนั้นไม่มีธรรมชาติที่หนุนเสริมให้ชีวิตินทรีย์สามารถตั้งอยู่ได้ซึ่งก็คือรูปร่างนั้นไม่มีชีวิตินทรีย์หรือไม่มีอายุแล้ว จึงทำให้อินทรีย์ต่าง ๆ หมดการทำงานลงไป (non function) อันได้แก่ ตา เนื้อและหูเนื้อนั้นไม่สามารถใช้การได้อีกต่อไป จากพระสูตรดังกล่าวจะเห็นว่า ไออุ่นของร่างกาย อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการถัดมาของการมีชีวิตนั้น คือส่วนที่มีลักษณะร้อนของไฟโดยไฟดังกล่าว คือ ไฟที่เกิดขึ้นจากการปรุงแต่งของกรรม ในคำบาลีนั้นไฟที่เป็นปัจจัยให้เกิดไออุ่นใช้คำว่า กัมมเตโชธาตุ (กัมมเตโชธาตุ) ซึ่งแสดงถึงว่าไออุ่นคือส่วนหนึ่งของธาตุต่าง ๆ ที่มาประชุมกันด้วยเช่นกัน แต่ธาตุไฟหรือเตโชธาตุที่เป็นสิ่งซึ่งก่อให้เกิดไออุ่นนั้นไม่ใช่เตโชธาตุตามปกติ กล่าวคือ ในบรรดาสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสากลจักรวาล โดยคติของพระพุทธศาสนาและอาจจะรวมทั้งคติของระบบปรัชญาและศาสนาอื่นในทางตะวันออกเกือบทั้งหมด มีความเชื่อว่า ตัวสสารประกอบไปด้วยการก่อร่างขึ้นของธาตุสี่ประการหรือมหาธาตุรูปทั้งสี่ คือ เตโชธาตุหรือธาตุไฟ อาโปธาตุหรือธาตุน้ำ วาโยธาตุหรือธาตุลม และปฐวีธาตุหรือธาตุดินด้วยกันทั้งสิ้น แต่ในสสารต่างประเภทกันก็จะมีส่วนประกอบของธาตุทั้งหลายในสัดส่วนที่แตกต่างกัน แม้น้ำก็มีส่วนประกอบของเตโชธาตุ วาโยธาตุ และปฐวีธาตุ เพียงแต่น้ำอาจจะมีสัดส่วนของอาโปธาตุอยู่มากที่สุด หรือเปลวไฟก็มีส่วนประกอบของอาโปธาตุ วาโยธาตุ และปฐวีธาตุ เพียงแต่ไฟอาจจะมีสัดส่วนของเตโชธาตุอยู่มากที่สุด เป็นต้น ในร่างกายของมนุษย์ก็เป็นสสารที่ประกอบด้วยธาตุทั้งหลายดังกล่าวไปแล้วข้างต้นเช่นกัน แม้กระทั่งเมื่อ มนุษย์ตายลง ร่างกายแปรเปลี่ยนจากมนุษย์เป็นซากศพ ซากศพของมนุษย์ก็ยังคงประกอบด้วยธาตุต่าง ๆ ดังกล่าวอยู่เช่นเดิมเพียงแต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของแต่ละธาตุไปไม่เหมือนตอนที่ร่างกายนั้นยังมีชีวิตอยู่ รวมทั้งยังมีองค์ประกอบของเตโชธาตุด้วย แต่เมื่อมนุษย์ตายลงไออุ่นซึ่งเกิดจากกัมมเตโชธาตุก็จะหมดไป ในแง่นี้เองจึงมีปัญหาว่ากัมมเตโชธาตุกับเตโชธาตุตามธรรมดามีความแตกต่างกันหรือไม่เพียงใด ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้จะได้อภิปรายต่อไปข้างหน้า

ส่วนคำกล่าวในพระไตรปิฎกที่กล่าวว่าอายุอาศัยไออุ่นดำรงอยู่ในขณะเดียวกันไออุ่นก็อาศัยอายุดำรงอยู่เช่นกันนั้น อรรถกถาได้อธิบายไว้ว่า (ม.อ.อ. 8/456/258) “...คำว่า ลูกหม้ออยู่ ได้แก่โพล่งอยู่ คำว่าอาศัย เปลวไฟได้แก่ อาศัยเปลวแสง คำว่าแสงย่อมปรากฏได้แก่ แสงสว่างย่อมปรากฏ คำว่าเปลวไฟอาศัยแสง ได้แก่ เปลวไฟอาศัย แสงสว่างจึงปรากฏ ในคำว่าฉันนั้น นั่นแล ท่านผู้มีอายุ อายุย่อมอาศัยไออุ่นตั้งอยู่นี้คือ ไฟที่เกิดจากกรรมเหมือนเปลวไฟ สิ่งที่เป็นใหญ่ในการเป็นอยู่ (อายุ) เหมือนแสงสว่าง...จริงอยู่ เปลวไฟ เมื่อจะเกิดก็ถือเอาแสงสว่างนั้น แผละเกิดขึ้น...การใช้สิ่งที่เป็นใหญ่ในการเป็นอยู่ (อายุ) ซึ่งเกิดพร้อมกับมหาธาตุรูปที่เกิดจากกรรม ซึ่งอาศัยไออุ่นตามรักษาไออุ่น ก็เหมือนความปรากฏแห่งความเป็นไปของเปลวไฟนั่นเอง เพราะแสงสว่างที่ความเป็นไปแห่งเปลวไฟในแสงสว่างนั้นให้เกิด...” ชุดคำอธิบายจากอรรถกถานี้เป็นการเปรียบเทียบ อายุและไออุ่นกับเปลวไฟและแสงสว่าง ในทำนองที่ว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นต้องอิงอาศัยการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ซึ่งกันและกัน เปรียบเสมือนเมื่อมีเปลวไฟก็ย่อมต้องมีเปลวแสงสว่าง หากจะให้เพียงเปลวไฟโดยปราศจากแสงสว่างก็ย่อมจะเป็นไปไม่ได้ หรือหากจะให้เพียงเปลวแสงสว่างโดยปราศจากเปลวไฟก็ย่อมเป็นไปไม่ได้ เช่นเดียวกัน จึงตีความได้ว่าไออุ่นและอายุเป็นสิ่งที่ เป็น พื้นฐานให้กันและกัน จะเกิดขึ้นพร้อมกันดำรงอยู่

ร่วมกันและจะดับลงพร้อมกัน องค์ประกอบทั้งสองในสามประการของชีวิตที่ว่าด้วยไออุ่นและอายุในคำอธิบายนี้จึงเป็นของสองสิ่งที่แตกต่างกันแต่จะอยู่ด้วยกันเสมอนั่นเอง เกี่ยวกับเรื่องขององค์ประกอบของชีวิตทั้งสองประการที่กล่าวมาข้างต้นนี้ กล่าวได้ว่าการเกิดขึ้นของสภาพธรรมที่มีลักษณะเป็นรูปหรือเป็นของซึ่งมีคุณสมบัติกินที่บนมิติของพื้นที่ (extension) หรือในรูปแบบของสสารนั้นเป็นการประกอบสร้างขึ้นของมหาภูตรูปทั้งสี่ อันได้แก่ ธาตุไฟ ธาตุดิน ธาตุน้ำ และธาตุลม ส่วน “ชีวิตินทรีย์ เป็นไฉน ชีวิตินทรีย์มี 2 อย่าง ได้แก่ ชีวิตินทรีย์ที่เป็นรูปก็มี ชีวิตินทรีย์ที่ไม่เป็นรูปก็มี ในชีวิตินทรีย์ทั้ง 2 นั้น ชีวิตินทรีย์ที่เป็นรูป เป็นไฉน อายุ ความ ดำรงอยู่ ความเป็นไป กิริยาที่ให้เป็นไป อาการที่สืบเนื่องกัน ความดำเนินไป ความหล่อเลี้ยงชีวิต ชีวิตินทรีย์แห่งสภาวะธรรมที่เป็นรูปเหล่านั้น นี้เรียกว่า ชีวิตินทรีย์ที่เป็นรูป ชีวิตินทรีย์ที่ไม่เป็นรูป เป็นไฉน อายุ ความดำรงอยู่ ความเป็นไป กิริยาที่ให้เป็นไป อาการที่สืบเนื่องกัน ความดำเนินไป ความหล่อเลี้ยงชีวิต ชีวิตินทรีย์แห่งสภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปเหล่านั้น นี้เรียกว่า ชีวิตินทรีย์ที่ไม่เป็นรูป” ประกอบกับการให้คำนิยาม ความหมายของชีวิตินทรีย์ว่า หมายถึง (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2559: 18) “ชีวิตินทรีย์ อินทรีย์ คือชีวิต สภาวะที่เป็นใหญ่ในการตามรักษาสภาวะธรรม (ธรรมที่เกิดร่วมด้วย) ดุจน้ำหล่อเลี้ยงดอกบัว เป็นต้น มี 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายที่หนึ่งชีวิตินทรีย์ที่เป็นชีวิตรูป เป็นอุปาทายรูปอย่างหนึ่งซึ่งเป็นเจ้าการในการรักษาหล่อเลี้ยงเหล่ากรรมชรูปหรือรูปที่เกิดแต่กรรม บางทีเรียก รูปชีวิตินทรีย์ และฝ่ายที่สอง ชีวิตินทรีย์ที่เป็นเจตสิกเป็น สัพพจิตตสาธารณเจตสิกหรือเจตสิกที่เกิดกับจิตทุกดวงอย่างหนึ่ง เป็นเจ้าการในการรักษาหล่อเลี้ยงนามธรรม คือจิตและเจตสิกทั้งหลาย บางทีเรียก อรูปชีวิตินทรีย์ หรือ นามชีวิตินทรีย์” ในแง่นี้จึงมีความหมายว่าการที่ชีวิตยังถูกหล่อเลี้ยงดำรงอยู่และสืบเนื่องดำเนินต่อไปได้นั้น ย่อมต้องอาศัยคุณลักษณะของความเป็นชีวิตที่เรียกว่าชีวิตินทรีย์ เช่นนี้จึงมีประเด็นที่ควรพิจารณาสืบต่อว่าชีวิตินทรีย์กับไออุ่น อายุ และวิญญานนั้นมีความเกี่ยวข้องกันหรือไม่และเพียงใด เมื่อพิจารณาถึงไออุ่นซึ่งมีลักษณะเป็นอุณหภูมิจากการเกิดขึ้นจากกัมมเตโชธาตุนั้นทำให้เกิดความกระจ่างว่า กัมมเตโชธาตุที่เป็นต้นตอของไออุ่นนี้เป็นธาตุลักษณะเดียวกันกับเตโชธาตุอื่น ๆ ไม่ได้มีความแตกต่างกันในแง่คุณสมบัติแต่อย่างใด เนื่องจากว่าในระดับปรมาณูแล้วรูปทุกชนิดในสากลจักรวาลสามารถทอนลงมาเป็นหน่วยย่อยได้เพียงในสภาวะแห่งมหาภูตรูปทั้งสี่ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว กัมมเตโชธาตุย่อมจะเป็นธาตุชนิดอื่นไปไม่ได้เนื่องจากมนุษย์ก็เป็นเพียงสัต (being) อย่างหนึ่งในสากลจักรวาลมิได้เป็นสิ่งที่พิเศษกว่าสิ่งรูปธรรมอื่นใดในแง่ภววิทยาของคติในทางพระพุทธศาสนา กัมมเตโชธาตุในบริบทนี้จึงสมควรที่จะตีความได้ว่าเป็นส่วนผสมของธาตุไฟที่ประจุมรวมกันกับธาตุอื่น ๆ ในสัดส่วนที่พอเหมาะจนเกิดเป็นชีวิตขึ้น เพียงแต่ธาตุไฟนี้เป็นส่วนประกอบในแง่ของการสร้างสรรค์ให้ชีวิตเกิดขึ้นปรุงแต่งให้ชีวิตดำเนินสืบเนื่องไป และกำหนดให้ชีวิตสิ้นสุดลงได้ด้วยอำนาจของบุญกรรมในอดีตทั้งสิ้น สำหรับในส่วนของปัจจัยเรื่องอายุนั้น มีความหมายตามรูปศัพท์ในที่นี่หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิต ซึ่งในพระไตรปิฎกได้กล่าวไว้ว่าทั้งไออุ่นและอายุเป็นสองประการที่ต่างพึ่งพิงอาศัยกันและกันเช่นเดียวกันกับเปลวไฟและแสงสว่างที่จะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปไม่ได้เมื่อตรวจสอบในอรรถกถาพถ้อยความที่สำคัญซึ่งต่อกัยกับสิ่งที่ปรากฏในพระสูตรที่ว่า (ม.อ.อ. 8/456/258) “ที่บอกว่า (ไออุ่น) อาศัยอายุ ก็หมายความว่า สัตว์ทั้งหลายจะดำรงอยู่ได้ก็เพราะอาศัยชีวิตินทรีย์ ที่บอกว่า (อายุ) อาศัยไออุ่น ก็หมายความว่า ชีวิตินทรีย์ จะดำรงอยู่ได้ก็เพราะอาศัยความร้อนอันเกิดแต่กรรม เพราะแม้แต่ความร้อนอันเกิดแต่กรรม ก็ตั้งอยู่ไม่ได้ถ้าปราศจากชีวิตินทรีย์ ดังนั้นท่านจึงกล่าวว่า ตั้งอยู่ได้เพราะอาศัยอายุอันเกิดจากไออุ่น....ด้วยประการฉะนี้ มหาภูตรูปจึงเป็นปัจจัยด้วยอำนาจนิสสัยปัจจัยเป็นต้นแห่งรูปอาศัย ฉะนั้น จึงเป็นอันว่า อายุย่อมอาศัยไออุ่นตั้งอยู่ ชีวิตินทรีย์ (อายุ) ย่อมรักษามหาภูตรูปทั้งหลายไว้ ด้วยเหตุนี้ จึงควรเข้าใจว่า ไออุ่นย่อมอาศัยอายุตั้งอยู่” ในแง่นี้เมื่อนำมา

พิจารณาประกอบกับหลักการที่ปรากฏในพระอภิธรรมเกี่ยวกับเรื่องชีวิตินทรีย์ก็สมควรจะตีความได้ว่า การเกิดขึ้นของชีวิตย่อมอาศัยการประชุมกันของมหาภูตรูปทั้งสี่ แม้มหาภูตรูปทั้งสี่จะมีความสำคัญด้วยกันทั้งหมดในการที่จะประกอบสร้างขึ้นเป็นร่างกายมนุษย์ แต่มหาภูตรูปซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของชีวิตคือเตโชธาตุ ที่จากการกระทำหรือกรรมที่กำหนดว่าจะชีวิตสามารถดำรงอยู่นานได้มากน้อยเพียงใด และนอกจากนี้มหาภูตรูปทั้งสี่ยังแสดงออกมาในรูปอาศัยที่เรียกว่าอุปาทายรูป ซึ่งหนึ่งในจำนวนทั้งหมดนั้นก็คือชีวิตินทรีย์ โดยไออุ่นจะมีอยู่ได้ก็ด้วยอาศัยชีวิตินทรีย์ ในขณะที่เดียวกันอายุหรือความมีชีวิตจะสามารถดำรงสืบต่อไปได้ก็ต้องอาศัย ไออุ่นไปพร้อมกัน สิ่งที่สำคัญในอรรถกถานี้คือการแสดงความกระจ่างในประเด็นเรื่องอายุซึ่งจะพบว่าอายุก็ คือชีวิตินทรีย์นั่นเอง เนื่องจากการใช้คำทั้งสองนั้นเป็นการใช้แทนตำแหน่งกันโดยสมบูรณ์จึงเป็นที่ชัดเจนว่าอายุมีสถานะเป็นอย่างเดียวกันกับชีวิตินทรีย์ที่เป็นอุปาทายรูปชนิดหนึ่งนั่นเอง กล่าวโดยสรุปแล้ว ไออุ่น และอายุ ต่างก็เป็นองค์ประกอบของชีวิตในฝ่ายรูป ซึ่งได้แก่มหาภูตรูปและอุปาทายรูปตามลำดับ ดังที่กล่าวไปข้างต้น เกี่ยวกับชีวิตินทรีย์ สำหรับในส่วนของวิญญานที่ถูกรวมไว้เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบของชีวิตและเป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัยความตายนั้นถือเป็นองค์ประกอบในทางจิตหรืออสสาร ดังถ้อยคำในอรรถกถาที่ว่า “คำว่า ‘อายุ ไออุ่นและวิญญาน’ หมายความว่า สิ่งสามอย่างเหล่านี้คือ สิ่งที่เป็นใหญ่ใน การเป็นอยู่ของรูป/ชีวิตินทรีย์ (อายุ) 1 ธาตุไฟที่เกิดจากกรรม (กัมมเตโชธาตุหรือไออุ่น) 1 จิต (วิญญาน) 1 ละทิ้งรูปกายนี้เมื่อไร เมื่อนั้นก็ถูก ทอดทิ้งนอนบนแผ่นดินเหมือนท่อนไม้ที่ไร้จิตใจฉะนั้น” ซึ่งวิญญานจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันกับการดำรง อยู่ของรูปด้วยเช่นกัน เพราะแม้การสิ้นสุดชีวิตนั้นจะเป็นการสิ้นสุดชีวิตที่มองเห็นและพิสูจน์ได้เพียง ใน องค์ประกอบด้านสสารคือไออุ่นหมดไปจากร่างกายและอินทรีย์หรือรูปชีวิตินทรีย์ไม่สามารถใช้งานได้ตามเดิมก็ ตาม และแม้องค์ประกอบฝ่าย อสสารที่เป็นจิตหรือเรียกอีกอย่างว่านามชีวิตินทรีย์จะไม่ถูกพรากไป โดยตรงแต่ เมื่อรูปชีวิตินทรีย์ขาดแล้วนามชีวิตินทรีย์ย่อมจะขาดไปด้วย ทั้งนี้เพราะการเกิดขึ้นสืบต่อกันของนามชีวิตินทรีย์ นี้ย่อมเกี่ยวเนื่องกันกับรูปชีวิตินทรีย์ ดังคำบาลีในคัมภีร์ชั้นรองที่ว่า “รูปชีวิตินทรียเหติ วิโกปเต อิตรมปิ ต สมพฺนธตาย วินสฺสตี” ซึ่งแปลความได้ว่า เมื่อรูปชีวิตินทรีย์ถูกทำลายลงแล้ว นามชีวิตินทรีย์ก็เป็นอันถูกทำลาย ลง ด้วยเพราะมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน (พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, 2525: 83) ในแง่นี้เองวิญญานจึง เป็นองค์ประกอบในฝ่ายนามของการมีชีวิตควบคู่กันไปกับไออุ่นและอายุซึ่งองค์ประกอบฝ่ายรูปที่ได้กล่าวไป ก่อนหน้านี้แล้ว

สรุป

ชีวิตมนุษย์ตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาจากเนื้อหาสาระทั้งหมดอาจจะพอ กล่าวได้ว่า สามารถแบ่งเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการกำเนิดของชีวิตได้ทั้งหมดสองประเด็นหลัก ๆ นั่นคือเรื่องการ กำเนิดเผ่าพันธุ์มนุษย์นั้นมิกล่าวไว้ในพระสูตรที่มีชื่อว่า อัคคัญญสูตร และกระบวนการรวมทั้งขั้นตอนในการ กำเนิดชีวิตมนุษย์ในลักษณะปัจเจกนั้น ถูกกล่าวถึงในอินทกสูตร หากกล่าวถึงการกำเนิดขึ้นของชีวิตมนุษย์ ในทางพุทธปรัชญาจัดเป็นแนวคิดทางอภิปรัชญาที่เชื่อว่าองค์ประกอบของชีวิตที่นั่นประกอบด้วยสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นอสสารหรือจิตกับส่วนที่เป็นสสารก็คือรูปกับนามนั่นเอง อย่างไรก็ตามในเรื่ององค์ประกอบของชีวิต มนุษย์ ยังมีคำที่สำคัญที่ปรากฏในเรื่องนี้อยู่คือคำว่า ไออุ่น อายุ และวิญญาน ชีวิตมนุษย์เป็นสิ่ง ๆ หนึ่งที่อยู่ ร่วมกันกับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสากลจักรวาล และอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่เป็นไปโดยธรรมชาติ การเกิดขึ้นของชีวิต มนุษย์ย่อมต้องอาศัยเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดการตายหรือการสิ้นสุดของชีวิตมนุษย์ก็ย่อมต้องอาศัยการดับไปของ ปัจจัยเหล่านั้น อันได้แก่การอาศัยกระบวนการทางชีววิทยาซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติ และมีองค์ประกอบของ

ชีวิตที่เป็นทั้งฝ่ายสสาร และฝ่ายอสสารหรือฝ่ายรูปและฝ่ายนามสามประการอันได้แก่ไออุ่น อายุ และวิญญาน ซึ่งองค์ประกอบทั้งสามประการนี้เองที่ใช้เป็นเครื่องวินิจฉัยว่าร่างกายนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ในคติของ พระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จารุณี วงศ์ละคร. (2539). ปรัชญาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่ : สันติธรรมการพิมพ์.
- จุฬาทิพย์ อุมะวิชณี. (2539). ชีวิตและการรู้จักตนเอง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. (2525). ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริเฉทที่ 5 เล่ม 2. กรุงเทพฯ: สุทธิสารการพิมพ์.
- สุนทร ณ รังษี. (2552). พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การเสริมสร้างกลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้วยทฤษฎีแรงจูงใจ

Strengthening the Mechanism to Enhance the Study of Pariyatti Dhamma in the Department of Pali through Theories of Motivation

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษากลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในประเทศไทยที่ได้ดำเนินการเรื่อยมาแต่อดีต จนในปัจจุบันดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 โดยคณะทำงานนั้นต้องเผชิญกับความท้าทายหลายด้านท่ามกลางบริบทการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก เช่น จำนวนผู้เข้ามาบวชเรียนลดลง ขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติหน้าที่ การวางแผนระยะยาว ความเป็นอยู่ของบุคลากร ความมั่นใจในอนาคตการทำงาน สรุปว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบัน บุคลากรต้องการขวัญและกำลังใจ การเอาใจใส่ความเป็นอยู่และความรู้สึกจากผู้มีอำนาจและความเชื่อมั่นและมั่นคงในอนาคตของตัวผู้ปฏิบัติงาน ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้เขียนได้นำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำเสนอการเสริมสร้างกลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้วยทฤษฎีแรงจูงใจ คือ 1.) เชิญชวนผู้ที่กำลังศึกษา 2.) ให้คุณค่าบุคลากรรุ่นพี่ 3.) มีผู้ใหญ่คอยให้การสนับสนุนอย่างใกล้ชิด 4.) จัดตั้งกลุ่มร่วมคิดพัฒนา

ARTICLE INFO:

Author:

1. พระมหาจักรธร อดตธโร (ขจรไชยกูล)

Phramaha Chaktorn Atthadhara

(khajornchaikul)

นักวิชาการอิสระ

Independent scholar

E-mail: chaktorn.kaj@student.mbu.ac.th

Corresponding Author:

2. พระสุทธิสารเมธี

Phra Suthisanmethi

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย

Graduate School,

Mahamakut Buddhist University

3. อริสา สายศรีโกศล

Arisa Saisrikosol

คณะศาสนาและปรัชญา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย

Faculty of Religion and Philosophy,

Mahamakut Buddhist University

คำสำคัญ : กลไกส่งเสริม, การศึกษา,

พระปริยัติธรรม, บาลี

Keywords : Mechanism to Enhance,

Study, Parayatti Dhamma, Pali

Article history:

Received : 21/10/67

Revised : 05/11/67

Accepted : 11/11/67

Abstract

This article examines the mechanism in place to support the study of Parayatti Dhamma in the Department of Pali in Thailand, which operates under the Buddhist Scriptures Study Act of 2562 B.E. The personnel of the study of Parayatti Dhamma in the Pali department

faces multifaceted challenges amidst rapidly changing societal context: the declining number of ordination, the morale of the staff, long-term planning, livelihood, and confidence in future job security. Altogether, the staff desire morale, attentiveness to their livelihood and feelings from the authority, and a trust in a more secure future. To address these challenges, the author draws upon theories of motivation and interviews with experts to propose a mechanism to foster the study of Parayatti Dhamma in the Department of Pali: praising the learners, valuing upper-division personnel, offering close support by the authority, and forming a collaborative development group.

กลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

กลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในประเทศไทยนั้นมีหลักฐานปรากฏมาแต่ครั้งอดีต โดยคำว่า กลไก หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบโดยอาศัยบุคลากร ทรัพยากร กฎเกณฑ์ มาตรการ แนวปฏิบัติ และปัจจัยต่างๆ เป็นกลไกในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย(สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2552: 162) อีกความหมายหนึ่ง กลไก หมายถึง สิ่งที่ทำให้ระบบมีการดำเนินการหรือเคลื่อนไหวหรือขับเคลื่อนอยู่ได้โดยต้องมีการกำหนดหรือจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นคน เงิน วิธีการ อุปกรณ์ การจัดการ หน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลเป็นผู้ดำเนินงานให้ระบบขับเคลื่อน (สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์, 2561: 2-6) ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น หมายถึง การศึกษาพระพุทธศาสนาในภาคภาษาบาลี ซึ่งเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมที่มีมาแต่โบราณ เนื่องด้วยว่า พระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาในโบราณนั้นนิยมจารึกด้วยภาษาบาลีคณะสงฆ์จึงจัดให้มีการเรียนการสอนในภาคภาษาบาลี เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร มีความรู้ ความเข้าใจภาษาบาลี อย่างถ่องแท้ กว้างขวาง และลึกซึ้ง เพราะความรู้ภาษาบาลีเป็นเสมือนหนึ่งกุญแจไขพระไตรปิฎกเพื่อศึกษาคำสอนขององค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ) ในปัจจุบันอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562

กลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นมีหลักฐานปรากฏตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย เมื่อครั้งพ่อขุนรามคำแหงเสด็จขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 1820 ได้มีการอาราธนาพระสงฆ์ลังกาวงศ์ผู้ทรงพระไตรปิฎกจากนครศรีธรรมราชมาจำพรรษา ณ สุโขทัย ต่อมา พ.ศ. 1897 พระเจ้าลิไทยทรงเมตตียงพระสงฆ์เข้าไปเรียนพระไตรปิฎก จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2020 พระเจ้าติโลกราชแห่งอาณาจักรล้านนาได้ปรากฏนักปราชญ์แต่งคัมภีร์ภาษาบาลีหลายรูป นับเป็นยุคที่การศึกษาภาษาบาลีเจริญรุ่งเรืองที่สุดในล้านนาไทย (พระราชวรมณี ประยูรต์ ปยุตโต, 2530: 260-294) ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าบรมโกศได้มีพระบรมราชโองการว่า ผู้ที่จะเข้ารับราชการสนองพระเดชพระคุณได้นั้นต้องบรรพชาอุปสมบทก่อน (พระราชวรมณี ประยูรต์ ปยุตโต, 2530: 32-33) ได้มีบันทึกของบาทหลวง เดอ ชัวซีย์ กล่าวว่า ในกรุงศรีอยุธยามีพระสงฆ์จำพรรษากว่า 20,000 รูป สาเหตุของการบวชนั้น บางคนเพื่อศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย บางคนเพื่อเลี้ยงการถูกเกณฑ์ไปทำงาน บางคนบวชเพื่อได้รับความเคารพจากพระมหากษัตริย์และขุนนางชั้นผู้ใหญ่ (บาทหลวง เดอ ชัวซีย์, 2550: 242) ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 1 ได้ทรงให้จัดทำบัญชีรายชื่อพระสงฆ์ที่เป็นครูสอนพระไตรปิฎก มีการพระราชทานผ้าไตรจีวรอย่างดีแก่พระสงฆ์เหล่านั้น ส่วนพระภิกษุสามเณรที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ทรงให้พระราชทานจตุปัจจัยตามความเหมาะสมกับภูมิความรู้ (สุวิทย์ ธีรศาสตร์, 2561: 157) สมัยรัชกาลที่ 2 ทรงโปรดให้สมเด็จพระ

พระสังฆราชเป็นประธานจัดการปฏิรูปการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมเพื่อให้ภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น โดยจัดให้สอบเป็นประโยค 9 สอบวัดผลโดยการสอบปากเปล่าตามที่พระเถระผู้เป็นกรรมการจะกำหนดให้แปล สมัยรัชกาลที่ 3 ทรงตั้งบาเรียนวังหน้าสำหรับผู้แปลได้ 2 ประโยค เมื่อได้ 3 ประโยคจะเป็นบาเรียนวังหลวง (พระมหาธีรสุข ธรรมสาร, 2554: 60-61) รัชกาลที่ 5 เปลี่ยนมาเป็นระบบการจับเวลาสอบเป็นใช้นาฬิกาจับเวลาแทนการจุดเทียนไขที่จะเลิกสอบเมื่อเทียนไขละลายหมดและจัดสอบปีละสองครั้งตั้งแต่ 2436 เป็นต้นมา ในสมัยรัชกาลที่ 6 จัดการศึกษาแยกเป็นแผนกธรรมและบาลี เปลี่ยนจากการสอบปากเปล่ามาเป็นการเขียนและใช้มาจนปัจจุบัน (พระมหาศรวิมล สิริวิมล, 2557: 82) รัชกาลที่ 7 จะต้องเรียนบาลีใหญ่หรือมูลกัจจายน์ก่อนจึงแปลชั้นที่ 1 สมัยรัชกาลที่ 8 ยกเลิกการสอบบาลีสนาทมูลกัจจายน์โดยการใช้อักษรขอมแล้วใช้อักษรไทย ในรัชกาลที่ 9 จนถึงรัชกาลปัจจุบัน เมื่อปี พ.ศ. 2507 มีการปรับปรุงหลักสูตรใช้ชื่อว่า บาลีแผนใหม่ ปัจจุบันถูกยกเลิก พ.ศ. 2548 มีมติให้มีการสอบซ่อมในรายวิชาที่ไม่ผ่านสำหรับประโยค 1-2 ถึง ประโยค ป.ธ.5 ปัจจุบันได้มีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ที่กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอน การประกันคุณภาพและการกำหนดวิทยฐานะเพื่อให้นักศึกษาพระปริยัติธรรมได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพมากขึ้น เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 มีการออกข้อบังคับคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรมว่าด้วยโครงสร้างการบริหารงานและการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและสถานศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2563 ซึ่งกำหนดโครงสร้างของสำนักงานมารองรับงานด้านต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการศึกษาศาสนาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้มีบุคลากรสำคัญที่มีบทบาทและได้รับการยอมรับทั้งในและต่างประเทศ ได้สร้างคุณค่าและคุณงามความดีให้กับทั้งฝ่ายกิจการพระพุทธศาสนาและฝ่ายบริหารการงานทางโลกทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ (พระมหาขวัญชัย, (2560: 91) อาทิ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยูร ปยุตโต) มีผลงานทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากและได้รับการยกย่องจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผลงานของท่านได้รับรางวัลคุชกุญชรบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากหลายสถาบันทั่วโลกและยังได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพจากองค์การยูเนสโก (UNESCO Prize for Peace Education) นับว่าเป็นคุณูปการต่อวงการศึกษาศาสนาทั้งในและต่างประเทศเป็นอย่างยิ่ง พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธรรมจิตโต) เป็นศาสตราจารย์ สาขาปรัชญามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2546) มีผลงานและตำแหน่งทางการปกครองมากมาย ศาสตราจารย์พิเศษ จันทน์ ทองประเสริฐ ป.ธ.9 อดีตผู้อำนวยการกองศิลปกรรม ราชบัณฑิต, เลขาธิการราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2538-2542 เลขาธิการและรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2497-2507 เป็นอุปนายกสภามหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย. กรรมการวิชาการของราชบัณฑิตยสถาน ฯลฯ เสถียรพงศ์ วรรณปก เป็นราชบัณฑิต ประเภทปรัชญา สาขาศาสนศาสตร์ เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2549-2551 และอีกมากมาย ศาสตราจารย์ ดร. อุทิศ ศิริวรรณ ได้สร้างผลงานเขียนและจัดทำตำราพระพุทธศาสนาไว้มากมาย โดยเฉพาะเกี่ยวกับบาลี คือ ชุดธรรมบทแปลโดยพยัญชนะทั้ง 8 ภาค ได้รับพระราชทานรางวัลเสมาธรรมจักรทองคำในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา สาขาการแต่งหนังสือทางพระพุทธศาสนาจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อปี พ.ศ. 2539 พันเอก สุธี สุขสกุล อนุศาสนาจารย์กรมทหารสื่อสารโดดเด่นทางด้านการศึกษาประชาสัมพันธ์ เป็นนักจัดรายการวิทยุหลายรายการทั้งยังส่งเสริมและอนุรักษ์การคัดลายมือไทยสวยงามอีกด้วย นี่เป็นตัวอย่างของบุคลากรที่ทรงคุณค่า

ในปัจจุบันได้มีปัญหที่เกิดขึ้นหลายประการ อาทิ อัตราส่วนระหว่างพระผู้สอนกับพระผู้เรียนไม่สมดุลกัน ผู้เรียนมีอัตราสูงกว่าผู้สอนและพระทำงานมาก (พระพรหมคุณาภรณ์ ปอ ปยุตโต, 2559: 15) จากข้อมูล

เชิงปริมาณการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี จำนวนพระภิกษุสามเณรขาดสอบและสอบตกเป็นจำนวนมากติดต่อกันมาหลายสิบปี จำนวนผู้สอบได้มีแนวโน้มลดลง (พระไพศาล วิสาโล, 2546: 286) จากรายงานวิชาการการศึกษาคณะสงฆ์กับการปฏิรูปการศึกษา เสนอว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งสามแผนกควรดำเนินการอย่างมีระบบที่มีส่วนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน รัฐควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์ให้เท่าเทียมกับงบประมาณที่ให้แก่สถานศึกษาที่รัฐจัด ควรจัดตั้งสถาบันผลิตครูสอนพระปริยัติธรรมและจริยธรรมให้มีสภาพเช่นเดียวกับราชภัฏเพื่อสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ ควรพัฒนาบุคลากรด้านการเรียนการสอนพัฒนาหลักสูตรการศึกษาคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพและเอื้อต่อการพัฒนาดำเนินงานด้านพระพุทธศาสนาควรมีการจัดสรรเคลื่อนความถี่เพื่อการเรียนพระพุทธานุสหรือนอบาลี นักธรรมแก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชน ควรส่งเสริมสนับสนุนการสร้างแรงจูงใจเพื่อผลิตสื่อการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ผู้สอนควรผ่านการเรียนหรือฝึกอบรมวิชาชีพครูเพื่อให้มีทักษะและจิตวิทยาในการสอน ควรมีการฝึกอบรมการบริหารหลักสูตรเหมือนหลักสูตรสมัยใหม่ เช่น มีอาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร และคำอธิบายรายวิชา ควรปรับปรุงหลักสูตรที่ล้าสมัยจากง่ายไปหายากและควรริบดำเนินการเพื่อให้ทันการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 และข้อบังคับคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรมว่าด้วยโครงสร้างการบริหารและการจัดงานและการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและสถานศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2563 (รายงานวิจัยเรื่องแนวทางปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ไทย 2563 หน้า ข.)

สรุปได้ว่า กลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีความเป็นมายาวนานแต่ครั้งอดีต โดยผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนในการหาทางปรับปรุงหลักสูตรและบริหารจัดการศึกษาและสร้างกลไกเพื่อส่งเสริมให้ผู้เข้ามาบวชศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องจนมีผู้ที่สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่มีความเข้าใจหลักธรรมคำสอนและสามารถนำมาปฏิบัติและบอกสอนเพื่อพัฒนาชีวิตจิตใจและสังคมทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ให้เห็นเป็นประจักษ์ต่อชาวไทยและชาวโลกมากมายสืบมาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามปัญหาในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลียังคงเกิดขึ้นตลอดเวลาท่ามกลางบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่างทำงานอย่างหนักเพื่อรักษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาและศาสนทายาทให้เป็นหลักใจและแนวทางดำเนินชีวิตไปสู่ความสันติสุขคู่ผืนแผ่นดินไทยสืบต่อไป โดยปัจจุบันการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

จากที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับกลไกการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ผู้เขียนได้นำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจมาใช้ในการเสริมสร้างกลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ยิ่งขึ้น เนื่องจากนักจิตวิทยาการศึกษาหลายท่านยอมรับว่าการนำทฤษฎีแรงจูงใจมาใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้สามารถผลักดันและส่งเสริมพฤติกรรมและกำหนดทิศทางไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำว่า แรงจูงใจ มาจากภาษาลาตินว่า movere หมายถึงการเคลื่อนที่หรือการเคลื่อนไหว (Pintrich & Schunk, 1996) มีนักวิชาการให้ความหมายคำว่าแรงจูงใจดังนี้

Pintrich & Schunk (1996) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึงสิ่งที่สามารถทำให้เดินต่อไป เคลื่อนไปข้างหน้าได้และช่วยให้ทำงานได้ประสบผลสำเร็จ

Reeve (1996) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง กระบวนการภายในที่กำหนดพฤติกรรมต่างๆ ที่ทำให้เกิดพลังและมีทิศทาง แรงจูงใจนั้นได้มาจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความต้องการและอารมณ์

ดารณี พานทองและสุรเสกข์ พงษ์หาญยุทธ (2542) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึงการนำเอาปัจจัยต่างๆ มาเป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างมีทิศทาง เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่ต้องการ

ประวีณา เอี่ยมยี่สุน (2553) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึงภาวะที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล เป็นภาวะที่ทำให้บุคคลนั้นเริ่มกระทำพฤติกรรมบางอย่าง มีความเพียรพยายามที่จะทำ และการที่ยังคงกระทำพฤติกรรมต่อไป พฤติกรรมในขั้นนี้เป็นพฤติกรรมที่มีเป้าหมายกำหนด โดยแรงผลักดันที่ทำให้เกิดพฤติกรรมนั้นอาจมาจากภายนอกหรือสิ่งสูงใจภายนอก หรือ เป็นแรงผลักดันที่มาจากภายในตัวบุคคลหรือสิ่งที่สูงใจภายใน

Lumsden (1994) ได้กล่าวถึงแรงจูงใจในการเรียนไว้ว่า หมายถึง ความต้องการของนักเรียนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้และยังข้องเกี่ยวกับเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังในการเลือกเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ

จาริณี จันทร์ศรี (2543) ได้กล่าวถึงแรงจูงใจในการเรียนไว้ว่า หมายถึงความต้องการของนักเรียนที่จะเข้าร่วมกิจกรรม กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมต่างๆในการเรียนรู้ ซึ่งความต้องการดังกล่าวเป็นตัวกระตุ้นและควบคุมพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ แรงจูงใจมี 2 ประเภท คือ

1. แรงจูงใจภายใน (intrinsic motivation) หมายถึง สภาวะที่บุคคลต้องการทำกิจกรรมบางอย่างด้วยตนเอง เช่น ความพอใจ
2. แรงจูงใจภายนอก (extrinsic motivation) หมายถึงสภาวะที่บุคคลกระทำพฤติกรรมบางอย่างเพราะแรงกระตุ้นจากปัจจัยภายนอก เช่น รางวัลหรือคำชมเชย

ธรรมชาติของแรงจูงใจ ประกอบด้วย ดังนี้ คือ

1. ความต้องการ (needs) เป็นสภาพที่บุคคลขาดสภาวะสมดุลในตนเอง ทำให้เกิดแรงผลักดันเพื่อสร้างการปรับตัวให้เข้าสู่สภาวะสมดุลด้วยพฤติกรรม แบ่งเป็นความต้องการทางกาย เช่น ต้องการกินอาหาร ต้องการหายใจ และความต้องการทางสังคม เช่น การเป็นที่ยอมรับ ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย
2. แรงขับ (drive) เป็นแรงผลักดันที่เกิดจากความต้องการทางกายและสิ่งเร้าที่เกิดภายในตัวบุคคล นอกจากนี้ยังหมายถึงสภาพจิตที่เป็นผลเนื่องมาจากความต้องการทางกายด้วย
3. สิ่งล่อใจ (incentive) เป็นแรงจูงใจภายนอกที่ชักนำบุคคลให้มีพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
4. การตื่นตัว (arousal) เป็นภาวะที่บุคคลพร้อมจะแสดงพฤติกรรม มีระดับสูง กลางและต่ำ
5. ความคาดหวัง (expectancy) การตั้งความคาดหวังในสิ่งที่จะเกิดขึ้นก่อให้เกิดเป็นแรงผลักดัน
6. การตั้งเป้าหมาย (goal setting) การกำหนดทิศทางและจุดหมายของการกระทำ จัดเป็นแรงจูงใจภายในของบุคคลนั้น

การเสริมสร้างกลไกส่งเสริมด้วยแรงจูงใจมีดังนี้ คือ

1. การให้รางวัลที่เป็นรูปธรรม (tangible reward strategy) เช่น มอบเกียรติบัตร ทุนการศึกษา สามารถสร้างความพึงพอใจและช่วยกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจ (Pintrich & Schuck, 1996)

2.) การให้รางวัลที่เป็นนามธรรม (intangible reward strategy) เช่น การกล่าวแสดงความชื่นชม สามารถสร้างความพึงพอใจและช่วยกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจ (Pintrich & Schuck, 1996)

3.) การสร้างความเชื่อมั่น (confidence strategy) สร้างความเชื่อมั่นให้นักเรียนทราบถึงความเป็นไปได้ของการที่จะประสบความสำเร็จ (Keller, 1987; Newby, 1991)

4.) การให้ความร่วมมือของฝ่ายปกครองที่มีอำนาจ (cooperation with parents strategy) ผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนพร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุน (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2555)

สรุป การเสริมสร้างกลไกเสริมสร้างโดยใช้ทฤษฎีแรงจูงใจสามารถสร้างพฤติกรรมของบุคคลากรผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาให้ดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้ โดยมีปัจจัยที่สำคัญคือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก และการสร้างแรงจูงใจมีหลายวิธีโดยศึกษาได้จากธรรมชาติของแรงจูงใจ และสามารถเลือกใช้วิธีที่เหมาะสมกับบริบทของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้ เช่น การให้รางวัล การสร้างความเชื่อมั่น และการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดของผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจ

การเสริมสร้างกลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้วยทฤษฎีแรงจูงใจ

ในปัจจุบันกลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ที่กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอน การประกันคุณภาพและการกำหนดวิทยฐานะ เพื่อให้การศึกษาพระปริยัติธรรมได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพมากขึ้นและมีการออกข้อบังคับคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรมว่าด้วยโครงสร้างการบริหารงานและการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและสถานศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2563 ซึ่งกำหนดโครงสร้างของสำนักงานมารองรับงานด้านต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเพื่อเสริมสร้างกลไกส่งเสริมแรงจูงใจการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้เกิดผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดทฤษฎีแรงจูงใจมาบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานให้เกิดการขับเคลื่อนสู่เป้าหมายให้ดียิ่งขึ้น คือ

1. เชิดชูเกียรติผู้ศึกษา การมอบความยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ศึกษาภาษาบาลีดังที่ได้มีการให้คำนำหน้าว่า พระมหา เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติผู้มีความรู้ภาษาบาลีมาแต่ครั้งอดีต จวบจนถึงปัจจุบัน รวมถึงการได้รับพระราชทานแต่งตั้งเปรียญจากพระมหากษัตริย์หรือผู้แทนพระองค์ อาทิ สมเด็จพระสังฆราช ได้สร้างความปิติและภาคภูมิใจให้ผู้ศึกษาตลอดจนถึงวงศ์ตระกูลเป็นอย่างมาก สิ่งเหล่านี้ยังมีส่วนสำคัญที่ให้ผู้ศึกษาภาษาบาลีแม้จะเหนื่อยยากแต่ก็ยังขงเพียรพยายาม การส่งเสริมหากเพิ่มเติมจะทำให้เกิดแรงผลักดันในการศึกษามากขึ้น โดยต้องเสริมสร้างทั้งปัจจัยภายในและภายนอก โดยควรปลูกฝังคุณค่าในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเพื่อให้ผู้ศึกษาเข้าใจถึงความสำคัญของพระบาลีว่าเป็นธรรมาสำคัญในพระพุทธศาสนา มาแต่เดิมและเป็นรากฐานสู่ความเข้าใจหลักคำสอนจนถึงเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง รวมถึงเป็นความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยอีกด้วย อาทิ การให้คุณค่าโดยการมอบรางวัล ทุนการศึกษาหรือมอบเกียรติบัตร ตำแหน่งครูอาจารย์ตามขั้นความรู้ต่างๆ อย่างเป็นทางการ โดยมีพิธีมอบอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดวาระอย่างชัดเจนในปฏิทินการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีวิริยะอุสาหะในการศึกษาเล่าเรียน

2. ให้คุณค่าบุคลากรที่จบการศึกษาไปแล้ว เนื่องด้วยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีต้องใช้เวลายาวนานและผู้ศึกษาและผู้จัดการศึกษาจะต้องสละกิจกรรมอื่นเกือบทั้งหมดเพื่อทุ่มเทให้เวลากับการเรียนการสอนและบริหาร ดังนั้นการทำให้บุคลากรที่กำลังปฏิบัติหน้าที่ได้เห็นตัวอย่างอันเป็นรูปธรรมของผู้ที่

จบการศึกษาไปก่อนหน้า ทั้งฝ่ายผู้บริหารและนักเรียนว่ามีเส้นทางไป ไม่เคว้งคว้าง โดดเดี่ยว ย่อมสร้างความเชื่อมั่นและเป็นแรงผลักดันให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างเต็มความสามารถโดยควรปลูกฝังคุณค่าของการศึกษาพระปริยัติธรรมว่าสามารถสามารถสร้างคุณค่าและคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมได้ตลอดชีวิต ไม่ว่าจะผู้ศึกษาจะยังคงบวชเป็นบรรพชิตหรือมีเหตุให้ต้องลาสิกขา ก็ยังสามารถสร้างคุณค่าและช่วยเหลือกิจการงานของพระพุทธศาสนาได้และจัดให้มีการมอบหมายตำแหน่งบริหารและนิเทศกรแก่ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่เหมาะสมกับบริบทและหน้าที่อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจทั้งบุคลากรที่จบการศึกษาไปแล้วอย่างเห็นคุณค่าเพื่อแสดงให้บุคลากรรุ่นต่อไปได้เห็นภาพและเกิดความเชื่อมั่นว่าการศึกษามีภาพอนาคตเป็นอย่างไร

3. ความเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดของผู้ปกครองที่มีอำนาจ คณะผู้ปกครองและผู้มีอำนาจมีผลทางด้านกำลังใจของคณะผู้ทำงานและนักเรียนเป็นอย่างมาก หากผู้ใหญ่เข้ามาดูแลใส่ใจ สอบถามความเป็นอยู่และการเรียนอยู่เสมอ ย่อมเป็นแรงผลักดันให้ทุกฝ่ายมีความอ่อนใจและมีแรงใจในการทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถโดยควรปลูกฝังถึงบทบาทและหน้าที่ที่ผู้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจะต้องรับผิดชอบในทุกฐานะ ตั้งแต่เริ่มเป็นนักเรียนจนกระทั่งจบแล้วไปเป็นครูอาจารย์หรือผู้บริหาร ผู้ปกครองและจัดให้มีตารางการเยี่ยมเยียนของผู้มีอำนาจอย่างสม่ำเสมอ เอาใจใส่ ใต้อถามถึงการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรปฏิบัติงานรุ่นปัจจุบันและร่วมวางแผนระยะยาว รวมถึงร่วมแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและใส่ใจอยู่เสมอ

4. การสร้างความรู้สึกรักเป็นกลุ่มหรือหมู่คณะ โดยควรปลูกฝังความรู้สึกรักและผูกพันในกลุ่มผู้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตั้งแต่แรกเริ่มการศึกษาและจัดกิจกรรมสร้างความเป็นปึกแผ่น อาทิ กำหนดวันเปรียญธรรม มีการจัดกิจกรรมพบปะ สังสรรค์พูดคุยเพื่อให้เกิดความรัก ความสมัครสมานสามัคคีและมีบรรยากาศของรุ่นพี่ช่วยรุ่นน้อง หรือมีการนำเสนอสิ่งใหม่ ๆ ในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้กับที่ประชุมได้

สรุปได้ว่า การเสริมสร้างกลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ในปัจจุบันนั้น อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรมซึ่งกำหนดหน้าที่และการปฏิบัติงานไว้อย่างชัดเจนอยู่แล้ว ส่วนในการปฏิบัติตามแนวทางของพระราชบัญญัติพระปริยัติธรรมนั้น สามารถนำทฤษฎีแรงจูงใจเข้ามาส่งเสริมเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการศึกษาบริบทโดยรวมแล้วเสริมสร้างแรงจูงใจเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงส่งเสริมปัจจัยที่จะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพดีขึ้นผ่านกิจกรรมต่าง ๆ

คำสัมภาษณ์

1. พระอมรารักษ์ขิต (ป.ธ. 9) จากการสัมภาษณ์ว่า “การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นมีความสำคัญ เป็นการศึกษาจนถึงมูลรากของคำศัพท์บาลี ทำให้ผู้ที่มาศึกษามีความเข้าใจพุทธพจน์ได้ลึกซึ้ง อีกทั้งยังเป็นการรักษาคำสอนไม่ให้อันตรายหายไปในแนวทางที่จะส่งเสริมกุลบุตรให้ศึกษาพระปริยัติธรรม คือคณะสงฆ์จะต้องมีวิธีในการค้นหาศาสนทายาทที่มีคุณสมบัติสามารถเรียนพระบาลีได้ เพราะผู้ที่เรียนพระบาลีต้องมีคุณสมบัติสำคัญหลายประการ เช่น มีความจำดี มีความขยัน อดทน มีวินัย เมื่อเรียนจนจบ 9 ประโยคแล้ว ควรดูแลเรื่องสวัสดิการและมีตำแหน่งหน้าที่รองรับ ทั้งในกรณีที่ยังท่านเหล่านั้นบวชอยู่หรือลาสิกขาไปก็ตาม”

2. พระศรีวิจิตรวาทิ (ป.ธ.9) จากการสัมภาษณ์ว่า “ฐานะในพระพุทธศาสนานี้มีสองอย่างคือ คันถุระและวิปัสสนาธุระ คันถุระคือการศึกษาพระคัมภีร์ก็คือการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบันนี้เอง

เมื่อศึกษาค้นถุระแล้วก็จะนำไปสู่วิปัสสนาธุระ หากปฏิบัติโดยไม่ศึกษาปริยัติ อาจจะมีปฏิบัติผิดทางได้ ดังในครั้งพุทธกาลที่มีลัทธิความเชื่อที่อยู่นอกพุทธศาสนามากมาย ดังนั้นหากต้องการศึกษาพระพุทธานุชาสนาเพื่อให้เป็นหนทางนำเราออกจากทุกข์ จำเป็นต้องศึกษาให้ดีเพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง เมื่อได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างถูกต้องแล้ว ผู้นั้นจะเป็นกัลยาณมิตรของผู้อื่นคือคอยแนะนำแต่สิ่งที่ดี ไม่แนะนำผู้อื่นไปในทางที่ผิด ดังพุทธพจน์ที่ตรัสว่า จรธ ภิกขเว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย ภิกขุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อแก้อกุศลมหาน เพื่อความสุขของมหาชน เพื่ออนุเคราะห์โลก ดังนั้นแนวทางในการสืบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม ต้องส่งเสริมให้สังคมตระหนักและเห็นประโยชน์ในเรื่องคุณค่าทางศีลธรรม ความดีงาม ต้องเน้นให้ความสำคัญที่ปัจจัยภายในว่าเป็นสิ่งจำเป็น มีความสำคัญและใช้ได้ในทุกยุคสมัย กลไกการส่งเสริมศาสนา ทายาท มีโครงการที่พระอาจารย์ได้มีส่วนร่วมและเริ่มทำแล้วคือโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วัดศรีสวัสดิ์วนาราม จังหวัดเลย ได้มีการวางแผนระยะยาว มีการสอนทั้งหลักสูตรนักธรรมและบาลี รวมถึงวิชาสามัญ อีกทั้งยังส่งเสริมสาระวิชาอื่นๆ ได้ทำมา 15 ปีแล้ว ปัจจุบันมีรุ่นที่สอบได้ประโยค 9 แล้ว 2 รูปและกลับมาเป็นผู้บริหารแล้ว สิ่งสำคัญคือความตั้งใจ การวางแผนระยะยาวและความร่วมมือจากทุกฝ่าย”

3. พระมหาวรุธ ธมมคุตโต (ป.ธ.8) จากการสัมภาษณ์ “การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นเหมือนเสาหลักของพระพุทธศาสนาและเป็นกุญแจที่จะทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจหลักธรรมคำสอน อีกทั้งยังเป็นเข็มทิศที่จะทำให้ผู้ศึกษา ปฏิบัติได้ถูกต้อง ไม่หลงทาง ปัจจุบัน การให้การศึกษาพระปริยัติได้ให้โอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชน โดยบุตรหลานที่เข้ามาบวชจะได้รับทั้งความรู้และความประพฤตินี้ดีงาม การส่งเสริมศาสนา ทายาทนั้น เนื่องด้วยเป็นงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นงานที่หนัก ผู้รับหน้าที่ตรงนี้ต้องใช้กำลังกายใจเป็นอย่างมาก การที่ผู้ใหญ่เข้ามาคอยดูแลสอบถามถึงบุคลากรส่วนต่างๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างใกล้ชิดจะสร้างขวัญและกำลังใจได้เป็นอย่างมากและจะได้รับทราบถึงการปฏิบัติงานรวมถึงสามารถช่วยให้คำแนะนำและช่วยเหลือหากเกิดปัญหาในระหว่างดำเนินงานอีกด้วย นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวในการปฏิบัติหน้าที่การศึกษาให้สังคมได้รับรู้อย่างสม่ำเสมอ น่าจะทำให้ศาสนทายาทรุ่นต่อไปสนใจที่จะเข้ามาช่วยสืบสานงานการศึกษานี้ต่อไป”

สรุป

จากที่ได้ศึกษามานี้ทำให้ทราบถึงที่มาและความสำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีว่าเป็นธุระสำคัญมาแต่ครั้งพุทธกาลและเป็นกุญแจที่จำทำให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าใจหลักธรรมคำสอนและนำไปปฏิบัติบอกสอนได้ รวมถึงยังเป็นเสาหลักที่จะทำให้พระพุทธศาสนาในประเทศไทยดำรงมั่นคงสืบไป โดยในการดำเนินงานนั้น มีอุปสรรคหลายอย่างเกิดขึ้นและผู้เกี่ยวข้องได้พยายามดำเนินการแก้ไขและปรับปรุงเรื่อยมาโดยผ่านกลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเพื่อธำรงรักษาพระธรรมวินัยและศาสนทายาทสืบมา ปัจจุบันได้ดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 โดยมีการกำหนดหน้าที่และแผนงานบริหารไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้ทันต่อปัญหาต่าง ๆ และความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโลกปัจจุบันประกอบกับสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปได้ว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบัน บุคลากรต้องการขวัญและกำลังใจ การเอาใจใส่ความเป็นอยู่และความรู้สึกจากผู้มีอำนาจและความเชื่อมั่นและมั่นคงในอนาคตของตัวผู้ปฏิบัติงานและเพื่อการรักษาพระธรรมวินัยและศาสนทายาทเพื่อให้เป็นหลักและแนวทางในการพัฒนาชีวิตจิตใจและสังคมให้เกิดความสันติสุข การเสริมสร้างกลไกส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้วย

ทฤษฎีแรงจูงใจ คือ 1.) เชิญชวนผู้ที่กำลังศึกษา 2.) ให้คุณค่าบุคลากรรุ่นพี่ 3.) มีผู้ใหญ่คอยให้การสนับสนุนอย่างใกล้ชิด 4.) จัดตั้งกลุ่มร่วมคิดพัฒนา

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2539). ประวัติการศึกษาคณะสงฆ์. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- จาริณี จันทร์ศรี. (2543). การศึกษากลวิธีสร้างแรงจูงใจในชั้นเรียนของครูภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดารณี พานทองและ สรุเสกข์ พงษ์หาญยุทธ. (2542). ทฤษฎีการจูงใจ. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประวีณ เอี่ยมยี่สุน. (2553). การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของแรงจูงใจในการสอบและคะแนนสอบของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). สถาบันสงฆ์กับสังคมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: ผลิตธรรม.
- พระไพศาล วิสาโล. (2546). พระพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ มูลนิธิสดศรี- สฤษดิ์วงศ์.
- พระมหาขวัญชัย ปุตุตวิเสโส (บุตริวิเศษ) (2560). ทิศทางการพัฒนาบทบาทของผู้สำเร็จการศึกษาเปรียญธรรม 9 ประโยคในทศวรรษหน้า. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธีรสุข ธรรมสาร (อุปัชฌาย์). (2545). การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาศรภูมิ สิริวัฒน (จิตรจางนงค์). (2557). การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2530). ปรัชญาการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชกิจจานุเบกษา 16 เมษายน 2562 พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก
- รายงานการเสวนาทงวิชาการเรื่อง การศึกษาคณะสงฆ์กับการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี.
- รายงานวิจัยเรื่อง แนวทางปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ไทย ชาติเมธี หงษาและวัชระ งามจิตร์เจริญ โครงการวิจัยพุทธศาสนศึกษา ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2563).
- ลา ลูแบร์, ซิมมอน เดอ. (2548). จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม. นนทบุรี: ศรีปัญญา.
- สุบรรณ เอี่ยมวิจารย์. (2561). การบริหารหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 การประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการสมัยใหม่เพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ ตักสิลาการพิมพ์ 2561 มหาสารคาม พิมพ์ครั้งที่ 1
- สุรางค์ ไคว้ตระกูล. (2541). จิตวิทยาการศึกษา. ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุวิทย์ อีระศาสตร์. (2561). ประวัติศาสตร์ไทยสมัยธนบุรี. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- Keller, J. M. (1987). Strategies for stimulating the motivation to learn. *Performance and instruction* 26 (8) : 1-7.
- Lumsden, L. (1994). Student motivation to learn. (Online). Available from:
<http://eric.uoregon.edu/pdf/digests/digest092/pdf> (2012, September 5)
- Pintrich, P.R., and Schuck, D.H. (1996). *Motivation in education theory, research and application*. New York: A Simon & Schuster.
- Reeve, J” (1996)” *Nurturing inner. Motivational Resources*. Boston.

พระสงฆ์กับการเรียนรู้กฎหมายบ้านเมือง Monks and Laws Learning

บทคัดย่อ

กฎหมายรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายหลักหรือกฎหมายสูงสุดของการปกครองในทางโลก ส่วนพระวินัยในพระปาฏิโมกข์ เป็นเสมือนกฎหมายหลักในการปกครองของคณะสงฆ์ พระวินัยแต่ละสิกขาบทมีบทบัญญัติระบุมโทษแก่ผู้ละเมิดไว้ แต่กฎหมายรัฐธรรมนูญไม่มีบทบัญญัติระบุมโทษควบคู่ไปด้วย แต่มีระบุมโทษแก่ผู้ละเมิดไว้ในกฎหมายอื่นที่ออกตามความในกฎหมายรัฐธรรมนูญ การแบ่งกฎหมายทางโลกแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ กฎหมายเอกชน และกฎหมายมหาชน ส่วนพระวินัยจะมีลักษณะของกฎหมายเอกชน และกฎหมายมหาชนรวมกันอยู่ในฉบับเดียวกัน พระสงฆ์มีหน้าที่เช่นเดียวกับพลเมืองของประเทศ จึงมี 2 สถานะ คือสถานะที่เป็นพลเมืองของรัฐที่ต้องอยู่ภายใต้บังคับข้อกฎหมายของรัฐ และสถานะที่พระสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้กรอบของพระธรรมวินัยสงฆ์ โดยเฉพาะกฎหมายของรัฐ พระสงฆ์ต้องเรียนรู้เนื่องจากเป็นกฎหมายบ้านเมืองสำหรับทุกคน

ARTICLE INFO:

Author:

1.อดิศักดิ์ ตั้งปทุมชาติ

Adisak Tangpattamachart

นักวิชาการอิสระ

E-mail : adisakt.t@championfamily.in.th

Tel : 0932828111

คำสำคัญ : กฎหมายรัฐธรรมนูญ,

พระวินัยในพระปาฏิโมกข์,

สถานะของพระสงฆ์

Keywords: The Constitutional law,

The discipline in the Patimokkha,

The status of monks.

Article history :

Received : 05/10/67

Revised : 05/11/67

Accepted : 12/11/67

Abstract

The Constitutional law is the main law or the highest law of worldly government. As for the Vinaya in the Patimokkha, it is like the main law for the administration of the Sangha. Each discipline has provisions specifying the punishment for violators. But the constitutional law does not have provisions specifying penalties along with it, but the punishment for violators is specified in other laws issued in accordance with constitutional law. Secular law is divided into two main types : private law and public law. As for the Vinaya, it has the characteristics of private law and public law together in the same version. The monks have the same duties as citizens of the country. Therefore, there are 2 statuses : the status of being a citizen of the state that must be subject to state law and the status that monks must live within the framework of the Dharma and discipline of the Sangha. Especially the laws of the state that monks must learn, because it is a national law for everyone.

บทนำ

ในสังคมขนาดใหญ่การอยู่ร่วมกันของคนเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นสังคมของบรรพชนหรือสังคมของคฤหัสถ์ก็ตาม จะดำเนินไปได้อย่างมีสันติสุขยาวนานแค่ไหน ย่อมขึ้นอยู่กับหลักการแห่งการประนีประนอมผลประโยชน์ ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ซึ่งจะทำให้คนส่วนใหญ่ในแต่ละสังคมยอมรับ และเกิดความรู้สึกร่วมกันอย่างแท้จริง กฎหมายหลักของบ้านเมืองที่ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย และต้องปฏิบัติตามนั้นเป็นผลประโยชน์ที่แต่ละคนหรือแต่ละสังคมได้สร้างขึ้น และรับสิ่งที่ได้มาจะมีความเหมาะสม ถูกต้อง และชอบธรรมเพียงใดขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ และปริมาณงานที่แต่ละสังคมรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันของคนในแต่ละสังคมก็จะดำเนินกันไปอย่างมีสันติสุขถาวร ในส่วนสังคมของพระสงฆ์ก็เป็นสังคมเก่าแก่ที่ดำรงอยู่คู่กับสังคมของมนุษย์มานานนับตั้งแต่สมัยบรรพกาล เมื่อพระพุทธศาสนาได้แพร่หลายเข้ามาสู่ประเทศไทย ก็มีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ขึ้นมาเพื่อให้คณะสงฆ์ได้ใช้ในรูปแบบกฎหมายเพื่อปกครองกันเอง ซึ่งเป็นมาตรการอันสำคัญในการผดุงรักษาธรรมวินัยให้ดำรงอยู่ต่อไป อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์แต่ละฉบับก็ไม่ใช่พระธรรมวินัย แต่เป็นกฎหมายแผ่นดินที่ฝ่ายอาณาจักรตราขึ้นไว้สำหรับเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการผดุงรักษา และส่งเสริมพระธรรมวินัย การตีความพระธรรมวินัยจะนำไปหักล้างกับข้อกฎหมายหลักของบ้านเมืองไม่ได้ แต่จะต้องตีความไปในทางรักษาพระธรรมวินัยไว้ให้เคร่งครัดที่สุด เมื่อเป็นเช่นนี้การประพฤติปฏิบัติตนของภิกษุทุกยุค ทุกสมัยจึงมีลักษณะแตกต่างไปจากประชาชนโดยทั่วไป เพราะนอกจากจะต้องประพฤติดีดมั่นในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดแล้ว พระสงฆ์ยังต้องเรียนรู้ และปฏิบัติตามกฎหมายแผ่นดิน และจารีตของแต่ละสังคมอีกด้วย ถ้าหากล่วงละเมิดส่วนใดส่วนหนึ่งก็จะมีผลเกี่ยวโยงไปถึงอีกส่วนหนึ่งด้วย แม้ว่าเสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญของสังคมประชาธิปไตย โดยกำหนดให้ปัจเจกบุคคลสามารถดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างอิสระก็ตาม แต่ต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย ประเทศไทยเองก็ให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการแสดงออกทางความคิด การกระทำ และคำพูดได้ ตราบเท่าที่ไม่ละเมิดกฎหมาย บ้านเมือง

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายถึงบทบาท หน้าที่ สถานะของพระสงฆ์ ในฐานะที่เป็นประชาชนไทยโดยทั่วไปคนหนึ่งที่ต้องดำรงชีพ เช่นสุจริตชน และอยู่ภายใต้กฎหมายไทยเช่นกัน

กฎหมายคืออะไร

ด้วยสถานะกฎหมายหลักของบ้านเมืองที่ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย และต้องปฏิบัติตาม และพระสงฆ์ก็เป็นพลเมืองของรัฐด้วย ดังนั้นพระสงฆ์จึงต้องเรียนรู้กฎหมายด้วยเช่นกัน กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์หรือแบบแผนความประพฤติของมนุษย์ในสังคมที่มีลักษณะบังคับ ทั้งนี้เพื่อความเป็นธรรม และความสงบสุขของสังคม นักกฎหมายเกือบทุกยุคทุกสมัย ไม่ว่าในฝ่ายตะวันตกหรือฝ่ายตะวันออก มีความเชื่อในทางกฎหมายตรงกันว่า กฎหมายขึ้นอยู่กับเหตุผล (reason) ซึ่งเหตุผลมีอยู่แล้วในธรรมชาติ ความถูก ผิดชอบ มิชอบ จะไม่เปลี่ยนแปลงไปโดยอำนาจ (power) หรืออำเภอใจ (arbitrary will) ของผู้มีอำนาจแห่งรัฐได้ แนวความคิดหรือความเชื่อเช่นนี้เรียกว่า ปรัชญากฎหมายธรรมชาติ (The Natural Law Theory) ซึ่งสอดคล้อง และเป็นไปตามหลักของพุทธศาสนาที่ว่า “เย ธมมา เหตุปภวา เตสึ เหตุ ตถาคโต เตสญจ โย นิโรธ เอว วาที มหาสมโณ” ซึ่งมีความหมายว่า “ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตเจ้าทรงแสดงเหตุธรรมเหล่านั้น และความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติ ทรงสั่งสอนอย่างนี้” ซึ่งอธิบายถึงสรรพสิ่งทั้งหลายย่อมมีมูลเหตุ พระพุทธเจ้าทรงสอนถึงมูลเหตุ และทรงสอนถึงความดับมูลเหตุแห่งความทุกข์ร้อน

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้คนรู้จักเหตุ และผล ไม่ได้สอนให้เชื่ออย่างงมงาย ให้คิดนึก ไตร่ตรองเสียให้ดีกว่าแล้วจึงเชื่อ ให้เชื่อภายหลังที่เข้าใจเหตุผลดีแล้ว มิใช่เชื่อเสียก่อน แล้วจึงเข้าใจภายหลัง

อย่างไรก็ดีในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ได้มีนักกฎหมายอีกพวกหนึ่งเห็นว่ากฎหมายขึ้นอยู่กับอำนาจใจของผู้บัญญัติกฎหมาย เมื่อเป็นเช่นนี้ กฎหมายย่อมหาเหตุผลไม่ได้ ประเทศที่ถือทฤษฎีนี้ก็คือประเทศอังกฤษ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายชื่อจอห์น ออสติน (John Austin, 2333-2402) ซึ่งถือหลักว่า “กฎหมายเป็นคำบัญชาของผู้มีอำนาจสูงสุดในทางการเมืองของชุมชนแห่งนั้น” เพื่อชี้ให้เห็นถึงลักษณะพิเศษของคำบัญชาที่เป็นกฎหมาย ออสตินจึงใช้คำว่า "Positive Law" ซึ่งหมายถึงกฎหมายที่บุคคลผู้มีอำนาจสูงสุดในทางการเมืองของชุมชนออกใช้บังคับกับคนในชุมชนดังกล่าว โดยเรียกนักกฎหมายพวกนี้ว่าเป็นพวก “Positivism” และแนวความคิดนี้ยังถูกเรียกว่า “ปรัชญากฎหมายบ้านเมือง” (The Positive Law Theory) เหตุที่เกิดความคิดเห็นเช่นนี้ขึ้น ก็เนื่องมาจากในระยะสามสี่ร้อยปีที่ผ่านมา เริ่มมีการบัญญัติกฎหมายโดยรัฐอธิปไตยมากขึ้น มีการบัญญัติกฎหมายใหม่ และเปลี่ยนแปลงยกเลิกกฎหมายเก่าแทบทุกวัน ทำให้รู้สึกว่าการกฎหมายนั้นได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงไปตามอำนาจใจของผู้มีอำนาจ จะหากฎเกณฑ์ที่แน่นอนไม่ได้ แต่แท้ที่จริงแล้ว กฎหมายหาได้ขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองหรือของฝ่ายนิติบัญญัติแต่อย่างเดียวไม่ เพราะกฎหมายมีมากมาย และมากเหตุผลซึ่งเป็นสากลสภาพที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ แม้ส่วนที่ตราขึ้นโดยอำนาจใจของรัฐหรือของผู้มีอำนาจ เมื่อตราขึ้นแล้วในการตีความข้อกฎหมายก็ยังคงอยู่ในกรอบของเหตุผล ดังเช่นตัวอย่างที่นักกฎหมายผู้มีชื่อเสียงอย่าง ยิงท่านหนึ่งเล่าว่า

“กฎหมายแพ่งว่าด้วยการบังคับจำนอง แต่เดิมมีกฎหมายอยู่ดีๆ ว่าถ้าเจ้าหนี้บังคับจำนองได้เงินไม่พอใช้หนี้ ให้เจ้าหนี้เรียกเอาจากลูกหนี้ได้อีกจนครบ แต่ต่อมามีนักการเมืองไปหาเลี้ยงกับคนที่เป็นลูกหนี้ เขาจึงไปแก้กฎหมายว่าถ้าเจ้าหนี้บังคับจำนอง ลูกหนี้ได้เงินไม่พอใช้หนี้ ให้ลูกหนี้เป็นอันหลุดพ้นไปเลย ซึ่งหมายถึงลูกหนี้ไม่ต้องใช้หนี้ส่วนที่ขาดอีกต่อไป ตามความจริงแห่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ หลังจากนั้นกฎหมายที่แก้ไขขึ้นใหม่นี้ได้เป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้มาก แต่เพราะเงินอยู่ในกระเป๋าเป็นของเจ้าหนี้ เมื่อออกกฎหมายไม่ดีไม่เป็นธรรมแก่เขา เขาก็ไม่ควักเงินออกให้กู้ยืมแก่ลูกหนี้อีกต่อไป แล้วความเดือดร้อนก็ไปตกอยู่แก่คนที่มีความจำเป็นต้องการกู้เงินเขาใช้ ครั้นลูกหนี้จะกู้เงินให้ได้ก็ต้องทำสัญญาให้ไว้แก่เจ้าหนี้เป็นการแก้กฎหมายกลับไปใหม่ว่า ถ้าเจ้าหนี้บังคับจำนองแล้วได้เงินไม่พอใช้หนี้ ให้เรียกเอาจากลูกหนี้ได้จนครบ ถ้าว่ากันตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์มาตรา 733 แล้ว สัญญานี้เป็นโมฆะจะใช้ไม่ได้ แต่อำนาจศาลไทยก็ยังตัดสินว่าใช้ได้ จึงเป็นคดีในหลักสมดุระหว่างอำนาจนิติบัญญัติบริหารกับอำนาจตุลาการว่า เมื่อกฎหมายออกมาไม่ดี ศาลจะใช้อำนาจตุลาการไม่ยอมรับสิ่งที่บังคับให้ออกมาก็ได้ ก็เหมือนกับไม่ได้ใช้กฎหมายที่ตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติ”

ดังนั้น เมื่อพิจารณาให้ลึกซึ้ง กฎหมายก็ยังคงดำเนินไปภายในกรอบแห่งเหตุผลอยู่นั่นเอง เพราะถึงอย่างไรความถูกต้อง ชอบ หรือมิชอบ ก็ไม่อาจเปลี่ยนแปลงไปโดยอำนาจแห่งรัฐได้ อำนาจศาลยังคงวินิจฉัยคดีโดยอาศัยหลักแห่งเหตุผลอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง

ความเชื่อว่ารัฐอธิปไตยเป็นสิ่งสูงสุดจะทำผิดไม่ได้ เริ่มเสื่อมความนับถือลงในวงการกฎหมายของยุโรปภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยเฉพาะในประเทศเยอรมนี ประสบการณ์ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้ให้นักกฎหมายเยอรมนีซึ่งเคยเชื่อว่ากฎหมายขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองของรัฐอธิปไตย และรับใช้ผู้มีอำนาจของรัฐด้วยความสบายใจที่สุดก็ได้สิ้นสุดลง เพราะพวกเขาเหล่านั้นถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของนักกฎหมายที่จะต้องไปคำนึงว่ากฎหมายที่ออกมามีความควรหรือไม่ควร ชอบด้วยเหตุผลหรือไม่ เขาจะถามแต่ว่ากฎหมายที่ใช้นั้น

บัญญัติโดยผู้มีอำนาจหรือไม่ ซึ่งในที่สุดพวกเขาต้องยอมรับว่าความคิดดังกล่าวว่าผิดพลาดอีกครั้ง เพราะกฎหมายไม่ใช่เรื่องของอำนาจล้วนๆ แต่กฎหมายประกอบด้วยเหตุผลซึ่งมีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้ความคิดเรื่อง “กฎหมายธรรมชาติ” (Natural Law) จึงเริ่มฟื้นฟูลูกขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

โดยสรุปกฎหมาย ก็คือข้อบังคับ กติกาของรัฐหรือของชาติ กำหนดขึ้นมาเพื่อใช้บังคับ ควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคม ให้ปฏิบัติตาม หากมีการฝ่าฝืน ไม่ปฏิบัติตามจะมีความผิดและได้รับโทษตามที่กำหนดไว้ และกฎหมายได้ถูกตราขึ้นมาเพื่อคนในสังคม ไม่ได้รับใช้ผู้มีอำนาจ และกฎหมายถูกตราขึ้นโดยธรรมชาติของเหตุและผล

ประเภทกฎหมาย

กฎหมายบ้านเมืองถูกกำหนดให้มีหลายประเภทตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นพระสงฆ์ควรศึกษาเรียนรู้เป็นเบื้องต้น การแบ่งแยกประเภทของกฎหมายนิยมทำกันในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร สำหรับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษรนั้น จะไม่นิยมแบ่งแยกประเภทของกฎหมาย การแบ่งประเภทของกฎหมายจะแบ่งออกเป็นประเภทใดบ้างต้องพิจารณาจากลักษณะในการแบ่ง ซึ่งจะมีการแบ่งใน 3 ลักษณะใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ แบ่งตามระบบกฎหมาย แบ่งตามลักษณะการใช้กฎหมาย และแบ่งตามเนื้อหาของกฎหมายดังนี้

3.1 การแบ่งตามระบบกฎหมาย

ระบบกฎหมายที่ใช้กันในปัจจุบันมีอยู่สองระบบคือ ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร และระบบกฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร การแบ่งประเภทของกฎหมายตามระบบกฎหมายจึงแบ่งออกได้เป็น 2 ระบบ ดังนี้

(1) กฎหมายลายลักษณ์อักษร (Statutory Law)

กฎหมายลายลักษณ์อักษรคือ กฎหมายที่วางหลักเกณฑ์ของข้อกฎหมายไว้ชัดเจนแน่นอน โดยบันทึกเป็นประโยคข้อความเกี่ยวกับหลักกฎหมายในแต่ละเรื่องนั้น ๆ กฎหมายลายลักษณ์อักษรมีหลากหลายรูปแบบ เช่น ประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติต่าง ๆ เป็นต้น ตัวอย่างกฎหมายเหล่านี้ คือ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พระราชบัญญัติประกันสังคม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ เป็นต้น

(2) กฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือกฎหมายจารีตประเพณี (Customary Law)

กฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือกฎหมายจารีตประเพณี คือ กฎหมายที่ใช้คำอธิบายเหตุและผลในคำวินิจฉัยของศาลสูงที่ตัดสินคดี ซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกเป็นหลักกฎหมาย โดยนำจารีตประเพณีมาเป็นเหตุผลในการวินิจฉัยเป็นส่วนใหญ่ หลักกฎหมายแต่ละเรื่องของกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรนี้ จะไม่บันทึกเป็นมาตราหรือเป็นข้อ ๆ เหมือนอย่างกฎหมายลายลักษณ์อักษร แต่จะบันทึกไว้ในรูปของคำพิพากษาของศาล

3.2 การแบ่งตามลักษณะการใช้กฎหมาย

การแบ่งประเภทของกฎหมายตามลักษณะการใช้ เป็นการแบ่งโดยคำนึงถึงบทบาทของกฎหมายในการนำไปใช้เป็นหลักซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

(1) กฎหมายสารบัญญัติ (Substantive Law)

กฎหมายสารบัญญัติ คือ กฎหมายที่บัญญัติถึงสิทธิ และหน้าที่ของบุคคลทั้งในทางอาญาและทางแพ่ง และกล่าวถึงการกระทำที่กฎหมายกำหนดเป็นองค์ประกอบแห่งความผิด กฎหมายสารบัญญัติทางอาญา ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่บัญญัติความผิดทางอาญา และกำหนดโทษทางอาญาไว้ ส่วนกฎหมายสารบัญญัติทางแพ่ง ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตลอดจนกฎหมายอื่น ๆ ที่บัญญัติถึงสิทธิของบุคคลในทางแพ่ง

ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 บัญญัติว่า “ผู้ใดฆ่าผู้อื่นต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี”

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 บัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

ดังนั้นทั้งมาตรา 288 แห่งประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่กำหนดถึงสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในทางอาญา กล่าวคือ บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในชีวิตและร่างกาย และขณะเดียวกัน มาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็บัญญัติให้ทุกคนมีหน้าที่ไม่ไปละเมิดสิทธิในชีวิตร่างกายผู้อื่น กฎหมายตามตัวอย่างนี้จึงจัดเป็นรูปของกฎหมายสารบัญญัติ

(2) กฎหมายวิธีสบัญญัติ (Procedural Law)

เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยวิธีปฏิบัติ กล่าวคือ การจะนำเอากฎหมายสารบัญญัติไปใช้จำเป็นต้องมีกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการซึ่งเราเรียกว่ากฎหมายวิธีสบัญญัติไปใช้ ซึ่งประกอบด้วย กฎหมายวิธีพิจารณาความต่าง ๆ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พระธรรมนูญศาลยุติธรรม กฎหมายว่าด้วยพยานหลักฐาน เป็นต้น กฎหมายวิธีสบัญญัติจะกำหนดถึงวิธีการและขั้นตอนในการใช้กฎหมาย ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะกำหนดตั้งแต่อำนาจของเจ้าหน้าที่ พนักงานของรัฐในการดำเนินคดีอาญา การร้องทุกข์ การสอบสวนคดีโดยเจ้าพนักงาน การฟ้องคดีต่อศาล การพิจารณาคดี การพิพากษาคดีในศาล การลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ก็กำหนดเริ่มตั้งแต่การนำคดีแพ่งมาฟ้องร้องต่อศาล หลักเกณฑ์การฟ้องคดี การพิจารณาคดี และการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา

ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 157 บัญญัติว่า “การฟ้องคดีอาญา ให้ยื่นฟ้องต่อศาลใดศาลหนึ่งที่มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น”

ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 บัญญัติว่า “เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้”

อย่างไรก็ดี ทั้งกฎหมายสารบัญญัติ และกฎหมายวิธีสบัญญัติต่างก็มีความสำคัญซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดมีการกระทำความผิดทางอาญาขึ้น เราจะรู้ได้ว่าเป็นความผิดทางอาญาก็เมื่อตรวจสอบจากตัวบทกฎหมายที่มีอยู่ว่าเข้าลักษณะองค์ประกอบความผิดตามบทบัญญัติของกฎหมาย และบทลงโทษสำหรับความผิดนั้นหรือไม่ กฎหมายที่กำหนดองค์ประกอบความผิดและโทษจึงเป็นกฎหมายสารบัญญัติ ส่วนกฎหมายที่กำหนดวิธีการและขั้นตอนในการใช้กฎหมายบังคับจึงเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ แต่ทั้งนี้กฎหมายบางฉบับก็มีทั้งส่วนที่เป็นกฎหมายสารบัญญัติ และกฎหมายวิธีสบัญญัติปะปนกันอยู่ เช่น พระราชบัญญัติล้มละลาย ซึ่งมี

ทั้งหลักเกณฑ์องค์ประกอบของกฎหมายและสภาพบังคับ แต่ขณะเดียวกันก็มีบทบัญญัติซึ่งกล่าวถึงวิธีการดำเนินคดีล้มละลายอยู่ด้วย จึงทำให้เป็นกฎหมายทั้งสารบัญญัติ และวิธีสบัญญัติ

3.3 การแบ่งตามเนื้อหาของกฎหมาย

การแบ่งแยกประเภทของกฎหมายตามเนื้อหาของกฎหมายนั้นสามารถแบ่งกฎหมายออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ กฎหมายมหาชน (Public Law) และกฎหมายเอกชน (Private Law) ทั้งนี้กฎหมายได้ให้ความหมายของกฎหมายมหาชน และกฎหมายเอกชนไว้แตกต่างกัน จากความเห็นของนักกฎหมายดังกล่าวข้างต้น จึงสามารถให้คำอธิบายอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับกฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชนได้ดังนี้

(1) กฎหมายมหาชน เป็นกฎหมายที่กำหนดถึงฐานะและอำนาจหน้าที่ของรัฐและพลเมืองของรัฐ หรือความเกี่ยวพันระหว่างรัฐกับรัฐ หรือรัฐกับพลเมือง ได้แก่ กฎหมายอาญา กฎหมายปกครอง กฎหมายระหว่างประเทศ เป็นต้น

(2) กฎหมายเอกชน เป็นกฎหมายที่กำหนดฐานะของเอกชน (บุคคลธรรมดาและนิติบุคคล) และวางระเบียบในเรื่องความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวพันระหว่างเอกชนด้วยกัน ได้แก่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นต้น

พระสงฆ์กับกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายยุติธรรม

พระสงฆ์เป็นบุคคลธรรมดา แต่มีกรอบวิถีทางดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากพลเมืองทั่วไปอย่างสิ้นเชิง แม้ว่าจะเป็นบุคคลที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัจจัยสี่ แต่ด้วยความศรัทธาต่อคุณธรรมอันยิ่งยวดในพุทธศาสนา จึงต้องยอมละความสุขแบบชาวโลกมาแสวงหาธรรมที่เหนือโลก และทำที่ดีที่สุดก็ย้อนกลับมาเป็นคุณต่อสังคมไทยอยู่นั่นเอง บทบาทพระสงฆ์ไทยที่มีคุณต่อสังคมนั้นเป็นที่ประจักษ์ให้เห็นมาทุกยุคทุกสมัย พระสงฆ์มีคุณูปการมากเกินที่จะพรรณนาได้ ตั้งแต่การรักษาความเป็นชาติไทยเคียงคู่มาร่วมกับสถาบันพระมหากษัตริย์สืบทอดวัฒนธรรมอันดีงาม ส่งเสริมให้สังคมมีความร่มเย็นเป็นต้น แต่เมื่อพิจารณาในอีกมุมหนึ่งพระสงฆ์เกือบจะถูกกลืนหายไปจากสังคมไทย หากจะกล่าวไปแล้ว ในกฎหมายรัฐธรรมนูญมิได้มีบทบัญญัติใดที่จะส่งเสริม หรือรับรองสถานะพระสงฆ์ให้มีความพิเศษแตกต่างจากพลเมืองทั่ว ๆ ไป ทั้ง ๆ ที่อยู่ในสถาบันศาสนา อันเป็นสถาบันหลักของประเทศ ในทางกลับกันกลับต้องถูกจำกัดสิทธิหลายประการในทางกฎหมาย อาทิเช่น พระสงฆ์ทำหนังสือเดินทางไปต่างประเทศ (Passport) ยากกว่าบุคคลธรรมดา พระสงฆ์ไม่ได้รับรัฐสิทธิการเข้าร่วมพิจารณาการออกกฎหมายได้ ไม่ได้รับสิทธิในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้วยข้ออ้างว่าพระสงฆ์เป็นผู้ที่บริสุทธิ์ไม่ควรมุ่งเกี่ยวกับการเมืองซึ่งจะเห็นจากบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 106 (2) บทบัญญัติว่าด้วย “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้งถือว่าเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งคือ เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช ในขณะที่พระสงฆ์ซึ่งมี 2 สถานะ คือสถานะที่หนึ่ง เป็นพลเมืองของรัฐที่ต้องอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายของรัฐเช่นเดียวกับพลเมืองทั่วไป ดังบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 38 พระสงฆ์ก็อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของรัฐธรรมนูญเสมือนกับพลเมืองทั่วไปที่นับถือในพุทธศาสนา ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ในการใช้สิทธิ เสรีภาพดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมี ควรได้ เพราะเหตุที่นับ

ถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือแตกต่างจากบุคคลอื่น” ส่วนสถานะที่สองพระสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้กรอบของพระธรรมวินัยสงฆ์ และต้องไม่ขัดต่อกฎหมายคณะสงฆ์ ซึ่งฝ่ายบ้านเมืองได้บัญญัติเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ป้องกันบุคคลผู้มีเจตนาไม่สุจริตมาอาศัยร่มเงาพระพุทธศาสนาหาประโยชน์ใส่ตน อันเป็นต้นเหตุให้เกิดความเสื่อมศรัทธาของมวลชน และเป็นการส่งเสริมสถาบันสงฆ์อันเป็นสถานะ ที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของศาสนา เนื่องจากพระสงฆ์เป็นตัวแทนของศาสนาในฐานะองค์พระสังฆรัตนะซึ่งเป็นที่เคารพบูชา จึงมีความพิเศษแตกต่างจากพลเมืองทั่วไป

ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นพลเมืองของประเทศ กฎหมายรัฐธรรมนูญได้กำหนดหน้าที่พลเมืองไว้ในหมวดหน้าที่ของชนชาวไทย จึงหมายความว่า พระสงฆ์มีหน้าที่เช่นเดียวกับพลเมืองของประเทศดังกล่าว และตามบทบัญญัติมาตรา 66 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์” และมาตรา 67 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย” พระสงฆ์จึงมีหน้าที่ต้องรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ มีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังเช่นคำพิพากษาฎีกาที่ 3699-3739/2541 เมื่อพนักงานอัยการสำนักงานอัยการสูงสุดเป็นโจทก์ ได้ฟ้องจำเลย (กรณีสันตโศก) กับพวกรวม 80 คนที่ขัดต่อกฎหมายคณะสงฆ์ฯ โดยในชั้นพิจารณา จำเลยได้ยกข้อต่อสู้ไว้ว่า บทบัญญัติของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฯ นั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญในเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนา พระสงฆ์ต้องถูกจำกัดภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ประเด็นนี้ได้นำขึ้นไปสู่ศาลฎีกา และศาลฎีกาได้พิพากษาว่า “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 38 บัญญัติว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนา มีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติ แต่ก็ได้บัญญัติแสดงความมุ่งหมายไว้ด้วยว่าการใช้เสรีภาพดังกล่าวจะต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 บัญญัติขึ้นเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยป้องกันมิให้บุคคลมีเจตนาไม่สุจริตอาศัยร่มเงาพระพุทธศาสนาหาประโยชน์ใส่ตน อันเป็นเหตุให้ผู้ที่มีศรัทธาอยู่แล้วเสื่อมศรัทธา และไม่ก่อให้เกิดศรัทธามากขึ้นแก่ผู้ที่ไม่เคยมีศรัทธามาก่อนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 จึงชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้กระทรวงกลาโหม ยังกำหนดให้พระสงฆ์มีหน้าที่ต้องไปเกณฑ์ทหารในฐานะประชาชนคนไทยคนหนึ่ง ส่วนในด้านสิทธิของพระสงฆ์ในเรื่องทรัพย์สินของวัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ซึ่งมีอยู่ 3 มาตรา กล่าวคือในมาตรา 1622 ได้พูดถึงพระสงฆ์ที่จะเรียกร้อยเอาทรัพย์สิน มรดกของวัดในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ มาตรา 1623 ทรัพย์สินของพระสงฆ์ที่ได้มาระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ ต่อมาถึงแก่กรรมภาพ ทรัพย์สินก็ให้ตกเป็นสมบัติของวัด และมาตรา 1624 หากทรัพย์สินเป็นของบุคคลก่อนที่จะมาบวชเป็นพระสงฆ์ ทรัพย์สินนั้นย่อมเป็นของบุคคล คน ๆ นั้นไป

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า บางส่วนความเท่าเทียมกันของสังคมจะมีเฉพาะในฆราวาส แต่ในเบื้องหลังพระสงฆ์กลับถูกกลืนสิทธิไปในตัว ความพยายามรณรงค์ให้ได้มาในเรื่องสิทธิ จึงเป็นสิ่ง

สำคัญที่มีความชอบธรรม และไม่ล่วงละเมิดสิทธิ์ของพระสงฆ์อีกต่อไป ทั้งหมดจึงเป็นหน้าที่ของกรรมการมหาเถรสมาคมไปแก้กฎระเบียบใหม่ที่พระสงฆ์ไม่ควรถูกลิดรอนสิทธิ์หากเห็นว่าสิทธิ์นั้นพระสงฆ์พึงได้⁷

ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นพลเมืองของประเทศตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และได้มีการบัญญัติว่าด้วยเฉพาะสิทธิการเลือกตั้งซึ่งพระสงฆ์ไม่ควรได้รับสิทธิ์นี้ เนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้ที่บริสุทธิ์ ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว ส่วนเรื่องพระสงฆ์มีหน้าที่ต้องไปเกณฑ์ทหารรับใช้ชาติในฐานะประชาชนคนไทยคนหนึ่งนั้นก็เป็นที่ถูกต้องเช่นกัน หากไม่มีระเบียบข้อนี้ออกมา ชายไทยก็จะนำสิทธิ์ความเป็นพระสงฆ์นี้ไปเป็นข้ออ้างว่าไม่มีหน้าที่ต้องไปเกณฑ์ทหารรับใช้ชาติได้ ส่วนทรัพย์สินที่ได้มาในขณะที่เป็นพระสงฆ์ก็ไม่ควรยึดติด เพราะพระสงฆ์มีหน้าที่ต้องประพฤติดีมีนในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดมากกว่าการลุ่มหลงในทรัพย์สิน เงินทอง⁸

พระสงฆ์ไทยกับสิทธิทางกฎหมายในการไปเป็นพยาน

ในกรณีพระสงฆ์หากมีคดีความเกิดขึ้นไม่ว่ากรณีใด ๆ ก็ตาม พระสงฆ์พึงควรเรียนรู้สิทธิกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งสิทธิของพระสงฆ์ สามเณรในกรณีนี้หากจะต้องไปเป็นพยานในชั้นศาล พยานหลักฐานที่ โจทก์หรือ จำเลยนำมาสนับสนุนข้ออ้างของการต่อสู้ในคดีนั้นจะมี 3 อย่าง คือ พยานบุคคล พยานเอกสาร และวัตถุพยาน การให้พยานมาศาลทำได้ 2 วิธี คือ นำมาเอง หรือขอให้ศาลออกหมายเรียกมา เรียกว่า พยานนำ และพยานบุคคลต้องสาบานตัว หรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความ พระสงฆ์ สามเณรอาจถูกคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอ้างเป็นพยานในคดีแพ่งหรือคดีใดๆ ได้ ในฐานะพยานบุคคล ผู้ที่รู้เห็นเหตุการณ์ เมื่อพระสงฆ์สมัครใจมาเป็นพยานก็เป็นได้ คำให้การเป็นไปตามความเป็นจริงที่รับรู้เห็นมา ไม่ผิดวินัยและกฎหมาย แต่ถ้าพระสงฆ์ไม่สมัครใจมาเป็นพยานย่อมมีสิทธิไม่เป็นพยานหรือเบิกความตอบคำถามใด ๆ ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 ได้บัญญัติเรื่องพยานหลักฐานไว้ในลักษณะ 5 ประการและในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ได้ให้สิทธิเด็ดขาดแก่พระสงฆ์สามเณร แต่ให้สิทธิไว้ 3 ประการคือ

1. สิทธิไม่จำเป็นต้องไปศาล เมื่อถูกอ้างเป็นพยาน ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 108 ว่า “พยานที่ได้รับหมายเรียกโดยชอบดั่งที่บัญญัติไว้ต้องไป ณ สถานที่ และตามวัน เวลาที่กำหนดไว้ แต่พยานต่อไปนี้ไม่จำเป็นต้องไปศาลดังกล่าวข้างต้น คือ (1) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินีนาถ พระยุพราช หรือผู้สำเร็จราชการแผ่นดินไม่ว่าในกรณีใด ๆ (2) พระภิกษุ สามเณร ในพระพุทธศาสนาไม่ว่ากรณีใด ๆ พระภิกษุสามเณรที่ถูกอ้างเป็นพยาน มีสิทธิไม่ไปให้การได้ จะขอให้ศาลมีหมายเรียกมาไม่ได้ และศาลจะไม่ออกหมายเรียกให้ เพราะรับรู้ถึงสิทธินี้ที่ต่างกับคนธรรมดาที่ถูกอ้างเป็นพยาน ซึ่งบุคคลธรรมดาหากไม่ยอมไปศาล ๆ จะออกหมายเรียกได้ และหากรับหมายเรียกแล้ว และไม่ยอมไปศาลอีก ศาลจะออกหมายจับมาขังไว้จนกว่าจะให้เบิกความได้ และยังมีความผิดฐานขัดขืนหมายหรือคำสั่งศาลตามประมวลกฎหมายอาญา เพราะทุกคนมีหน้าที่ให้ความสัตย์จริงแก่ศาลเมื่อได้รู้ได้เห็นเหตุการณ์ในคดี เพื่อผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมตามกฎหมาย แต่ในกรณีที่พระภิกษุสามเณรสมัครใจมาเป็นพยานที่ศาล ๆ จะอนุญาตให้นั่งเบิกความ ซึ่งผิดกับพยานบุคคล

⁷สัมภาษณ์ นางสมถวิล เกตุพุม, ผู้ปฏิบัติธรรม และเจ้าของกิจการ บริษัท ดาต้าโปร จำกัด, 27 กันยายน 2567.

⁸สัมภาษณ์ ผศ.พล.อ.ต.ญ.ดร.ชญาดา เข้มเพชร, อาจารย์พิเศษ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 29 กันยายน 2567.

ทั่วไปซึ่งต้องยื่นเบิกความในคอกพยาน เว้นแต่จะเป็น คนชรา หรือคนป่วยที่ยืนให้การไม่ได้ ก็จะได้รับอนุญาตให้นั่งเช่นเดียวกัน ส่วนการที่พระสงฆ์ขอศาลไปเผชิญที่ที่สืบนั้น ศาลจะไปสืบถึงที่พัก หรือวัดที่พยานอยู่ แต่ถ้าหากอยู่ห่างไกลไม่สะดวกแก่ศาล และคู่ความ ก็จะเปลี่ยนมาให้การ ณ ที่วัดใกล้ ๆ ศาลก็ทำได้ วิธีต้อนรับศาล และคู่ความก็เพียงจัดโต๊ะเก้าอี้ให้ผู้พิพากษานั่งจดคำให้การ ส่วนพยานจะนั่งบนยกพื้น หรือเก้าอี้ให้การก็ได้

2. สิทธิพระสงฆ์ไม่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความ การสาบานหรือปฏิญาณเป็นส่วนประกอบเบื้องต้นของคำเบิกความหรือคำให้การของบุคคลทั่วไป จะขาดไม่ได้หากขาดไปคำเบิกความนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือรับฟังเป็นพยานหลักฐานไม่ได้ เพราะมีกฎหมายบัญญัติบังคับไว้ว่า “ก่อนเบิกความพยานทุกคนต้องสาบานตน ตามลัทธิศาสนา หรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน การกล่าวคำปฏิญาณจะต้องให้การตามความสัตย์จริงเสียก่อน เว้นแต่บุคคลที่ได้รับการยกเว้น (มาตรา 112) เหตุที่ให้พยานสาบานหรือปฏิญาณก่อนเบิกความ เพื่อให้พยานได้สำนึกหรือตระหนักถึงความรับผิดชอบในคำให้การของตนต่อศาล ซึ่งจะใช้เป็นหลักฐานในการตัดสินคดี และเพื่อให้พยานให้การด้วยความสัตย์จริง ไม่กล้านำความเท็จมากล่าว จึงอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาว่าจะให้โทษ เชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีอิทธิพลเหนือชีวิตอาจลดบันดาลให้มนุษย์มีเคราะห์กรรมได้หากกล่าวคำเท็จ

3. สิทธิไม่เบิกความหรือตอบคำถามใด ๆ เมื่อพระสงฆ์ไม่ประสงค์จะเบิกความหรือตอบคำถามนั้น ๆ ซึ่งมีบัญญัติไว้ในมาตรา 115 ว่า “พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา แม้มาเป็นพยานจะไม่ยกเบิกความหรือตอบคำถามใด ๆ ก็ได้ต่างกับบุคคลธรรมดาซึ่งต้องเบิกความหรือตอบคำถามทุกคำถาม

สรุปความว่า พระสงฆ์นั้นไม่ยอมเป็นพยานเสียเลยก็ได้ หากยอมเป็นพยานจะไม่ไปศาลก็ได้ และไม่ต้องสาบานหรือปฏิญาณก่อนเบิกความ จะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใด ๆ ที่ไม่ประสงค์จะตอบก็ได้ กฎหมายให้สิทธิพิเศษไว้

สรุป

พระสงฆ์ต้องเรียนรู้กฎหมายบ้านเมือง ซึ่งกฎหมายบ้านเมือง หมายถึง

- 1.ระเบียบข้อบังคับความประพฤติของพลเมืองทุกคนที่อยู่ในรัฐ
- 2.กฎหมายบ้านเมือง ตราขึ้นโดยผู้มีอำนาจสูงสุด
- 3.กฎหมายบ้านเมือง เป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้มนุษย์พัฒนาตนเองให้มีคุณค่า และใช้คุณค่านั้นเพื่อประโยชน์แก่สังคม
- 4.กฎหมายบ้านเมือง ช่วยให้สังคมสงบเรียบร้อยก่อให้เกิดความเป็นธรรม และวางรากฐานสิทธิเสรีภาพของสมาชิกในสังคม

เจตนารมณ์ของกฎหมายบ้านเมือง ได้แก่การปกป้องคุ้มครอง และดำรงไว้ซึ่งสิทธิหน้าที่ของปัจเจกชน พลเมืองของสังคม และของรัฐ เมื่อสิทธิและหน้าที่เหล่านี้ได้รับการรักษาไว้ ประชาชนจะอยู่เย็นเป็นสุข สังคมจะสงบเรียบร้อย และบรรลุถึงการปกครองที่ดีสุดยอด กฎหมายจึงเป็นหน้าที่ของนักกฎหมายที่ชาญฉลาด ที่จะวางกฎต่าง ๆ ทั่วไปเพื่อให้สมาชิกแห่งประชาคมนั้นมีชีวิตที่ดีเพื่อที่จะพัฒนาจิตใจของพลเมือง พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศเหมือนประชาชนทั่วไป จึงต้องทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ดังนี้ด้วย กล่าวคือ

- 1.พระสงฆ์ต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายบ้านเมืองที่ควรทราบ
- 2.สามารถนำหลักกฎหมายที่พระสงฆ์ควรทราบไปใช้ในการบริหารกิจการของคณะสงฆ์

3. เพื่อให้มีความรู้ และความเข้าใจกรณีตัวอย่างที่ศาลตัดสินเกี่ยวกับกฎหมายบ้านเมือง
ที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์

4. เพื่อให้เกิดจิตสำนึกรับผิดชอบร่วมกันระหว่างคณะสงฆ์กับกฎหมายบ้านเมือง

บรรณานุกรม

- กีรฎุมิ กิตติยาคิษฐ์. (2556). รายงานเรื่อง สิทธิเสรีภาพของพระภิกษุสงฆ์. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยศาล
รัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2564). สังคมกับกฎหมาย. กรุงเทพฯ : วิญญูชน. มหาวิทยาลัย.
- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2535.
- ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2499.
- ฝ่ายกฎหมาย สนพ. (2559). กฎหมายประจำบ้าน. กรุงเทพฯ : บริษัท ยูโรปาลีส จำกัด.
- พระไตรปิฎกแปลไทย ฉบับหลวง 45 เล่ม. อรรถกถา มหาวรรค ภาค 1 มหาชนธกะ พระสารีบุตรและ
พระโมคคัลลานะบรรพชา.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม.
- รชฎ เจริญฉ่ำ. (2565). เทคนิคการชักความให้ชนะคดี. กรุงเทพฯ : หจก. พิมพ์อักษร.
- วิชา มหาคุณ. (2559). การใช้เหตุผลในทางกฎหมาย. กรุงเทพฯ : วิญญูชน. มหาวิทยาลัย.
- สมยศ เชื้อไทย. (2566). นิติปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : วิญญูชน. มหาวิทยาลัย.
- สุเมษ จานประดับ. (2560). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการตีความกฎหมาย. กรุงเทพฯ : บริษัท แอคทีฟ
พรีน จำกัด.
- โสต สุตานันท์. (2557). นิติศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์ จำกัด.

การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่ส่งเสริมทักษะการอ่าน
และการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
The Development of Brain-based Learning Activities that
Enhance the Reading and Writing Vocabulary Skills of
Fourth-grade Elementary School Students

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 70/70 2) เปรียบเทียบทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 3) เปรียบเทียบทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 15 คน ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน 2) แบบวัดทักษะการอ่านคำศัพท์ 3) แบบวัดทักษะการเขียนคำศัพท์ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ One-sample t-test ผลวิจัยพบว่า

1. ผลการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 87.89/78.22 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังเรียน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังเรียน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. นักเรียน มีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.42)

ARTICLE INFO:

Author:

1. กมลชนก เสนฤทธิ์

Kamonchanok Senrit

นักศึกษาสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

E-mail.palrmuru@gmail.com

Corresponding Author:

2. ดร.วนิดา ผาเรนัด

Wanida Pharanat

รองศาสตราจารย์, อาจารย์ที่ปรึกษา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

3. ดร.สุรกันต์ จันทาร

Surakan Jungharn

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐาน, ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษ

Keywords : Brain-based Learning, Reading and Writing Vocabulary Skills

Article history:

Received : 27/08/67

Revised : 18/10/67

Accepted : 22/10/67

ABSTRACT

The objectives of this research were as follows :1) To develop effective brain-based learning activities that enhance the reading and writing vocabulary skills of fourth-grade elementary school students which had the efficiency based on the criteria of 70/70 2) To study the English vocabulary reading skills after learning with the criteria of 70% 3) To study the English vocabulary writing skills after learning with the criteria of 70% 4) To study the students' satisfaction, the research employed a sample prop consisting of 15 students of Prathom 4 selection was conducted through a Cluster Random Sampling method. Research instruments included 1) Learning management plans based on Brain-Based Learning activities, 2) English vocabulary reading skills assessment test, 3) English vocabulary writing skills assessment test 4) Student satisfaction questionnaire. The statistical for analysis included mean, standard deviation and One-sample t-test. The result of this research was found that;

1. The results of the development of brain-based learning activities were effective at 87.89/78.22, which is higher than the specified criteria.
2. The results of the study of English vocabulary reading skills of students after studying were higher than the 70 percent criterion (sig. = .05).
3. The results of the study of English vocabulary writing skills of students after studying were higher than the 70 percent criterion (sig. = .05).
4. Students were satisfied with the Brain-based learning learning activities, with an overall at high level ($\bar{X}$ = 4.42).

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมโลกปัจจุบัน การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะมีผลต่อทุกด้านของชีวิตประจำวันของเรา การที่เราสามารถสื่อสารได้กับคนจากวัฒนธรรมและภูมิภาคต่าง ๆ ทำให้เราสามารถเชื่อมต่อและสร้างความสัมพันธ์ได้มากขึ้น ทั้งในเรื่องการทำธุรกิจ การท่องเที่ยว การเรียน หรือการทำงานร่วมกับผู้คนที่มีความรู้และมาจากภูมิภาคต่างกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การเรียนภาษาอังกฤษในประเทศไทยต้องเผชิญกับหลายปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากความแตกต่างในวัฒนธรรมและระบบการศึกษา อาจมีปัญหาเกี่ยวกับการออกเสียงที่ถูกต้องและความเข้าใจที่เป็นอย่างมากเกี่ยวกับคำศัพท์ หนึ่งในปัญหาที่พบคือความจำเป็นของการมีความรู้คำศัพท์ที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากการออกเสียงที่ถูกต้องแล้ว ความเข้าใจในความหมายของคำศัพท์เป็นสิ่งสำคัญที่เชื่อมโยงกับทักษะที่สำคัญทั้งสี่ด้านของการเรียนรู้ภาษา นั่นคือการพูด ฟัง อ่าน และเขียน การรู้คำศัพท์และคำศัพท์ที่ถูกต้องจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารและเข้าใจภาษาได้มากขึ้น สอดคล้องกับหลักการของ (Stewick, 1972) กล่าวว่า การที่ผู้เรียนมีความรู้คำศัพท์ที่มีความสัมพันธ์กับทักษะทั้ง 4 ด้านจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพขึ้น โดยผู้เรียนที่มีพื้นฐานคำศัพท์ที่ดีจะสามารถใช้ภาษาได้ในทุกทักษะ ไม่ว่าจะเป็นการพูด ฟัง อ่าน หรือเขียน และมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับคำศัพท์นั้น ๆ นำไปสู่การพัฒนาทักษะทั้ง 4 ด้านได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญในการสอนภาษาอังกฤษใน

สถานการณ์ปัจจุบัน ความเข้าใจในคำศัพท์ยังเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาที่อ่านหรือฟังได้อย่างถูกต้อง การพัฒนาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องเป็นขั้นตอนสำคัญในการฝึกภาษา นักเรียนควรมีการตีความคำศัพท์ไม่เพียงแค่แปลความหมายเท่านั้น แต่ยังคงเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างคำศัพท์และคำอื่น ๆ ในประโยค ความหมายทางวัฒนธรรม และบทบาทที่คำศัพท์เล่นในประโยค นอกจากนี้ การใช้เทคนิคการจำจุดเพื่อช่วยในการจดจำคำศัพท์ก็มีความสำคัญ เช่น การสร้างคำศัพท์ใหม่โดยใช้คำที่มีอยู่แล้วในสมองเพื่อสร้างความสัมพันธ์และเพิ่มความจำ ทั้งนี้ การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาต่างประเทศที่สำคัญคือการเชื่อมโยงคำศัพท์ที่เรียนรู้ไปกับการคิดรวบยอด โดยการใช้คำศัพท์ในบริบทต่าง ๆ และการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับคำศัพท์นั้น ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาได้อย่างแม่นยำและเข้าใจเนื้อหาที่อ่านได้ดีขึ้น (เสาวลักษณ์ รัตนวิชัย, 2560)

โรงเรียนหนองแขงประชาสรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ที่ผู้วิจัยปฏิบัติการสอนมีผลการจัดการศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ พบว่า การเรียนการสอนภาษาอังกฤษยังประสบปัญหา กล่าวคือ ผู้เรียนส่วนหนึ่งอ่านและเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษไม่ได้ อ่านแล้วไม่เข้าใจความหมาย และมีระดับความสามารถในด้านการเรียนรู้อยู่ในเกณฑ์พอใช้เป็นส่วนใหญ่ จากการสอบถามผู้เรียนถึงความชอบต่อรายวิชาภาษาอังกฤษ ส่วนใหญ่ผู้เรียนจะมีความรู้สึกรายวิชาภาษาอังกฤษไม่น่าสนใจ เพราะไม่ใช่ภาษาถิ่นกำเนิด และไม่เห็นความสำคัญของการใช้ภาษาอังกฤษ และเมื่อผู้เรียนมีเจตคติเชิงลบต่อรายวิชาเช่นนี้ ทำให้การสอนภาษาอังกฤษไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งเห็นได้จากผลสัมฤทธิ์ในปีที่ผ่านมา ผู้สอนจึงควรคิดค้นรูปแบบการจัดการจัดกิจกรรมเพื่อเปลี่ยนเจตคติของผู้เรียนไปทางบวก

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยสมองเป็นฐาน เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นสมองของผู้เรียนเป็นหลักโดยมีการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนด้วยภาษาท่าทาง การร้องเพลง การเล่นเกมส์ การจัดกิจกรรมโดยใช้สื่อภาพและสีสันท่าง ๆ เข้าช่วย ซึ่งการเรียนรู้อย่างนี้ ส่งผลให้เซลล์สมองกว่าหนึ่งแสนล้านเซลล์ ได้รับการกระตุ้นให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญา การแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ (สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ, 2561) ซึ่งการเรียนรู้อย่างนี้ค่อนข้างตอบโจทย์กับช่วงวัยของผู้เรียนในชั้นระดับประถมศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ครูผู้สอนให้ความสนใจอยู่ในขณะนี้ เพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานมีการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย สื่อการจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจ บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนไม่ตึงเครียดและผ่อนคลายในการเรียน นำไปสู่การเรียนรู้ที่ดี สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ที่นิยมกันในปัจจุบันคือการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนลงมือทำกิจกรรมและใช้กระบวนการคิดและเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ

จากการศึกษาปัญหาและความสำคัญของคำศัพท์ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นจากการที่นักเรียนแปลไม่ออก เขียนไม่ได้ ไม่รู้คำศัพท์ อ่านภาษาอังกฤษไม่ออก ฉะนั้นครูผู้สอนควรให้ความสำคัญในการหาวิธีในการจัดการเรียนการสอนคำศัพท์ที่เหมาะสมมาใช้ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการใช้คำศัพท์ได้อย่างเต็มที่ จึงเป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยสมองเป็นฐานมาใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสนุก น่าสนใจ และยังสามารถพัฒนาความสามารถในการจดจำด้านคำศัพท์ของนักเรียนให้ดีขึ้น ซึ่งจะเป็ประโยชน์สูงสุดต่อตัวนักเรียน โดยผู้วิจัยได้นำหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียน ได้แก่ หลักขรรวาสธรรม 4 ซึ่งประกอบด้วย (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 246 : 353) 1) สัจจะ คือ ความจริง ซึ่งตรง

ซื่อสัตย์ จริ่งใจ พุดจริง ทำจริง 2) ทมะ คือ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา 3) ขันติ คือ ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่ การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทานไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย 4) จาคะ คือ ความเสียสละ สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ และพร้อมที่จะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น ซึ่งการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน จะช่วยให้นักเรียนสร้างคุณธรรมในการเรียนขึ้นในจิตใจ ให้มีพื้นฐานที่มั่นคงเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ที่ส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียน คำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 70/70
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังการเรียน โดยการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน กับเกณฑ์ร้อยละ 70
3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังการเรียน โดยการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน กับเกณฑ์ร้อยละ 70
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่ส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

สมมติฐานการวิจัย

นักเรียนที่เรียนโดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน มีทักษะการอ่านและการเขียน คำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลองใช้แบบแผนการทดลองแบบ One Group Post-test Only Design มีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาห้วยเม็ก 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 13 โรงเรียน 13 ห้องเรียน จำนวน 208 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียนทั้งหมด 15 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนหนองแวงประชาสรรค์ อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 4 ประเภท ได้แก่

1. แผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมการเรียนรู้โดยสมองเป็นฐาน จำนวน 6 แผน เวลาเรียน 12 ชั่วโมง ซึ่งแผนได้ผ่านการพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมจากคณะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ผลการพิจารณาพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$)
2. แบบวัดทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 10 ข้อ ซึ่งมีค่าความเที่ยงตรง (IOC) ระหว่าง 0.60–1.00 ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (B) ระหว่าง 0.26-0.58 และค่าความเชื่อมั่น (Lovett) เท่ากับ 0.81
3. แบบวัดทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีค่าความเที่ยงตรง (IOC) ระหว่าง 0.60–1.00 ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (B) ระหว่าง 0.34-0.56 และค่าความเชื่อมั่น (Lovett) เท่ากับ 0.89
4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน เพื่อทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 11 ข้อซึ่งมีค่าความเที่ยงตรง (IOC) เท่ากับ 0.80-1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหนองแขงประชาสรรค์ อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 ซึ่งเป็นนักเรียนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 15 คน โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำความเข้าใจกับนักเรียน เกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้ และอธิบายวิธีการศึกษาบทเรียนสำเร็จรูปเพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจตามขั้นตอนที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ จัดกิจกรรมตามแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ จนครบจำนวน 6 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเรียนโดยการทดสอบย่อยเมื่อสิ้นสุดกิจกรรมแต่ละแผน
2. ทดสอบหลังเรียน (Post-test) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง เมื่อสิ้นสุดการทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้แบบวัดทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 10 ข้อ และแบบวัดทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 20 ข้อ ใช้เวลาในการทดสอบ 60 นาที
3. นักเรียนตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
4. การวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อทำการทดลองสิ้นสุด ผู้วิจัยตรวจให้คะแนนจากใบงานและแบบวัดทักษะจากกระบวนการเรียนรู้ และการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจแล้วนำไปวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามเกณฑ์ 70/70 โดยใช้การหาค่า (E_1/E_2)

2. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ร้อยละ ของคะแนนที่ได้จากใบงานระหว่างเรียนและแบบวัดทักษะหลังเรียน

3. วิเคราะห์หาคุณภาพของแบบวัดทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กับเกณฑ์ร้อยละ 70

4. วิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกับเกณฑ์แปลผลความพึงพอใจที่กำหนด

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่ส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สามารถนำเสนอผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปรากฏดังตาราง 1

ตาราง 1 ประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่ส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

รายการ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	P	ประสิทธิภาพ E_1 / E_2
E ₁	15	120	105.47	87.89	87.89 / 78.22
E ₂	15	30	23.47	78.22	

จากตาราง 1 พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่ส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด โดยพบว่า คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างเรียน โดยการทำใบงาน เท่ากับ 105.47 คิดเป็นร้อยละ 87.89 และคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบวัดทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังการเรียนรู้ เท่ากับ 23.47 คิดเป็นร้อยละ 78.22 จึงสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพกระบวนการ (E₁) มีค่าเท่ากับ 87.89 และประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E₂) มีค่าเท่ากับ 78.22 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 70/70 ที่กำหนดไว้

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังการเรียน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน กับเกณฑ์ร้อยละ 70

คะแนนและการเปรียบเทียบทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ด้วยแบบวัดทักษะการอ่าน ปรากฏดังตาราง 2 และ 3

ตาราง 2 ผลการวัดทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน

เลขที่	คะแนน (10)	ร้อยละ	ผ่าน / ไม่ผ่าน
1	8	80.00	ผ่าน
2	7	70.00	ผ่าน
3	10	100.00	ผ่าน
4	8	80.00	ผ่าน
5	8	80.00	ผ่าน
6	9	90.00	ผ่าน
7	9	90.00	ผ่าน
8	7	70.00	ผ่าน
9	9	90.00	ผ่าน
10	6	60.00	ไม่ผ่าน
11	9	90.00	ผ่าน
12	8	80.00	ผ่าน
13	7	70.00	ผ่าน
14	8	80.00	ผ่าน
15	8	80.00	ผ่าน
$\bar{X}$	8.07		
S.D.	10.33		
ร้อยละ	80.67		

จากตาราง 2 พบว่า ทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน มีค่า $\bar{X}$ เท่ากับ 8.07 มีค่า S.D. เท่ากับ 10.33 และมีค่าร้อยละเฉลี่ยเท่ากับ 80.67

ตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้ (One-sample t-test)

คะแนนตาม เกณฑ์ร้อยละ 70	N	$\bar{x}$	S.D.	ร้อยละ	t	Sig.
7	15	8.067	1.033	80.67	4.000*	.001

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีทักษะการอ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังเรียน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังการเรียน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน กับเกณฑ์ร้อยละ 70

ผลการเปรียบเทียบทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ด้วยแบบวัดทักษะการเขียน ปรากฏดังตาราง 4 และ 5

ตาราง 4 ผลการวัดทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน

เลขที่	คะแนน (20)	เกณฑ์	ร้อยละ	ผ่าน / ไม่ผ่าน
1	15	14	75.00	ผ่าน
2	14	14	70.00	ผ่าน
3	17	14	85.00	ผ่าน
4	18	14	90.00	ผ่าน
5	14	14	70.00	ผ่าน
6	16	14	80.00	ผ่าน
7	18	14	90.00	ผ่าน
8	14	14	70.00	ผ่าน
9	17	14	85.00	ผ่าน
10	13	14	65.00	ไม่ผ่าน
11	15	14	75.00	ผ่าน
12	17	14	85.00	ผ่าน
13	13	14	65.00	ไม่ผ่าน

ตาราง 4 (ต่อ)

เลขที่	คะแนน (20)	เกณฑ์	ร้อยละ	ผ่าน / ไม่ผ่าน
14	14	14	70.00	ผ่าน
15	16	14	80.00	ผ่าน
$\bar{X}$	15.40			
S.D.	8.62			
ร้อยละ	77.00			

จากตาราง 4 พบว่า ทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน มีค่า $\bar{X}$ เท่ากับ 15.40 มีค่า S.D. เท่ากับ 8.62 และมีค่าร้อยละเฉลี่ยเท่ากับ 77.00

ตาราง 5 ผลการเปรียบเทียบทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้ (One-sample t-test)

คะแนนตามเกณฑ์ร้อยละ 70	N	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	t	Sig.
14	15	15.40	1.724	77.00	3.146*	.007

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 5 ผลการเปรียบเทียบทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังเรียน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ที่ส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42

อภิปรายผล

การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่ส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.89/78.22 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 70/70 ที่กำหนดไว้ ได้จากกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่าง

เรียน คือ คะแนนจากการทำใบงาน คิดเป็นร้อยละ 87.89 และคะแนนเฉลี่ยจากการวัดทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 78.22 แสดงว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ใช้ขั้นตอนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ขั้นที่ 2 ชี้นำเสนอความรู้ ขั้นที่ 3 ชี้นำลงมือเรียนรู้ ขั้นที่ 4 ชี้นำสรุปความรู้ ขั้นที่ 5 ชี้นำประยุกต์ใช้ความรู้ และมีการจัดการเรียนรู้โดยสอดแทรกหลักธรรม ได้แก่ หลักพรวาธรรม 4 ซึ่งประกอบด้วย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2546: เว็บไซต์) 1) สัจจะ คือ ความจริงที่ส่งผลให้การส่งเสริมให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการอ่านและเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ และกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาตนเอง 2) ทมะ คือ การฝึกฝน โดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ 3) ขันติ คือ การฝึกฝนนักเรียนให้มีความอดทน ตั้งใจทำหน้าที่ด้วยความขยันหมั่นเพียรไม่ท้อถอย และ 4) จาคะ คือ การส่งเสริมให้นักเรียนสละความสุขสบายส่วนตัว เพื่อพัฒนาตนเองและร่วมมือในการเรียนไปพร้อม ๆ กับเพื่อน ๆ

ซึ่งการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ส่งผลให้ได้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยาวรรณ สัตตาคม (2555) ที่ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องความสามารถด้านการอ่านตรงตามมาตรฐานตัวสะกด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งผลปรากฏว่า แผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานมีประสิทธิภาพ 84.49/85.37 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย Hoge (2003) ได้วิจัยเกี่ยวกับการรวบรวมผลการเรียนรู้ตามแนวคิด BBL ในด้านการอ่านและการเขียนของผู้เรียน ซึ่งผลวิจัยพบว่า นักเรียนทุกคนที่เรียนตามแนวคิด BBL สามารถอ่านออกเขียนได้ ทำให้เห็นว่าสมองสามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติ และจะพัฒนาได้มากยิ่งขึ้นหากอาศัยเทคนิคช่วยส่งเสริมทางการเรียนรู้

2. นักเรียนที่เรียนโดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน มีทักษะการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้นใช้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ซึ่งในขั้นการจัดการเรียนรู้ขั้นที่ 3 ซึ่งเป็นขั้นที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ส่งเสริมการให้นักเรียนได้ฝึกทักษะ ได้ลงมือปฏิบัติจริง มีกระบวนการคิดการรวบรวม วิเคราะห์ สรุปข้อมูล เชื่อมโยงกันในการหาคำตอบ และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อสร้างกำลังใจจากการทำงานเป็นกลุ่ม กระตุ้นให้นักเรียนทำงานเสร็จทันเวลาที่กำหนด สอดคล้องกับแนวคิดของ Lawson ที่กล่าวว่า ความคิดของมนุษย์ที่ใช้แสวงหาองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ โดยเริ่มจากการสำรวจปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ การพยากรณ์สิ่งที่เกิดขึ้น การรวบรวมหลักฐานเชิงประจักษ์ จนกระทั่งสามารถลงข้อสรุปขององค์ความรู้ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพร พรหมนา (2561) ได้ทำการวิจัยทักษะการเขียนภาษาอังกฤษเป็นทักษะที่ยาก นักเรียนมีโอกาสฝึกทักษะการเขียนภาษาอังกฤษน้อย จึงทำให้นักเรียนประสบปัญหาเกี่ยวกับการเขียน ผู้วิจัยจึงพัฒนาชุด กิจกรรมทักษะการเขียนภาษาอังกฤษ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อหาประสิทธิภาพของชุด กิจกรรมทักษะการเขียน

ภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน 2) เพื่อเปรียบเทียบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการเรียนด้วยชุดกิจกรรมทักษะการเขียนภาษาอังกฤษ ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยชุด กิจกรรมทักษะการเขียนภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 35 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย ได้แก่ ชุดกิจกรรม แบบวัดผลสัมฤทธิ์ แผนการจัดการเรียนรู้ และแบบสอบถามความ พึงพอใจ ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมทักษะการเขียนภาษาอังกฤษด้วยการจัดการ การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน มีค่าเท่ากับ 77.60/79.70 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75/75 2) นักเรียน ที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมทักษะการเขียน ภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และ 3) นักเรียน มีความพึงพอใจในการเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมทักษะการ เขียนภาษาอังกฤษด้วยการจัดการ เรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ ชันแก้ว จันทร์ตัน นิตยา สุวรรณศรี และระพีพันธ์ โพธิ์ศรี (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบ BBL (Brain Based Learning) ร่วมกับผังมโนทัศน์ (Mind map) เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความ ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์เชียงฮ่อน แขวงไชยบูลี สปป. ลาว มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกการอ่านแบบ BBL ร่วมกับผังมโนทัศน์ เพื่อ พัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษา สมบูรณ์เชียงฮ่อน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตามเกณฑ์ 70/70 2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ ของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบ BBL ร่วมกับผังมโนทัศน์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความ ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรม การจัดการเรียนรู้แบบ BBL ร่วมกับผังมโนทัศน์เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษาสมบูรณ์ เชียงฮ่อน แขวงไชยบูลี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 29 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) บทเรียน จำนวน 4 หน่วย และ 2) แบบฝึกทักษะ จำนวน 8 แผน ผลการวิจัยพบว่า 1) แบบฝึกทักษะการอ่านโดยใช้รูปแบบ BBL ร่วมกับผังมโนทัศน์เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และแบบฝึกดังกล่าวมีประสิทธิภาพเท่ากับ 70.79/70.69 ซึ่งเป็นไป ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2) นักเรียนที่เรียนด้วยแบบฝึกการอ่านรูปแบบ BBL ร่วมกับผังมโนทัศน์ เพื่อพัฒนา ความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 70.69 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 และ 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษาสมบูรณ์เชียงฮ่อน แขวงไชยบูลี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีความพึงพอใจ ต่อกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบ BBL ร่วมกับผังมโนทัศน์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความ ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อยู่ในระดับมาก

3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหนองแวงประชาสรรค์ อำเภอห้วยเม็ก จังหวัด กาฬสินธุ์มีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็น เพราะในขณะที่นักเรียนทำกิจกรรมการใช้สมองเป็นฐานนักเรียนรู้สึกผ่อนคลาย นอกจากนี้การใช้สื่อ หลากหลายในการสอน เพื่อดึงดูดความสนใจและมีความพร้อมที่จะเรียน สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ

ต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานและนำไปสู่ความพึงพอใจในการเรียนอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยธิดา คนเก่ง (2558) ที่ได้ศึกษา การใช้แบบฝึกทักษะเพื่อพัฒนาความรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวังเหนือวิทยา อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่าความพึงพอใจของนักเรียนในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($X = 4.24$) เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 เมื่อพิจารณาตามรายการพบว่ารายการนักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษมากขึ้นมีค่าเฉลี่ยมากกว่ารายการอื่น ๆ คือ อยู่ในระดับมาก ($X = 4.45$) รองลงมาคือรายการรองคความรู้อยู่ในแบบฝึกทักษะ น่าสนใจและกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการเรียนอยู่ในระดับมาก ($X = 4.37$) ส่วนรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่น ๆ คือ รายการครูให้ข้อมูลย้อนกลับในการเรียน ทำให้นักเรียนเข้าใจมากขึ้นอยู่ในระดับมาก ($X = 4.04$) สอดคล้องกับงานวิจัยของสายพร นาละออง (2553; อ้างถึงใน ปิยาวรรณ สัตตาคม, 2555) ที่ได้ใช้ชุดการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณวิชาภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวังเหนือวิทยาซึ่งลักษณะของชุดการสอนดังกล่าว มีความคล้ายคลึงกับแบบฝึกทักษะมาก หากแตกต่างกันที่แบบฝึกทักษะไม่มีเฉลยสำหรับแต่ละกิจกรรม อีกทั้งไม่มีแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนเป็นองค์ประกอบภายในชุดฝึกซึ่งในงานวิจัยดังกล่าวความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ วิชาภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($X = 4.61$)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ครูنب่าว่ามีบทบาทและมีความสำคัญควรจะต้องมีการเตรียมสื่อการเรียนรู้ให้พร้อม และมีความยากง่ายพอเหมาะที่จะให้นักเรียนทำกิจกรรม

1.2 ในการแบ่งกลุ่มนักเรียน ไม่ควรใช้เวลาในการแบ่งกลุ่มมากเกินไป และควรเปลี่ยนกลุ่มอยู่ตลอดเวลา เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนทำงานร่วมกันอย่างทั่วถึง

1.3 ควรมีการวางแผนใจในการปฏิบัติงานของนักเรียนแต่ละคนภายในกลุ่มให้ชัดเจน เพื่อลดระยะเวลาในการแบ่งหน้าที่กันของนักเรียนภายในกลุ่ม และควรมีการกำกับเวลาให้เหมาะสมต่อกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละขั้นการสอน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาค้นคว้าต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาผลของการใช้รูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ร่วมกับการใช้สื่อโมชันกราฟิก เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านสะกดคำกับนักเรียนในกลุ่มอื่น ๆ

2.2 ควรมีการศึกษาผลของการใช้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-Based Learning : BBL) ร่วมกับการใช้สื่อโมชันกราฟิก เพื่อพัฒนาความสามารถของนักเรียนในด้านอื่น ๆ เช่น การเขียนคำศัพท์ภาษาไทย การอ่านเพื่อความเข้าใจ

2.3 ควรพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ปรับให้เหมาะสมกับความต้องการและระดับความรู้ของนักเรียนแต่ละคน โดยใช้วิธีการสอนที่ใช้สมองเป็นฐาน สร้างโอกาสให้นักเรียนทำงานร่วมกันในกลุ่มหรือคู่ โดยให้เป็นโจทย์ปฏิบัติการหรือโครงการที่ต้องการการทำงานร่วมกัน จัดกลุ่มให้นักเรียนทำงานร่วมกันในกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด และเรียนรู้จากกันและกัน และใช้เทคโนโลยีในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยการปฏิสัมพันธ์และการทำงานกับสื่อที่มีคุณภาพ

2.4 ควรศึกษาผลที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้การเรียนรู้โดยใช้สมอง เป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น พัฒนาทักษะการสื่อสาร และการเปิดโอกาสให้เรียนรู้หลายมิติ

2.5 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลการคิดวิเคราะห์ในการจัดการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ การศึกษาเปรียบเทียบผลการคิดวิเคราะห์ในการจัดการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการวิจัยด้านการศึกษา เพื่อเข้าใจและวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ของนักเรียนในบทเรียนที่แตกต่างกัน

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ชั้นแก้ว จันทรัตน์ นิตยา สุวรรณศรี และระพีพันธ์ โพธิ์ศรี. (2563). การจัดการเรียนรู้แบบ BBL (Brain Based Learning) ร่วมกับผังมโนทัศน์ (Mind map) เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์เชียงฮ่อน แขวงไชยบุรี สปป.ลาว. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 10(3), 1-16.
- ปิยธิดา คนเก่ง. (2558). การใช้แบบฝึกทักษะเพื่อพัฒนาความรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวังเหนือวิทยา อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง. (การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ปิยาวรรณ สัตตาคม. (2555). การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ความสามารถด้านการอ่านคำตรงตามมาตราตัวสะกดชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต) มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. สืบค้นเมื่อ 24 ตุลาคม 2567. จาก https://84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=139.
- ศิริพร พรหมนา. (2561). การพัฒนาชุดกิจกรรมทักษะการเขียนภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพ.
- สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.). (2561). กระบวนการคิดเชิงคำนวณเพื่อสนับสนุนการสอน Coding กับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมและคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์แนวใหม่ ของหลักสูตรฯ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560. กรุงเทพฯ: สถาบัน.
- เสาวลักษณ์ รัตนวิเศษ. (2560). หลักการและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ได้ผล. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- Hoge, P.T. (2003). The integration of brain-based learning and literacy acquisition, Dissertation Abstract International, 63(11), 3884 - A.
- Stewick, E.W. (1972). Language Learning Teaching and Learning English. London: Longman.

การพัฒนาความสามารถการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย
 โดยการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
 Development of reading and writing ability to distribute
 Thai spelling Apply with PWIM learning managements
 of 1st Grade students

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง แบบ One Group Posttest Only Design มีความมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อ 1) พัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ PWIM ที่มีประสิทธิภาพ 80/80 2) ศึกษาความสามารถ ด้านการอ่านและเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแบบ PWIM ระหว่างหลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 และ 3) ศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทยของนักเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแบบ PWIM กลุ่มเป้าหมายได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 5 คน โรงเรียนบ้านเลิง จังหวัดขอนแก่น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM 2) แบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านและเขียนสะกดคำ และ 3) แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนที่ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลวิจัยพบว่า 1) กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบ PWIM มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 87.17/87.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 2) ความสามารถด้านการอ่านและการเขียนสะกดคำภาษาไทยของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.40 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.14 คิดเป็นค่าร้อยละเฉลี่ยเท่ากับ 87.00 และนักเรียนทุกคนผ่านเกณฑ์การวัดความสามารถ คิดเป็นร้อยละ 100 และ 3) นักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย อยู่ในระดับดีมาก

ARTICLE INFO:

Author:

1. วจนพร สีเกาะ

Wajanaporn Seekoh

นักศึกษาสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม
 E-mail. wajanaporn.seekao@gmail.com

Corresponding Author:

2. ธัญญลักษณ์ เขจรภักดิ์

Thanyaluck Khechornphak
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ที่ปรึกษา
 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มศ.

3. สมาน เอกพิมพ์

Samarn Ekkapim
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ที่ปรึกษา
 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม

คำสำคัญ : การอ่านและเขียนแจกลูกสะกดคำ, การจัดการเรียนรู้แบบ PWIM, พฤติกรรมการเรียนรู้

Keywords : Reading and Writing Handing Out Spelling Words, PWIM Learning Management, Learning Behavior

Article history:

Received : 09/09/67

Revised : 18/10/67

Accepted : 22/10/67

ABSTRACT

This research is an Experimental Research with One Group Posttest Only Design. The research aims to: 1) develop learning arrangements for reading and writing by giving Thai spelling to children. Using learning management according to the PWIM model that is effective 80/80 2) Studying the ability of reading and writing to distribute Thai spelling words to children. Using learning management according to the PWIM model during after school compared to the criteria of 80 percent and 3) Study student behavior towards reading and spelling activities using learning management according to the PWIM model. Target groups include: 5 Grade 1 students of Ban Loeng School Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1 The instruments used in the research include: 1) Thai language learning management plan according to the PWIM model, 2) a test to measure reading and writing spelling abilities, and 3) a form to observe the learning behavior of students at Statistics used in data analysis include percentage, mean and standard deviation. The results of the research found that 1) learning activities using the PWIM model were effective at 87.17/87.00 which was higher than the specified criteria. 2) students ability in reading and writing Thai spelling has a mean of 17.40 and a standard deviation of 1.14 representing an average percentage of 87.00 and all students pass the ability measurement criteria calculated as 100 percent and 3) Students have learning behavior in reading and writing, giving children spelling words in Thai. It's at a very good level.

บทนำ

ทักษะการรู้หนังสือเป็นคุณสมบัติขั้นแรกของการแสวงหาความรู้เป็นทักษะสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้เรียนที่จะต้องส่งเสริมตั้งแต่ระดับปฐมวัยเพื่อเป็นทักษะพื้นฐานที่ใช้ในการสื่อสารเรียนรู้และสร้างความเข้าใจในข้อมูลต่าง ๆ (สง่า วงศ์ไชย, 2562) โดยเฉพาะทักษะการอ่านและการเขียน หากผู้เรียนได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทักษะดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ ก็จะช่วยทำให้สามารถเรียนรู้สรรพสิ่งในสาขาวิชาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างกลมกลืน และใช้ประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ดียิ่งขึ้น เพราะการอ่านมีความสำคัญต่อมนุษย์ ทำให้เรารู้จักคำ เข้าใจความหมายของสารและมีปฏิกริยาตอบสนองต่อสาร แล้วสามารถนำมาบูรณาการทางความคิดได้ (ดนิตา ดวงวิไล, 2562) การที่จะสามารถอ่านได้ถูกต้อง จะต้องมีความรู้ความเข้าใจการสะกดคำซึ่งเป็นความสามารถในการผสมตัวอักษร สระ และวรรณยุกต์ และเขียนออกมาเป็นคำอ่าน ที่มีความหมาย การสะกดคำได้ถูกต้อง จึงส่งผลให้สามารถเขียนคำได้ถูกต้อง ทำให้สามารถสื่อความหมายด้วยการอ่านได้อย่างถูกต้องตามหลักภาษา จะเห็นได้ว่าทักษะการสะกดคำ การเขียน และการอ่าน มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ผู้เขียนจึงต้องพยายามเขียนคำให้ถูกต้อง ใช้ภาษาที่ถูกต้องเพื่อสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจจึงจะเรียกได้ว่าเป็นการเขียนที่มีประสิทธิภาพ ในการเขียนนอกจากต้องคำนึงถึงเนื้อความตามสำนวนที่สละสลวยถูกต้องตามหลักภาษาแล้ว ยังต้องคำนึงถึงการสะกดคำที่ถูกต้องด้วย (สาลินี ภูติกนิษฐ์, 2530)

การอ่านที่ดีต้องเริ่มจากการมีพื้นฐานในการอ่านที่ถูกต้อง โดยเฉพาะการเริ่มฝึกอ่านในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ครูต้องมีวิธีการสอนที่จะทำให้ให้นักเรียนสามารถอ่านคำใหม่ได้ด้วยตนเอง จะต้องใช้วิธีการสอนแบบแจกลูก การแจกลูกเป็นวิธีการอ่านเพื่อให้นักเรียนอ่านคำได้คล่องปาก และจำหลักได้ด้วยวิธีการผันสระ พยัญชนะ หรือวรรณยุกต์ โดยกำหนดตัวอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นหลักขึ้นหนึ่งตัวเสมือนแม่แล้วผันไล่ที่ ต้องการทีละตัว การแจกลูกจึงเป็นการฝึกให้นักเรียนเปล่งเสียงออกมาแล้วให้นักเรียนสามารถอ่านคำใหม่ได้มากขึ้น และจำคำได้แม่นยำ การสอนวิธีแจกลูกเป็นวิธีการสอนหนึ่งที่เหมาะสมกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (พูนสุข บุญยส์สวัสดิ์, 2535)

พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนภาษาไทย เป็นการแสดงออกถึงความชอบในอ่านและเขียนหนังสือประเภทต่าง ๆ ของบุคคลที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ได้แก่ การใช้เวลาว่างอ่านหนังสือ การใช้บริการห้องสมุด การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่อ่าน การใช้หนังสือเพื่อความบันเทิงหรือตามความสนใจของผู้อ่าน (ธาดาศักดิ์ วัชรปรีชาพงษ์, 2550) สภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านเลิงอำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ซึ่งเป็นสถานศึกษาขนาดเล็กในชนบท ที่ประสบปัญหาการขาดแคลนครู ครูไม่ครบชั้นเรียนและภาระงานของครู นอกเหนือจากการสอนค่อนข้างมากส่งผลให้ครูไม่สามารถสอนได้เต็มที่ จึงเป็นส่วนทำให้นักเรียนจำนวนหนึ่งยังมีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียน จะเห็นได้จากผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียน (RT) ปีการศึกษา 2565 มีผลคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 95.50 และผลการประเมินการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 อยู่ในระดับดี (ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนบ้านเลิง, 2565) และการปรึกษาหารือครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 รวมทั้งครูประจำชั้นระดับอนุบาลที่เคยสอนนักเรียนมา พบว่า นักเรียนส่วนมากจะไม่สามารถอ่านคำที่มีมาตราตัวสะกดแม่ กก กบ กค ได้ หรืออ่านออกเสียงได้ยาก นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีปัญหาด้านการอ่านและการเขียน คือ อ่านเสียงตัวสะกดผิด ประสมคำไม่ได้ อ่านตกหรือเพิ่มคำเอง ผันเสียงวรรณยุกต์ยังไม่ถูกต้อง อ่านตะกุกตะกัก ต้องสะกดไปด้วยระหว่างที่อ่าน อ่านกลับคำ สับสนมาตราตัวสะกดต่าง ๆ สับสนเสียงสระ นอกจากนี้ นักเรียนยังขาดสมาธิในการเรียนด้านการเขียน นักเรียนบางคนจะเขียนซ้ำ เขียนตัวอักษรกลับหลัง วนหัวพยัญชนะหลายรอบ สะกดคำผิดบ่อยแม้แต่คำง่าย ๆ เขียนแล้วลบบ่อย เขียนแล้วอ่านไม่รู้เรื่อง วางสระและวรรณยุกต์ไม่ถูกที่ ชอบเอาคำอ่านมาเขียน เช่น คำว่า ธรรมชาติ ก็จะเขียนเป็น ทำมะชาติ ซึ่งเป็นสาเหตุให้นักเรียนไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน แต่หากนักเรียนได้รับความช่วยเหลือด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ย่อมจะสามารถแก้ไขปัญหาที่เป็นอยู่ และประสบความสำเร็จได้ ผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแบบ PWIM ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อแก้ไขปัญหาการอ่านและการเขียนสะกดคำซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของนักเรียน และสอดคล้องหลักธรรมอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา (อภิ.วิ.อ.(ไทย) 35/431-443/342-347) ซึ่งเป็นหลักธรรมที่จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความใฝ่เรียนรู้โดยการสร้างให้เกิดฉันทะ เห็นปัญหาการอ่านเขียนของตนเองเป็นสิ่งสำคัญที่ควรเร่งแก้ไขส่งเสริมให้นักเรียนเกิดวิริยะ และจิตตะ คือ มีความเพียรพยายามฝึกฝนตนด้วยความมุ่งมั่น เพื่อให้สามารถอ่านและเขียนคำในมาตราตัวสะกดแม่ กก กบ กค ที่ครูนำมาให้ฝึกได้ถูกต้องและให้เกิดมี วิมังสา คือ ความเข้าใจหลักการของการอ่านและการเขียนคำที่ถูกต้อง และสามารถหลักการนำไปใช้ในการอ่านและเขียนคำอื่น ๆ ในมาตราอื่น ๆ ได้ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ จะช่วยให้นักเรียน

เกิดการพัฒนาด้านการอ่านและเขียนคำ และได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน นักเรียนเกิดการพัฒนาดีขึ้น และยังสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแบบ PWIM ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อศึกษาความสามารถด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทยของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ตามแบบ PWIM เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทยของนักเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแบบ PWIM

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงทดลอง พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนบ้านเลิง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านเลิง ปีการศึกษา 2566 จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. แผนการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยตามแบบ PWIM ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เรื่องมาตราตัวสะกด จำนวน 3 หน่วย หน่วยละ 4 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง จำนวน 12 แผน ประกอบด้วย
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1-4 เรื่อง มาตราตัวสะกด แม่ กก
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5-8 เรื่อง มาตราตัวสะกด แม่ กค
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9-12 เรื่อง มาตราตัวสะกดแม่ กบ
 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พบว่า ทุกแผนมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.70 ถึง 4.87
2. แบบทดสอบความสามารถด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีลักษณะเป็นแบบทดสอบปรนัย เลือกตอบ 3 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ผลการประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้ IOC มีค่าระหว่าง 0.80-1.00 และผลการทดลองใช้แบบทดสอบกับกลุ่มทดลอง 30 คน พบว่า ข้อสอบแต่ละข้อ มีค่าความยาก (P) ระหว่าง 0.31-0.63 และมีค่าอำนาจจำแนก (B) ระหว่าง 0.35-0.74 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ (r_{cc}) เท่ากับ 0.93
3. แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ใช้ในการสังเกตพฤติกรรมระหว่างเรียนของนักเรียน กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน 3 ระดับ คือ ดี ปานกลาง และปรับปรุง ดังนี้
  - ระดับ 3 หมายถึง มีพฤติกรรมในระดับ ดี
  - ระดับ 2 หมายถึง มีพฤติกรรมในระดับ ปานกลาง
  - ระดับ 1 หมายถึง มีพฤติกรรมในระดับ ปรับปรุง
 เกณฑ์การแปลความหมายข้อมูลที่เป็นค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)
  - คะแนน 12 - 15 หมายถึง ดีมาก

คะแนน 8 - 11 หมายถึง ดี

คะแนน 4 - 7 หมายถึง พอใช้

คะแนน 0 - 3 หมายถึง ปรับปรุง

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบแผนการทดลองในรูปแบบ การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) แบบ One Group Posttest Only Design (ไพศาล วรคำ, 2564)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยติดต่อภาควิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เพื่อทำหนังสือขออนุญาตดำเนินการวิจัย ไปยังผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนบ้านเลิง อำเภอมือจึง จังหวัดขอนแก่น

2. ผู้วิจัยขอเข้าพบผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเลิง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนขอความร่วมมือในการวิจัย และได้รับอนุญาตให้เข้าดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายได้

3. การดำเนินการทดลองกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีขั้นตอน ดังนี้

3.1 ก่อนการทดลอง ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบก่อนเรียน โดยให้กลุ่มเป้าหมายทำแบบทดสอบความสามารถด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำ โดยถือเอาคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบนั้นเป็นคะแนนก่อนการทดลอง

3.2 ดำเนินการทดลอง โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบการอ่าน และการเขียนจากภาพ PWIM

3.3 หลังการทดลอง ผู้วิจัยทำการทดสอบหลังเรียน โดยให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายทำแบบทดสอบความสามารถด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำ โดยถือเอาคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบนั้นเป็นคะแนนหลังการทดลอง

3.4 นำข้อมูลที่ได้จากการทำแบบทดสอบทั้งสองครั้งไปวิเคราะห์หาค่าประสิทธิภาพ และแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย โดยการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) 80/80

2. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกับร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM มีความสามารถด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย หลังการจัดการเรียนรู้กับเกณฑ์ร้อยละ 80

3. ศึกษาคะแนนพฤติกรรมนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM มีความสามารถด้านการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. การหาค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ (E_1/E_2) (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาความสามารถการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย โดยการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1” สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้แบบ PWIM เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 87.17/87.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 รายละเอียดดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้การอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย โดยการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM (E_1/E_2)

ประสิทธิภาพ	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	120	104.60	5.70	87.17
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	20	17.40	1.14	87.00
ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ (E_1/E_2) เท่ากับ 87.17/87.00				

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีความสามารถด้านการอ่านสะกดคำภาษาไทย โดยการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM มีค่า $\bar{x}$ เท่ากับ 17.40 มีค่า S.D. เท่ากับ 1.14 และมีค่าร้อยละคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 87.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 ที่กำหนดไว้ รายละเอียดดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 คะแนนความสามารถด้านการอ่านและเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย

เลขที่	คะแนน (20)	เกณฑ์	ร้อยละ	ผ่าน/ไม่ผ่าน
1	17	16	85	ผ่าน
2	18	16	90	ผ่าน
3	17	16	85	ผ่าน
4	19	16	95	ผ่าน
5	16	16	80	ผ่าน
$\bar{X}$	17.40			
S.D.	1.14			
ร้อยละ	87.00			

3. ผลการศึกษาระดับระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย นักเรียนมีคะแนน ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 12.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.17 และระดับพฤติกรรมโดยรวมอยู่ในระดับ ดีมาก รายละเอียดดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านการอ่านและเขียนแจกลูกสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ข้อที่	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับพฤติกรรม
1	ความสนใจในการทำกิจกรรม	13.00	0.49	ดีมาก
2	การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น	11.00	0.40	ดี
3	การตอบคำถาม	13.00	0.49	ดีมาก
4	การยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น	11.00	0.00	ดี
5	ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย	12.00	0.49	ดีมาก
เฉลี่ยโดยรวม		12.80	0.17	ดีมาก

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาความสามารถการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย โดยการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1” สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้แบบ PWIM เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 87.17/87.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษา ตลอดจนการปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้การจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบ PWIM มีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสม เนื่องจากผู้เรียนสามารถเข้าใจและเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบตามขั้นตอนของการเรียนรู้แบบ PWIM ซึ่งผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบการสอนที่กำหนดไว้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 เริ่มด้วยการเลือกภาพที่เป็นคำที่มีมาตราตัวสะกดแม่ กก กบ กด ขั้นที่ 2 ผู้เรียนสังเกตและช่วยกันระบุชื่อคำศัพท์ของสิ่งที่พบในแผนภูมิภาพ ผู้สอนเชื่อมโยงคำศัพท์ที่ผู้เรียนระบุไว้กับแผนภูมิภาพ ขั้นที่ 3 ผู้เรียนจัดกลุ่ม หรือจำแนกประเภทคำศัพท์ที่ได้ระบุไว้จากแผนภูมิผู้เรียนอ่านและทบทวนคำศัพท์ที่ระบุไว้จากแผนภูมิภาพอีกครั้ง และ ขั้นที่ 4 ผู้สอนและผู้เรียนเพิ่มคำ ผู้เรียนตั้งชื่อของแผนภูมิภาพ ผู้เรียนนำคำศัพท์ที่ระบุไว้มาสร้างเป็นประโยค ผู้เรียนอ่านและทบทวนการสร้างประโยคซึ่งวิเคราะห์และสอดคล้องกับขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ วิธีการสอน PWIM (อิศเรศ พิพัฒน์มงคลพร และวิไล พิพัฒน์มงคลพร, 2558) ได้กล่าวถึง คือ การใช้วิธี การสอน Picture Word Inductive Model นี้ เป็นวิธีการสอนที่ดี และสอดคล้องกับธรรมชาติ การเรียนรู้ของมนุษย์วิธีหนึ่งมนุษย์พัฒนาภาษาพูดจากประสบการณ์การดำเนินชีวิต และจากภาษาพูด มนุษย์จึงพัฒนามาเป็นภาษาเขียนอันเป็นสัญลักษณ์(ตัวแทน) ของสิ่งต่าง ๆ รวมถึงอาการ กริยาต่าง ๆ ที่มนุษย์แสดงออก ดังนั้นหากการสอนสามารถลำดับขั้นการสอนจากสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในการดำเนินชีวิตของคนเราไปสู่การสอนตัวแทนหรือที่เราเรียกว่าสัญลักษณ์แล้ว การเรียนรู้นั้นก็จะเป็นกระบวนการที่จะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์อย่างแท้จริง และสอดคล้องกับ

ผลการวิจัยของ สุพัตรา ศรีธรรมมา และอุบลวรรณ ส่งเสริม (2562) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการประเมินความสามารถการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) ผลการประเมินความสามารถการเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM อยู่ในระดับมาก

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีความสามารถด้านการอ่านสะกดคำภาษาไทย โดยการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM มีค่า $\bar{X}$ เท่ากับ 17.40 มีค่า S.D เท่ากับ 1.14 และมีค่าร้อยละคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 87 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 ที่กำหนด จากนักเรียนจำนวนทั้งหมด 5 คน ผ่าน 5 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 100 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความสามารถด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย เนื่องมาจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและสรุปจากการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM เป็นการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 เริ่มด้วยการเลือกภาพที่เป็นคำที่มีมาตราตัวสะกดแม่ กก กบ กด ขั้นที่ 2 ผู้เรียนสังเกตและช่วยกันระบุชื่อคำศัพท์ของสิ่งที่พบในแผนภูมิภาพ ผู้สอนเชื่อมโยงคำศัพท์ที่ผู้เรียนระบุไว้กับแผนภูมิภาพ ขั้นที่ 3 ผู้เรียนจัดกลุ่ม หรือจำแนกประเภทคำศัพท์ที่ได้ระบุไว้จากแผนภูมิผู้เรียนอ่านและทบทวนคำศัพท์ที่ระบุไว้จากแผนภูมิภาพอีกครั้ง และ ขั้นที่ 4 ผู้สอนและผู้เรียนเพิ่มคำ ผู้เรียนตั้งชื่อของแผนภูมิภาพ ผู้เรียนนำคำศัพท์ที่ระบุไว้มาสร้างเป็นประโยค ผู้เรียนอ่านและทบทวนการสร้างประโยค และมีการวัดและวิเคราะห์ผลความสามารถด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 อ้างจากรูปแบบการอ่านและการเขียนจากภาพ (Picture Word Inductive Model, PWIM) พัฒนาขึ้นเพื่อช่วยแก้ปัญหาการอ่าน การเขียน การเรียนรู้คำศัพท์ และโครงสร้างทางภาษาของผู้เรียนระดับพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Calhoun (1999) ได้กล่าวว่า ครูสามารถสอนให้เด็กมีจิตสำนึกและเกิดความสนใจได้ หากใช้กระบวนการสื่อสาร ได้แก่ ทักษะการอ่านและการเขียน ซึ่งเป็นกระบวนการรับสารและส่งสารที่ผู้เรียนสามารถทำได้ด้วยการใช้ทักษะการเขียนเรื่องโดยใช้รูปภาพที่เหมาะสมเป็นสื่อการเรียนรู้ และสอดคล้องกับการวิจัยของ ปิลาธนา ศุภดล และคณะ (2557) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้ Picture Word Inductive Model ที่มีผลต่อการอ่าน การเขียน และการแต่งประโยคของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ด้วยกระบวนการศึกษาขั้นเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการอ่าน การเขียน และการแต่งประโยคภาษาไทยของนักเรียนชั้นปีที่ 1 โดยใช้ Picture Word Inductive Model ด้วยกระบวนการศึกษาขั้นเรียน ด้านการอ่านนักเรียนผ่านเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนด คือ ได้คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 60 ขึ้นไป 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ Picture Word Inductive Model นักเรียนผ่านเกณฑ์การทดสอบที่โรงเรียนกำหนด คือ ได้คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 60 ขึ้นไป จำนวน 67คน คิดเป็นร้อยละ 95.71

3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทยโดยรวมอยู่ในระดับ ดีมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้นำวิธีการเรียนรู้แบบ PWIM มาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เป็นขั้นตอนอย่างเป็นขั้นตอน เกิดการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้คำในภาษาไทยได้เข้าใจมากขึ้น และการที่ผู้วิจัยได้สอดแทรกหลักธรรมอริยบท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา (อภิ.วิ.อ.(ไทย) 35/431-443/342-347) เพื่อนำมาใช้อบรมนักเรียน ให้เกิดฉันทะ เห็นปัญหาการอ่านเขียนของตนเองเป็นสิ่งสำคัญที่ควรเร่งแก้ไข และกระตุ้นให้นักเรียนใช้ความวิริยะพากเพียรฝึกฝน

ตนเองด้วยความมีจิตตะ คือ มีความมุ่งมั่น เพื่อให้สามารถอ่านและเขียนคำในมาตราตัวสะกดแม่ กก กบ กค และการที่ผู้วิจัยชี้แนะให้นักเรียนเห็นวิธีการนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับมาตราตัวสะกดอื่น ๆ เป็นการส่งเสริมให้เกิด วิมังสา คือ ช่วยให้นักเรียนเกิดปัญญาในการนำไปใช้ในการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางต่อไป ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นักเรียนเกิดความสนใจใฝ่เรียนรู้ในการเรียน สนุกและมีความสุขในการเรียนมากขึ้น พร้อมทั้งได้นำเสนอเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัยและความสนใจของนักเรียน กระตุ้นการเรียนรู้ภาษาไทยด้านการอ่านและการเขียนคำภาษาไทย ด้วยสื่อรูปภาพที่น่าสนใจและทันสมัย ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียน ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัยและให้คำปรึกษาในระหว่างกิจกรรมการอ่านอยู่เสมอ ทำให้นักเรียนได้รู้จุดที่ต้องไปพัฒนาตนเองต่อไป รวมทั้งคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำแก่นักเรียนด้วยความเอาใจใส่ระหว่างการเรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียนด้วย เมื่อนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแบ่งปันสิ่งที่ได้อ่านและเขียน ทำให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออกและมั่นใจในตนเองมากขึ้น และยังสามารถทำงานตามที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จลุล่วงได้ ด้วยเหตุผลนี้ จึงทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทยโดยรวมอยู่ในระดับ ดีมาก โดยผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับผลการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทยของนักเรียน ของ สง่า วงศ์ไชย (2562) ซึ่งได้ศึกษาวัตถุประสงค์ของ PWIM ไว้ คือ 1) เพื่อรูปแบบการสอนอ่านและเขียนให้ผู้เรียนระดับพื้นฐาน และ 2) เพื่อช่วยส่งเสริมและพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนให้แก่ผู้เรียน และสอดคล้องกับ นนทิตา คำดวง (2562) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ PWIM พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ สุนิสา มามีสุข (2565) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ PICTURE WORD INDUCTIVE MODEL ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัย พบว่านักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนเมื่อมีรูปภาพ กล้าแสดงออก ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมสามารถออกเสียงคำศัพท์และสะกดคำได้อย่างถูกต้องเมื่อเห็นรูปภาพ เขียนวลีหรือแต่งประโยคสั้น ๆ ทบทวนประโยคและคำศัพท์โดยใช้แผนภูมิรูปภาพได้

บทสรุปของการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย โดยการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพส่งผลให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีความสามารถด้านการอ่านสะกดคำภาษาไทย สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 และมีพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทยโดยรวมอยู่ในระดับ ดีมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการอ่านและการเขียนจากภาพเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและการเขียนนั้น ครูควรศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เข้าใจเพื่อที่จะได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ครูควรสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้เหมาะสมเพื่อนักเรียนจะได้เรียนรู้จากสิ่งรอบตัวโดยมีทั้งภาพและคำให้นักเรียนได้เห็น ได้อ่าน

1.3 ในช่วงแรกของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครูควรชี้แจงขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนเข้าใจถึงแนวทางการปฏิบัติ และควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนด้วยการร้องเล่น เต้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจก่อนทำการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1.4 เมื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและมีการทำงานกลุ่มครูควรกระตุ้นให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมทุกคน เพื่อสร้างความมั่นใจและกล้าแสดงออกให้กับนักเรียน

1.5 ในการทำกิจกรรมครูควรดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด เพื่อที่จะได้ให้คำแนะนำกับนักเรียนได้

1.6 เมื่อมีแบบฝึกทักษะให้นักเรียนทำครูควรแจ้งคะแนนให้นักเรียนทราบในช่วงพร้อมบอกเหตุผลของการให้คะแนนแต่ละคน เพื่อที่นักเรียนจะได้ทราบความก้าวหน้าของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM สามารถนำไปพัฒนาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเรื่องอื่น ๆ ได้ เช่น การอ่านจับใจความ การเขียนเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น

2.2 ควรศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระอื่น ๆ

2.3 ควรศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM ที่ศึกษาตัวแปรต่างๆ เช่น แรงจูงใจ ผลสัมฤทธิ์ เจตคติ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ดนิตา ดวงวิไล. (2562). ภาษาและวัฒนธรรมสำหรับครู. มหาสารคาม: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธาดาศักดิ์ วัชรปรีชาพงษ์. (2550). พฤติกรรมการอ่านของนักเรียนในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นนทิตา คำดวง. (2562). การพัฒนาความสามารถการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ PWIM. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2565. จาก <http://qadata.rpu.ac.th/wpcontent/uploads/2018/06/>.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปิลันธนา ศุภกมล และคณะ. (2557). ผลการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้ Picture Word Inductive Model ที่มีผลต่อการอ่าน การเขียน และการแต่งประโยคของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ด้วย
กระบวนการศึกษาชั้นเรียน. รายงานการวิจัย ขอนแก่น: โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฝ่าย
ประถมศึกษา (ศึกษาศาสตร์).
- ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนบ้านเลิง. (2565). ผลการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเลิง ปีการศึกษา 2565.
ขอนแก่น: โรงเรียนบ้านเลิง.
- พูนสุข บุญยสวัสดิ์. (2535). ของเล่นเด็ก หนูน้อยน่ารัก. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพศาล วรคำ. (2564). การวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 12). มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.
- พระไตรปิฎกเล่มที่ 35 พระอภิธรรมปิฎกเล่มที่ 2 [ฉบับมหาจุฬาฯ] วิภังคปกรณ์. โปรแกรมพระไตรปิฎก
ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 35 หน้า 342-347. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน
2567. จาก https://84000.org/tipitaka/read/m_siri.
- สง่า วงศ์ไชย. (2562). Picture Word Inductive Model: รูปแบบการสอนอ่านและเขียนสำหรับเด็ก.
กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สาลินี ภูติกนิษฐ์. (2530). การศึกษาผลสัมฤทธิ์และความคงทนในการเขียนสะกดภาษาไทยของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่โรงเรียนโดยใช้เกมและไม่ใช้เกม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต)
มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุนิสา มามีสุข. (2565). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ
PICTURE WORD INDUCTIVE MODEL ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุพัตรา ศรีธรรมมา และอุบลวรรณ ส่งเสริม. (2562). การพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนสะกด
คำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต) นครปฐม: มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.

อิศเรศ พิพัฒน์มงคลพร และวิไล พิพัฒน์มงคลพร. (2558). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบพิกเจอร์
เวิร์ด Picture Word Inductive Model. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 13(1), 17-
22.

Calhoun, E.F. (1999). Teaching Beginning Reading and Writing with the Picture Word Inductive
Model. Virginia: ASCD.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA

Development of Chinese Language Achievement of Grade 11 Students using the MIA Learning Approach

บทคัดย่อ

ในโลกยุคปัจจุบัน ภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศอันดับต้น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของโลก เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาจีน การวิจัยครั้งนี้จึงได้นำวิธี MIA มาใช้เพื่อทำการวิจัยเชิงทดลอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบ MIA ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 70/70 2) ศึกษาค่าดัชนีประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้แบบ MIA 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/2 โรงเรียนเขวไร่ศึกษาภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 41 คน โดยใช้เทคนิคการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย คือ 1) แผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาจีนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA จำนวน 12 แผน 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบ MIA เท่ากับ 82.03/81.71 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 70/70 ค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.6572 แสดงว่า การจัดการเรียนรู้แบบ MIA ทำให้นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 65.72 และการจัดการเรียนรู้แบบ MIA ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ARTICLE INFO:

Author:

1. วชิรี ชันระหัตต์

Watcharee Khanthahat

นักศึกษาศาสนาวิชาหลักสูตรและการสอน
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
E-mail. jaengjy@gmail.com

Corresponding Author:

2. ภูษิต บุญทองเถิง

Poosit Boontongtherng

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ที่ปรึกษา
นักศึกษาศาสนาวิชาหลักสูตรและการสอน
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คำสำคัญ : ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน,
ภาษาจีน,
การจัดการเรียนรู้แบบ MIA

Keywords :

Achievement,
Chinese Language,
MIA Learning Approach

Article history:

Received : 03/09/67

Revised : 18/10/67

Accepted : 19/11/67

ABSTRACT

In today's world, language skills are very important, both in education and career, especially Chinese, which is one of the top foreign languages that influences the world's economic and social systems. In order for students to learn and develop their ability to use Chinese, this research uses the MIA method to conduct experimental research. The objectives are: (1) to develop an effective MIA learning approach that meets the criteria of 70/70. (2) to examine the effectiveness index of the MIA learning approach. (3) to compare the Chinese language achievement of students before and after implementing the MIA learning approach. The study sample consisted of 41 students from Grade 11/2 at Khwaoraisuksa School, during the second semester of the 2023 academic year. The school is under the Secondary Education Service Area Office in Maha Sarakham Province, Thailand. The sample was selected using Cluster Random Sampling. The research instruments included (1) twelve Chinese language lesson plans designed to enhance students' achievement using the MIA learning approach. (2) a Chinese language achievement test. Statistical analysis was performed using mean, percentage, standard deviation, and t-test. The findings revealed that the MIA learning approach demonstrated an effectiveness of 82.03/81.71, surpassing the set criteria of 70/70. The effectiveness index was 0.6572, indicating that the MIA learning approach led to a 65.72% increase in students' learning progress. Furthermore, the MIA learning approach significantly improved students' Chinese language achievement after the intervention, with a statistically significant difference at the .05 level.

บทนำ

จุดมุ่งหมายของการเรียนภาษาจีนคือ การสร้างศักยภาพในการใช้ภาษาจีนเพื่อสื่อสารกับชาวจีนหรือผู้คนที่ใช้ภาษาจีน ด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น การทำธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ การศึกษา การท่องเที่ยว การร่วมมือกันของภาครัฐและเอกชน การกระชับความสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ในสังคมโลกปัจจุบัน และอนาคต ทักษะและความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศถือเป็นปัจจัยที่สำคัญของการสื่อสาร แม้บุคคลจะมีศักยภาพโดดเด่นหลากหลายด้านในเชิงวิชาการหรือศาสตร์อื่น ๆ แต่หากด้อยความสามารถด้านภาษาต่างประเทศ ศักยภาพที่มีอยู่ย่อมเสมือนลดทอนลง ภาษาต่างประเทศที่สำคัญ ๆ ล้วนเป็นภาษาของประเทศที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่ ซึ่งรัฐต่างประเทศต้องการร่วมทำการค้าด้วย อย่างเช่น สาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งมีเศรษฐกิจเติบโตก้าวหน้าในประชาคมโลกอย่างมั่นคงและต่อเนื่อง ภาษาจีนจึงเป็นภาษาต่างประเทศที่มีความสำคัญตามอิทธิพลทางเศรษฐกิจ การเรียนรู้ภาษาจีนจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากสำหรับคนไทยในสมัยนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556: 1)

โรงเรียนเขาไร่ศึกษา โดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ฝ่ายบริหาร ครู ผู้ปกครองนักเรียน ได้ร่วมกันจัดทำหลักสูตรโรงเรียนเขาไร่ศึกษาขั้น โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดการศึกษาทั้งในชั้นเรียนและ

การศึกษาตามอัธยาศัย จากแหล่งเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและในชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีสมรรถนะพื้นฐาน เป็นคนดี คนดีเก่ง และมีความสุข พัฒนามาตรฐานการจัดการศึกษาให้ทัดเทียมมาตรฐานในระดับชาติ (โรงเรียนเขาไร่ศึกษา, 2565: 6) จากการปรับปรุงหลักสูตรของโรงเรียนเขาไร่ศึกษา ทำให้ผู้วิจัยได้รับมอบหมายงานสอนในวิชาภาษาจีน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาจีนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่อนข้างต่ำ คิดเป็นร้อยละ 54.25 (โรงเรียนเขาไร่ศึกษา, 2566: 12) ทำให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถในด้านภาษาจีนไม่ถึงเกณฑ์ร้อยละ 70 ตามที่ทางโรงเรียนได้กำหนดไว้และนักเรียนยังขาดทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน โดยเฉพาะทักษะการอ่าน ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญมาก ทั้งนี้ เนื่องจากครูผู้สอนยังมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเรื่อง โครงสร้างหลักไวยากรณ์และสอนตามหนังสือ ดังนั้น ครูผู้สอนควรเพิ่มเทคนิคและวิธีการสอนรูปแบบใหม่ ๆ มีกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ อีกทั้งการจัดการเรียนการสอนควรเน้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการด้านการอ่านและการคิดวิเคราะห์ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน (วรภรณ์ พูลสวัสดิ์, 2564: 83-98) ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องหาวิธีการจัดการเรียนรู้แบบใหม่เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาจีนให้สูงขึ้น ควบคู่ไปกับทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปต่อยอดสู่การเรียนวิชาภาษาจีนในระดับชั้นที่สูงขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าวิธีการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำมาบูรณาการ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนได้ คือ การจัดการเรียนรู้แบบ MIA ผู้คิดค้น คือ จอร์จ เอส เมอร์ดอค (George S. Murdoch) เป็นอาจารย์สอนภาษาอังกฤษ นักศึกษาคณะที่มหาวิทยาลัยคูเวต (Kuwait University) ได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ เพราะการสอนภาษาอังกฤษไม่ประสบผลสำเร็จ เท่าที่ควรเนื่องจากนักศึกษามีโอกาสนำภาษาอังกฤษไปใช้ในชีวิตประจำวันน้อยมาก เมอร์ดอค จึงได้คิดค้นวิธีการสอนอ่านภาษาอังกฤษแนวใหม่ขึ้น โดยยึดหลักจิตภาษาศาสตร์ (Psycholinguistics) ซึ่งเป็นจิตวิทยาในการคิดและการสอนภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารมาใช้ในการสอนภาษาโดยใช้ชื่อว่า “A more integrated approach to the teaching of reading” เป็นวิธีสอนที่มุ่งเน้นการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการคิดการแก้ปัญหาและดำเนินกิจกรรมด้วยตนเอง ตามขั้นตอนที่ครูผู้สอนได้เตรียมไว้ ลักษณะสำคัญของการสอนโดยวิธีนี้คือการบูรณาการทักษะทางภาษา ฟัง พูด อ่านและเขียนเข้าด้วยกัน แต่จะมีทักษะหนึ่งที่เป็นจุดเน้นในการสอนส่วนทักษะอื่น ๆ แม้จะไม่ใช่จุดเน้น แต่จะได้รับการพัฒนาไปพร้อมกัน (Murdoch, 1986: 9-15)

การจัดการเรียนรู้แบบ MIA เป็นแนวทางการสอนอ่านของเมอร์ดอค (Murdoch) ที่มีการผสมผสานบูรณาการ 4 ทักษะทางภาษาในการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและความสนุกสนานจากการทำกิจกรรม เป็นการจัดการเรียนรู้แบบหนึ่งที่น่าผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดกิจกรรมส่วนใหญ่จะเน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และดำเนินกิจกรรมด้วยตนเองตามกระบวนการที่ครูเตรียมไว้ล่วงหน้า ผู้เรียนมีบทบาทมากที่สุด ผู้สอนเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษา ชี้แนะ และคอยอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน ในบางครั้งที่ผู้เรียนไม่เข้าใจ มีการร่วมกันอภิปราย และแสดงความสามารถในการสื่อความหมายตลอดเวลา ทำให้ผู้เรียนเกิดการตื่นตัว มีสติตลอดเวลาที่อ่าน ทุกขั้นตอนของการสอนจะมีคำถาม สอดแทรกอยู่ซึ่งแตกต่างจากการสอนอ่านทั่วไปการใช้คำถามทำให้นักเรียนได้ฝึกใช้ทักษะการคิด ตั้งแต่การคิดระดับขั้นพื้นฐานจนถึงการคิดขั้นสูง ในประเทศไทย ผู้วิจัยพบว่าการนำการจัดการเรียนการสอน MIA ไปใช้ในระดับชั้นที่หลากหลาย ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย และยังนำวิธีการสอนนี้

ไปใช้ร่วมกับเทคนิคการสอนต่าง ๆ อีกด้วย ดังเช่นงานวิจัยของณัฐณิกันต์ ทองโคตร (2559: 78) ซึ่งได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้แบบฝึกทักษะตามแนวการจัดการเรียนรู้แบบ MIA พบว่าแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะตามแนวการจัดการเรียนรู้แบบ MIA สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 85.25/82.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75 ค่าดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะตามแนวการจัดการเรียนรู้แบบ MIA มีค่าเท่ากับ 0.7331 นักเรียนที่เรียน โดยใช้แบบฝึกทักษะตามแนวการจัดการเรียนรู้แบบ MIA มีความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้แบบฝึกทักษะตามแนวการจัดการเรียนรู้แบบ MIA โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และงานวิจัยของวังนีย์ ดอกไม้ทอง (2562: 226) ซึ่งได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของเมอร์ต็อก (MIA) ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก พบว่า นักเรียนมีคะแนนความสามารถการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจเฉลี่ยเท่ากับ 22.57 คิดเป็นร้อยละ 75.23 ของคะแนนเต็มและมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 89.19 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ นักเรียนมีคะแนนความสามารถการคิดวิเคราะห์เฉลี่ยเท่ากับ 22.65 คิดเป็นร้อยละ 75.50 ของคะแนนเต็มและมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 83.78 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

จากผลการวิจัยที่บ่งชี้ถึงคุณภาพของการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการวิธีการสอนของ เมอร์ต็อก (MIA) กับการสอนภาษาอังกฤษข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้แบบ MIA จะช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาควบคู่กับการบูรณาการ 4 ทักษะทางภาษา งานวิจัยที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงส่วนใหญ่จะจัดการจัดการเรียนรู้แบบ MIA กับวิชาภาษาอังกฤษ แต่ยังไม่พบงานวิจัยที่ใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA กับวิชาภาษาจีน ผู้วิจัยจึงได้นำการจัดการเรียนรู้แบบ MIA มาใช้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพื่อเป็นการต่อยอดและพัฒนาจากวิจัยอื่น ๆ และพัฒนาทักษะทางภาษาจีนของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยได้นำหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ คือ หลักอิทธิบาท 4 (ส.ม. (ไทย) 19/813/377.) เนื่องจากการเรียนภาษาจีน เป็นภาษาเฉพาะที่นักเรียนจะต้องให้ความสนใจ หมั่นเพียรในการทบทวนฝึกฝนทักษะทางภาษา จึงจะทำให้เรียนภาษาได้ก้าวหน้าและมีการพัฒนาดังนั้น นักเรียนจึงจำเป็นต้องสร้าง “ฉันทะ” คือ ต้องรักและความสนใจในภาษาจีนก่อน เพื่อให้เกิดความต้องการเรียนรู้ และเรียนรู้ด้วยความขยันหมั่นเพียร “วิริยะ” เพื่อให้การเรียนภาษาจีนเกิดความสำเร็จ นักเรียนต้องเอาใจใส่คือมี “จิตตะ” กับงานที่ได้รับมอบหมายและตั้งใจทำกิจกรรมการเรียนรู้ และเมื่อได้เรียนรู้ฝึกฝนแล้ว ก็ต้องพินิจพิเคราะห์ ตรวจสอบงานเพื่อให้ถูกต้องและมีการพัฒนาดียิ่ง ๆ ขึ้น คือ “วิมังสา” เมื่อนักเรียนได้ตั้งใจเรียนโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 เป็นตัวนำ นักเรียนก็จะสามารถประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ในสิ่งที่นักเรียนรักและชื่นชอบนั้นได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบ MIA สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 70/70
2. เพื่อศึกษาค่าดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้แบบ MIA สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

สมมติฐานการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนหลัง (One Group Pretest-Posttest Design) (ไพศาล วรคำ, 2564: 141-142) โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ประชากรและการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเขวาไร่ศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 4 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนทั้งระดับชั้น 163 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/2 โรงเรียนเขวาไร่ศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 41 คน ใช้เทคนิคการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ประเภท ได้แก่

1. แผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาจีนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA จำนวน 12 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง รวมเวลาทั้งหมด 12 ชั่วโมง ผลการตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พบว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมีคุณภาพ อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.57)

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีน มีลักษณะเป็นแบบทดสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของข้อสอบ (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พบว่า ข้อสอบมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ระหว่าง 0.80-1.00 และผลการทดลองใช้แบบทดสอบกับกลุ่มทดลองเครื่องมือ จำนวน 39 คน พบว่า แบบทดสอบมีค่าความยากง่ายรายข้อ (P) ระหว่าง 0.44 - 0.77 ค่าอำนาจจำแนก รายข้อ (B) อยู่ระหว่าง 0.35 - 0.73 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.88

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA โดยดำเนินการดังนี้

1. ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีน ที่ผ่านการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพแล้วมาทดสอบกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง แล้วเก็บคะแนนไว้เปรียบเทียบกับคะแนนทดสอบหลังเรียน
2. นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA ที่ผ่านการประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ ทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจนครบ โดยระหว่างการทดลองมีการทดสอบย่อยและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปวิเคราะห์หาค่าคะแนนร้อยละของคะแนนกระบวนการ (E_1)
3. ดำเนินการทดลองตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA จำนวน 12 แผน เมื่อนักเรียนปฏิบัติกิจกรรมครบตามที่กำหนดแล้วนำแบบทดสอบหลังเรียนทดสอบกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นเครื่องมือวิจัยชุดเดียวกันกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน
4. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยและสรุปการวิจัยตามลำดับของวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งการวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยการหาเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากการสังเกต/สอบถาม/สัมภาษณ์เพื่อการสะท้อนผลการจัดกิจกรรม โดยมีลำดับขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์หลักของการวิจัยดังนี้

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA โดยการคำนวณอัตราส่วนระหว่างค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียนกับค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน (E_1 / E_2) โดยใช้สูตร E_1/E_2 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556: 7-20)
2. วิเคราะห์หาดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA ใช้สูตรคำนวณค่าดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index : E.I.) (ชวลิต ชูกำแพง, 2553: 133)
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA กับก่อนเรียน โดยใช้สถิติทดสอบสมมติฐาน t-test (Dependent Samples) (ไพศาล วรคำ, 2564: 348-349)

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA สามารถนำเสนอผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA โดยการคำนวณอัตราส่วนระหว่างค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียนกับค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน (E_1/E_2) 70/70 รายละเอียดดังในตาราง 1 และ 2

ตาราง 1 คะแนนการประเมินประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบ MIA สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

คะแนนการประเมินประสิทธิภาพ ของกระบวนการจัดการเรียนรู้ (E ₁)			คะแนนการประเมินประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E ₂)		
เลขที่	คะแนน (120)	ร้อยละ	เลขที่	คะแนน (20)	ร้อยละ
1	90	75.00	1	20	100.00
2	100	83.33	2	14	70.00
3	115	95.83	3	15	75.00
4	90	75.00	4	16	80.00
5	95	79.17	5	19	95.00
6	95	79.17	6	20	100.00
7	115	95.83	7	15	75.00
8	100	83.33	8	16	80.00
9	111	92.50	9	17	85.00
10	97	80.83	10	14	70.00
11	90	75.00	11	13	65.00
12	100	83.33	12	12	60.00
13	95	79.17	13	10	50.00
14	98	81.67	14	17	85.00
15	100	83.33	15	16	80.00
16	90	75.00	16	11	55.00
17	105	87.50	17	19	95.00
18	110	91.67	18	19	95.00
19	90	75.00	19	18	90.00
20	100	83.33	20	15	75.00
21	90	75.00	21	17	85.00
22	95	79.17	22	16	80.00
23	80	66.67	23	19	95.00
24	100	83.33	24	18	90.00
25	100	83.33	25	17	85.00
26	100	83.33	26	17	85.00
27	100	83.33	27	16	80.00
28	90	75.00	28	15	75.00

ตาราง 1 (ต่อ)

คะแนนการประเมินประสิทธิภาพ ของกระบวนการจัดการเรียนรู้ (E_1)			คะแนนการประเมินประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)		
เลขที่	คะแนน (120)	ร้อยละ	เลขที่	คะแนน (20)	ร้อยละ
29	100	83.33	29	15	75.00
30	100	83.33	30	18	90.00
31	90	75.00	31	18	90.00
32	100	83.33	32	19	95.00
33	100	83.33	33	20	100.00
34	95	79.17	34	20	100.00
35	100	83.33	35	20	100.00
36	100	83.33	36	20	100.00
37	115	95.83	37	19	95.00
38	100	83.33	38	19	95.00
39	100	83.33	39	18	90.00
40	95	79.17	40	16	80.00
41	100	83.33	41	17	85.00
$\bar{X}$	98.44		$\bar{X}$	16.34	
S.D.	7.39		S.D.	2.53	
ร้อยละ	82.03		ร้อยละ	81.71	

จากตาราง 1 พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 41 คน มีคะแนนประสิทธิภาพของกระบวนการเฉลี่ยเท่ากับ 98.44 คิดเป็นร้อยละ 82.03 และคะแนนประสิทธิภาพของผลลัพธ์เฉลี่ยเท่ากับ 16.34 คิดเป็นร้อยละ 81.71

ตาราง 2 ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA

ประสิทธิภาพ	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	120	98.44	7.39	82.03
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	20	16.34	2.53	81.71

ประสิทธิภาพของรูปการจัดการเรียนรู้ (E_1/E_2) เท่ากับ 82.03/81.71

จากตาราง 2 สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 82.03 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 81.71 ดังนั้น ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 82.03/81.71 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 70/70 ที่กำหนดไว้

2. ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA พบว่า ค่าดัชนีประสิทธิผลมีค่าเท่ากับ 0.6572 แสดงว่าการจัดการเรียนรู้แบบ MIA ทำให้นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 65.72

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA หลังเรียนกับก่อนเรียน โดยใช้สถิติทดสอบสมมติฐาน t-test ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังในตาราง 3

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA หลังเรียนกับก่อนเรียน

ตัวแปร	N	Mean	S.D.	df	t	sig
ก่อนเรียน	41	5.34	2.34	40	14.10*	0.00
หลังเรียน	41	14.98	2.87			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยหลังเรียนมีค่าเพิ่มขึ้น 9.63 และพบว่าค่า sig. = 0.00 < 0.05 จึงปฏิเสธ H_0 นั่นคือการจัดการเรียนรู้แบบ MIA มีประสิทธิภาพในการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ได้

อภิปรายผล

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ MIA สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบ MIA

การจัดการเรียนรู้แบบ MIA ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.03/81.71 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ 70/70 ที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบ MIA มีประสิทธิผลสูงในการพัฒนาความสามารถทางภาษาจีนของนักเรียน การที่แผนการเรียนรู้แบบ MIA สามารถทำคะแนนได้สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด สาเหตุที่นักเรียนมีการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนขึ้นหลังจากได้เรียนด้วยวิธี MIA นั้น อาจเป็นเพราะว่า MIA เป็นการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการทักษะทางภาษาที่สำคัญ ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะทางภาษาจีนได้อย่างครบถ้วน ทั้งทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ซึ่งนักเรียนได้ฝึกทักษะทางภาษาในกระบวนการเรียนการสอนทำให้เกิดทักษะจากการปฏิบัติจริงขึ้น และการเรียนรู้จากการปฏิบัติ มีความสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน นักเรียนได้ลงมือใช้ทักษะทางภาษาในด้านต่าง ๆ เกิดความกระตือรือร้น สนใจการเรียน ส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนพัฒนาดียิ่งขึ้นทั้งด้าน

กระบวนการและด้านผลลัพธ์ สอดคล้องกับแนวคิดของ ริชาร์ด แพลท และเวเบอร์ (Richards, Platt and Weber, 1986) ที่ได้อธิบายเกี่ยวกับการสอนภาษาแบบบูรณาการทักษะว่า การสอนทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนในลักษณะของการเชื่อมโยงหรือสัมพันธ์ระหว่างทักษะโดยการใช้กิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งอาจเชื่อมโยงสองทักษะหรือมากกว่านั้น การผสมผสานระหว่างทักษะทางภาษาและทักษะอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง อาทิ ความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ การสะกดคำ การออกเสียง โครงสร้างไวยากรณ์และการใช้ภาษาที่จะนำไปสู่การสื่อสารอย่างแท้จริง (Authentic communication) ตัวอย่างเช่น บุคคลเมื่ออ่านจดหมายจบเขาอาจเขียนจดหมายเพื่อตอบกลับ หรืออาจเล่าเนื้อความในจดหมายนั้นให้ผู้อื่นฟัง ดังนั้น การใช้ภาษาในชีวิตประจำวันจึงมักใช้ทักษะทางภาษาอย่างน้อยสองทักษะหรือมากกว่านั้นในการสื่อสาร แนวคิดดังกล่าวจึงนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนภาษาแบบบูรณาการทักษะเพื่อให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีวัตถุประสงค์และสิ่งที่เรียนนั้นมีความหมายแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเห็นภาพของความหลากหลายและความซับซ้อนของภาษาในการสื่อสาร นอกจากนี้ ผู้เรียนจะเห็นว่าการเรียนภาษาจีนไม่ใช่เพียงสนองความสนใจทางด้านวิชาการ หรือเป็นเพียงการเรียนเพื่อให้สอบผ่าน แต่ภาษาจีนจะเป็นสื่อในการสร้างปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้ร่วมกันของบุคคล ผู้เรียนจะได้พัฒนาการใช้ทักษะที่หลากหลายและในขณะเดียวกันก็สามารถสร้างแรงจูงใจในการเรียนให้แก่กัน ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐณิโกนต์ ทองโคตร (2559) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้แบบ MIA ในการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งก็มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้เช่นกัน แสดงให้เห็นว่า MIA เป็นแนวทางที่สามารถปรับใช้ได้กับการเรียนการสอนในหลายวิชาและหลายบริบท และเป็นที่ยืนยันถึงความเป็นไปได้ในการนำ MIA ไปปรับใช้ในวิชาอื่น ๆ นอกเหนือจากภาษาจีนและภาษาอังกฤษ

2. ค่าดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้แบบ MIA

ค่าดัชนีประสิทธิผลที่ได้จากการวิจัยคือ 0.6572 ซึ่งแสดงว่าการจัดการเรียนรู้แบบ MIA ทำให้นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 65.72 การที่นักเรียนมีพัฒนาการด้านการเรียนรู้เพิ่มขึ้นในระดับนี้บ่งชี้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบ MIA สามารถตอบสนองต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของนักเรียนได้ดี การศึกษาของ แว่ววัน มนุชาราม (2564) ก็สนับสนุนผลวิจัยนี้ โดยชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบ MIA ร่วมกับเทคนิคการสอนอื่นๆ ช่วยเพิ่มความสามารถในการเรียนรู้และการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและนัยสำคัญ และยังสอดคล้องกับญัฐณิโกนต์ ทองโคตร (2559) ที่พบว่าแผนการจัดการเรียนรู้แบบ MIA มีค่าดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้ของนักเรียนเท่ากับ 0.7331 ซึ่งยืนยันถึงความมีประสิทธิภาพของ MIA ในการพัฒนาทักษะการอ่านและความเข้าใจในเนื้อหาภาษาอังกฤษ

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีน

ผลการวิจัยพบว่าค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบ MIA มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วราภรณ์ พูลสวัสดิ์ (2564) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้แบบ MIA ช่วยเพิ่มความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ในวิชาภาษาอังกฤษได้อย่างมีนัยสำคัญ การที่ค่าเฉลี่ยหลังเรียนเพิ่มขึ้นถึง 9.63 หน่วยคะแนน และค่า Sig. = 0.000 < 0.05 แสดงถึงความชัดเจนว่าการจัดการเรียนรู้แบบ MIA นั้นมีผลต่อการเพิ่มทักษะและความรู้ทางภาษาจีนของนักเรียนอย่างชัดเจน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนรินทร์ โพธิ์ (2549) ที่พบว่าผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบบูรณาการ

ของเมอร์ดีอ็อกซ์ (MIA) กับวิธีสอนแบบปกติมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสามารถของ MIA ในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผล อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ญัตติของสภาทนายความ (2559) ที่พบว่าความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะตามแนวการจัดการเรียนรู้แบบ MIA มีความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และวังนีย์ ดอกไม้ทอง (2562) พบว่าความสามารถการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ใช้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของเมอร์ดีอ็อกซ์ (MIA) ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก มีคะแนนความสามารถการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เช่นเดียวกับ แววัน มนุชาราม (2564) ที่พบว่าความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้วิธีการสอนอ่านของเมอร์ดีอ็อกซ์ (MIA) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังพบว่ากับนภวรรณ มุ่งเสรี (2566) ที่ใช้การจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการ การสอนอ่านของเมอร์ดีอ็อกซ์ (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชัน (Gamification) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่าน ภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อ ความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่สำคัญระดับ .05 และเป็นไปตามทฤษฎีของ George S. Murdoch (1986) ซึ่งได้สอนนักศึกษาฝึกการอ่านโดยใช้วิธี MIA และพบว่าการกระตุ้นด้วยกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนของวิธี MIA ทำให้นักศึกษามหาวิทยาลัยकुเวต มีการพัฒนา ทักษะด้านการอ่านและเขียนมากขึ้น

อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อาจเป็นเพราะการที่ผู้วิจัย ให้ความสำคัญกับการนำหลักกรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยได้นำหลัก “อิทธิบาท 4” โดยส่งเสริมให้นักเรียนเป็นความสำคัญจำเป็นของการเรียนรู้ภาษาจีน เพื่อให้เกิดความรักและตระหนักถึง ความสำคัญในการเรียน และให้มีกำลังใจในการเรียน (ฉันทะ) นักเรียนตั้งใจเรียนและร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยความตั้งใจและเพียรพยายามที่จะทำความเข้าใจภาษาจีน และการฝึกไวยากรณ์ภาษาจีน (วิริยะ) นักเรียน มีใจจดจ่อกับการฝึกทักษะและให้ความร่วมมือช่วยเหลือเพื่อน ๆ ในการทำแบบฝึก (จิตตะ) และร่วมกัน ตรวจสอบความถูกต้องของแบบฝึกและงานที่ได้รับมอบหมายร่วมกับเพื่อน ๆ จนสำเร็จลุล่วงอย่างถูกต้อง (วิมังสา) ซึ่งการประยุกต์ใช้หลักกรรม อิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนครั้งนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัย ของ พระคันธสีล จันทรสุวงศ์, สมเดช นามเกต และบุญส่ง สิ้นธนูออก (2564: 267) ซึ่งได้ศึกษาแนวทางการ จัดการเรียนรู้อยู่ด้วยหลักอิทธิบาท 4 และได้นำเสนอผลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมทักษะและจัด กิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดมหาพุทธตรงคาป่าหลวง พบว่า 1) ฉันทะ คือ ทำให้ไม่ ท้อถอยมีกำลังใจต่อสู้ 2) วิริยะ คือ มีความขยันหมั่นเพียรต่อหน้าที่ของตนเอง 3) จิตตะ คือ มีปัญญาสามารถ แก้ไขเหตุการณ์ได้ทันทั่วทั้งที่ 4) วิมังสา คือ ช่วยให้ทำงานไม่ผิดพลาดและทำงานให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบ MIA มีประสิทธิภาพและมีผลสัมฤทธิ์สูงใน การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียน การเชื่อมโยงผลการวิจัยกับงานวิจัยก่อนหน้านี้นี้ยืนยัน ถึงความเป็นไปได้ที่การใช้รูปแบบการสอนแบบ MIA จะช่วยเพิ่มพูนความรู้และทักษะของนักเรียนในวิชา ภาษาจีน และสามารถนำไปปรับใช้กับวิชาอื่น ๆ ได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ในระหว่างการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูควรสังเกตพฤติกรรมนักเรียนที่อาจจะไม่เข้าใจหรือต้องการความช่วยเหลือ ครูควรใช้การจัดการเรียนรู้แบบเสริมแรงกระตุ้นให้นักเรียนสนใจหรืออธิบายให้เข้าใจชัดเจนอีกครั้ง

1.2 ควรมีการศึกษาลำดับขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบ MIA ให้เข้าใจก่อน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการขยายการศึกษาวิจัยให้ครอบคลุมกลุ่มนักเรียนในระดับชั้นที่หลากหลายขึ้น รวมถึงการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้แบบ MIA กับวิธีการสอนอื่น ๆ เพื่อให้ได้ภาพรวมที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของ MIA ในการพัฒนาทักษะภาษาต่างประเทศ

2.2 การนำแผนการเรียนรู้แบบ MIA ไปใช้ในห้องเรียนยังควรคำนึงถึงความหลากหลายของผู้เรียนและปรับแผนการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดในการเรียนรู้

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ภาษาจีนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสศ. ลาดพร้าว.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์, 5(3), 7-20.
- ณัฐธนิกันต์ ทองโคตร. (2559). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้แบบฝึกทักษะตามแนวการจัดการเรียนรู้แบบ MIA. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นภวรรณ มุ่งเสรี. (2566). ผลการใช้การจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการสอนอ่านของเมอร์ต็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชัน (Gamification) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นรินทร์ โพธิ. (2549). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านและความสนใจในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ต็อกซ์ (MIA) กับวิธีการสอนแบบปกติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- พระคันธศีล จันท์สุวงศ์ สมเดช นามเกต และบุญส่ง สิ้นธุ์นอก. (2564). แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมสงฆ์ วัดมหาพุทธรังษีป่าหลวง นครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. Journal of Modern Learning Development, 6(3), 266-282, พฤษภาคม-มิถุนายน.
- ไพศาล วรคำ. (2564). การวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 12). มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โรงเรียนเขาวไร่ศึกษา. (2565). หลักสูตรโรงเรียนเขาวไร่ศึกษา ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2565. มหาสารคาม: โรงเรียนเขาวไร่ศึกษา.
- . (2566). รายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ปีการศึกษา 2566. มหาสารคาม: โรงเรียนเขาวไร่ศึกษา.
- วรภรณ์ พูลสวัสดิ์. (2564). การจัดการเรียนรู้แบบ MIA เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์วิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 21(2), 83-98.
- วัจฉิณี ดอกไม้ทอง. (2562). การพัฒนาความสามารถการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ และการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของเมอร์ต็อกซ์ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก. วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 13(3-4), 19-27.

แหวววัน มนุชาราม. (2564). การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้วิธีการสอนอ่านของเมอร์ต็อก (MIA) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Murdoch, G.S. (1986). A More Integrated Approach to the Teaching of Reading. *English Teaching Forum*, 34(1), 9-15.

Richards, J., Platt, J., and Weber, H. (1986). *Longman Dictionary of Applied Linguistics*. London: Longman.

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่อง เรขาคณิตวิเคราะห์
และภาคตัดกรวย โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม
Geogebra ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

Developing the Ability to Solve Mathematical Problems in Analytic
Geometry & Conic Section by Using Deductive Learning Activities in
Conjunction with the Geogebra Program for Mathayom 4 Students

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ใช้แบบแผนการทดลองแบบ Posttest Only Design โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 70/70 2) เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น กับเกณฑ์ร้อยละ 70 3) ศึกษาความพึงพอใจในการเรียนรู้ของนักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 40 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนเขวไร่ศึกษา ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 12 แผน แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ชนิดอัตนัย จำนวน 5 ข้อ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ One-sample t-test ผลวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัย ร่วมกับโปรแกรม Geogebra มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 74.71/73.38 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัย ร่วมกับโปรแกรม Geogebra ในภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.87$, S.D. = 0.28)

ARTICLE INFO:

Author:

1. ทัดพงศ์ นนยะโส

Tatpong Nonyaso

นักศึกษาศาสนาวิชาหลักสูตรและการสอน
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
E-mail. ta_78952148635@hotmail.com

Corresponding Author:

2. ภูษิต บุญทองเถิง

Poosit Boontongtherng

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ที่ปรึกษา
นักศึกษาศาสนาวิชาหลักสูตรและการสอน
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คำสำคัญ : ความสามารถในการแก้ปัญหาทาง
คณิตศาสตร์, กิจกรรมการเรียนรู้
แบบนิรนัย, โปรแกรม Geogebra

Keywords : Ability of Solve Mathematical
Problems,
Deductive Learning Activities,
The Geogebra Program

Article history:

Received : 03/09/67

Revised : 18/10/67

Accepted : 22/10/67

ABSTRACT

This research used a Posttest Only Design experiment design. The objectives were to: 1) develop learning activities using deductive learning activities combined with the Geogebra program, achieving efficiency according to the criteria (70/70); 2) compare students' problem-solving abilities in mathematics using deductive learning activities combined with the Geogebra program against the 70% criterion; 3) examine students' satisfaction with learning using deductive learning activities combined with the Geogebra program. The research sample consisted of 40 students from Grade 10 in the second semester of the 2023 academic year at Khwa Rai School, under the Secondary Education Service Area Office of Mahasarakham, selected by cluster random sampling. The research tools included 12 learning activity plans, which were found to be of very high quality. Additionally, a 5-item mathematics problem-solving ability test and a 5-point Likert scale satisfaction survey developed by the researcher were used. Statistical analyses included mean, percentage, standard deviation, and one-sample t-test. The findings revealed that the efficiency of the deductive learning activity plans combined with the Geogebra program was 74.71/73.38, which was higher than the set criterion of 70/70. Students' problem-solving abilities were significantly higher than the 70% criterion at a statistical significance level of .05. Overall, students' satisfaction with learning using deductive learning activities combined with the Geogebra program was at the highest level ($\bar{X} = 4.87$, S.D. = 0.28).

บทนำ

คณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากคณิตศาสตร์ช่วยให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์คิดอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ มีแบบแผน สามารถวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ได้อย่างรอบคอบและถี่ถ้วน ช่วยให้คาดการณ์วางแผน ตัดสินใจแก้ปัญหา ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ คณิตศาสตร์ยังเป็นเครื่องมือในการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและศาสตร์อื่น ๆ อันเป็นรากฐานในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติให้มีคุณภาพและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ทัดเทียมกับนานาชาติ การศึกษาคณิตศาสตร์จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 8) ดังนั้น นักเรียนจำเป็นต้องเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถคิดเป็น แก้ปัญหาได้ มีคุณลักษณะด้านการตัดสินใจ ที่มีความละเอียดรอบคอบ รู้จักการสังเกต มีเจตคติที่ดีในการทำงานและสามารถใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่ผ่านมา แม้ว่านักเรียนจะมีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาเป็นอย่างดี แต่มีนักเรียนจำนวนมากยังคงด้อยความสามารถเกี่ยวกับการแก้ปัญหา การแสดงหรืออ้างอิงเหตุผล การสื่อสารนำเสนอแนวคิดทางคณิตศาสตร์ เชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาคณิตศาสตร์ กับสถานการณ์ต่าง ๆ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ปัญหาที่กล่าวมานี้ทำให้นักเรียนไม่สามารถนำความรู้คณิตศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

และในการศึกษาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2551: 1) จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์โรงเรียนเขาไร่ศึกษา นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ไม่ตรงตามที่โรงเรียนคาดหวังไว้ จากการสังเกตนักเรียนจะได้คะแนนในส่วนที่เป็นข้อสอบอัตนัยต่ำ โดยนักเรียนมักจะไม่เขียนคำตอบหรือเขียนเพียงแค่ว่าตอบมาแต่ไม่ได้แสดงวิธีคิด จากการสอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนเขาไร่ศึกษาพบว่า สาเหตุประการหนึ่งที่พบ คือ นักเรียนยังขาดความสามารถในเรื่องของการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ไม่สามารถแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ นั้นแสดงให้เห็นว่านักเรียนยังไม่มีเครื่องมือเพื่อใช้ในการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอนจึงทำตามตัวอย่างที่ครูสอนเท่านั้น เมื่อเจอปัญหาที่มีเนื้อหายากและซับซ้อนมากขึ้นจึงไม่สามารถแก้ปัญหาได้

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการสอนแบบต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่ทำทนายผู้เรียนให้มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการสอนแบบนิรนัยเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยการทำให้นักเรียนรู้และเข้าใจในทฤษฎี หลักการและกฎของเนื้อหา นั้น ๆ ก่อนแล้วจึงยกตัวอย่างการนำทฤษฎี หลักการและกฎ เหล่านั้นไปใช้ในการแก้ปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นกำหนดปัญหา 2) ขั้นแสดงและอธิบายทฤษฎี หลักการ 3) ขั้นใช้ทฤษฎี หลักการ 4) ขั้นตรวจสอบและสรุป 5) ขั้นฝึกปฏิบัติ (สุกฤษฎี ชุมภูจันทร์, 2563: 31-33) ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่จะพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และเป็นการฝึกการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนทั้งในห้องเรียนหรือในชีวิตประจำวัน

นอกจากกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบแล้ว สื่อการเรียนรู้ยังเป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับการพัฒนาและลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 27) สื่อการสอนโปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นสื่อการเรียนรู้หนึ่งที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพ นอกจากจะช่วยผู้เรียนในการเรียนและทำความเข้าใจเนื้อหาได้มากขึ้นแล้ว ยังมีส่วนช่วยในกระบวนการสอนของครู โปรแกรม GeoGebra เป็นโปรแกรมทางคณิตศาสตร์อีกโปรแกรมหนึ่งที่ควรนำมาใช้ในการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ เป็นโปรแกรมที่ไม่มีค่าใช้จ่าย ชื่อของโปรแกรมยังสื่อถึงการนำคำว่า Geometry มาเชื่อมกับ Algebra จนเป็นคำว่า GeoGebra โปรแกรม GeoGebra มีคุณลักษณะพิเศษ คือสามารถสร้างรูปทรงสามมิติได้ และคลิปวิดีโอที่สอนเกี่ยวกับโปรแกรมนี้ใน Youtube มากมายทั้งภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส สเปน ฯลฯ GeoGebra เป็นโปรแกรมที่พัฒนาโดย Markus Hohenwarter นักพัฒนา application ชาวออสเตรียได้เริ่มพัฒนา ตั้งแต่ปี 2001 ต่อมาปี 2007 Michael Borchers ชาวอังกฤษได้นำทีมพัฒนาต่อมาจนเป็นที่นิยมแพร่หลายไปทั่วโลกและถูกแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่าง ๆ หลายภาษา สถาบันต่าง ๆ ในหลายประเทศ (พงศักดิ์ วุฒิสันต์, 2556: 13-14) จึงได้มีการนำโปรแกรม GeoGebra มาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ในหัวข้อต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย เช่น แคลคูลัสเบื้องต้น, เรขาคณิต, การวิเคราะห์ข้อมูล และต่าง ๆ อีกมากมาย สุกฤษฎี ชุมภูจันทร์ (2563: 6) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรมจีโอจีบร้าเป็นสื่อประกอบการสอนโดยมีขั้นตอนการสอน ดังนี้ 1) ขั้นกำหนดขอบเขตของปัญหาเป็นการนำเข้าสู่บทเรียนโดยการเสนอปัญหาหรือระบุสิ่งที่จะสอนในแง่ของปัญหา เพื่อยั่วให้ผู้เรียนเกิดความสนใจที่จะหาคำตอบของปัญหา ที่นำเสนอควรจะต้องเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ของชีวิตและเหมาะสมกับวุฒิภาวะ

ของผู้เรียน 2) ชั้นแสดงและอธิบายทฤษฎี หลักการ เป็นการนำเอาทฤษฎี หลักการ กฎข้อสรุปที่ต้องการสอน มาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทฤษฎี หลักการนั้น เพื่อนักเรียนจะได้นำทฤษฎี หลักการ กฎ ข้อสรุปไปใช้ในการ แก้ปัญหาจากสถานการณ์ในชั้นที่ 1 3) ชั้นใช้ทฤษฎี หลักการ เป็นชั้นที่ผู้เรียนจะเลือกทฤษฎี หลักการ กฎ ข้อสรุปที่ได้รับจากการเรียนมาใช้ในการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดไว้ 4) ชั้นตรวจสอบและสรุป เป็น ชั้นที่ผู้เรียนจะตรวจสอบและสรุปทฤษฎี หลักการ กฎข้อสรุปหรือนิยามที่ใช้ว่าถูกต้อง สมเหตุสมผลหรือไม่ โดยสุ่มนักเรียนออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน แล้วให้นักเรียนทุกคนร่วมกันตรวจสอบการแสดงวิธีทำของตนเอง และของนักเรียนที่ออกมาแสดงวิธีทำหน้าชั้นเรียน เมื่อนักเรียนอภิปรายเสร็จแล้วครูผู้สอนตรวจสอบความ ถูกต้องโดยใช้โปรแกรม GeoGebra เรื่อง 5) ชั้นฝึกปฏิบัติเมื่อผู้เรียนเกิดความเข้าใจในทฤษฎี หลักการ กฎ ข้อสรุป แล้วผู้สอนให้สถานการณ์ใหม่ให้นักเรียนแก้ปัญหาซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาล้ำปัญหาเดิมเพื่อฝึก การนำเอา ทฤษฎี หลักการ กฎ ข้อสรุป มาใช้ให้เข้าใจมากขึ้น และเมื่อแก้ปัญหาเสร็จแล้วผู้สอนใช้โปรแกรม จีไอจีบร้าตรวจสอบคำตอบของปัญหา และจากการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบนิรนัย ร่วมกับโปรแกรม GeoGebra มีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เฉลี่ยเท่ากับ 30.6 คิด เป็นร้อยละ 76.5 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 80

จากสภาพการณ์ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาและพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน โดยใช้การจัดการจัดการเรียนรู้แบบนิรนัย ร่วมกับโปรแกรม Geogebra เพื่อ พัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ให้สูงขึ้น โดยผู้วิจัยได้นำหลักธรรมสำคัญทาง พระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียน ได้แก่ หลักขรรษาธรรม 4 ซึ่งประกอบด้วย 1) สัจจะ คือ ความจริง, ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง 2) ทมะ คือ การฝึกฝน, การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว, รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา 3) ขันติ คือ ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นใน จุดหมาย ไม่ท้อถอย 4) จาคะ คือ ความเสียสละ, สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจ กว้าง พร้อมทั้งจะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 246 : 353) เนื่องจากการเรียนรู้ในทุกเนื้อหานั้น จะต้องพื้นฐานของความตั้งใจเป็นสำคัญ ดังนั้น นักเรียนจึงต้องมีการ กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาตนเองก่อน (สัจจะ) และตั้งใจเรียนศึกษา ฝึกฝน (ทมะ) จนกระทั่งเกิด ความสำเร็จด้วยความอดทน (ขันติ) แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดก็ตาม และต้องเสียสละ (จาคะ) ความสุขสบาย ส่วนตัว เพื่อพยายามเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างตั้งใจ ให้ประสบผลสำเร็จดังเป้าหมาย ที่ได้กำหนดไว้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาการจัดการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการจัดการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ (70/70)
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนโดยใช้การจัดการจัดการ การเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra กับเกณฑ์ร้อยละ 70
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการเรียนรู้ของนักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้การจัดการจัดการจัดการเรียนรู้ แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra

สมมติฐานการวิจัย

ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลองใช้แบบแผนการทดลองแบบ Posttest Only Design โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนเขวาไร่ศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม จำนวน 4 ห้อง จำนวนนักเรียน 146 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้อง 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนเขวาไร่ศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม จำนวน 1 ห้องจำนวนนักเรียน 40 คน โดยใช้เทคนิคการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 3 ประเภท ได้แก่

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra เรื่องเรขาคณิตวิเคราะห์และภาคตัดกรวยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งผ่านการพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมของแผนทุกแผน โดยคณะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ผลการพิจารณาพบว่า แผนทุกแผนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ เหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60-5.00$) และแผนมีความเหมาะสมโดยธรรมชาติอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน ($\bar{X} = 4.77$)
2. แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง เรขาคณิตวิเคราะห์และภาคตัดกรวย ประเภทอัตนัยจำนวน 5 ข้อ ซึ่งมีค่าความเที่ยงตรง (IOC) ระหว่าง 0.60-1.00 ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกทุกข้อเฉลี่ยอยู่ที่ 0.62 และค่าความยากง่ายอยู่ที่ 0.53
3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra เรื่องเรขาคณิตวิเคราะห์และภาคตัดกรวยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งมีค่าความเที่ยงตรง (IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่อง เรขาคณิตวิเคราะห์และภาคตัดกรวย โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. จัดกิจกรรมตามแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัย ร่วมกับโปรแกรม Geogebra ตามลำดับ จนครบจำนวน 12 แผน แผนละ 1-2 ชั่วโมง รวม 16 ชั่วโมง เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเรียน โดยการทำแบบทดสอบย่อยเมื่อสิ้นสุดกิจกรรมแต่ละแผน

2. ทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่องเรขาคณิตวิเคราะห์และภาคตัดกรวย ประเภทอัตนัย หลังจัดการเรียนรู้ครบทั้ง 12 แผน

3. นักเรียนตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง เรขาคณิตวิเคราะห์และภาคตัดกรวย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง เรขาคณิตวิเคราะห์และภาคตัดกรวย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละของคะแนนที่ได้จากการทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ท้ายแผนจำนวน 12 แผน และหลังเรียนจำนวน 5 ข้อ

2. เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนระหว่างหลังเรียน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัย ร่วมกับโปรแกรม Geogebra หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง เรขาคณิตวิเคราะห์และภาคตัดกรวย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้ One-Sample t-test

3. วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัย ร่วมกับโปรแกรม Geogebra หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง เรขาคณิตวิเคราะห์และภาคตัดกรวย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกับเกณฑ์แปลผลความพึงพอใจที่กำหนด

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่อง เรขาคณิตวิเคราะห์และภาคตัดกรวย โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สามารถนำเสนอผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการเรียนการรู้มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 แบบสรุปผลการหาประสิทธิภาพ E_1/E_2

ประสิทธิภาพ	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ E_1	48	36.35	6.16	74.71
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ E_2	20	14.68	2.72	73.38
ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ E_1/E_2 เท่ากับ 74.71/73.38				

จากตาราง 1 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ E_1 เท่ากับ 74.71 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ E_2 เท่ากับ 73.38 สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 74.71/73.38 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 70/70 ที่กำหนดไว้

2. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกับเกณฑ์ทดสอบที่ แบบกลุ่มเดียว วัตถุประสงค์หลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ One-sample t-test นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra มีคะแนนผลสัมฤทธิ์หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 รายละเอียดปรากฏดังในตาราง 2

ตาราง 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกับเกณฑ์ทดสอบที่ แบบกลุ่มเดียว วัตถุประสงค์หลังการจัดการเรียนรู้ (One-sample t-test)

คะแนนตาม เกณฑ์ร้อยละ 70	N	$\bar{x}$	S.D.	ร้อยละ	t
14	40	14.68	2.72	73.38	1.569

จากตาราง 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกับเกณฑ์ทดสอบที่ แบบกลุ่มเดียว วัตถุประสงค์หลังการจัดการเรียนรู้ (One-sample t-test) ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 14.68 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 แล้ว ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra สูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยการนำเครื่องมือที่ผ่านการหาประสิทธิภาพ มาใช้กับกลุ่มเป้าหมาย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเขวไร่ศึกษา อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 40 คน ปรากฏผลดังในตาราง 3

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra

รายการแบบสอบถามความพึงพอใจ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
1. นักเรียนมีความสนใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra	4.93	0.27	มากที่สุด
2. นักเรียนได้รับความสนุกสนานจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra	4.78	0.42	มากที่สุด
3. นักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้ และอยากที่จะร่วมกิจกรรมในชั้นเรียนทุกครั้ง	4.75	0.44	มากที่สุด
4. นักเรียนได้ทำงานกลุ่มและจับคู่ร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน	4.90	0.30	มากที่สุด

รายการแบบสอบถามความพึงพอใจ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
5. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra มีขั้นตอนง่าย ๆ นักเรียนสามารถทำตามขั้นตอนได้เป็นอย่างดี	4.85	0.36	มากที่สุด
6. นักเรียนรู้สึกสนุกสนานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra	4.85	0.36	มากที่สุด
7. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra ช่วยให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาได้ดียิ่งขึ้น	4.83	0.38	มากที่สุด
8. นักเรียนได้พัฒนาทางด้านสมองและฝึกการคิดวิเคราะห์	4.83	0.38	มากที่สุด
9. นักเรียนได้รับความรู้ใหม่ ๆ จากกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra	4.98	0.16	มากที่สุด
10. นักเรียนจะนำความรู้ใหม่ ๆ จากการจัดการกิจกรรม	4.98	0.16	มากที่สุด
รวม	4.87	0.32	มากที่สุด

จากตาราง 3 พบว่า คะแนนความพึงพอใจของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.87 สรุปได้ว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

อภิปรายผล

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่อง เรขาคณิตวิเคราะห์และภาคตัดกรวย โดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ โดยใช้โดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra มีประสิทธิภาพเท่ากับ 74.71/73.38 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 70/70 ที่กำหนดไว้ หมายความว่า นักเรียน ทั้งหมดได้คะแนนจากการทำแบบฝึกทักษะ จำนวน 12 แผนการจัดการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 74.71 และคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 73.38 แสดงว่าการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ที่ผู้วิจัยพัฒนาสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 70/70 เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนแบบนิรนัยเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยการทำให้นักเรียนรู้และเข้าใจในทฤษฎี หลักการและกฎของเนื้อหา นั้น ๆ ก่อนแล้วจึงยกตัวอย่างการนำทฤษฎี หลักการและกฎ เหล่านั้นไปใช้ในการแก้ปัญหา เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาวาลัย ชมดี (2551: 62-66) ที่ได้ศึกษาผลการพัฒนาการเรียนรู้อคณิตศาสตร์ เรื่อง การหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการสอนแบบอุปนัยหรือนิรนัย ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่าแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการใช้การสอนแบบอุปนัยหรือแบบนิรนัย มีประสิทธิภาพ 81.43/79.49 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ 75/75 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นพดล อุณหศิริกุล (2557) ซึ่งได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้โปรแกรมจีโอจีบร้า เรื่อง แคลคูลัสเบื้องต้น ที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนตะกั่วป่า เสนาณกุล จังหวัดพังงา ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีการจัดการเรียนรู้โดยใช้โปรแกรมจีโอจีบร้าสูงกว่านักเรียนที่มีการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra มีความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ ร้อยละ 73.38 ซึ่งผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ตั้งไว้ เนื่องจากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้นได้ผ่านกระบวนการขั้นตอนของการสร้างอย่างเป็นระบบ และมีวิธีการที่เหมาะสมคือ ได้มีการศึกษาหลักสูตร คู่มือครู เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยที่นำมาพัฒนาทำการจัดการเรียนรู้ และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญประเมิน จึงทำให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดและเป็นผลจากการจัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้ตามแบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra รูปแบบการจัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นเพื่อช่วยแก้ปัญหาคณิตศาสตร์เกี่ยวกับความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียน การสอนแบบนิรนัยเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยการทำให้นักเรียนรู้และเข้าใจในทฤษฎีหลักการและกฎของเนื้อหา นั้น ๆ ก่อนแล้วจึงยกตัวอย่างการนำทฤษฎี หลักการและกฎ เหล่านั้นไปใช้ในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ เพื่อให้เด็กมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ร่วมกับโปรแกรม Geogebra ที่จะเป็นตัวช่วยในการเรียนรู้ จนนำไปสู่การแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ที่ถูกต้อง และสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การที่ผู้วิจัยจัดการเรียนรู้โดยนำหลักการทฤษฎี มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ทำให้นักเรียนรู้จักวางแผนการเรียนรู้โดยกำหนดเป้าหมายในการเรียน (สัจจะ) มีความตั้งใจเรียนและฝึกฝนตนเองตามกระบวนการเรียนรู้ (ทมะ) จนกระทั่งเกิดความสำเร็จซึ่งนักเรียนต้องปฏิบัติด้วยความอดทน (ขันติ) และมีความตั้งใจจริงและเสียสละความสุขสบายส่วนตัว (จาคะ) เพื่อพยายามเรียนรู้และพัฒนาตนเองจนประสบผลสำเร็จมีการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกฤษฎี ชุมภูจันทร์ (2563: 128-134) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรมจีโอจีบร้า เรื่อง การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรมจีโอจีบร้า มีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์เฉลี่ยเท่ากับ 30.6 คิดเป็นร้อยละ 76.5 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 80 และมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 43.267 คิดเป็นร้อยละ 72.11 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 22 คนคิดเป็นร้อยละ 73.33 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นพดล อุณหศิริกุล (2557) ซึ่งได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้โปรแกรมจีโอจีบร้า เรื่อง แคลคูลัสเบื้องต้น ที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนตะกั่วป่า เสนาณกุล จังหวัดพังงา ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่มีการจัดการเรียนรู้โดยใช้โปรแกรมจีโอจีบร้าสูงกว่านักเรียนที่มีการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พลวิสันต์ สิงหาอาจ (2555) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิจารณ์ญาณและการแก้ปัญหาระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบ KWDL วิธีสอนแบบนิรนัยและวิธีสอนตามรูปแบบ

ของ สสวท. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบนิรนัยมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์ญาณและการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีระดับความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.87 อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด อันเนื่องมาจากการจัดการเรียนการสอนแบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra ช่วยดึงดูดให้นักเรียนมีความสนใจการเรียน เกิดความเข้าใจและเกิดพึงพอใจในการเรียนรู้ สอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการของ Murray (1938; อ้างถึงใน สุรงค์ ใศวัตระกุล, 2564) ซึ่งได้กล่าวถึงความต้องการพื้นฐานที่จะทำให้เกิดแรงขับเคลื่อนหรือแรงจูงใจ ซึ่งเป็นผลให้มนุษย์เราแสดงพฤติกรรมไปในทิศทางที่จะนำไปสู่เป้าหมาย (Goal) โดยความต้องการพื้นฐานที่ทำให้เกิดแรงจูงใจที่สอดคล้องกับผลการวิจัยนี้ ได้แก่ ความต้องการใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement) เพราะเมื่อนักเรียนเกิดความเข้าใจ ทฤษฎี หลักการและกฎ นักเรียนจะสามารถนำสิ่งเหล่านี้ไปใช้แก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Arbain and Shukor (2015: 208-214) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยโปรแกรมจีโอจีบร้าและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีปกติและความพึงพอใจของนักเรียนต่อโปรแกรมจีโอจีบร้า กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาในมาเลเซีย จำนวน 62 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มควบคุม 32 คน และกลุ่มทดลอง 30 คน ผลปรากฏว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้โปรแกรมจีโอจีบร้าและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยโปรแกรมจีโอจีบร้าสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องเรขาคณิตวิเคราะห์และภาคตัดกรวยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยเป็นกิจกรรมที่นักเรียนต้องปฏิบัติด้วยตนเอง ผู้สอนควรคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล ซึ่งนักเรียนแต่ละคนมีความรู้พื้นฐานเดิมไม่เท่ากัน ดังนั้น ควรมีการกระตุ้นให้นักเรียนคิดแก้ปัญหา มีกิจกรรม สื่อที่หลากหลาย และเสริมแรงด้วยบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

1.2 ผู้สอนควรออกแบบสถานการณ์ปัญหาเพื่อที่จะนำมาแก้ปัญหาที่หลากหลายเป็นเรื่องที่อยู่ในชีวิตประจำวัน ใกล้ตัว หรือ สถานการณ์ปัญหาที่เป็นกระแสนิยมในช่วงเวลานั้น เพื่อดึงดูดความสนใจในการจัดการเรียนการสอน

1.3 ผู้วิจัยต้องทำการปฐมนิเทศ ผู้ช่าววิจัยและผู้เรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจในแต่ละขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน เพื่อที่จะปฏิบัติตนได้ถูกต้องไม่เกิดปัญหา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรม Geogebra พัฒนาความสารหรือทักษะในด้านอื่น ๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นต้น

2.2 ควรมีการใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับเทคนิคอื่นๆเพื่อให้มีความน่าสนใจ
มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชวาลัย ชมดี. (2551). การพัฒนาผลการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์เรื่องการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิตชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยวิธีการสอนแบบอุปนัยหรือแบบนิรนัย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นพดล อุณหศิริกุล. (2557). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้โปรแกรม GeoGebra เรื่องแคลคูลัสเบื้องต้นที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนตะกั่วป่า. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พงศ์ดี วุฒิสันต์. (2556). GeoGebra อีกทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจของครูคณิตศาสตร์. นิตยสาร สสวท., 41(181), 13-16, มีนาคม-เมษายน.
- พลวิสันต์ สิงหาอาจ. (2555). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการคิดวิจารณ์ญาณและการแก้ปัญหาหระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบ KWDL วิธีสอนแบบนิรนัยและวิธีสอนตามรูปแบบของ สสวท. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านกรวดวิทยาคาร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยการศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2551). คู่มือครูสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระ การเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.
- สุกฤษฎี ชุมภูจันทร์. (2563). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบนิรนัยร่วมกับโปรแกรมจีโอจีบร้า เรื่อง การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. (2564). จิตวิทยาการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Arbain, N., and Shukor, N. A. (2015). The Effects of GeoGebra on Students Achievement. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 172(2007), 208–214. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.356>.

An Investigation of Interaction Design of Virtual Simulation Experiment

ABSTRACT

This paper aimed to study What are the interaction design strategies for VSE? The samples were Scoring of user experience parameters for VSE by students. The instrument for collecting data was Questionnaire Star WeChat Mini Program. Analysis data by descriptive statistics and content analysis. The research results were found as follows;

1. The design strategies of perceptual interaction include (1) Style should be adapted. (2) Design should be simple. (3) Navigation should be convenient. (4) Colors should be harmonious. (5) Elements should be unified. (6) Information should be readable. (7) Scene should be simulated. (8) Design should be interesting.

2. The design strategies of behavioral interaction include (1) Ensure the realism of the experiment. (2) Set explicit guidance information. (3) Provide clear targeted feedback. (4) Maintain system availability. (5) Keep the system operational. (6) Keep the system visibility. (7) Keep the system flexibility. (8) Keep the system open.

3. The design strategies of emotional interaction include (1) Find out the characteristics of user groups. (2) Ensure that users quickly grasp the use of methods. (3) Reduce the difficulty of the experiment. (4) Ensure the fluency of the experiment. (5) Create emotional resonance. (6) Provide emotional support.

ARTICLE INFO:

Author:

1. Zhanglong Pei

Ph.D, Candidate, Arts Performance and Communication,
Academy of Arts and Philosophy,
Shinawatra University
Email: 284547056@qq.com

Corresponding Author:

2. Sakon Phungamdee

Ph.D, Arts Performance and Communication,
Academy of Arts and Philosophy,
Shinawatra University
Email: sakon.p@siu.ac.th

Keywords : Virtual Simulation Experiment;
Perceptual Interaction;
Behavioral Interaction;
Emotional Interaction;
User Experience

Article history :

Received : 01/10/67

Revised : 20/11/67

Accepted : 06/12/67

Introduction

In order to solve the problems of high risk, high investment, unable to copy the scene and irreversible experimental results in experimental teaching, the Ministry of Education of the People's Republic of China has introduced a new form of experimental teaching, VSE (Virtual Simulation Experiment), which has become an important application of virtual reality technology in the field of education. VSE is an efficient, safe and economical experiment (Wang, W. 2013), which integrates multimedia, human-computer interaction, database and network communication technologies, integrates psychological theory and design theory, and enables students to carry out efficient, safe and economical experiments in an open, autonomous and interactive virtual environment by constructing realistic experimental operating environment and experimental objects. In order to ensure the comprehensive and rapid development of VSE, the Ministry of Education of the People's Republic of China (2017) has launched a series of policies and measures: released the construction plan or the construction of about 1000 demonstration VSE teaching projects in 2017-2020; It is proposed that the "National Virtual Simulation Experimental Teaching Project" should be included in the important content of the special project of education and teaching reform in central universities during the 13th Five-Year Plan period (Ministry of Education of the People's Republic of China, 2019), and the plan of building about 1500 first-class courses of national virtual simulation experimental teaching is put forward (Ministry of Education of the People's Republic of China, 2019). With the introduction of a series of incentive policies and construction guidance, a large number of VSE courses are constantly emerging, only the National VSE Teaching Course Sharing Platform (<https://www.ilab-x.com>) covers 4795 VSE courses, covering 40719 knowledge points, and the number of experimenters is as high as 15 million +, which opens up a new plate for experimental teaching in Colleges and universities.

While the number of VSE is expanding, the overall construction quality is not satisfactory, mainly reflected in the user experience level. According to the use of more than 100 virtual simulation experimental courses of art and design disciplines in the National VSE Teaching Course Sharing Platform, the following problems are common: the text is not beautiful enough, the information readability is not high; the graphic expression is not clear, the form is not uniform; the simulation of model and scene design is not high, which affects the generation of experimental immersion; If the steering control has no boundary setting or rotates too fast, it is easy to cause vertigo; the guidance information is not clear, and there is a lack of control freedom; The loading time is too long, the running is not smooth enough, etc. Therefore, the relevant departments have put forward the construction goal of "VSE Teaching 2. 0" (Ministry of Industry and Information Technology of the People's Republic of China, 2022), which requires that the construction and development of VSE should be student-

centered, emphasize user experience, and effectively enhance students' interest in learning and learning effect. This has become the main research content of this research paper.

Research Objectives

This research paper aims at the problems existing in the user experience of VSE, guided by the idea of interaction design, relying on the relevant theories of psychology and design, combining with the development practice of specific cases, studies and explores the interaction design strategies of VSE, effectively improves the user experience and teaching effectiveness, and expands its research horizon in the design level. It provides theoretical guidance and practical reference for other development teams and scientific research institutions. The research practice framework is shown in Fig.1. The specific research objectives include: (1) Exploring the interaction design strategies of VSE at the perceptual level; (2) Exploring the interaction design strategies of VSE at the behavioral level; and (3) Exploring the interaction design strategies of VSE at the emotional level.

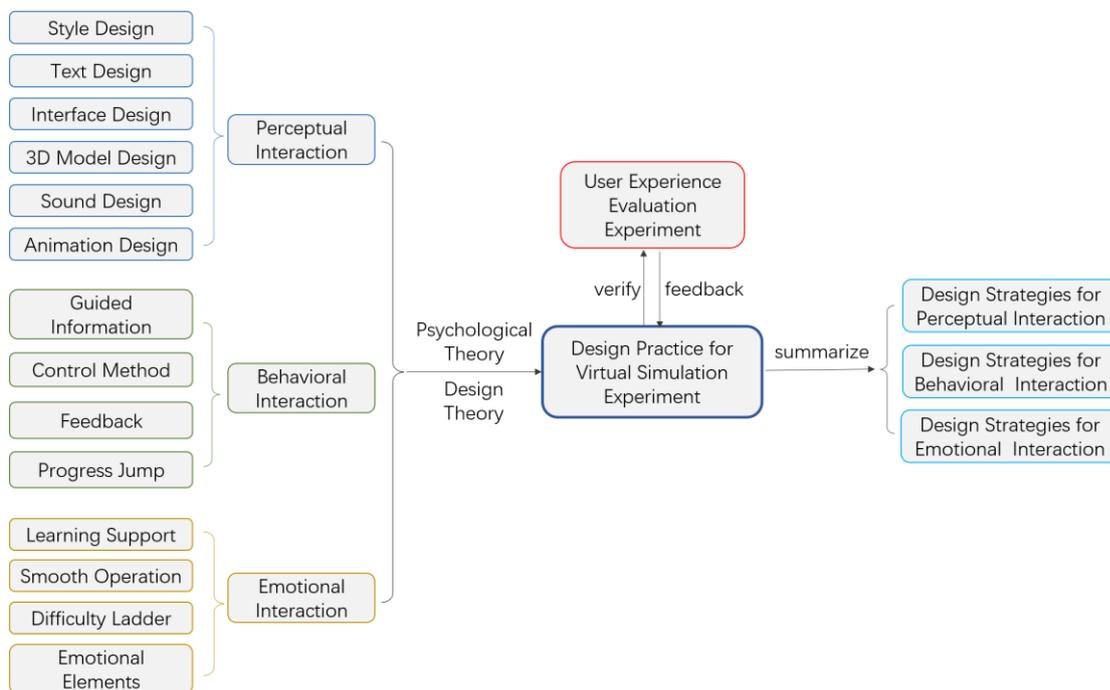

Fig. 1 Practical research framework

Literature Review

The related academic research of VSE has also developed rapidly with the policy guidance of government departments. Fig.2 shows the annual publication curve of VSE research literature in CNKI. By 2021, the number of relevant literature has reached 675. There

are 225 relevant books available in the academic database of Reading Show (as shown in Fig.3), of which 168 are published after 2015. VSE research has been paid more and more attention by the majority of scholars, and has become one of the research hotpots of experimental teaching in colleges and universities.

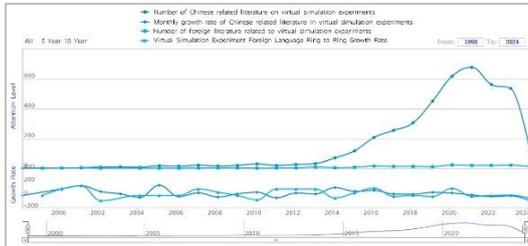

Fig.2 Academic attention chart of VSE

Fig.3 Annual distribution of the number of VSE books published

Whether it is journal papers or theoretical works, the main disciplines of its research are mainly distributed in science and engineering and education disciplines (as shown in Fig. 4 and Fig.5), mainly introducing the experimental design, use introduction and parameter setting of specific VSE courses, and the related research on VSE from the perspective of art design is still in a blank state.

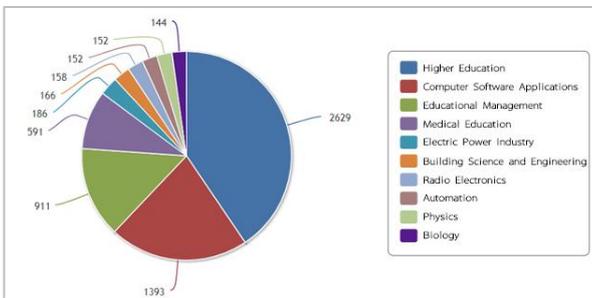

Fig.4 Discipline distribution of VSE in CNKI

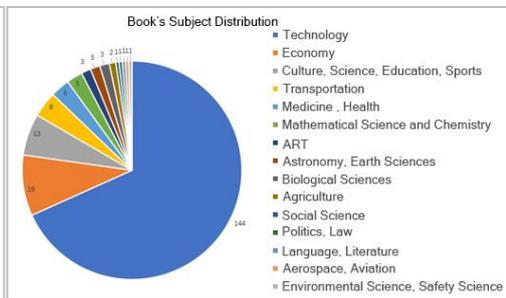

Fig.5 Discipline distribution of VSE in Reading Show

In this paper, VSE is regarded as a special type of product design, which is student-centered and emphasizes user experience. From the perspective of psychology and design, a theoretical framework suitable for its research is derived (as shown in Fig.6).

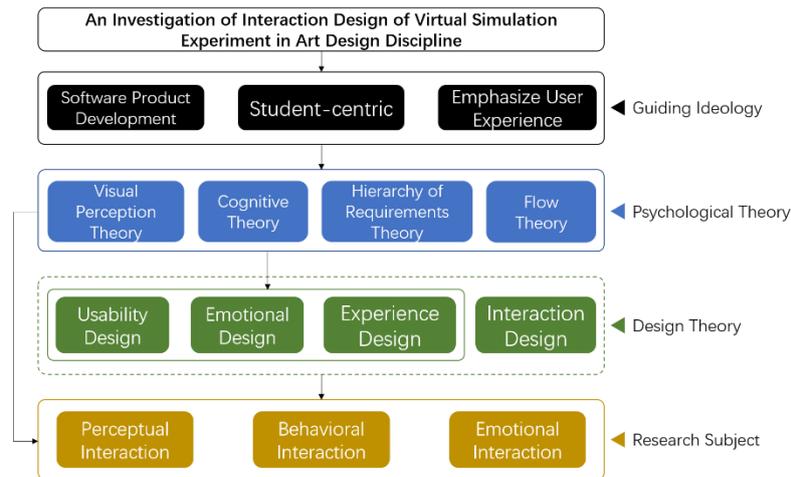

Fig.6 Theoretical research framework of VSE

1. Psychological theory has been widely used in the field of product design.

Design comes from life and serves consumers, both rational and emotional. Understanding the physiological characteristics, behavior habits and psychological models of users is an indispensable step in design. The starting point of the theory of visual perception is that "All perception contains thinking, all reasoning contains intuition, and all observation contains creation" (Rudolf, A. 1988), emphasizing that the process of visual perception itself is a process of thinking and creation (Li, J. & Liu, Y., 2021). There are abundant literatures on the application of visual perception theory to design research. The representative applications are as follows: analyzing the influence of color on emotion and cognition, and constructing the color cognition model (Gao, Y. et al., 2016) ; The eye tracker was used to generate the experimental data of the first fixation schedule of the interface, the average correct rate of product operation and the reaction schedule, which provided a new direction for the establishment of the scientific theory and method of human-computer interaction (Xie, W. et al., 2015) . According to the visual physiological characteristics of the elderly, this paper summarizes the detailed standards and specifications for the aging design of information products in font design, color recognition, layout design (Yang, Z., 2012) , etc. The hierarchy of needs theory holds that people need motivation to fulfill certain needs, and that some needs take precedence over others (Maslow, A. H., 1943) . According to the theory of hierarchy of needs, the related research on improving product use experience includes: by discussing the three different levels of needs of users in interaction design, the design strategy that should be adopted to meet the needs of users in interaction design is put forward (Ye, D. & Li, S., 2013) ; By analyzing the spiritual needs of the elderly, the design strategy of information products for the elderly is summarized (Wei, J. & Li, F., 2017) ; A method for predicting the

future development trend by establishing the mapping relationship between user requirements and product characteristics (Pu, J. et al., 2011), etc. Cognitive theory holds that the learning process is the formation of cognitive map, in which the concepts of "Mental model", "Interface metaphor" and "Functional visibility" are very important for the establishment of interaction design theory. Cognitive theory is widely used in design, including: exploring the framework of somatosensory interaction design in museum environment from the perspective of embodied cognition, and proposing a three-level museum user experience interaction design method of body perception layer, behavior control layer and meaning construction layer (Kong, C. et al., 2020); Based on the theory of limited cognitive resources and the theory of cognitive schema, this paper studies the generation mechanism of cognitive load in digital interface, and puts forward the interface design strategy related to reducing cognitive load (Wang, H. et al., 2013). The relationship among usability, user experience and unconscious cognition is analyzed, and the design principles that can satisfy both usability and user experience are put forward: consistency principle, graphic priority principle, timely and effective feedback principle and fluency principle (Xie, W. et al., 2015), etc. Flow theory (Mihaly, C., 1990) is widely used in product interaction design, which can balance the relationship between challenges and skills, and provide users with continuous and effective feedback to help the iterative development of products. The related research includes: based on the three stages and nine characteristics of flow theory, the user flow experience model of online shopping platform is constructed (Jiang, L. et al., 2018); Based on the flow theory, the design method and guiding ideology of Internet products are put forward: providing clear and clear goals, timely and valuable feedback, challenges balanced with skills, smooth operation and comfortable interface (Ou, X. & Tan, H., 2016); Based on the three-layer structure, the six principles of flow game interaction design are put forward (Huang, Z., 2017); and so on.

2. Typical Application of Design Theory in Product Design

Starting from the innovative design dimension of products and services, scholars at home and abroad have carried out a series of user-centered design studies, and put forward many theories such as usability design, emotional design, experience design and so on. Usability design is mainly composed of easy learning, high efficiency, easy memory, error, satisfaction and so on. Jakob, N.(2004) proposed 10 basic principles for usability design: perceptible system architecture, matching with the real world, freedom and control, continuity and standardization, error prevention, high recognition, flexible and effective use, aesthetics and simplicity, error prompt, help and documentation. Usability design is widely used in product design. For example, through the usability evaluation and modeling of the user interface of the operating system suitable for radiotherapy software, the interface design

elements and usability evaluation and prediction model are established (Jiang, M. et al., 2022). The usability engineering method is introduced into the repeated and periodic product design process, and the usability degree of the product is improved through the usability test experiment (Wang, J., 2006); By obtaining the data indexes such as the effectiveness, the efficiency, the scanning track diagram and the like, and combining the usability problem statistical scale output by the user interview, the evaluation model based on the eye tracking and the usability problem scale is constructed (Li, X. et al., 2018) . Emotional design was first proposed by Donald, N.(2005), which means that product designers, through the study and analysis of people's psychological activities, especially the general rules and principles of emotional generation, purposefully and consciously stimulate people's emotions in product design, so that products can better achieve their purpose of design (Dou, J. & Zhang, F., 2013). The theoretical research on the application of emotional design in product design includes: pointing out the emotional interaction at the form level, content level and behavior level in mobile applications, and exploring the emotional interaction design method based on mobile applications (Sun, X. & Jin, W., 2014) ; Introducing the research methods of emotional design, the research on the differences of customer emotional reactions, and the development status of the application field of emotional design (Gao, W. & Bai, L., 2010); and so on. Xin, X.(2019) constructs four different experience design orientations of user experience design, lifestyle, fashion trend and cultural construction, and analyses the paradigm shift of experience design. Hu, F. & Jiang, M.(2018) discussed the discipline logic of user experience and experience design, and combed the research context of user experience and experience design. Sun, D. et al.(2020) constructed the interactive experience design model of automobile digital interface for elderly drivers, and guided the design practice of automobile digital interface from the aspects of thinking framework, design process and experience level.

3. Research Progress of Interaction Design Theory

Interaction design belongs to the emerging research content of art design discipline. At the level of research elements, Benyon, D. et al.(2005) summarized the elements of interaction design into four elements: People, Activity, Context and Technology, referred to as PACT . Xin, X. (2019) believes that interaction design is composed of five elements: human, action, tool or medium, purpose and scene. At the level of research content, Li, S. believes that product interaction design is a team behavior, and the design team composed of experts with different professional backgrounds, different experiences and different fields is the fundamental guarantee for the success of interaction design. Wu, Q. believes that testing users to use products or product prototypes is an important part of interaction design activities. At the research method level, Alan, C.(2006) created the "Goal-oriented" interaction design

method. The main design tools are personas, goals, and scenarios, as well as common methods such as iteration, prototyping, scenario, and user-centered. At the research level, Wu, Q. believes that interaction design is a process of studying human behavior, and is composed of the information cycle generated between human behavior and products. Qin, J.(2015) puts forward the idea of big interaction design, which transforms the interaction object from small data, non-intelligent entity and virtual body to big data, big wisdom ecological environment.

The construction and development of VSE includes pre-planning, prototype design, interface design, model design, scene building, function realization, test and evaluation, etc. It is a comprehensive, interdisciplinary and multi-field design practice activity, and at the same time, it also needs to consider the needs of users (including perceptual needs, behavioral needs and emotional needs), and on the basis of interaction design research. To achieve the construction goal of student-centered and emphasizing user experience. Therefore, the construction and development of VSE must be guided by the theories and practical experience of psychology and design, grasp the characteristics and needs of students in physiology, psychology, cognition and emotion, and comprehensively use the design principles including timely and effective feedback, balance between skills and challenges, concern for users' emotions, and enhance the unity of interface. In order to effectively improve the construction level, user experience and teaching effectiveness of VSE, we should conduct in-depth research and exploration from the three levels of perceptual interaction, behavioral interaction and emotional interaction, and form a scientific, reasonable and effective interaction design strategy.

Research Methodology

At the same time of theoretical research, the practical development of the VSE project is also carried out. After the completion of the project and the students' test, the user experience evaluation experiment is organized immediately to test the user's overall experience of the VSE case in the sense, behavior and emotion. The interaction design strategy used in the development of VSE is verified to be scientific, reasonable and effective. The experiment was carried out by using Q methodology in behavioral experiments. Q method is a method to measure and study human subjective experience proposed by William Stephenson in 1935 (Brown, Q., 1996). It is a combination of qualitative and quantitative research methods, aiming at drawing individual's different views on specific areas, themes or issues. And reveal characteristics within or between individuals in a structured and interpretable manner (Barry, J. & Proops, J., 1999). The procedure for this experiment was based on the work of Dimitrios, S. & David, A.(2011):

1. Obtain the Q population. This Q group mainly comes from three channels: psychology and design theory, user experience needs and evaluation of students after experience. A total of 79 samples were obtained.

2. determine the Q sample. The Q sample refers to the final view selected from the Q population for the experiment. After expert evaluation, 60 Q samples were finally determined, which were distributed in 10 experience dimensions, such as sensory perception, free behavior and active experience.

3. Recruit the P samples. The P sample is the actual respondents who participated in the study and ranked the Q sample (Karimova, M., 2014). P sample size is generally controlled between 20-66, following the principle of small sample size research (Hunter, W., 2011) , taking into account the diversity of schools, gender and so on, 30 undergraduate students majoring in art and design are finally selected to participate in this experiment.

4. Q assignment. Q assignment refers to the process in which P samples evaluate Q samples in time according to their use experience. In order to widen the evaluation gap, this research paper uses 9-level assignment, with the score ranging from -4 to 4, which represents 9 different attitudes towards the Q sample, including complete opposition, very opposition, relatively opposition, basic opposition, neither opposition nor approval, basic approval, relatively approval, very approval and complete approval, and is distributed and collected through the questionnaire star applet.

Results

A total of 30 pieces of feedback data were collected in this experiment, of which 6 pieces of data were missing, 2 pieces of data were unreasonable (the score was not between -4 and 4), and the remaining 22 pieces of data were valid. The average score of each Q sample is shown in Tab.1.

Tab.1 Q samples average scoring results

The dimension of experience	Q sample	Average score
Sensory Perception	I feel a sense of technology.	3.59
	I really like the fact that there are multiple sound settings that make me feel like I'm there.	3.41
	I feel a strong sense of reality.	3.18
	The model is very realistic, and I feel that it is no different from the real one.	3.27

	The sound of equipment operation makes me feel real.	3.45
	I feel the scene design is very exquisite.	3.27
	I think the color matching is very reasonable, and the eyes are not tired.	3.59
	I think the interface is exquisite.	3.41
	All kinds of icons have obvious meanings, and I can understand the functions without thinking.	3.45
	I think information reading is very easy.	3.36
	I can find the operating instructions quickly.	3.41
	I think the layout is unified and standardized, and it's easy to find the information you want.	3.64
	I can undo and redo at will.	3.45
	The operation steps of each link are not many, and I can easily complete various tasks.	3.50
Free Behavior	I can jump to different modules to learn at will.	3.68
	My learning progress will be constantly changing, so that I can see my growth.	3.45
	I like this form of automatic generation of experimental reports.	3.50
	Set up a variety of drone control modes, I feel very flexible and efficient.	3.55
Convenient Control	I feel that the control is very convenient and realistic.	3.55
	The change of the rocker model gives me a stronger sense of experience.	3.55
	I can do whatever I want, and the system can fix my mistakes.	3.36
	I can learn easily, and the system provides a variety of forms of help.	3.41
Timely Feedback	I feel that the feedback is timely and in place.	3.45
	The experiment report is very detailed, and I can clearly see where and why I made mistakes.	3.32

	I know exactly what I'm going to do.	3.41
A Clear Goal	I can do what I want.	3.41
	I'm glad to see the results right away.	3.55
	I can fly the drone freely.	3.55
	I have complete control of the aerial camera operation.	3.50
	I think the parameter setting is very flexible.	3.55
	I can switch my perspective at will.	3.64
A Sense of Control	I can see where I am right now.	3.73
	I feel that my study is going well.	3.50
	I feel like I'm actually shooting.	3.45
	I feel that my consciousness and behavior are consistent.	3.59
	All the interface layout and operation specifications are unified, and I can easily control them.	3.64
	I feel that the text message is very warm.	3.36
	I like the feedback information with the stem.	3.50
Emotional care	I think my emotions are taken care of.	3.55
	Can carry on the simulation examination, lets my heart not panic.	3.64
	I feel that the difficulty of the experience is appropriate.	3.50
	I like the design idea of gradually increasing the difficulty.	3.55
Balance of Challenge and Skill	There are not many operational steps in each stage, so I can easily complete various tasks	3.59
	I feel that I can complete the experience through hard work.	3.64
	I like the fact that I can choose tasks of different difficulty at will.	3.59
Forget Me	I felt that my experience was very short, but it actually took a long time.	3.23
	The experience was longer than I expected.	2.82
	I didn't notice the passage of time.	3.32

	I was not disturbed in any way.	3.32
	I'm focused on my studies.	3.50
	I have a high concentration.	3.36
	I feel that the design is very careful.	3.73
	I feel the operation is very smooth.	3.50
	I think the virtual world I'm in is the same as the implementation.	3.32
	I did learn something.	3.64
Active Experience	While challenging, I would love to participate.	3.73
	It is easy to use and can be operated normally without special training	3.73
	I like this form of learning very much.	3.68
	I also want to experience a similar VSE.	3.64
	I want to learn more about aerial videography.	3.64

Discussion

The results of the user experience evaluation experiment show that in the dimension of "sensory experience", the average score of 11 Q samples is more than 3, and the comprehensive average score is 3.42, which indicates that the subjects are very satisfied with the user experience at the sensory level, and they agree with the interaction design strategies adopted by the VSE cases in the aspects of situation simulation, atmosphere rendering, information readability and aesthetic enjoyment.

From the five dimensions of "free behavior", "convenient manipulation", "timely feedback", "clear goals" and "sense of control", most of the Q samples got a high score of more than 3.50, with a comprehensive average score of 3.51, especially in the dimension of "sense of control", with an average score of 3.57. It shows that the students can operate the experiment well in the process of the experiment, which really realizes the substitution value of the VSE, and also proves that the behavior interaction design strategy adopted in the development process of the experimental case has achieved success.

In the four experience dimensions of "balance between challenge and skill", "emotional care", "selflessness" and "active experience", the subjects were also very satisfied with the user experience, with a comprehensive average score of 3.50, and the average score of the "active experience" dimension was as high as 3.62, indicating that the test made the students interested in the VSE. The willingness to continue similar experiments is very strong,

which also shows that the emotional interaction design strategy adopted in the development process of this experimental case is very effective.

In addition, from the perspective of P samples, the individual average score of 22 valid P samples is also very high (as shown in Fig.7), and the comprehensive average score reaches 3.49, which indicates that the overall experience of students in this VSE is very good, and proves that the interaction design strategy adopted in the development process of this VSE case is scientific, reasonable and effective.

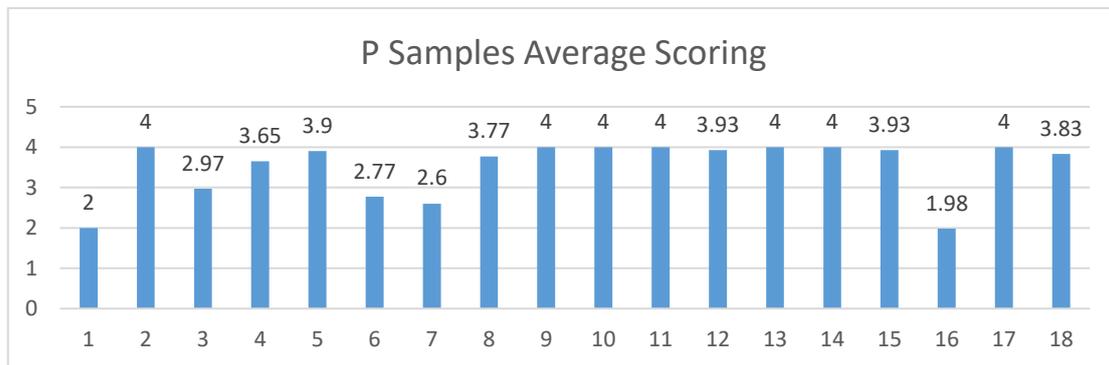

Fig.7 Personal average score data for sample P

Conclusion

Under the guidance of psychology and design theory, this research paper draws on the theories and practical experience of a large number of product design related literature, combines with the development practice of VSE cases, explores and studies the interaction design strategies of VSE in the aspects of perception, behavior and emotion, and tests the user satisfaction through the user experience evaluation experiment. It has won the general praise of the students. The interaction design strategy and development model of VSE are summarized as follows:

1. Perceptual interaction design strategies of VSE

(1) Style should be adapted. The style must conform to the user's subject characteristics and specific experimental content, create a visual presentation that meets the user's psychological expectations, and better help users immerse in the virtual experimental environment.

(2) Design should be simple. The excessive complexity and confusion of the interface should be avoided, the convenience of information acquisition should be maintained, and the visual fatigue of users should be reduced.

(3) Navigation should be convenient. Navigation convenience. Navigation needs to be simple and intuitive, and it is recommended to be placed at the top of the interface.

(4) Colors should be harmonious. Design appropriate color scheme and contrast selection to ensure the readability and visibility of the interface and reduce the visual stimulation of color.

(5) Elements should be unified. Maintain the harmony and unity of visual presentation, help users quickly understand the function and layout of the interface, and reduce the burden of user memory.

(6) Information should be readable. Reduce user cognitive consumption, improve learning efficiency and use experience.

(7) Scene should be simulated. Strive to create a virtual reality experimental environment.

(8) Design should be interesting. The design should arouse the user's sense of novelty and excitement, enhance the user's sensory excitement, and enrich the visual effect.

2. Behavioral interaction design strategies of VSE

(1) Ensure the realism of the experiment. To restore the real experimental operation including process, steps and operation forms to the maximum extent.

(2) Set explicit guidance information. Balance user skills with the challenges of using product features to help students successfully complete specific lab tasks or operational processes.

(3) Provide clear targeted feedback. Feedback information should be comprehensive and detailed, concise, timely and accurate.

(4) Maintain system availability. Allow users to make mistakes or unexpected situations, ensure data security, and take targeted preventive or treatment measures.

(5) Keep the system operational. Simple and flexible operation forms are set to make the system easy to operate and interact.

(6) Keep the system visibility. Ensure that the user understands the current state of the process and operations to avoid confusion and uncertainty.

(7) Keep the system flexibility. Enhance students' sense of control over the experiment.

(8) Keep the system open. Ensure that students can carry out experiments anytime and anywhere, and strive to provide a variety of experimental operation forms to stimulate students' creativity and imagination.

3. Emotional interaction design strategies of VSE

(1) Find out the characteristics of user groups. Understand user values, motivations, and emotional States to ensure that the experimental project meets user expectations.

(2) Ensure that users quickly grasp the use of methods. The system should be easy to learn and use, and provide a variety of help measures to alleviate students' anxiety.

(3) Reduce the difficulty of the experiment. Organic disassembly of experimental content, set up simulated examination links and help assistants to enhance students' confidence in learning.

(4) Ensure the fluency of the experiment. Take a variety of measures to improve the fluency of the experiment and reduce the user's irritability.

(5) Create emotional resonance. Help users establish emotional connections and enhance their identification with products or services.

(6) Provide emotional support. Provide emotional support and positive feedback to reduce depression.

According to the summary of the above interaction strategies, combined with the determination of user needs and user experience dimensions, as well as the construction requirements of different levels of VSE, this research paper proposes an interaction design and development model of VSE (as shown in Figure 8) for reference by relevant development teams and research teams.

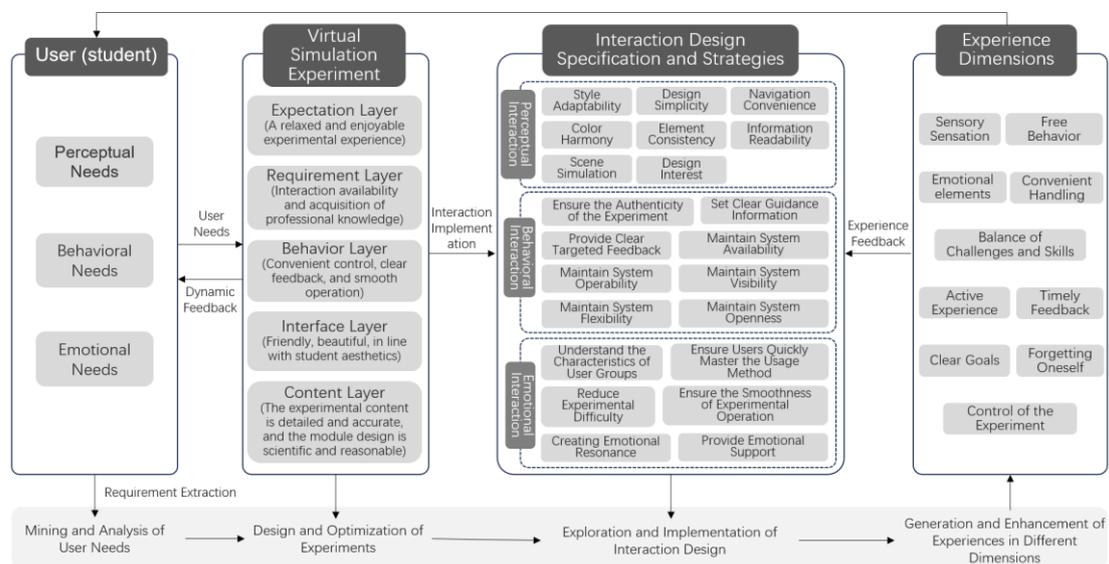

Fig.8 Interactive design and development model for VSE

References

- Alan, C.(2006). The road of interaction design: Let high technology return to human nature. Translated by Ding, C. et al. Beijing: Beijing Electronics Industry Press.
- Barry, J. & Proops, J. (1999). Seeking sustainability discourses with Q methodology. *Ecological Economics*, 28(3), 337-345.
- Benyon, D. et al. (2005). *Designing Interaction Systems*. Pearson Education Limited.
- Brownsr, Q. (1996). Methodology and qualitative research. *Qualitative Health Research*, 6(4), 561-567.
- Dimitrios, S. & David, A. (2011). Q-methodology and tourism research. *Current issues in tourism*, 14(4), 311-322.
- Donald, N.(2005). Emotional design. Translated by Fu, Q., & Cheng, J. Beijing: Beijing Electronics Industry Press.
- Dou, J. & Zhang, F. (2013). Research on key methods of product emotional design for vulnerable groups. *Packaging Engineering*, 34(12), 94-97.
- Gao, W. & Bai, L. (2010). Theory of Emotional Design. *Literary and Artistic Contention*, (14), 62-65.
- Gao, Y. et al. (2016). Visual perception of dynamic color in mobile APP interaction design. *Packaging Engineering*, 37(08), 134-137.
- Hu, F. & Jiang, M. (2018). Experiential Design Research: Problem Context, Discipline Logic and Theoretical Trends. *Packaging Engineering*, 39(20), 60-75.
- Huang, Z.(2017). Research on Game Interaction Based on Flow Theory — — Taking Puzzle Game Design and Development as an Example [Master's Thesis, South China University of Technology].
- Hunter, W. (2011). Rukai indigenous tourism: representations, cultural identity and Q method. *Tourism management*, 32(2), 335-348.
- Jakob, N.(2004). Usability engineering. Translated by Liu, Z. & et al. Beijing: China Machinery Industry Press.
- Jiang, L. et al. (2018). Research on interaction Experience Design of Online Shopping Platform from the Perspective of Flow. *Packaging Engineering*, 39(02), 214-218.
- Jiang, M. et al. (2022). Usability of user interface design elements of radiotherapy software based on eye movement and physiological signals. *Packaging Engineering*, 43(04), 163-168.
- Karimova, M. (2014). Q methodological study of subjectivity and objectivity [Doctoral dissertation, Eastern Michigan University, Ypsilanti].

- Kong, C. et al. (2020). Research on museum somatosensory interaction design from the perspective of embodied cognition. *Decoration*, (03), 90-93.
- Li, J. & Liu, Y. (2021). A reappraisal of Arnheim's theory of visual perception. *Literature and Art Contention*, (01), 99-103.
- Li, X. et al. (2018). Usability design of self-service registration machine interface based on eye tracking. *Mechanical Design and Manufacturing*, (08), 145-148.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4).
- Mihaly, C. (1990). *Flow: the psychology of optimal experience*. New York: Harper Perennial Publisher.
- Ministry of Education of the People's Republic of China, (2017, July 11). Notice of the General Office of the Ministry of Education on the Construction of Demonstration VSE Teaching Project in 2017-2020 .
http://www.moe.gov.cn/srcsite/A08/s7945/s7946/201707/t20170721_309819.html
- Ministry of Education of the People's Republic of China. (2019, March 03). Notice of the Ministry of Education on Announcing the Accreditation Results of the 2018 National VSE Teaching Project.
https://baike.baidu.com/reference/23350394/b768keKn4eCauGW3X6PzVvZehmQeohogX814o66HmgFEheAvD_HP_PCaxg3EcxPKkG-BlkarbHSGRa1Iz3WUj8y0zTSSwo5PDwsP7GBQwqldZTsPyli7L2yBxW_CfjECTy_U2L_NbQ.
- Ministry of Education of the People's Republic of China. (2019, October 24). Implementation Opinions of the Ministry of Education on the Construction of First-class Undergraduate Courses.
http://www.moe.gov.cn/srcsite/A08/s7056/201910/t20191031_406269.html?from=timeline&isappinstal.led=0.
- Ministry of Industry and Information Technology of the People's Republic of China.(2022, November 01). Notice of the General Administration of Sport of China of the Ministry of Industry and Information Technology, the Ministry of Education, the Ministry of Culture and Tourism, and the State Administration of Radio and Television on Issuing the Action Plan for the Integrated Development of VR and Industrial Applications (2022-2026).
https://wap.miit.gov.cn/zwgk/zcwj/wjfb/tz/art/2022/art_775aaa3f77264817a5b41421a8b2ce22.html.
- Ou, X. & Tan, H. (2016). Research on Internet Product Design Based on Flow Theory. *Packaging Engineering*, 37 (04), 70-74.
- Pu, J. et al. (2011). Product development trend prediction method based on demand hierarchy model. *Packaging Engineering*, 32(04), 36-39.

- Qin, J. (2015). Big interaction design in the era of big data. *Packaging Engineering*, 36(08), 1-5.
- Rudolf, A. (1988). *Visual thinking*. Translated by Teng, S. Beijing: Guangming Daily Press.
- Sun, D. et al. (2020). Research on interaction experience design of automotive digital interface for elderly users. *Journal of Anhui University of Technology (Social Science Edition)*, 37(01), 52-55.
- Sun, X. & Jin, W. (2014). Emotional interaction design in mobile applications. *Packaging Engineering*, 35(14), 51-54.
- Wang, H. et al. (2013). Design and evaluation of human-computer interaction digital interface based on cognitive load. *Electromechanical Engineering*, 29(05), 57-60.
- Wang, J. (2006). Usability research and application of product design process. *Journal of Donghua University (Natural Science Edition)*, (05), 32-35.
- Wang, W. (2013). Reflection and construction of virtual simulation experiment teaching center. *Laboratory research and exploration*, 32 (12), 5-8.
- Wei, J. & Li, F. (2017). Research on information product design based on the spiritual needs of the elderly. *Industrial Design*, (05), 72-73.
- Xie, W. et al. (2015). Research on interaction design of product human-computer interface based on eye movement test. *Mechanical Design*, 32(12), 110-115.
- Xie, W. et al. (2015). Discussion on Unconscious Cognitive Interaction Design. *Packaging Engineering*, 36(22), 57-61.
- Xin, X. (2015). Interaction design: from physical logic to behavioral logic. *Decoration*, (01), 58-62.
- Xin, X. (2019). From User Experience to Experience Design. *Packaging Engineering*, 40(08), 60-67.
- Yang, Z. (2012). A Review of Text, Color and Layout Design for the Elderly. *Decoration*, (05), 86-87.
- Ye, D. & Li, S. (2013). Hierarchy of requirements and design strategies in interaction design. *Packaging Engineering*, 34(08), 75-78.

The Musical Characteristics of the Pudong Faction in the Pipa Genre

ABSTRACT

The three purposes of this research can be outlined as follows: 1) To study the historical development of the Pudong Faction. 2) To study the representative performance techniques of the Pudong Faction. 3) To summarize the performance style and musical characteristics of the Pudong Faction. In order to provide the original scores of the Pudong Faction to the greatest extent possible, combined with quantitative research and qualitative research, supported by the data provided by relevant literature and questionnaire surveys, the respondents included 132 professional music colleges and students of pipa teachers and students, and 280 social pipa amateurs.

The study shows that the pipa genre refers to a specific pipa performance style, and the genre is a kind of group artistic activity, representing the collective artistic style. The Pudong Faction is one of the five major Factions of Chinese pipa and occupies an important position in Chinese pipa art. As an important part of China's excellent traditional culture, its development and dissemination are of great significance to the dissemination of Chinese culture and world cultural exchanges. Based on this, the research topic of this paper focuses on the performance art of the Pudong Faction and studies the characteristics of the pipa music of the Pudong Faction.

ARTICLE INFO:

Author:

1. Li Jiaxiao

Ph.D, Candidate, Arts Performance and Communication,
Academy of Arts and Philosophy,
Shinawatra University
E-mail: 291310269@qq.com

Corresponding Author:

2. Kovit Kantasiri

2 Assoc. Prof. Dr., Arts Performance and Communication,
Academy of Arts and Philosophy,
Shinawatra University
E-mail: kovit.k@sru.ac.th

Keywords : Pipa, Faction, art of playing, characteristics of musical style

Article history :

Received : 01/10/67

Revised : 20/11/67

Accepted : 06/12/67

Introduction

In the first paragraph, I will study and explain the historical background of the Pudong Faction. In the Ming and Qing dynasties (1368-1840), China's folk music flourished during this period, and pipa art ushered in the second peak in the form of folk art in the Ming and Qing dynasties. It was during this period that the genre of pipa emerged and was fully developed. On the basis of the collection of historical materials, this paper studies the relevant literature, adheres to the principle of historical materials first and the combination of historical theories, conducts a detailed study and collation of the Pudong pipa, explores its compilation characteristics and performance characteristics, and summarizes the historical experience contained in it.

Second paragraph: In the long historical development of pipa art, the rise of the five major pipa Factions in the Jiangnan region (Wuxi Faction, Pinghu Faction, Pudong Faction, Chongming Faction, and Wang Faction) in the late 19th and early 20th centuries has brought the inheritance and performance of pipa art to a new height and brought important historical accumulation to the inheritance of pipa art in later generations. First of all, we need to study and sort out the social background and origin of the rise of the five major Factions during this period, the inheritance methods and communication activities between the inheritors of each Faction and between each faction, the different representatives of the Factions, and the master-disciple relationship in the Factions. Secondly, music is an important carrier of expression style. (Shi, 2021, p. 131)

Focusing on the historical evolution and development status of the Pudong Faction, this topic focuses on the artistic performance of the Pudong Faction from the perspective of historical research, that is, to pay close attention to and study the performance scores, performance methods, styles, and the inheritance of performers of the Pudong Faction, as well as the interaction between the Factions of the same period, so as to clarify the significance and value of the existence of the Pudong Faction in the process of today's Chinese social development, and clarify the existence and positioning of the Pudong Faction in the construction of socialism with Chinese characteristics. Efforts should be made to carry forward the excellent traditional culture of the Chinese nation. All in all, this topic focuses on the Musical style characteristics of the Pudong Faction.

Research Objectives

1. Study the historical background of the Pudong pipa
2. To study the representative performance characteristics of the Pudong pipa
3. To study and summarize the musical style characteristics of the Pudong pipa

Literature Review

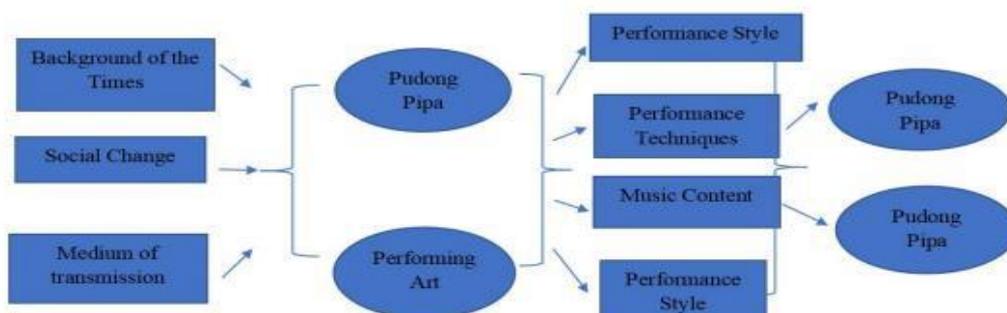
The author should describe the findings of relevant literature, articles, and research papers to demonstrate the "knowledge gap" that has not yet been considered. This study can fill this knowledge gap. It is necessary to fully cite the literature review. The relationship between literature should also be analyzed and systematized.

1. Overview of research on the historical development of the pipa
2. Pipa score research overview
3. Overview of Pudong Faction Performers Research
4. Overview of the study of the artistic style of the Pudong Faction
5. Overview of research on the development of the Pudong Faction and the pipa Factions of the same period

In short, the study of the Pudong style pipa provides a wide range of content and perspectives. In the 1980s, with the development of research on Chinese pipa art, academic and theoretical studies on this genre also emerged. It covers various aspects, including guzheng works, performance techniques, and characters related to Pudong pipa.

Conceptual Framework

The topic of "Pudong Faction" consists of two basic concepts: "Pudong Faction" and "Performance Art", of which "Pudong Faction" is the main concept of this topic. The "Pudong Faction" is the main research object of this topic, and the "Art of Performance" is the main perspective and core of the study of the Pudong Faction, which are interconnected and provide the basic direction for the study while defining the scope of this topic: What are the performance styles of the Pudong Faction? What are the performance techniques of the Pudong Faction? What are the types of pipa compositions of the Pudong Faction? What are the stylistic characteristics of the Pudong Faction? This can be shown in the following research model:

Research Methodology

In order to achieve this research goal, the research method used in this study is a mixed research method combining qualitative research methods and quantitative research methods, and specifically uses the literature method and questionnaire survey method.

1. Informants

The researchers will design a questionnaire called "Survey on the Enjoyment and Understanding of Pudong-style Performing Arts". The first was a survey of 132 undergraduate and master's students majoring in pipa, and the second was a survey of 280 amateurs of pipa.

2. Data Collection

Data were collected in two ways, based on a mixture of qualitative and quantitative research methods used in the study.

For the data acquisition of qualitative research, the researcher will use literature research, historical research, observation method and other research methods to understand the basic knowledge of the development history, repertoire, performers, techniques and other basic knowledge of the Pudong Faction by consulting the literature, and then combine the observation method to watch the pipa performances of pipa teachers and performers of the Pudong Faction in higher normal colleges, use video recorders, tape recorders and other tools to shoot performance videos, record the relevant performance postures of the performers, and understand the performance style of the Pudong Faction of performance art in combination with questionnaire surveys.

3. Data Analysis

According to different situations, this study adopts a mixed research method combining qualitative research methods and quantitative research to obtain extensive and in-depth information and data from various aspects to achieve the research objectives. For example, the data obtained from in-depth interviews in qualitative research will be analyzed by content analysis, and for questionnaire surveys in quantitative research, data analysis, descriptive and other research methods will be used, including descriptive statistics including frequency, percentage, mean and standard deviation, to analyze and interpret the personal data of respondents, and statistical software such as SPSS will be used to count the questionnaire data, and the collected questionnaires will be analyzed in a timely manner, which will help to achieve the research objectives.

regression analysis:

Correlation analysis is the basis and premise for multiple regression analysis, which is used to reflect the degree of correlation between variables. Regression analysis is an in-depth analysis of correlation, which can further reflect the quantitative relationship between variables with strong correlation. If the phenomenon under study has several influencing

factors, and the comprehensive impact of these factors on the phenomenon is linear, the regression method can be used to establish a linear functional relationship between the phenomenon (dependent variable) and the influencing factors (independent variables), Thus, the value of another specific variable can be predicted or controlled based on the value of the variable, and the accuracy of this prediction or control is given. In this study, single linear regression analysis and multiple linear regression analysis are mainly used, mainly looking at the levels of independent variables. The following are the regression analysis results of the data obtained from the survey of 132 pipa major teachers and students in colleges and universities:

1. Regression analysis of the development history of Pudong Style Pipa, the development of the times, the players of Pudong Style Pipa, the audience of Pudong Style Pipa, and the playing style of Pudong Style Pipa.

Using the development history of Pudong Style Pipa, the development of the times, the players of Pudong Style Pipa, the audience of Pudong Style Pipa, and the playing style of Pudong Style Pipa as independent variables, and the playing style of Pudong Style Pipa as the dependent variable, a multiple linear regression analysis was conducted . Frequency analysis: The following are the frequency analysis results of the data obtained from the survey of 130 pipa teachers and students in colleges and universities: Table: *Questionnaire 1*

Information of Respondents (N=130)

Variable	Category	Number of people (people)	percentage (%)
Gender	Male	16	12.1
	Female	116	87.9
Do you know Pudong Pipa Faction	Not at all	4	3.0
	Generally know	18	13.6
	Unsure	6	4.5
	Be familiar with	44	33.3
	Be able to play skillfully	60	45.5

Regression analysis of the playing styles of Pudong Pipa Faction

Model	Non standardized coefficient		Standardized coefficient	t	Significance	R ²	F	P	
	B	Standard error	Beta						
1	Constant quantity	.140	.214	3.900	.000	162.347**	.860	.140	.214
	The development course of Pudong Pipa Faction	.096	.136	3.524	.001			.096	.136
	The development of times	.157	.238	4.517	.000			.157	.238
	Performers of Pudong Pipa Faction	.113	.106	2.104	.037			.113	.106
	Audience group of Pudong Pipa Faction	.292	.415	7.742	.000			.292	.415
	Ways of playing of Pudong Pipa Faction	.140	.214	3.900	.000	162.347**	.860	.140	.214

Research Results

1. Modern Chinese history is the historical background of the Pudong pipa

The 19th century to the 20th century was a period of change and transition in Chinese society, At the same time, because of the geographical location of Shanghai with the sea and the river, it has replaced Guangzhou as the largest port city in China since its opening in 1843, and the economy has developed rapidly, and the city has gradually moved towards a modern metropolis. Due to the frequent maritime trade relations at home and abroad, capitalism has sprouted here and is developing. This has also made Shanghai the cultural center of modern China. The representative work of the Pudong Faction is "Ju Shilin Pipa Score", which represents the formal establishment of the Pudong Faction. "Ju Shilin Pipa Score", in 1860 his manuscript "Idle Narrative Quiet Sound" came out. In the 20th century, with the emancipation of the national mind and the further influx of Western music culture, the traditional pipa art was strongly impacted and ushered in new development opportunities. The Shanghai National Conservatory of Music and the Chinese Music Improvement Society were established one after another, and the exchange and integration of various genres of pipa became closer, which not only enriched the musical vocabulary of pipa, but also expanded the ideological connotation of pipa genre art, and the characteristics of each pipa genre art became more and more prominent. The Pudong pipa Faction also gradually entered a mature period, and during this period, famous pipa artists such as Shen Hao chu, Zhang Zhong liang, and Wang Yuting emerged. Among the many classics of the Pudong Faction, the "Yang zheng xuan Pipa Score", compiled and published by Shen Hao chu in 1929, best reflects the artistic style and characteristics of the Faction. The author will select some representative pieces from the representative score of the Pudong Faction, "Yang zheng xuan Pipa Score", to introduce and analyze the musical style characteristics of the Pudong Faction.

2. The special playing techniques of the left and right hands constitute the representative performance characteristics of the Pudong style of pipa

The Pudong style of pipa has unique fingering, including rolling four strings, stringing, big picking, sweeping, dragging, pinching, pinching, and sweeping, as well as various chanting methods and gong and drum playing methods. The Pudong style has a rich right-hand playing technique, which can be summarized as plucking, double plucking, pinching, rolling, etc.

The Pudong Faction also has playing methods such as "big clipping", They are described as follows:

(1) Big clipping: It consists of two notes with the same musical time value. The first note double-plays two strings (the main string and the open string on the right side of the main string), and the second note returns to the main string, resulting in a total of two musical notes, which are usually repeated continuously. For example:

Figure Fingering diagram 6
 Note. The author takes a selfie

The left-hand fingering is a characteristic of the Pudong Faction, and there are many types of fingering, including empty pressing, chanting, etc. In the process of inheritance and development of performance techniques, the Pudong Faction's techniques have integrated the performance techniques of other Factions in terms of rhyme, and added the Pudong Faction's charm and characteristics to derive new techniques.

The basic feature of the Pudong Faction is to enrich the performance of music by using the changes in timbre of the right hand at different angles, strengths, and positions, and the changes in rhyme of various types of pressing, chanting, and glissando of the left hand. There are three ways to make different timbres on the pipa: First, skillfully use the different angles, strengths, and ways of fingering the right hand to change the timbre. Either use the nail or the flesh. On the surface, it looks like a gesture, but in the same gesture, the force varies greatly.

3. Characteristics of the unique music style of the Pudong Faction: First, skillfully use the different angles, strengths, and ways of fingering the right hand to change the timbre. Either use the nail or the flesh. On the surface, it looks like a gesture, but in the same gesture, the force varies greatly. Big Pick-up: "( ) \ /" Pick-up, The thumb and index finger use the flesh of the finger to touch and the fingernail to pick up the first and fourth strings, the first and third strings, the first and second strings, or the second and fourth strings, the third and fourth strings to produce a virtual sound. Big Pick-up is in contrast to small Pick-up, It uses the thumb, index, middle and ring fingers to make the same Pick-up and same Pick-up on three or four strings. The former has a weaker volume, while the latter has a richer tone and a larger volume. Take the battle formation section in "House of Flying Daggers" as an example:

Note. Lin Shicheng's translation, 1983, Ju Shilin's Pipa Score .p.61

Discussion

1. Modern Chinese history is the historical background of the Pudong school of pipa, which has played an important role in the formation and development of the Pudong school by studying the historical background of the Pudong school, the precipitation of traditional Chinese music culture and the collision of modern Chinese and Western cultures. Traditional culture is the cornerstone of all artistic creation.

2. The special playing skills of the left and right hands constitute the representative performance characteristics of the Pudong pipa. The musicians of the Pudong School are good at innovating the playing techniques of the left and right hands, thus influencing the overall characteristics of the pipa music of the Pudong School. Now the Pudong pipa is still developing, but the current musicians focus on the combination of music and popular music, and the innovation of techniques has not been paid attention to, and the innovation of this angle is beneficial to the spread and popularization of Pudong pipa music, but it also prevents the progress and development of techniques.

3. Characteristics of the unique music style of the Pudong School: From the perspective of musical performance, the performance art of the Pudong School brings a strong visual and auditory experience to the audience through its unique repertoire, performance techniques, and varied performance styles. At present, the Pudong school of pipa music has formed a set of inherent musical art styles inherited by the predecessors, although it is unique but there is no real new highlight in the change of the times, we find that the inheritors have maintained a very high artistic level, as well as the corresponding fixed music style, but we believe that only the inheritance and innovation in parallel, in order to make the Pudong school music style appear new highlights.

Knowledge from Research

First, the collection and integration of a large number of documents gave the author a current understanding of the topic. By studying previous research results, I could "take the essence and discard the dross" before starting to perform the Pudong Faction. Art research fully demonstrates the comprehensiveness and comprehensiveness of this research.

The second is an analysis of the specific content of the Pudong Faction's performance art, combining the background of the times, the sect of the performers, the Pudong Faction's repertoire, and performance techniques, paying attention to the performance characteristics of the Pudong Faction, and showing the unique charm of the Pudong Faction's performance art, so as to see the big from the small. , review the research object from point to area, and complete the research of this topic systematically and in-depth with diagrams.

Third, combined with the current teaching and performance status, it explores and

analyzes what practical problems should be solved, what policies should be formulated, and what necessary measures should be taken for the future development of Pudong Faction performance art, which reflects the forward-looking and foreseeable nature of this study.

The fourth is to study the "first-hand" information and data obtained through field surveys, explore the role and significance of the current Pudong Faction performance art as national music culture, and ensure that the suggestions put forward in this study are practical in the future.

Fifth, the research is based on the principles of scientificity, systematicness, and simplification, focusing on the Pudong Faction's performance art, from the analysis of development history, performance repertoire, techniques, and performers to the exploration of the influencing factors of performance style, inheritance and development, and then to the performance of the Pudong Faction. The analysis of the role of art and its value and significance has formed a systematic construction from theory to practice.

In short, this article's research on the Pudong Faction's performance art has certain contributions, both in terms of theoretical analysis of musicality and in future feasible teaching and performance practice.

Conclusions

1. Modern Chinese history is the historical background of the Pudong pipa. 1. After the historical precipitation of the Ming and Qing dynasties, as well as the collision of Chinese and Western cultures brought about by the unique geographical location of Shanghai in modern times (after 1840), the performers and inheritors have compiled a number of scores that integrate the musical characteristics of the Pudong Faction, and gradually formed a fixed and stylized development system in terms of performance, teaching, and dissemination of the Pudong Faction, which can retain the most important characteristics of the Pudong Faction as a pipa Faction. From "Ju Shilin Pipa Score" to "Yangzhengxuan Pipa Score", the pipa music of the Pudong Faction has been gradually supplemented and improved, and the pipa players of the Pudong Faction have condensed the musical characteristics of the Pudong Faction into the score in the process of rich performance practice.

2. The special playing skills of the left and right hands constitute the representative performance characteristics of the Pudong pipa. The characteristic performance techniques of the Pudong Faction and the innovative and flexible use of the performance techniques by the performers of the Pudong Faction have formed a unique performance style and artistic characteristics of the pipa music performance of the Pudong Faction.

3. The Pudong Faction pays attention to the change of timbre and the change of rhyme in the performance. Chinese music pays special attention to the change of timbre, and the

use of rhyme and glissando is quite common in all genres of pipa. The basic musical style characteristics of the Pudong Faction are to enrich the expression of the music by means of different angles, dynamics, and positions of the right hand and the rhyme changes of various presses, chanting, and glissandos of the left hand. The characteristics of the music style of the Pudong School are reflected in the combination of virtual and real music, the music is gorgeous and complex, and the folk music of the south of the Yangtze River is integrated, which is full of interest.

Recommendation

In modern society, the Internet is running at high speed, everything is changing rapidly, and Pudong pipa music, as a part of traditional art, is also facing the challenge of how to inherit and innovate. Here are some suggestions for making better use of current research:

1. Keep up with the trend of the times and understand the current society's perception and demand for art.
2. On the basis of the existing artistic foundation, better integrate the current public's needs for art, so that Pudong music has a wider audience and new highlights.

References

- Shi, Y. (2021). Research on the inheritance of the modern Jiangsu Pipa school from the perspective of inheritance methods. *Art Hundred Schools*, 37(05), 125-131+138.
- Wu, H. J., & Sun, L. W. (2014). An Overview of the Development of Chinese Pipa Art in the 20th Century. *Journal of Tianjin Conservatory of Music*, 4, 35-43.
- Wang, Y. J. (2020). The Influence of Traditional Pipa Factions on the Development of Pipa Today. *Art Review*, 24, 28-31.
- Zhou, H. (2011). On the artistic characteristics of Pudong Faction pipa playing style - taking "Yangzhengxuan Pipa Score" as an example. *Huang Zhong (Journal of Wuhan Conservatory of Music, China)*, 3, 159-167.

กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา

The Strategies of Buddhist Leadership Development of Administrators in Primary Education Service Area Office at Nakhonrachasim Province

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา 3) เพื่อสร้างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา และ 4) เพื่อประเมินกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ แบ่งเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ระยะที่ 2 วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงพุทธ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 306 คน นำผลมาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเพื่อกำหนดเป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ระยะที่ 3 สร้างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการยกร่างกลยุทธ์ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา และการสนทนากลุ่ม จำนวน 11 คน และระยะที่ 4 ประเมินประเมินกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นรายบุคคล จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบประเมิน

ARTICLE INFO:

Author:

1. พิทวัส จำปา

Phittawat Jampa

นักศึกษาลัทธิสุตตรปรัชญาดุสิตบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Corresponding Author:

2. สุภาพ ผู้รุ่งเรือง

Suphap Phoorungrueng

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

อาจารย์ที่ปรึกษาหลักนักศึกษาลัทธิสุตตรปรัชญา-

ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

3. ศิริ ถีอาสนา

Siri Thee-asana

รองศาสตราจารย์,

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมนักศึกษาลัทธิสุตตรปรัชญา-

ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

คำสำคัญ : กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ,
ผู้บริหารสถานศึกษา

Keywords : Buddhist leadership

development strategies,

educational institution

administrators

Article history :

Received : 16/09/67

Revised : 02/12/67

Accepted : 05/12/67

รูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบของกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) อัตตาทิปไตย: การมุ่งตนเป็นสำคัญ 5 องค์ประกอบ 2) ด้านโลกาธิปไตย: การมุ่งคนเป็นสำคัญ 5 องค์ประกอบ และ 3) ด้านธัมมาธิปไตย: การถือการงานเป็นสำคัญ 5 องค์ประกอบ และกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์หลัก 5 กลยุทธ์รอง และ 20 วิธีดำเนินการในส่วนผลการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า มีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีความเป็นไปได้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นประโยชน์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the components of Buddhist leadership among school administrators. Under the jurisdiction of the Primary Educational Service Area Office in Nakhon Ratchasima Province. 2) To analyze needs Necessities of Buddhist leadership for educational institution administrators Under the jurisdiction of the Primary Educational Service Area Office in Nakhon Ratchasima Province 3) To create a strategy for developing Buddhist leadership among school administrators. Under the jurisdiction of the Primary Educational Service Area Office in Nakhon Ratchasima Province and 4) to evaluate strategies for developing Buddhist leadership among school administrators. Under the jurisdiction of the Primary Educational Service Area Office In Nakhon Ratchasima Province Using a multi-phase mixed methods research, divided into 4 phases: Phase 1 studied the components of Buddhist leadership among school administrators. By synthesizing relevant documents and research. and interviews with 5 experts. Phase 2: analyze needs. Necessities of Buddhist leadership for educational institution administrators Under the jurisdiction of the Primary Educational Service Area Office in Nakhon Ratchasima Province. By studying the current conditions and desired conditions of Buddhist leadership. The sample group included 306 administrators of primary education institutions in Nakhon Ratchasima Province. The results were used to analyze needs and needs to determine strengths, weaknesses, opportunities, and obstacles. Phase 3 created a strategy for developing Buddhist leadership of educational institution administrators. by drafting strategies together with advisors and group discussion with 11 people, and phase 4 assessed the Buddhist leadership development strategies of school administrators. By studying the opinions of 30 individual experts, the research tools included interviews, questionnaires, and form evaluation forms. Statistics used in data analysis include frequency, percentage, mean, standard deviation. Necessary index value and content analysis for qualitative data.

The results of the research found that the elements of the Buddhist leadership development strategy of school administrators consist of 3 elements as follows: 1) autocracy: self-centeredness, 5 elements, 2) secularism: human-centeredness, 5 elements, and 3) Dhammathipathai: Considering work as important, 5 elements and Buddhist leadership development strategies for school administrators, consisting of 3 main strategies, 5 secondary strategies and 20 methods of implementation. As for the results of the evaluation of the Buddhist leadership development strategies of school administrators, it was found that they were overall appropriate at the highest level. The overall possibility is at the highest level. and is overall useful at the highest level

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ส่งผลให้ประเทศเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในอนาคตอันใกล้ การติดกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ทักษะคนคิด ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม และพฤติกรรมของประชากรที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศที่ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว รวมทั้งระบบการศึกษาที่ยังมีปัญหาหลายประการ นับตั้งแต่ปัญหาคุณภาพของคนไทยทุกช่วงวัย ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ จุดอ่อนของระบบการศึกษา การบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสม ขาดความคล่องตัว ยังมีความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และการขาด ความตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะของคนไทยส่วนใหญ่ ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับอารยประเทศได้นั้น หลักสำคัญก็คือ การศึกษา สอดคล้องกับอรรถาธิบาย สังฆมณีโชติ (2550) ได้กล่าวถึงการศึกษารสร้างคน คนสร้างชาติ ดังนั้นการบริหาร การศึกษาจึงควรมีผู้รับผิดชอบที่มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ มีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรม และมีสมรรถนะที่จะสามารถบริหารจัดการการศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของชาติ สามารถผลิตบุคลากรที่เกิดจากผลผลิตทางการศึกษาที่มีคุณภาพ ผู้บริหารที่จัดการบริหารทางการศึกษาจึงต้องมีภาวะความเป็นผู้นำสูง ความเป็นผู้นำสามารถพัฒนาได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมและนำความรู้ที่นำมา พัฒนาการบริหารการศึกษาได้อย่างรวดเร็วสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ในยุคนี้

การจัดการศึกษาในจังหวัดนครราชสีมาจึงเป็นเรื่องที่สำคัญเป็นอย่างมาก เพราะจังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่มีประชากรหนาแน่นที่สุดในภาคอีสาน มีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา จำนวน 7 เขต โดยผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นกลไกสำคัญและมีบทบาทในการที่จะบริหารงานต่าง ๆ ใน สถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยการอาศัยความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทุกฝ่ายเช่น ครูสอนในสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารงานในสถานศึกษาจะเกิด ประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารและผู้ร่วมงานที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึง จำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นศาสตร์และศิลป์มาประยุกต์ใช้เพื่อให้สถานศึกษามีศักยภาพยิ่งขึ้น และพัฒนาให้ทันต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันและอนาคต และการที่ผู้บริหารจะสามารถ

พัฒนางานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยอันจะนำพาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะของผู้บริหารที่แสดงออกถึงความสำเร็จของการบริหารงานด้วยการมีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรม จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารงานให้มีสทิทธิภาพยิ่งขึ้นและที่สำคัญคือ การสร้างศรัทธาในตัวเองให้เกิดขึ้นกับผู้ร่วมงาน (อัครธรร สังมณีโชติ, 2550) ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีความรู้ ความสามารถมีทักษะ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความชำนาญงาน มีมนุษยสัมพันธ์ และมีประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

ปัจจุบันการศึกษาไทยประสบปัญหาในด้านต่างๆ รวมถึงการทุจริต คอร์รัปชันซึ่งถือว่าเป็นปัญหาหลักในการพัฒนาประเทศ จึงส่งผลกระทบต่อพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาประเทศให้เจริญ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยเฉพาะการทุจริต เกิดจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในยุค รัฐบาล ได้จัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2555 กว่า 600 ล้านบาท ให้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดต่าง ๆ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ รวม 17 จังหวัด (ไทยรัฐ, 2565) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดนครราชสีมา การทุจริตอาหารกลางวัน และอื่นๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการขาดภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง ไม่คำนึงถึงการผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ

ลักษณะภาวะผู้นำถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ รูปแบบผู้นำที่ดีมีศักยภาพในการทำงานมีผลทำให้บุคคลากร พนักงานในองค์กรให้การยอมรับในตัวบุคคลนั้นๆ แต่ในปัจจุบันนี้ ประสบการณ์การทำงานของหัวหน้างาน (ทิมมิกา เครือเนตร, 2552) ผู้นำยังเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ อย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิผล ภาวะผู้นำเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าผู้นำนั้น ๆ มีคุณสมบัติ มีความสามารถในการบริหารงานจึงจำเป็นต้องแสดงภาวะผู้นำที่เหมาะสมต่อผู้ร่วมงาน เพราะภาวะผู้นำมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงานภาวะผู้นำนั้นมีอยู่หลายรูปแบบ แต่ภาวะผู้นำที่เป็นที่สนใจและให้ความสำคัญกันมากในขณะนี้ก็คือ ภาวะผู้นำเชิงพุทธซึ่งศิริ ถิธาสนา (2562) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำเชิงพุทธไว้ว่า เป็นแนวคิดที่มีความเป็นสากล ได้รับการยอมรับในปัจจุบัน แม้แนวคิดนี้ได้เสนอมานานแล้วก็ตาม ดังนั้น พุทธวจนะในเรื่องภาวะผู้นำนี้ถือเป็นธรรมให้ผลไม่จำกัดกาล หรือมีความเป็น อกาลิก คือ ไม่ล่าสมัยแม้แต่น้อย ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใด อาชีพใด จงมั่นใจในการนำไปใช้ บุญบารมีด้านภาวะผู้นำก็จะเกิดกับตัวท่านอย่างแน่นอน

ฉะนั้นแสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธเหมาะสมกับผู้บริหารและบุคคลทั่วไปที่มีความพร้อม มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำ โดยการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นผู้นำในการผลักดันให้เพื่อนร่วมงานประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายนั้นๆ เหมือนกับที่สมฤทธิ กางเพ็ง (2562) ได้กล่าวไว้ว่าผู้นำเชิงพุทธนั้นเป็นกระบวนการอิทธิพลที่ผู้นำมีต่อบุคคลหรือกลุ่ม เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามจุดหมายหรือเป้าประสงค์ ที่ทุกคนเต็มใจและพึงพอใจร่วมกัน โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นแกนหลักในการนำ ผู้นำจะต้องยึดหลักธรรมสำคัญ ดังนั้นหน่วยงานใดที่นำภาวะผู้นำเชิงพุทธมาใช้ในการทำงาน หน่วยงานนั้นจึงจะประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับสถานศึกษา เพราะช่วยประเทศมีรากฐานที่มั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และอื่น ๆ สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ที่ว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 มีหน้าที่รับผิดชอบการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่ประชากรวัยเด็ก จากการศึกษาข้อมูลสามารถแบ่งได้ ดังนี้ 1) ด้านวิสัยทัศน์ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีมาตรฐานตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดมาตรฐานสากลและสมรรถนะตามหลักสูตร รวมถึงการมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานความเป็นไทย โดยน้อมนำศาสตร์พระราชาและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตที่เข้มแข็ง 2) ด้านพันธกิจมีความมุ่งหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นประชากรที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรักชาติ และค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้อย่างทั่วถึง และตลอดชีวิต พัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพได้มาตรฐานและสมรรถนะตามหลักสูตร มีคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 3) ด้านเป้าประสงค์ ประชากรวัยเรียนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จัดการศึกษาเพื่อมุ่งสู่ Thailand 4.0 โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนและการบริหารจัดการศึกษาส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิด สร้างสรรค์และสร้างสรรค์ นวัตกรรมมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองและเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี และ 4) ด้านกลยุทธ์ มีการกำหนดกลยุทธ์ในหลายด้านที่มีความคล้ายคลึงกันกว่า คือ ในด้านการพัฒนาผู้เรียนในด้านการพัฒนาการบริหารจัดการอย่างโปร่งใส สุจริต ด้วยนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เต็ม ศักยภาพ เสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีและพลโลกที่ดีพร้อมรับมือกับภัยคุกคามทุกรูปแบบ อีกทั้งเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (สพป.นม.1: 2562, สพป.นม.2: 2565, สพป.นม.3: 2565, สพป.นม.4: 2564, สพป.นม.5: 2565, สพป.นม.6: 2564, สพป.นม.7: 2564)

กลยุทธ์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ กลยุทธ์ขององค์กรจะเป็นสิ่งสำคัญที่จะกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กรได้ การทำความเข้าใจและการพยายามศึกษาองค์การที่ประสบผลสำเร็จในการใช้กลยุทธ์เพื่อการจัดการ ที่จะสนับสนุนองค์การให้ประสบความสำเร็จ และจะต้องมีการพิจารณาเลือกกลยุทธ์และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับองค์กร โดยอาศัยวิสัยทัศน์ของผู้บริหารเป็นส่วนประกอบ และอาศัยการวางแผนอย่างมีขั้นตอน (เพชรวิทย์จันทร์ศิริสิริ, 2560) ซึ่งการ SWOT Analysis เป็นเครื่องมือพื้นฐานในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และภายนอก จะพบว่า ปัจจัยใดที่เป็นจุดแข็งจุดอ่อนโอกาส และอุปสรรคต่อองค์กรได้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เพื่อทำให้เกิดความร่วมมือในแก้แก้ไขปัญหาาร่วมกัน (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) กลยุทธ์จึงสามารถช่วยให้ผู้บริหารสามารถพัฒนาองค์กรให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และยกระดับผลการปฏิบัติขึ้นมา ใช้ประโยชน์จากโอกาสต่างๆ และใช้จุดแข็งขององค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตลอดจนมีการปรับปรุงพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง (สุพานี สฤกษ์วานิช, 2553)

จากที่มาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำเชิงพุทธ และนำภาวะผู้นำเชิงพุทธมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาส่งผลให้สำเร็จความมุ่งหมายของการศึกษาได้อย่างชาญฉลาด ปลอดภัย และเหมาะสมเพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ที่จะช่วยส่งเสริมการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดยผลวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษานุเคราะห์ทางการศึกษา นอกจากนี้รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่สนใจได้ใช้ข้อมูลที่จะสามารถนำไปใช้พัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการ จำเป็นของภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อสร้างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา
4. เพื่อประเมินกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ได้กำหนดการดำเนินการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน แต่ละขั้นตอนมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา
2. วิเคราะห์ความต้องการ จำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา
3. สร้างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา
4. ประเมินกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา จำนวนทั้งหมด 1,304 โรงเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 1-7 จำนวน 306 โรงเรียน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรของ Taro Yamane (1976) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ขนาดตัวอย่างตามความคลาดเคลื่อน 5% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 306 โรงเรียน

1.3 ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนละ 1 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาหรือ รองผู้บริหารสถานศึกษา หรือ รักษาการในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาจำนวนโรงเรียนละ 1 คน รวมเป็น 306 คน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยกำหนดการศึกษาในพื้นที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีทั้งหมด 7 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการใน ปี 2565-2567

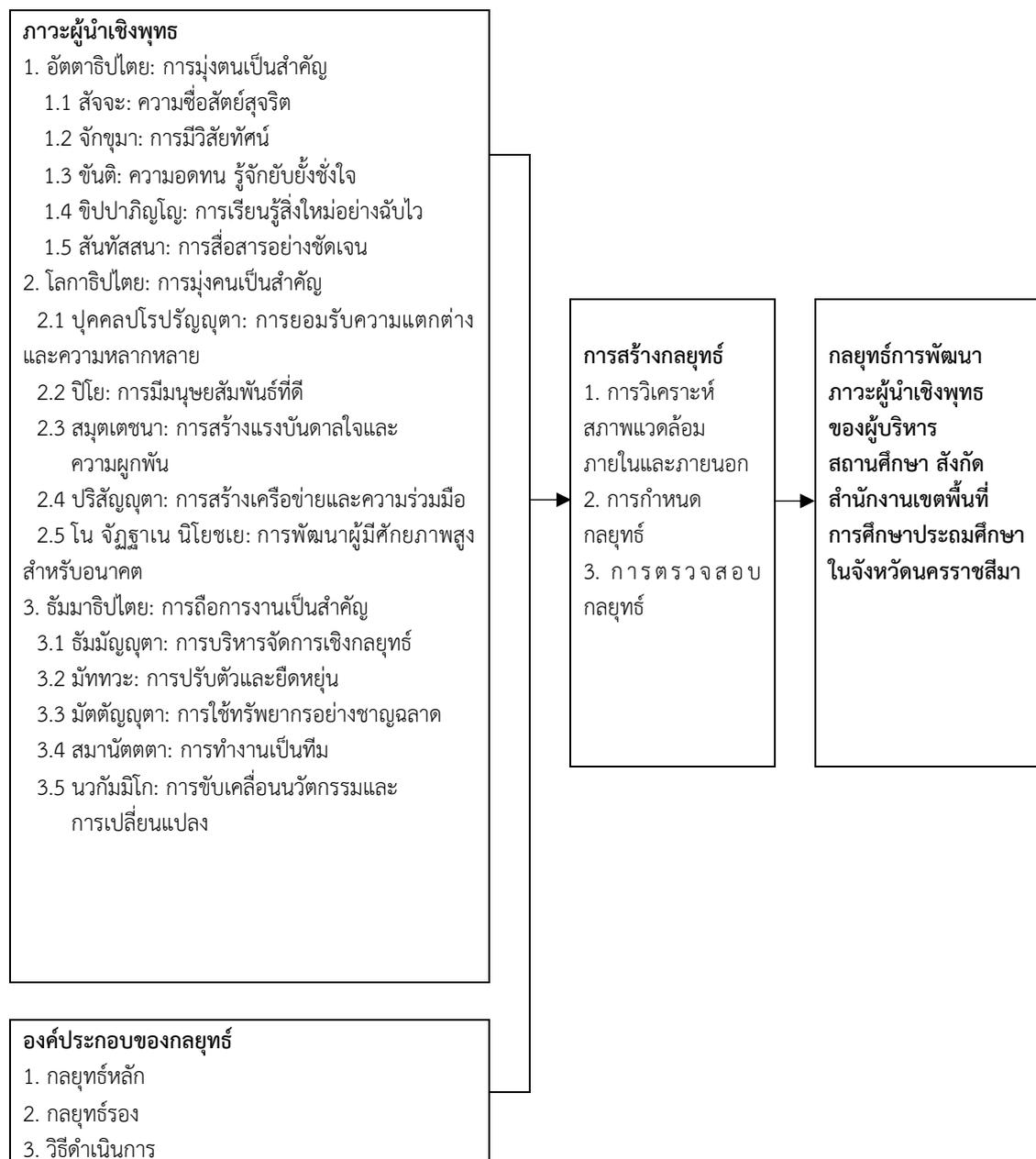
กรอบแนวคิดในการวิจัย

การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาจากแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ และแนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์ จากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) เรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา มีรายละเอียด ดังนี้

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบไปด้วยแนวคิดของ พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา (2533), พระไตรปิฎก (2539) ปาปณิกธรรม, พระไตรปิฎก (2539) กัลยาณมิตรธรรม, พระไตรปิฎก (2539) ทศพิธราชธรรม, พระไตรปิฎก ฉบับธรรมทาน (เล่มที่ 11) (2540) หลักอธิปไตย, พระเทพโสภณ (ประยูร ธรรมจิตโต) (2543) หลักสังคัตถุธรรม, พระพิพิธธรรมสุนทร (2546) หลักนักบริหารที่ดี, สุรศักดิ์ ชะมารัมย์ (2559) หลักสัปปริสธรรม 7, พระอัครเดช ญาณเตโช (2559) หลัก 4 ส. ในการบริหาร ประกอบด้วย

- 1.1 อุตตาทิปไตย : การมุ่งตนเป็นสำคัญ
  - 1.2 โลกาทิปไตย : การมุ่งคนเป็นสำคัญ
  - 1.3 ธัมมาธิปไตย : การถือการงานเป็นสำคัญ
2. แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์ ผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิดองค์ประกอบของกลยุทธ์ ของ พสุ เดชะรินทร์ (2546, น. 37-38) รังสรรค์ มณีเล็ก (2549, น. 60) กนกอร สมปราชาญ (2562, น. 20) รังสรรค์ มณีเล็ก (2549) และ Wheelen and Hunger (2012) สามารถสรุปได้ว่ากรอบแนวคิดของกลยุทธ์ ประกอบด้วย

- 2.1 กลยุทธ์หลัก
- 2.2 กลยุทธ์รอง
- 2.3 วิธีดำเนินการ

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเริ่มจากองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมาเพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา และกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ตามลำดับ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1. องค์ประกอบการวิจัยภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) อัตตาทิปไตย: การมุ่งตนเป็นสำคัญ 5 องค์ประกอบ 2) ด้านโลกาธิปไตย: การมุ่งคนเป็นสำคัญ 5 องค์ประกอบ และ 3) ด้านธัมมาธิปไตย: การถือการงานเป็นสำคัญ 5 องค์ประกอบ

2. ผลของความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในโดยภาพรวม จำแนกตามภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านโลกาธิปไตย : การมุ่งคนเป็นสำคัญ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ด้านธัมมาธิปไตย : การถือการงานเป็นสำคัญ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และด้านอัตตาทิปไตย : การมุ่งตนเป็นสำคัญ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ

3. ผลประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด กลยุทธ์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ กลยุทธ์ที่ 3 รองลงมา คือ กลยุทธ์ที่ 2 และกลยุทธ์ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ กลยุทธ์ที่ 1 ส่วนความเป็นไปได้ของกลยุทธ์หลักในร่างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา (ฉบับที่ 2) มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนกลยุทธ์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ กลยุทธ์ที่ 3 รองลงมาคือ กลยุทธ์ที่ 2 และกลยุทธ์ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ กลยุทธ์ที่ 1 ส่วนความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์หลักในร่างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา (ฉบับที่ 2) มีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด กลยุทธ์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ กลยุทธ์ที่ 3 รองลงมา คือ กลยุทธ์ที่ 1 และกลยุทธ์ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ กลยุทธ์ที่ 2

4. กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์หลัก 5 กลยุทธ์รอง และ 20 วิธีดำเนินการ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่ค้นพบนำมาอภิปรายผล 4 ประเด็น ดังนี้

1. องค์ประกอบการวิจัยภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเหมาะสมในทุกองค์ประกอบและมีความเหมาะสมต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธโดยทุกองค์ประกอบมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ว่าโดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติ และในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตสู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นวัตกรรม ผู้ประกอบการตามความถนัดของตนเองและสอดคล้องกับสมรรถนะหลักทางการบริหารของสำนักงานข้าราชการพลเรือนว่าด้วยคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่กำหนดเป็นคุณลักษณะร่วมของราชการพลเรือนทั้งระบบ เพื่อหล่อหลอมค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ร่วมกัน ได้แก่ สมรรถนะแห่งตน ประกอบด้วย การสั่งสมความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม และจริยธรรม สมรรถนะแห่งคน ประกอบด้วย การทำงานเป็นทีม และสมรรถนะแห่งงาน ประกอบด้วย การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานและการบริการที่ดี มีความเกี่ยวข้องกับสมรรถนะหลักในการบริหารของข้าราชการสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 1-4) โดยกล่าวสรุปถึงสมรรถนะแห่งตนประกอบด้วย ความเข้าใจองค์กรและระบบราชการ การสั่งสมความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ คุณธรรมจริยธรรมและการบริหารความเปลี่ยนแปลง สมรรถนะแห่งคน ประกอบด้วย ความร่วมแรงร่วมมือ มนุษย์สัมพันธ์ และสมรรถนะแห่งงานประกอบด้วย การมุ่งผลสัมฤทธิ์ จิตมุ่งบริการ แสดงให้เห็นถึงผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงพุทธตรงกับเรื่องดังกล่าว (Runcharoen, 2007) ซึ่งการพัฒนาภาวะผู้นำที่ดีควรเริ่มจากผู้บริหารเป็นอันดับแรก เพราะผู้บริหารเป็นบุคคลที่ขับเคลื่อน กำหนดทิศทางในการดำเนินงานขององค์กรที่สำคัญในปัจจุบันความก้าวหน้าทางวิชาการมีมากขึ้น รวมถึงเรื่องสมรรถนะ (Competency) ได้เข้าไปทุกองค์กรอย่างทั่วถึง (Saenthong, 2004) สำหรับการกำหนดสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษานั้น คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ได้กำหนดให้มีการประเมินสมรรถนะหลัก (Core Competency) ตามตามเกณฑ์การประเมินของคณะกรรมการข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) การบริการที่ดี 3) การพัฒนาตนเอง และ 4) การทำงานเป็นทีม ส่วนสมรรถนะประจำสายงาน (Specific Competency) สำนักมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา ได้กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ต้องปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน ได้แก่ 1) ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการ เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารการศึกษา 2) ตัดสินใจปฏิบัติการต่าง ๆ โดยการคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาของบุคลากร ผู้เรียน และชุมชน 3) มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง 4) พัฒนาแผนงานขององค์กรให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง 5) พัฒนาและใช้นวัตกรรม การบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ 6) ปฏิบัติงานขององค์กรโดยเน้นผลการถาวร 7) รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ 8) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 9) ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์ 10) แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา 11) เป็นผู้นำและสร้างผู้นำ 12) สร้างโอกาสในการพัฒนาได้ทุกสถานการณ์ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำทางพระพุทธศาสนาของพระเทพปริยัติเมธี (2553) ได้กล่าวถึงพระพุทธศาสนาสอนให้ใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิตสิ่งที่สำคัญสำหรับการพัฒนาการนำหลักการทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการบริหารและปกครองนั้นควรต้องมีเป็นอย่างยิ่งในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังพระธรรมปิฎก

(ป.อ.ปยุตโต, 2546 : 6-7) ได้อธิบายถึงภาวะผู้นำเชิงพุทธโดยยกพระพุทธเจ้ามีภาวะผู้นำ ประกอบด้วย การครองตน ครองคน และครองงาน ว่า พระพุทธเจ้าทรงมีลักษณะเด่นของความเป็นผู้นำ ได้แก่ ความเป็นกัลยาณมิตรของมวลมนุษยชาติ “กัลยาณมิตร” คือ คนดีหรือเพื่อนที่ดีซึ่งจะต้องมีทั้งคุณธรรมและความรู้ อย่างพอเพียงเป็นแบบอย่างทำให้ผู้ตามเกิดศรัทธาในตัวผู้นำมีความพอใจ เต็มใจจะร่วมงานไปด้วยกัน ความเป็นผู้มีความรู้ความสามารถแนะนำวิธีที่ถูกต้องให้คนอื่นปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดหมายหรือพ้นจากปัญหาด้วยตัวเองและมีความสามารถพัฒนาคนอื่นด้วยการใช้ให้คำศึกษาริเรียนรู้หรือฝึกฝนตนเองและมีความสามารถพัฒนาคนอื่นด้วยการให้ศึกษาเรียนรู้หรือฝึกฝนตนเองผู้นำจากตระหนักถึงความต้องการของผู้ตาม ค้นหาแรงจูงใจของผู้ตามความสัมพันธ์จะเกิดขึ้นระหว่างผู้นำกับผู้ตามผู้นำจะคอยกระตุ้นจิตสำนึก ผู้นำหรือผู้บริหารจะมีอิทธิพลต่อผู้ตามจนทำให้เกิดความร่วมมือปฏิบัติงานในหน้าที่ให้บรรลุถึงเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระบุญเรือง ลูติธมโม ได้ศึกษา วิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะวิธีแก้ปัญญาของพระพุทธเจ้า” จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำ คือผู้มีรู้ความสามารถในการตัดสินใจในการนำพาตนเองและคณะองค์กรให้ดำเนินไปได้ในสถานการณ์หนึ่งๆ ภาวะผู้นำนั้นยังขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพเป็นตัวส่งเสริม ในพระพุทธศาสนาแสดงหลักธรรมไว้สำหรับผู้นำ คือ หลักพรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 ฆราวาสธรรม 4 ทศพิธราชธรรม 10 และจักรวรรดิวัตร 12 รวมลักษณะของหลักธรรมทั้งหมดแล้วจะต้องเกื้อหนุนให้นักปกครองประสบความสำเร็จในการปกครองทั้งสิ้น

2. ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา แสดงให้เห็นว่า ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงพุทธด้านการมุ่งคน การมุ่งงานและการมุ่งตน ตามลำดับเนื่องจากองค์การทางการศึกษานั้นจะต้องอาศัยบุคลากรผู้ที่มีความสามารถ ความรู้ ทักษะที่แตกต่างกัน เพราะฉะนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีหลักภาวะผู้นำในการบริหารคนเป็นอันดับแรกสอดคล้องกับพระมหาภูติชัย(ว.วชิรเมธี) (2551) กล่าวว่า “ผู้นำที่ดีต้องนั่งในหัวใจคนผู้นำต้องมีความเข้าอก เข้าใจเห็นอกเห็นใจจึงจะได้นั่งอยู่ในใจลูกน้อง” สามารถใช้หลักธรรมเป็นเครื่องมือให้เกิดพลังจูงใจทำให้ผู้ตามทำงานอย่างเต็มที่ดังที่จิราภา ทานะมัย (2555) ได้ศึกษาทักษะการบริหารด้านมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอท่าตะเกอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทักษะการบริหารอยู่ในระดับมากทุกข้อและอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ ผู้บริหารมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงานทุกคนร่วมมือกันพัฒนาการจัดการศึกษาผู้บริหารปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรในหน่วยงานหรือองค์การได้และสอดคล้องกับเมือง สุวรรณแสนทวี (2563) ได้ทำวิจัยเรื่อง การบริหารอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยเทคนิค สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นการบริหารอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยเทคนิค สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 พบว่า ความต้องการจำเป็นโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.22 เมื่อพิจารณาด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุดคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน มีค่า PNImodified = 0.23 รองลงมา คือ ด้านการจัดการฝึกอาชีพค่า PNImodified = 0.21 ด้านการจัดหลักสูตร ค่า PNImodified = 0.21 ส่วนด้านที่มีความต้องการจำเป็นต่ำสุด คือ ด้านการวัดและการประเมินผล ค่า PNImodified = 0.19

3. ผลประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา แสดงให้เห็นว่า ความเหมาะสมของกลยุทธ์นั้น กลยุทธ์หลักที่ 3 เสริมสร้างโลกาธิปไตย : มุ่งเน้นการตระหนักรู้ต่อคนมีความเหมาะสมที่สุด รองลงมาคือ กลยุทธ์หลักที่ 2 ส่งเสริมอัตตาธิปไตย : มุ่งเน้นการตระหนักรู้ต่อตน และกลยุทธ์หลักที่ 1 พัฒนารัฐมาธิปไตย : มุ่งเน้นการตระหนักรู้ต่องาน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องตระหนักต่อคนและให้ความสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมองค์การท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ผู้บริหารสร้างความเชื่อ หรือค่านิยมให้บุคลากรยึดถือไว้เป็นเป้าหมายร่วมกันเพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จตามวิสัยทัศน์และพันธกิจสอดคล้องกับพระมหาจุฬาลงกรณราชู (2551) กล่าวว่า “ผู้นำที่ดีต้องนั่งในหัวใจคนผู้นำต้องมีความซื่ออก ซื่อใจเห็นอกเห็นใจจึงจะได้นั่งอยู่ในใจลูกน้อง” สามารถใช้หลักธรรมเป็นเครื่องมือให้เกิดพลังใจทำให้ผู้ตามทำงานอย่างเต็มที่ดังที่จิราภา ทานะมัย (2555) ได้ศึกษาทักษะการบริหารด้านมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอท่าตะเกียบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจะเชิงเทรา เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทักษะการบริหารอยู่ในระดับมากทุกข้อและอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ ผู้บริหารมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงานทุกคนร่วมมือกันพัฒนาการจัดการศึกษาผู้บริหารปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรในหน่วยงานหรือองค์การได้ ความเป็นไปได้ของกลยุทธ์นั้น กลยุทธ์หลักที่ 3 เสริมสร้างโลกาธิปไตย : มุ่งเน้นการตระหนักรู้ต่อคนมีความเหมาะสมที่สุด รองลงมาคือ กลยุทธ์หลักที่ 2 ส่งเสริมอัตตาธิปไตย : มุ่งเน้นการตระหนักรู้ต่อตน และกลยุทธ์หลักที่ 1 พัฒนารัฐมาธิปไตย : มุ่งเน้นการตระหนักรู้ต่องาน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารกระตุ้นและผลักดันเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรเกิดการพัฒนา พัฒนามนุษยสัมพันธ์ในการทำงานเป็นทีมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรมองค์การร่วมกันจนเกิดวัฒนธรรมองค์การคุณภาพในสถานศึกษา บุคลากรทำงานด้วยความสุขและความเต็มใจนำไปสู่ความสำเร็จและเป้าหมายที่ตั้งไว้สอดคล้องกับแนวคิดของเมธี ปิลันธนาพันธ์ (2555) กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมองค์การว่า เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้องค์การประสบความสำเร็จ เพราะมีเหตุผลหลายประการ เช่น ทำให้บุคคลในองค์การได้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ขององค์การ เป็นตัวแสดงให้เห็นถึงความมั่นคงและความคงอยู่ต่อเนื่องขององค์การได้ การเรียนรู้วัฒนธรรมองค์การจะช่วยให้บุคคลในองค์การ สามารถรู้ความเป็นมาและเป็นไปขององค์การ เมื่อมีความสับสนเกิดขึ้นแก่องค์การและที่สำคัญที่สุด คือ วัฒนธรรมองค์การ จะมีส่วนกระตุ้นให้บุคคลในองค์การมีความสนใจ กระตือรือร้นในการทำงานของตน และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์นั้น กลยุทธ์หลักที่ 3 เสริมสร้างโลกาธิปไตย : มุ่งเน้นการตระหนักรู้ต่อคนมีความเหมาะสมที่สุด รองลงมาคือ กลยุทธ์หลักที่ 1 พัฒนารัฐมาธิปไตย : มุ่งเน้นการตระหนักรู้ต่องาน และกลยุทธ์หลักที่ 2 ส่งเสริมอัตตาธิปไตย : มุ่งเน้นการตระหนักรู้ต่อตน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาวะผู้นำการตระหนักรู้ต่อตนเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธที่เป็นประโยชน์ที่สุดของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษา เพราะการปฏิบัติต่อคนหรือบุคลากรเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาเพราะ เป้าหมายของสถานศึกษาไม่สามารถพัฒนาด้วยผู้บริหารหรือคนๆ เดียว แต่ต้องพัฒนาด้วยบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถที่แตกต่างกัน การบริหารงานเกิดความราบรื่น บุคลากรร่วมมือกันทำงานอย่างลงตัวเพื่อให้งานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้สอดคล้องกับแนวคิดของประภาพรณ รักเลี้ยง (2556) สรุปว่า มนุษยสัมพันธ์จัดเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เนื่องจากมีหลักการและทฤษฎีที่เป็นข้อความรู้ และการนำหลักการหรือทฤษฎีไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ต้อง

อาศัยเทคนิควิธีการซึ่งถือเป็นศิลปะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล การที่ผู้นำจะมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น จำเป็นต้องเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและหมั่นฝึกฝนเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญจนสามารถนำหลักการที่เป็นข้อความรู้ทางทฤษฎีไปใช้ได้อย่างเป็นธรรมชาติ ดังนั้น การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลโดยทั่วไป จึงทำให้การบริหารราบรื่นและก่อให้เกิดความสงบสุขในองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2557) กลยุทธ์จะเกิดขึ้นได้ต้องเกิดจากบุคลากรนั้นต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนและมีแรงปรารถนาในการบรรลุเป้าหมาย อีกทั้งภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยของความเป็นไปได้และการนำไปใช้ประโยชน์ในระดับมากที่สุดรองลงมาที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาตระหนักและให้ความสำคัญในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากร

4. กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า กลยุทธ์หลักที่ 1 พัฒนาธัมมาธิปไตย : มุ่งเน้นการตระหนักรู้ต่อตนเองเป็นกลยุทธ์เชิงรุก SO ที่เน้นการพัฒนางานที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม พ.ศ. 2561 – 2565 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาบุคลากร และหน่วยงานอย่างไร้เป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในโอกาสวันข้าราชการพลเรือน ปี 2549 ว่า การปฏิบัติงานทุกอย่างของข้าราชการ มีผลเกี่ยวเนื่องถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและประชาชนทุกคน ข้าราชการทุกฝ่ายทุกระดับ จึงต้องระมัดระวังการปฏิบัติทุกอย่างให้สมควรและถูกต้องตามหลักวิชา เหตุผล ความชอบธรรม ข้อสำคัญ เมื่อจะทำการใด ต้องคิดให้ดี โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้น ให้รอบครอบและรอบด้าน เพื่อให้งานที่ทำบังเกิดผลดีที่เป็นประโยชน์แท้แต่อย่างเดียวและสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2560 - 2579 ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ 3 : การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยระบุถึงกลยุทธ์ที่ 3.7 ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการพัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐาน มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น ครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษาได้รับการพัฒนาตามมาตรฐานวิชาชีพ และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลยุทธ์หลักที่ 2 ส่งเสริมอัตตาธิปไตย : มุ่งเน้นการตระหนักรู้ต่อตนเอง เป็นกลยุทธ์เชิงรุก SO ที่เน้นการส่งเสริมการตระหนักรู้ต่อตนเองสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 2561-2580 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดีเก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัยมีจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์อดออม โอบอ้อมอารีมีวินัย รักษาศีลธรรมและเป็นพลเมืองดีของชาติมีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความถนัดของตนเองสอดคล้องกับทองทิพภา วิริยะพันธุ์. (2546 : 145) กล่าวถึงการพัฒนาตนตามหลักพระพุทธศาสนาไว้ว่า การพัฒนาตนเองโดยใช้หลักพระพุทธศาสนา เป็นการบริหารจัดการเพื่อการรู้แจ้งเห็นจริง เข้าใจโลก เข้าใจชีวิต มองโลกตามที่เป็นจริง เห็นสังขารแห่งชีวิต หากบุคคลมีการพัฒนาจิตอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอตลอดเวลา จะเป็นการทำจิตให้สะอาด สงบ สว่างตามหลักไตรสิกขา ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสว่า “หนโต เสฏฐัญ มนุสเสสุ ผู้ฝึกฝนดีแล้วประเสริฐสุดในมนุษย์ทั้งหลาย” ฉะนั้นถ้าบุคคลยังไม่พัฒนาตนเองให้เหมาะสม เมื่อเกิดปัญหา การแก้ปัญหาต่างๆ ย่อมไม่มีประสิทธิภาพ และกลยุทธ์หลักที่ 3 เสริมสร้างโลกาธิปไตย : มุ่งเน้นการตระหนักรู้ต่อตนเองเป็นกลยุทธ์เชิงแก้ไข WO ที่มุ่งปรับปรุงกระบวนการแปลผลขจัดจุดอ่อนของการใช้เทคโนโลยีด้วยการเสริมสร้างการตระหนักรู้ต่อตนเองสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 2561-

2580 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดีเก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาพที่ดีในทุกช่วงวัยมีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์อดออม โอบอ้อมอารีมีวินัย รักษาศีลธรรมและเป็นพลเมืองดีของชาติมีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความถนัดของตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของจิตติมา อัครดิพิงศ์ (2556) กล่าวถึงความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรและประโยชน์ในการพัฒนาบุคลากร ประการแรก ได้แก่ คนในองค์กร คือ สินทรัพย์ที่สำคัญและองค์การสามารถใช้ศักยภาพของปัจเจกบุคคลให้ได้ประโยชน์สูงสุดโดยให้สิ่งแวดล้อมและโอกาสในการพัฒนา ด้วยการส่งเสริมและให้รางวัลสำหรับสิ่งใหม่ ๆ และความสร้างสรรค์ ประการที่สอง สมรรถนะ สามารถพัฒนา ณ จุดใดจุดหนึ่งของเวลา และ องค์กรต้องสนับสนุนในการส่งเสริมสมรรถนะ ประการที่สาม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้คุณภาพชีวิตของการทำงานที่สูง ผ่านโอกาสของอาชีพที่มีความหมายความพอใจในงาน และการพัฒนาวิชาชีพ ปรัชญาการพัฒนาบุคลากรเน้นความผาสุกของมนุษย์ และความเจริญงอกงามขององค์กร ประการที่สี่ นโยบายการพัฒนาบุคลากรเน้นความสัมพันธ์เป็นศูนย์กลาง และระดับของความสัมพันธ์ภายใต้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัย 2 ประการ คือ ข้อเสนอในการนำผลการวิจัยไปใช้ และ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 กลยุทธ์หลักที่ผู้อำนวยการสถานศึกษาสามารถนำไปปฏิบัติได้โดยทันที คือ พัฒนาธรรมาธิปไตย : มุ่งเน้นการตระหนักรู้ต่องาน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ด้านการตระหนักรู้ต่องานมีค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันสูงที่สุด โดยการเพิ่มศักยภาพภาวะผู้นำเชิงพุทธด้านมัทวะ : การปรับตัวและยืดหยุ่นให้เข้ากับการปฏิบัติงานตามสถานการณ์ในปัจจุบัน เนื่องจากโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ฉับพลัน ไม่สามารถกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานตามวิสัยทัศน์ พันธกิจตามที่กำหนดไว้ได้ จึงต้องมีการปรับตัวและความยืดหยุ่นให้เท่าทันทุกการเปลี่ยนแปลง

1.2 กลยุทธ์หลักที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะต้องวางแผนเชิงรุก ในการนำไปปฏิบัติ คือ กลยุทธ์หลักที่ 3 เสริมสร้างโลกาธิปไตย : มุ่งเน้นการตระหนักรู้ต่อคน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า การตระหนักรู้ต่อคนเป็นจุดอ่อนที่ควรปรับปรุงกระบวนการ จัดจุดอ่อนของการใช้เทคโนโลยี ด้วยการการสร้างความร่วมมือและความร่วมมือ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรพัฒนาคน ส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้และความสามารถ โดยความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างเป็นกัลยาณมิตร และเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิง

พุทธด้านปริสัญญุตตา : การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นจุดอ่อนที่สุดของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาด้านโลกาภิวัตน์ : มุ่งเน้นการตระหนักรู้ต่อคน

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงพุทธให้แก่บุคลากร เนื่องจากพบว่า คุณลักษณะการเรียนรู้และพัฒนาคน เป็นจุดอ่อนทั้งด้าน ความมีมนุษยสัมพันธ์ การสร้างเครือข่าย การพัฒนาคนผู้มีศักยภาพสูง

2.3 ควรมีการศึกษากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำเชิงพุทธให้แก่ นักเรียน เนื่องจากพบว่า การตระหนักรู้ต่อคนเป็นจุดอ่อนของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2557). การคิดเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ: ชัคเชส มีเดีย.
- จีราภา ทานะมัย. (2555). ทักษะการบริหารด้านมนุษยศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอท่าตะเกราบสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จิตติมา อัครจิตพิงค์. (2556). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ไทยรัฐ. (2565). ศาลฎีกา นัดตรวจพยาน 'วิรัช' คดีทุจริตสนามฟุตบอล. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/news/politic/2269382>. วันที่ 15 มิถุนายน 2566.
- ทองทิพภา วิริยะพันธ์. (2546). มนุษย์สัมพันธ์กับการบริหาร. กรุงเทพฯ: อินฟอร์มีเดีย. อีบุ๊กส์.
- ทิมมิกา เครือเนตร. (2552). ภาวะผู้นำกับแรงจูงใจในการทำงานพนักงานบริษัท ไทยฟู้ดส์ กรุ๊ป จำกัด. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ประภาพรรณ รักเลี้ยง. (2556). หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยพิษณุโลก.
- พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ. (2560). นโยบายและการวางแผนกลยุทธ์สำหรับสถานศึกษายุคใหม่. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- พระเทพปริยัติเมธี. (2553). ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย. ออยุธยา ; มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). ภาวะผู้นำ. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- พระมหาวิฑูชัยวชิรเมธี (ว.วชิรเมธี). (2554). ภาวะผู้นำ: จากเนลลา มันเดลาโฮบามาแห่งทำเนียบขาว. กรุงเทพฯ : สถาบันวิมุตตยาลัย.
- เมธี ปิณฑนนท์. (2555). การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: พัทธ์ชัยอักษร.
- เมือง สุวรรณแสนทวี. (2563). การบริหารอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยเทคนิค สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 โดยใช้หลักอิทธิบาท 4. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริ ถิอาสนา. (2562). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ : ความเป็นสากล และความเป็นอกาลิโก. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีที่13 ฉบับที่ 2.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1. (2562). รายงานผลการดำเนินงานตาม แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2562 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 1. สืบค้นเมื่อ 5 ตุลาคม 2565 จาก <https://sites.google.com/a/suanmon.ac.th/korat1/home/kar-brihar-ngan/rayngan>
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2. (2565). นโยบายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 .
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 3. (2565). แผนปฏิบัติการประจำปี งบประมาณ พ.ศ. 2565 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

- นครราชสีมาเขต 3.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4. (2565). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 4. สืบค้นเมื่อ . สืบค้นเมื่อ 5 กันยายน 2565. จาก <https://drive.google.com/drive/folders/1nm3kKgcTthqnZLp-DbydrR4zywMpiiVk>
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5. (2565). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 5.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6. (2564). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 6.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7. (2564). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 7.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2566). ศธ.ประกาศเจตนารมณ์การต่อต้านการทุจริต “ตริณูช” ย้ำต้องเป็นกระทรวงแบบอย่างการสร้างวัฒนธรรมสุจริตสืบค้นเมื่อ 5 พฤศจิกายน 2566, เข้าถึงได้จาก <https://ops.moe.go.th/moe-zero-tolerance-2566/>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครราชสีมา. (2564). แผนปฏิบัติราชการประจำปี 2564. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครราชสีมา : นครราชสีมา.
- สุพานี สุธงษ์วานิช. (2553). การบริหารเชิงกลยุทธ์ : แนวคิดและทฤษฎี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Runcharoen, T. (2007). Professionalism in organizing and administering education Educational Reform Era (4th ed.). Sorghum.
- Saenthong, N. (2004). Let's get to know Competency. HR Center.

การทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองนครราชสีมา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1
Teamwork of teachers in educational institutions in Mueang
Nakhon Ratchasima District under the Nakhon Ratchasima
Primary Educational Service Area Office 1

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการทำงานเป็นทีมของครูผู้สอนในสถานศึกษา อำเภอเมืองนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 และ 2) เพื่อเปรียบเทียบการทำงานเป็นทีมของครูผู้สอนในสถานศึกษา อำเภอเมืองนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนในสถานศึกษา อำเภอเมืองนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 306 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า มีค่าความสอดคล้อง 1.0 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติทดสอบ F - test เมื่อพบความแตกต่างทดสอบรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ

ผลการวิจัย พบว่า 1. ระดับการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองนครราชสีมาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการติดต่อสื่อสาร รองลงมาคือ ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์

2. เปรียบเทียบการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา อำเภอเมืองนครราชสีมาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การ

ARTICLE INFO:

Author:

1. สุรกิจ ท้องพินาย
Surakit Tongpimai
นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

Corresponding Author:

2. ปานัญสิริ จันทร์ศิริ
Panutsiri Junsiri
อาจารย์ที่ปรึกษาหลักนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

คำสำคัญ : การทำงานเป็นทีม, ผู้บริหารสถานศึกษา

Keywords : Teamwork,
educational institution
administrators

Article history :

Received : 26/10/67

Revised : 02/12/67

Accepted : 05/12/67

ปฏิบัติงาน โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. เปรียบเทียบการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองนครราชสีมาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Abstract

This research aims to 1) study the teamwork of teachers in schools under the jurisdiction of the Education Area Office, Nakhon Ratchasima District 1 and 2) compare the teamwork of teachers in schools under the jurisdiction of the Education Area Office, Nakhon Ratchasima District 1, categorized by work experience and school size. The research sample consists of teachers in schools under the jurisdiction of the Education Area Office, Nakhon Ratchasima District 1, academic year 2566, totaling 306 individuals. The research tool used is a proportional cost estimation model with a congruence value of 1.0 and a confidence value of 0.97 Data analysis was conducted using a pre-built statistical analysis program, including percentages, means, standard deviations, and F-test statistics for pairwise testing differences using the Scheffe method.

The results of the research found that 1) The overall level of teamwork among teachers in schools affiliated with the Education Area Office, Nakhon Ratchasima District 1, is high. When considering each aspect, it is found that all aspects are at a high level, with the highest average being in communication, followed by continuous improvement. The aspect with the lowest average is creativity.

2) Comparing the teamwork of teachers in schools affiliated with the Education Area Office, Nakhon Ratchasima District 1, categorized by work experience, both overall and across different aspects, yields statistically significant differences at the .05 level.

3) Comparing the teamwork of teachers in schools affiliated with the Education Area Office, Nakhon Ratchasima District 1, categorized by school size, both overall and across different aspects, yields statistically significant differences at the .05 level.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กล่าวคือ สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมต่อกันได้หมดทั้งโลก ทำให้เกิดปัญหาและสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่สลับซับซ้อนและส่งผลกระทบต่อสังคมไทยจึงต้องปรับเปลี่ยนและเตรียมการวางแผนเพื่อรองรับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งทิศทางการพัฒนาประเทศชาติให้มี

ศักยภาพและมีความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืน ทัดเทียมนานาชาติได้ นั่น มนุษย์จึงเป็นปัจจัยหลักที่จะต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพเป็นลำดับแรก โดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาประเทศตาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ซึ่งได้กำหนดวิสัยทัศน์มุ่งสู่การเปลี่ยนของประเทศไทย จากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง มีความมั่นคง และยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ระยะยาว “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ของประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนในสังคม และมุ่งประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน และร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันรับผิดชอบและ ร่วมกันรับผลประโยชน์ซึ่งผลของการทำงานร่วมกันก็คือผลงานของทีมงานนั่นเองจึงอาจกล่าวได้ว่า การทำงานเป็นทีมเป็นการสร้างความสำเร็จในการบริหารองค์การในปัจจุบัน และจะเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558.)

ในปัจจุบันทั้งในองค์การรัฐและเอกชน เน้นการบริหารงานโดยยึดหลักการทำงานร่วมกัน เป็นทีมและสร้างทีมให้แข็งแกร่งโดยมุ่งให้บุคลากรทุกคนเห็นความสำคัญของกระบวนการ ในการทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ ซึ่งการทำงานเป็นทีมมีความสำคัญในองค์การเป็นอย่างมากไม่เพียงแต่ทีมงานจะช่วยให้วัตถุประสงค์ของหน่วยงานบรรลุเป้าหมาย เท่านั้น แต่ทีมงานยังเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อบรรยากาศการทำงานขององค์การด้วย การทำงานร่วมกันโดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันและเป็นการรวมตัวที่ต้องอาศัยความเข้าใจความผูกพัน และความร่วมมือซึ่งกันและกันของสมาชิกแต่ละคน จะสามารถทำงานร่วมกันจนประสบผลสำเร็จ และบรรลุเป้าหมายสูงสุดขององค์การ (เนตรพัฒนา ยาวีราช, 2550 , น. 144.)

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานองค์การทางการศึกษา ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก ทุกด้าน ทั้งด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียน โดยเฉพาะการปฏิรูปการเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวดที่ 4 มาตรา 24 กระบวนการจัดการเรียนรู้ ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ทั้งนี้ผู้สอน และผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนา ผู้เรียนตามศักยภาพ ด้วยความร่วมมือของสมาชิกในทีมงาน ซึ่งการดำเนินการต่าง ๆ จะถูกนำมา ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ซึ่งก็คือการทำงานเป็นทีมนั่นเอง (กันยา มั่นเรืองศรี, 2558)

การทำงานเป็นทีมเป็นพื้นฐานสำคัญของความสำเร็จในการบริหารจัดการของผู้บริหาร สถานศึกษา ซึ่งจะประสบผลสำเร็จบรรลุเป้าหมายได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ ประการ ซึ่งส่งผลต่อการทำงานเป็นทีม อย่างไรก็ตามในการทำงานหรือดำเนินการตามกระบวนการบริหาร ไม่อาจประสบความสำเร็จได้หากปราศจากความร่วมมือจากบุคลากรทุกคนในหน่วยงานที่เกิด ความร่วมมือร่วมใจในการทำงานหรือการทำงานเป็นทีม จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้บริหาร ควรหันมาให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะการทำงานยังต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่าย จึงจะทำให้องค์การสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การทำงานเป็นทีมเกิดจากแนวคิดที่ว่า มนุษย์มีความสามารถที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคลถ้านำมามนุษย์เหล่านั้นมารวมกันก็จะประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถที่หลากหลายซึ่งถ้าได้มีการแบ่งงาน การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ การจัดระบบสื่อสารที่เหมาะสมจะทำให้ การทำงานนั้นบรรลุจุดมุ่งหมาย และก่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม นับเป็นเทคนิคการพัฒนาองค์การที่สำคัญ

อย่างหนึ่ง ซึ่งการบริหารบุคคลแผนใหม่ได้ให้ความสนใจในการทำงานเป็นทีมอย่างมาก เพราะการร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานในองค์กรนั้นย่อมทำให้องค์กรดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและราบรื่น การร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน เป็นเทคนิคการบริหารงานที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งผู้บริหารและผู้ร่วมงานต้องมีความเข้าใจให้ลึกซึ้งถึงประสิทธิภาพของการทำงานเป็นทีม จากเหตุผลดังกล่าว ผู้บริหารและครูควรให้ความสนใจและให้ความสำคัญต่อการศึกษาการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ อันจะเป็นแนวทางหลัก ที่จะส่งเสริมการทำงานร่วมกันให้เกิดประสิทธิภาพ อันจะเป็นแนวทางหลักที่จะส่งเสริมการทำงาน ร่วมกันให้เกิดประสิทธิผลของการทำงานสูงสุด และพร้อมที่จะก้าวไปสู่การเป็นผู้บริหารมืออาชีพ (ไพโรจน์ บาลัน, 2551, น.21)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษา สถานศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา อำเภอเมืองนครราชสีมาและอำเภอโนนสูง โดยมีนโยบายการศึกษา เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการปฏิรูประบบความรู้ของสังคมไทยสร้างโอกาสทางการศึกษากระจายโอกาสทางการศึกษาในสังคมไทย โดยคำนึงถึงการสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมให้เกิดขึ้น แก่ประชากรทุกกลุ่ม ปฏิรูปครู ยกฐานะครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงอย่างแท้จริง จัดการศึกษา อีกทั้งสถานศึกษาแต่ละแห่งของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 มีการติดต่อประสานงานและทำกิจกรรมร่วมกันภายในสถานศึกษา ระหว่างสถานศึกษา หรือระหว่างกลุ่มเครือข่าย เช่น กิจกรรมแข่งขันทักษะทางวิชาการ กิจกรรมกีฬาภายใน กิจกรรมแข่งขันกีฬากลุ่มเครือข่าย กิจกรรมแข่งขันกีฬาในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งล้วนแต่ต้องอาศัยความร่วมมือของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 กิจกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการทำงานเป็นทีม มีความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมทุกอย่าง กิจกรรมนั้น ๆ จึงจะดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทาง ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในความเป็นจริงแล้วการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ ในสถานศึกษามีไม่มากนัก แม้จะมีการจัดทำโครงสร้างการบริหารองค์กรภายในสถานศึกษาที่เน้น ให้มีการทำงานเป็นทีม มีการแต่งตั้งคณะทำงานฝ่ายต่าง ๆ ในสถานศึกษา และมีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างผู้ร่วมงาน ในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดการทำงานเป็นทีม แต่ในการปฏิบัติกลับมี การทำงานเป็นทีมที่ไม่มีประสิทธิภาพ มีคนทำงานจริง ๆ เพียงบางคนหรือบางส่วนเท่านั้น บุคคล ส่วนใหญ่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะทำงานแต่ไม่มีบทบาทหรือไม่ได้ทำงานจึงทำให้งานไม่มีคุณภาพ และส่งผลเสียต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ที่ไม่สามารถทำให้เป็นไปตามเป้าหมาย การดำเนินงานได้ (งานสารสนเทศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1, 2566)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการทำงานเป็นทีมของ ครูผู้สอน ในสถานศึกษา อำเภอเมืองนครราชสีมาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูล ที่ได้ไปเป็นแนวทางในการทำงานเป็นทีมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 และนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาปรับปรุงการทำงานเป็นทีมของบุคลากรแก่ผู้บริหาร สถานศึกษา ครูผู้สอน หน่วยงานการศึกษา หน่วยงานทั่วไป และผู้สนใจ ไปใช้ในการบริหาร การทำงานเป็นทีมให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการทำงานเป็นทีมของครูผู้สอนในสถานศึกษา อำเภอเมืองนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบการทำงานเป็นทีมของครูผู้สอนในสถานศึกษา อำเภอเมืองนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา ได้กำหนดการดำเนินการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน แต่ละขั้นตอนมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา
2. วิเคราะห์ความต้องการ จำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา
3. สร้างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา
4. ประเมินกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษา อำเภอเมืองนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 1,445 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษา อำเภอเมืองนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 ปีการศึกษา 2566 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง เทียบกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607 - 610) และใช้การสุ่มแบบ แบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดของสถานศึกษา เป็นชั้นในการสุ่มได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 306 คน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

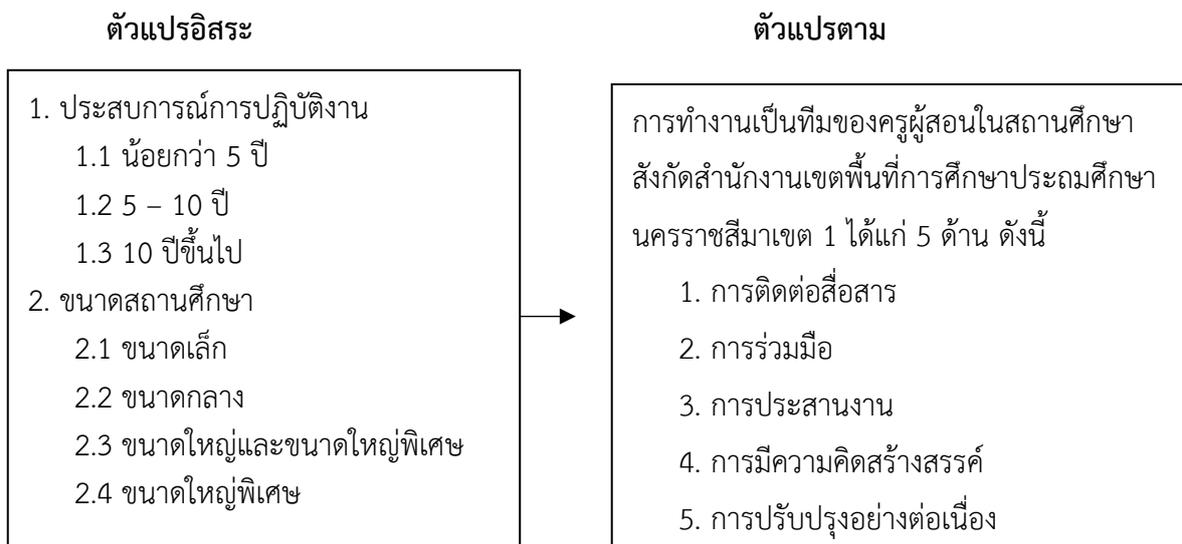
ผู้วิจัยกำหนดการศึกษาในพื้นที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการใน ปี 2565-2567

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษานี้ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาการทำงานเป็นทีมของครูผู้สอนในสถานศึกษา อำเภอเมืองนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 ตามแนวคิดของโรมมิ่ง (Romig, 1996, p. 74) ใน 5 ด้าน ดังภาพประกอบ 1

สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. การทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการติดต่อสื่อสาร รองลงมาคือ ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์

ด้านการติดต่อสื่อสาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสื่อสารที่เข้าใจง่าย สามารถแปลความหมาย และนำไปปฏิบัติได้ตรงกัน รองลงมาคือ มีการรับทราบข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องอย่างทั่วถึง ต่อมาคือ มีการเปิดโอกาสให้ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารตลอดจนปัญหาในการทำงานอย่างชัดเจน และทั่วถึง ในสถานศึกษา มีการวิจารณ์เป็นไปอย่างเปิดเผย ไม่มีการมุ่ง โจมตีกันเป็นการส่วนตัว มีการเปิดโอกาสให้สามารถแสดงความรู้สึกความคิดเห็นต่อการทำงานได้ ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการโต้ตอบ อภิปราย แสดงความคิดเห็นหรือ ชักถามข้อสงสัยร่วมกันได้

ด้านการร่วมมือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการร่วมมือกันจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี รองลงมาคือ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการปฏิบัติงาน ต่อมาคือ มีการปฏิบัติงานร่วมกันโดยไม่คำนึงถึงว่า จะอยู่กลุ่มใด และ มีการร่วมกันทำกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน มีการร่วมมือกันทำงานทั้งในและนอกเวลา ราชการด้วย

ความเต็มใจ มีการร่วมมือกันในการประเมินผลการปฏิบัติการ ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการร่วมกันแก้ปัญหาการปฏิบัติงานเพื่อให้ บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

ด้านการประสานงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและชัดเจน รองลงมาคือ มีการฟังพาดซึ่งกันและกันในแต่ละกลุ่มงานภายใน สถานศึกษา ต่อมาคือ มีการประสานงานที่เหมาะสมและหลากหลายวิธี มีการประสานงานกันทุกครั้งที่มีการปฏิบัติงาน มีการเข้าร่วมประชุมสม่ำเสมอ ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการวางแผนการทำงานที่เหมาะสม

ด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการนำความคิดมาประยุกต์เพื่อพัฒนางาน ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รองลงมาคือ มีการคิดค้นแก้ปัญหาที่ต่างไปจากรูปแบบเดิม ๆ ต่อมาคือ มีการร่วมมือกันสร้างนวัตกรรม เพื่อแก้ไขปัญหา ในการทำงาน มีการร่วมมือกันทำงานด้วยวิธีที่หลากหลายเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ มีการร่วมศึกษาดูงานและร่วมประชุมสัมมนา เพื่อรับการถ่ายทอดความคิดใหม่ ๆ มีการร่วมกันสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการร่วมกันแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์

ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการออกแบบงานใหม่ที่สร้างสรรค์ให้มีความเหมาะสม รองลงมาคือ มีการเรียนรู้ข้อผิดพลาดในการทำงานเพื่อเป็นการพัฒนางาน ต่อมาคือ มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาคุณภาพงาน อย่างต่อเนื่อง มีการปรับปรุงพัฒนางานให้ทันสมัยเพื่อลด ระยะเวลาในการทำงาน มีการปรับกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ อยู่ตลอดเวลา มีการค้นพบข้อบกพร่องการทำงาน เพื่อนำมาปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพ ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการนำความรู้จากการอบรมศึกษาดูงานมาพัฒนา คุณภาพงานอย่างต่อเนื่อง

2. การทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองนครราชสีมาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การปฏิบัติงานโดยภาพรวมแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการร่วมมือ ด้านการประสานงาน ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. การทำงานเป็นทีมของครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมาเขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการร่วมมือ ด้านการประสานงาน ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองนครราชสีมาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 นำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. การทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองนครราชสีมาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมาเขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการติดต่อสื่อสาร รองลงมาคือ ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมให้แก่ครู มีการพัฒนาทักษะด้านการอยู่ร่วมกัน และการพึ่งพาอาศัยกัน ตลอดจนให้ความสนใจในการปฏิบัติงานเป็นทีมอย่างมาก เพราะการร่วมมือ ร่วมใจกัน ปฏิบัติงานในองค์กรนั้น ย่อมทำให้องค์กรดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและราบรื่นการร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์ (2550, น.11) ได้กล่าวว่า การทำงานเป็นทีม หมายถึง การที่บุคคล ตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาร่วมกันทำกิจกรรม โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกัน สนับสนุนช่วยเหลือใช้ทักษะประสบการณ์ร่วมกันทำงานอย่างเต็มความสามารถและมีการประสานงานอย่างดี เพื่อแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ และพัฒนาองค์การให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของทีม สอดคล้องกับงานวิจัยของพรรณพิตรา เสริมศรี (2559) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นลักษณะการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ กรณีศึกษาข้าราชการสำนักกรมการ 3 สำนักงานเลขาธิการสภา ผู้แทนราษฎร ผลการศึกษาพบว่า ผลการศึกษา พบว่า ลักษณะการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพโดย ภาพรวมมีการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับมาก

2. การทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองนครราชสีมาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การปฏิบัติงานโดยภาพรวมแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการร่วมมือ ด้านการประสานงาน ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เนื่องจาก ครูในสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานน้อยกว่า 10 ปี จะเห็นความสำคัญของกระบวนการทำงานเป็นทีมและจะเห็นความสำคัญของการร่วมมือประสานงานต่างๆมากยิ่งขึ้น จะมองภาพการทำงานเป็นทีมได้ชัดเจนขึ้น โดยเริ่มจากการปรับตัวเองก่อน ไม่ว่าจะเป็นการเข้าใจหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบ การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน เป็นต้นได้มากกว่าครูในสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานมากกว่า 10 ปี สอดคล้องกับแนวคิดของ ประคอง สุคนธ์จิตต์ (2551, น.3) ได้อธิบายว่า การทำงานเป็นทีม เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก ตั้งแต่สังคมระดับเล็กไปจนถึงใหญ่ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างทีมงาน และทำงานเป็นทีม ผู้บริหารในทุกองค์การให้ความสำคัญของการทำงานเป็นทีม เนื่องจากการทำงานเป็นทีม จะต้อง ระดมความคิดและความสามารถที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคลมาประสานสอดคล้องกัน ซึ่งจะทำให้ การทำงานที่ต้องใช้ความสามารถหลายด้านดำเนินไปได้ด้วยดี สอดคล้องกับงานวิจัยของโสริตี ปัญญารงค์ (2557, น.60) ได้ทำการวิจัยเรื่องศึกษาการทำงานเป็นทีมของพนักงานครูเทศบาลของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครแหลมฉบัง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบการทำงานเป็นทีมของ พนักงานครูเทศบาลของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครแหลมฉบัง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี จำแนกตามประสบการณ์ โดยรวมแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การทำงานเป็นทีมของครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมาเขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการร่วมมือ ด้านการประสานงาน ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เนื่องจาก ครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลางจะสามารถประสานงานภายในองค์กร สร้างความร่วมมือในการปฏิบัติงานและมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่มซึ่งการส่งผลให้การทำงานเป็นทีมประสบผลสำเร็จมากกว่า

โรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ สอดคล้องกับแนวคิดของ วัตค็อก และฟรานซิส (Woodcock & Francis, 1994, p.20) กล่าวว่า ความสำคัญของ การทำงานเป็นทีมเป็นการทำงานที่จะดึงเอาความสามารถของแต่ละบุคคลที่มีอยู่ออกมาให้เป็น ความสามารถของทีม อีกทั้งช่วยแก้ปัญหาได้ดีกว่าการทำงานคนเดียว การทำงานเป็นทีมมีความ สำคัญมากต่อความสำเร็จ ของลักษณะงานที่ต้องการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ การจัดระบบงาน กระบวนการแก้ปัญหาและเตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และงานที่ต้องอาศัย การทุ่มเทความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ของผู้ปฏิบัติงาน การทำงานเป็นทีมมีบทบาทสำคัญในการ แก้ปัญหา และสร้างความสัมพันธ์ในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งจะสนับสนุนการปฏิบัติภารกิจที่มี ประสิทธิภาพ และมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญารัตน์ ธนะสีลังกูร (2556, น.53) ได้ทำการวิจัยเรื่องศึกษาการทำงานเป็นทีมของ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเขาฉกรรจ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 ผลการวิจัยพบว่าโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่พบว่าโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามขนาดโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลางมีการทำงานเป็นทีมมากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่

นัยเดียวกันการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองนครราชสีมาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 มีองค์ประกอบประกอบด้วย ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการร่วมมือ ด้านการประสานงาน ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนาสังคหวัตถุ 5 ตามที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมาย ของสังคหวัตถุ 4 คือหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ประกอบด้วย

1. ทาน ให้ปันคือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ทุนหรือทรัพย์สิน สิ่งของตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจและศิลปวิทยา

2. ปิยวาจา พูดอย่างรักกันคือ กล่าวคำสุภาพไพเราะน่าฟังชี้แจงแนะนำสิ่งที่ เป็นประโยชน์มีเหตุผล เป็นหลักฐานชักจูงในทางที่ดีงามหรือแสดงความเห็นอกเห็นใจให้กำลังใจรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดีสามัคคีเกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

3. อุตถจริยา ทำประโยชน์แก่กันคือ ช่วยเหลือด้วยแรงกายและชวนช่วยช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญประโยชน์รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

4. สมานัตตตา เอาตัวเข้าสมานคือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาคปฏิบัติสม่ำเสมอทั้งต่อคนทั้งหลายไม่เอาเปรียบและเสมอในสุขทุกข์คือ ร่วมสุขร่วมทุกข์ร่วมรับร่วมรู้ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อ ให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

หลักสังคหวัตถุ มีส่วนช่วยในการทำงานเป็นทีม คือ รู้จักการให้มีจิตใจโอบอ้อมอารี พูดเพราะทำตน เป็นประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น และวางตนพอดีเสมอต้นเสมอปลาย ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้สอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุ อันเป็นเรื่องแสดงออกภายนอกที่ผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชาต้องยึดถือปฏิบัติร่วมกัน ดังนั้น ในการทำงานเป็นทีมของบุคลากรของเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก จึงสมควรเป็นอย่างยิ่งในการนำหลักสังคหวัตถุ อันเป็นหลักธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองนครราชสีมาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 ผู้ศึกษามีประเด็นที่มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ โดยนำข้อที่มีปัญหาค่าเฉลี่ยต่ำสุด มาเป็นแนวทางในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ ในการส่งเสริมและพัฒนาการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองนครราชสีมาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 ดังนี้

1.1 ด้านการติดต่อสื่อสาร ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้การสนับสนุนให้มีการติดต่อ อภิปราย แสดงความคิดเห็นหรือ ซักถามข้อสงสัยร่วมกันได้อย่างเปิดเผยและอย่างตรงไปตรงมารวมถึงได้รับข่าวสารอย่างชัดเจนและทั่วถึงเพื่อให้เกิดการเข้าใจที่ตรงกัน

1.2 ด้านการร่วมมือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้การสนับสนุนให้มีการร่วมกันแก้ปัญหาการปฏิบัติงานเพื่อให้ บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายเพื่อให้การทำงานเป็นทีมนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของงานที่ตั้ง

1.3 ด้านการประสานงาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้การสนับสนุนให้มีการวางแผนการทำงานที่เหมาะสมและมีการจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ครูในสถานศึกษามีความตื่นตัวเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีมอยู่ตลอดเวลา

1.4 ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้การสนับสนุนให้มีการร่วมกันแก้ไขปัญหอย่างสร้างสรรค์เพื่อคิดค้นวิธีการแก้ปัญหาที่ต่างไปจากรูปแบบเดิม ๆ อย่างต่อเนื่อง

1.5 ด้านการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้การสนับสนุนให้มีการนำความรู้จากการอบรมศึกษาดูงานมาพัฒนา คุณภาพงานอย่างต่อเนื่อง และ ออกแบบงานใหม่ที่สร้างสรรค์ให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองนครราชสีมาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองนครราชสีมาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 เช่น ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ลักษณะงานขนาดของทีม เป็นต้น

2.3 ควรเปรียบเทียบการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองนครราชสีมาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 กับเขตอื่นๆ ของจังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาระดับความแตกต่างการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา

2.4 ควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพในการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาอำเภอเมืองนครราชสีมาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1

บรรณานุกรม

- กัญญารัตน์ ธนะสีลังกูร . (2556). การทำงานเป็นทีมของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอเขาฉกรรจ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว. (งานนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- กันยา มั่นเรืองศรี. (2558). การปฏิรูปการเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 และ(ฉบับที่3). พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2550). การจัดการสมัยใหม่. (พิมพ์ครั้งที่6). กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล กรุ๊ป.
- ประคอง สுகนธจิตต์. (2551). การทำงานเป็นทีม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกริก.
- ไพโรจน์ บาลัน . (2551). ทักษะการบริหารทีม. กรุงเทพฯ : แอคทีฟพรินท์ จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2550). ธรรมนุญชีวิต. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวยจำกัด.
- พรรณพิตร เสริมศรี. (2559). การศึกษาความคิดเห็นลักษณะการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ กรณีศึกษาข้าราชการสำนักกรมการ 3 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วารภรณ์ ตระกลสฤษดิ์. (2550). การทำงานเป็นทีม. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- โสธรดี ปัญญารงค์. (2557). การทำงานเป็นทีมของพนักงานครูเทศบาลของโรงเรียนในสังกัด เทศบาลนครแหลมฉบัง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. (งานนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1. (2562). รายงานผลการดำเนินงานตาม แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2562 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1. สืบค้นเมื่อ 5 ตุลาคม 2565 จาก <https://sites.google.com/a/suanmon.ac.th/korat1/home/kar-brihar-ngan/rayngan>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). ร่างยุทธศาสตร์ชาติระยะ. 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

รูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา

A Model of Spatial Management for Safety Schools in Nakhon Ratchasima

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบ การจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา 2) สร้างรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัด นครราชสีมา และ 3) ประเมินรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่ สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้การวิจัยแบบ ผสมวิธีพหุระยะ แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษา องค์ประกอบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัด นครราชสีมา โดยการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ระยะที่ 2 สร้าง รูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัด นครราชสีมา โดยการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึง ประสงค์ของการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัด นครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 315 โรงเรียน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการกำหนด เป็นเนื้อหาสาระแล้วนำเสนอผู้บริหารสถานศึกษาขอคำแนะนำ ยกร่างรูปแบบโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม และระยะที่ 3 ประเมิน รูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัด นครราชสีมา โดยใช้วิธีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน และการศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นรายบุคคล จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบประเมินรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการ วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1. องค์ประกอบการจัดการเชิงพื้นที่ สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบของสถานศึกษาปลอดภัย ได้แก่ 1.1) ด้านการ จัดสภาพแวดล้อมความปลอดภัย 1.2) ด้านการเตรียมพร้อม ความปลอดภัย 1.3) ด้านการจัดระบบคุ้มครอง ความปลอดภัย และ 1.4) ด้านการจัดหลักสูตรความปลอดภัย และ 2) องค์ประกอบของการจัดการเชิงพื้นที่

ARTICLE INFO:

Author:

1. สุริยา หึงขุนทด

Suriya Hungkhunthod

นักศึกษาระดับปริญญาโท

สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา,

Doctoral of Philosophy Students in Educational

Administration Program, Faculty of Education,

Nakhon Ratchasima Rajabhat University.

Corresponding Author:

2. สุภาพ พู่อรุณรุ่งเรือง

Suphap Phoorungrueng

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา,

Lecturer of Educational Administration

Program, Faculty of Education, Nakhon

Ratchasima Rajabhat University.

3. ศิริ ถีอาสนา

Siri Thee-Asana

อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพลศึกษา

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการกีฬา

มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี,

Lecturer, Master of Education Program in

Physical Education,

The Faculty of Sports Science and

Technology,

Bangkok Thonburi University.

คำสำคัญ : รูปแบบ, การจัดการเชิงพื้นที่, สถานศึกษาปลอดภัย

Keywords : Model, Spatial management, Safe schools

Article history :

Received : 24/08/67

Revised : 02/12/67

Accepted : 06/12/67

ได้แก่ 2.1) การมีส่วนร่วมของชุมชน 2.2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ 2.3) การบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน 2.4) ทรัพยากรในพื้นที่ และ 2.5) คณะทำงานและการบริหารจัดการ 2. รูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ 2) หลักการ 3) วิธีดำเนินการ 4) การประเมินผล และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ โดยมี 20 องค์ประกอบย่อย และ 60 วิธีดำเนินการ 3. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา พบว่าความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ABSTRACT

The purposes of this study were to study components of spatial management of a safe educational institution in Nakhon Ratchasima Province, to create spatial management model for safe educational institutions in Nakhon Ratchasima Province, and to evaluation of the spatial management model for safe educational institutions in Nakhon Ratchasima Province. The study was multiphase mixed methods research divided into 3 phases: 1) study components of spatial management of a safe educational institution in Nakhon Ratchasima Province by synthesizing relevant documents and research, and interviewing 5 experts, 2) create spatial management model for safe educational institutions in Nakhon Ratchasima Province by studying the current state and desired state of spatial management of a safe educational institution in Nakhon Ratchasima Province. A sample was selected from 315 school Then take the information obtained to determine the content and present it to school director for advice on drafting a model by using focus group discussion, 3) evaluation of the spatial management model for safe educational institutions in Nakhon Ratchasima Province by using connoisseurship, and studying the opinions of individual experts. A target group was selected from 9 experts, 30 keys informant Which questionnaires, interview and assessments were used for data collection. Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation and Priority Needs Index modified were used for data analysis.

The results of research were as follows: 1. Components of spatial management of a safe educational institution in Nakhon Ratchasima Province include: 1) Components of a safe educational institution, including 1.1) the provision of a safety environment, 1.2) the aspect of safety preparedness, 1.3) the aspect of organizing a safety protection system, and 1.4) the aspect of organizing safety curriculum and 2) components of Spatial management includes 2.1) community participation, 2.2) local stakeholders, 2.3) achieving mutual benefits, 2.4) local resources, and 2.5) working groups and management. 2. The spatial management model for safe educational institutions in Nakhon Ratchasima Province consists of 5 elements: 1) objectives, 2) principles, 3) methods of operation, 4) evaluation and 5) conditions for success, with 20 indicators and 60 methods of operation. 3. The results of

the evaluation of the spatial management model for safe educational institutions in Nakhon Ratchasima Province found that overall suitability and feasibility were at a high level. and overall usefulness is at the highest level.

บทนำ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในบริบทของประเทศไทยและสังคมโลก ทั้งด้านโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงสู่สังคมสูงวัยแบบสมบูรณ์ โอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีความเหลื่อมล้ำ การเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี แบบก้าวกระโดดสู่ยุคเทคโนโลยีเปลี่ยนโลก (Technology Disruption/Digital Disruption) ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงอาชีพในชั่วอายุคนเป็นอัตราที่เร่งเร็วขึ้นหลายเท่า จึงเป็นความท้าทายต่อการพัฒนาการศึกษาซึ่งเป็นพื้นฐานการพัฒนาคนของไทยว่าหากต้องการก้าวข้ามความท้าทายไปสู่เป้าหมายการศึกษา ตลอดชีวิตและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามที่กำหนดไว้สิ่งที่ประเทศไทยต้องดำเนินการ กล่าวคือ 1) เตรียมความพร้อมผู้เรียนให้สามารถออกไปประกอบอาชีพได้ตลอดเส้นทางการศึกษา 2) มีระบบและกลไกที่เอื้อเปิดช่องทางหรือขยายโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มได้เข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพเมื่อพร้อม และ 3) เร่งเตรียมความพร้อมในการผลิตและพัฒนาคนโดยต้องจัดให้มีระบบที่มีกลไกยืดหยุ่นให้ประชาชนสามารถเสริมสร้างทักษะเดิมที่มีอยู่ให้นำมาใช้กับโลกปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพ (Up-skill) สร้างทักษะใหม่ที่เข้ากับโลกปัจจุบันได้ (Re-skill) รวมถึงพัฒนาทักษะใหม่ ๆ (New-skill) สูการเพิ่มผลิตภาพแรงงานของประเทศไทยได้อย่างรวดเร็วและทันทั่วถึง การสร้างความปลอดภัยให้แก่เด็กนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะความปลอดภัยเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับความสุขและการมีชีวิตที่ปลอดภัยทั้งภายในภายนอกสถานศึกษา สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม รู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น รู้จักป้องกันตนเองในสภาวะคับขันและจัดการกับชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงเป็นภารกิจสำคัญของสถานศึกษาที่ต้องมีคู่มือการรักษาความปลอดภัยของสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564, น. 22)

การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เป็นนวัตกรรมการบริหารการศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงบูรณาการที่ให้ความสำคัญกับแบบแผนการจัดหลักสูตรและประสบการณ์การเรียนรู้ ที่สร้างโอกาสให้นักเรียนในโรงเรียน สามารถพัฒนาตนเองเข้าสู่เส้นทางประกอบอาชีพตรงกับความต้องการของภาคธุรกิจ สนับสนุนการสร้างอาชีพและการสร้างรายได้ที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา สถาบันอุดมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกันกำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถาบันอุดมศึกษาและโรงเรียน จัดทำโครงสร้างรายวิชา พัฒนาหลักสูตรและโปรแกรมการเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน จัดทำคู่มือการสอนจัดเตรียมห้องปฏิบัติการ เตรียมสื่อจัดอบรมครูผู้สอนร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประสบการณ์การเรียนรู้แก่นักเรียนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนตามวัตถุประสงค์ของแต่ละหลักสูตร (สุพิรพัชร พิมพมาศ, 2561, น. 24)

จากสถานการณ์ปัจจุบันปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งของจังหวัดนครราชสีมาที่ต้องป้องกันอย่างเร่งด่วนและเป็นระบบ คือ อุบัติเหตุ เนื่องจากอุบัติเหตุเป็นปัจจัยภายนอกเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และความเสียหายที่

เกิดขึ้นทำให้สูญเสียทรัพย์สินและการสูญเสียทรัพยากรบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนซึ่งถือเป็นทรัพยากรอันสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ ปัญหาอุบัติเหตุเป็นปัญหาที่สามารถป้องกันได้หากทุกฝ่ายทุกคน ร่วมมือในการป้องกันแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วม จังหวัดนครราชสีมาได้ตระหนักถึงความสำคัญของ “สถานศึกษาปลอดภัย” เน้นสร้างความตระหนักด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อมในการทำงานให้เกิดขึ้นภายในสถานศึกษา สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาและธำรงรักษาความปลอดภัยในสถานศึกษา รวมทั้งการสร้างต้นแบบการดำเนินการความปลอดภัยในสถานศึกษา โดยบูรณาการทุกภาคส่วนร่วมดำเนินการสถานศึกษาปลอดภัยเพื่อป้องกันและ ลดอุบัติเหตุทางถนน ภายใต้ยุทธศาสตร์หลัก 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบังคับใช้กฎหมายด้านวิศวกรรมจราจร ด้านการให้ความรู้ การประชาสัมพันธ์และการมีส่วนร่วม ด้านระบบบริการทางการแพทย์ฉุกเฉิน และด้านการประเมินผลระบบสารสนเทศ

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ความปลอดภัยของนักเรียนจึงเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่น ให้บรรลุผลในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เพราะนอกจากจะส่งผลให้นักเรียน เรียนรู้อย่างมีความสุขและปลอดภัยแล้ว ยังมีผลทางตรงต่อการพัฒนาคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนตลอดถึงการสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นของผู้ปกครองในด้านความปลอดภัย การจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะจะทำให้สถานศึกษามีความคล่องตัวมีอิสระในการทำงาน มีความรวดเร็วในการบริหารสถานศึกษาให้เป็นสถานศึกษาปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา ด้วยมองเห็นและตระหนักว่า การจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ ซึ่งเป็นปัญหาระบบการจัดการที่ต้องได้รับการปรับปรุงเป็นลำดับแรก โดยเฉพาะการบริหารจัดการสถานศึกษาปลอดภัย สถานศึกษาจึงต้องมีกระบวนการบริหารจัดการที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพสูงตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดและให้ได้รับการพัฒนาในทุกด้าน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมาเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีพหุระยะ (Multi-phase Mixed Method Research) ประกอบด้วย วิธีวิจัย เชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัย และสัมภาษณ์แนวความคิดของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ รวบรวมข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนการวิจัย

1. การศึกษาองค์ประกอบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมาโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านเป็นผู้บริหารการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปีใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

2. การสร้างรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ แล้วนำผลที่ได้มากร่างรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับภูมิภาคและระดับชาติ โดยวิธีการสนทนากลุ่ม

3. การประเมินรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน เป็นที่ยอมรับระดับภูมิภาคและระดับประเทศ โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 30 ท่าน เป็นที่ยอมรับในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ เพื่อรับรองรูปแบบให้มีความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาใน จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 1,304 โรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 302 โรงเรียน

3. ผู้ให้ข้อมูล คือ โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนละ 1 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการ จำนวน 1 คน หรือรองผู้อำนวยการ จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 302 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณไว้ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบประเมินจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

ลักษณะเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างคุณภาพผู้เรียนของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ในสถานศึกษา เป็นแบบสอบถามเลือกตอบ (Check List) ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อผู้บริหารโรงเรียนว่ามีกรปฏิบัติระบบดูแลช่วยเหลืออยู่ในระดับใด เป็นแบบมาตราสวณประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ของลิเคิรท

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างคุณภาพผู้เรียนของผู้บริหารโรงเรียน เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ค้นหาคุณภาพของเครื่องมือโดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้
2. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนอประธาน และกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมจำนวน 5 ทาน เพื่อพิจารณาทั้งเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถามรูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ รายขอ (Index of Item-Objective Congruence : IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.8-1.00
3. นำมาจัดลำดับหาค่า Gap Analysis เพื่อนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล รายละเอียด ดังนี้

1. ขอนหนังสือเพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนของกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูล
2. นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูล
3. ทำการรวบรวมแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมาจากกลุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ
4. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการนัดหมายวัน เวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เตรียมศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้รับกลับคืนมา สำนวความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป มีรายละเอียด ดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหา จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแบบสัมภาษณ์ถึงโครงสร้าง ด้วยวิธี (Content Analysis) แล้วนำข้อมูลมาสรุปเป็นตัวแปรที่ศึกษา
2. การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้การแจกแจงความถี่ (frequency) และหาการยล (percentage)
3. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวแปรการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างคุณภาพผู้เรียนของผู้บริหารโรงเรียน โดยหาค่าสถิติที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean :) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation : S.D.) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป
4. วิเคราะห์องค์ประกอบ (Path Analysis) เพื่อศึกษารูปแบบว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่

ผลการวิจัย

1. การศึกษาองค์ประกอบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา

จากการศึกษาองค์ประกอบของสถานศึกษาปลอดภัยและองค์การจัดการเชิงพื้นที่ เริ่มต้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของสถานศึกษาปลอดภัยและการจัดการเชิงพื้นที่ จากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและได้นำเอาไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ในการยืนยันองค์ประกอบของสถานศึกษาปลอดภัยและองค์ประกอบของการจัดการเชิงพื้นที่ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 องค์ประกอบของสถานศึกษาปลอดภัย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การจัดสภาพแวดล้อมความปลอดภัย 2) การเตรียมพร้อมความปลอดภัย 3) การจัดระบบคุ้มครองความปลอดภัย และ 4) การจัดหลักสูตรความปลอดภัย

1.2 องค์ประกอบของการจัดการเชิงพื้นที่ ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน 2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ 3) การบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน 4) ทรัพยากรในพื้นที่ และ 5) คณะทำงานและการบริหารจัดการ

2. การสร้างรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา

2.1 สภาพปัจจุบันของการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการจัดสภาพแวดล้อมความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการจัดระบบคุ้มครองความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และด้านการเตรียมพร้อมความปลอดภัยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

2.2 สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการจัดสภาพแวดล้อมความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการจัดระบบคุ้มครองความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และด้านการเตรียมพร้อมความปลอดภัยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับมาก

2.3 ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา โดยมีความต้องการจำเป็นเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การเตรียมพร้อมความปลอดภัย ด้านการจัดหลักสูตรความปลอดภัย ด้านการจัดสภาพแวดล้อมความปลอดภัย และด้านการจัดระบบคุ้มครองความปลอดภัย ตามลำดับ

2.4 การสร้างรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา โดยสรุปมีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีดำเนินการ 4) การประเมินผล และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ดังนี้

2.4.1 หลักการ เป็นรูปแบบสถานศึกษาที่มุ่งการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัย ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมความปลอดภัย การเตรียมพร้อมความปลอดภัย การจัดระบบคุ้มครองความปลอดภัย และการจัดหลักสูตรความปลอดภัย โดยเป็นรูปแบบที่ตอบสนองต่อสภาพการณ์ทางระบบการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป และผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถสร้างสถานศึกษาให้เป็นสถานศึกษาปลอดภัย ดังนั้นสถานศึกษาปลอดภัยจะต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมความปลอดภัย มีการเตรียมพร้อมความปลอดภัยมีการจัดระบบคุ้มครองความปลอดภัย และการจัดหลักสูตรความปลอดภัย รวมถึงสนองต่อนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการบริหารสถานศึกษาให้มีความปลอดภัย

2.4.2 วัตถุประสงค์ รูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่ สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการจัดสภาพแวดล้อมความปลอดภัยในสถานศึกษา มีการเตรียมความพร้อมความปลอดภัยในสถานศึกษา การจัดระบบคุ้มครองความปลอดภัยในสถานศึกษา และมีการจัดหลักสูตรความปลอดภัยในสถานศึกษา

2.4.3 วิธีดำเนินการ มี 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) กำหนดองค์ประกอบของสถานศึกษาปลอดภัย 2) ขั้ววางแผนการดำเนินงานในการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัย และ 3) กำหนดวิธีการนำไปปฏิบัติและการประเมินผล

การจัดสภาพแวดล้อมความปลอดภัย มี 5 องค์ประกอบย่อย 15 วิธีดำเนินการ
 การเตรียมพร้อมความปลอดภัย มี 5 องค์ประกอบย่อย 15 วิธีดำเนินการ
 การจัดระบบคุ้มครองความปลอดภัย มี 5 องค์ประกอบย่อย 15 วิธีดำเนินการ
 การจัดหลักสูตรความปลอดภัย มี 5 องค์ประกอบย่อย 15 วิธีดำเนินการ

2.4.4 การประเมินผล ประเมินด้านปัจจัยสนับสนุนในการดำเนินการ ด้านกระบวนการ/ วิธีการ/กิจกรรม และด้านผลลัพธ์ที่ได้จากการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยในการส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานในสถานศึกษา

2.4.5 เงื่อนไขความสำเร็จ ดำเนินงานตามองค์ประกอบมีความต้องการจำเป็นในการหาองค์ประกอบของสถานศึกษาปลอดภัยตรวจสอบความสำเร็จในแต่ละด้านอย่างต่อเนื่อง และมีกลไกการติดตามในแต่ละด้านองค์ประกอบของสถานศึกษาปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง

3. การประเมินรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา

3.1 ในการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้เสนอกระบวนการวิจัย ผลการวิจัยระยะที่ 1 ระยะที่ 2 และร่างรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา ที่ได้จากการศึกษาเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้ใช้เป็นพื้นฐานในการตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ การจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ 9 คน ดำเนินการเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 ณ ห้องประชุมคุรุมิตร อาคาร 38 ชั้น 5 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ผลการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ สรุปได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นว่าการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา ควรมีองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ 20 องค์ประกอบย่อย 60 วิธีดำเนินการ ซึ่งปรากฏเป็นรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา ที่มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา ได้ดำเนินการโดยแบ่ง ออกเป็น 3 ขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จำแนกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา

1.1 องค์ประกอบของสถานศึกษาปลอดภัย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมความปลอดภัย การเตรียมพร้อมความปลอดภัย การจัดระบบคุ้มครองความปลอดภัย และการจัดหลักสูตรความปลอดภัย จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของสถานศึกษาปลอดภัยในการวิจัยครั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด มีความเห็นว่ามีเหมาะสมทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสร้างความปลอดภัยให้แก่เด็กนักเรียนเป็นสิ่ง

สำคัญเพราะความปลอดภัยเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับความสุขและการมีชีวิตที่ปลอดภัยทั้งภายในภายนอกสถานศึกษา สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม รู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น รู้จักป้องกันตนเองในสถานะคับขันและจัดการกับชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพดังนี้น้องค์ประกอบของความปลอดภัยจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง สอดคล้องกับ มูลนิธิศูนย์พิทักษ์เด็ก (2557, น. 22) กล่าวว่าองค์ประกอบที่สำคัญของการสร้างความปลอดภัยในโรงเรียน ควรประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ การคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กการป้องกันภัยจากสิ่งแวดล้อม/อุบัติเหตุ/ ภัยพิบัติ/ โรคภัยไข้เจ็บ/ สื่อ การป้องกันอันตรายจากบุคคล การสร้างความสัมพันธ์อันดีในโรงเรียน และยิ่งสอดคล้องกับ World Health Organization (WHO) (2003, pp. 27-30) มาตรฐานโรงเรียนปลอดภัยในระดับนานาชาติปลอดภัยในบริบทของชุมชนที่ปลอดภัย ต้องประกอบด้วยสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ปลอดภัย ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางสังคม สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การศึกษาด้านสุขภาพ กิจกรรมทางกายภาพ/การศึกษาทางกายภาพ การบริการด้านสุขภาพ การตอบสนองต่อสภาวะวิกฤต ชุมชนและครอบครัว สร้างรูปแบบความร่วมมือของชุมชน และการสังเคราะห์องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยในโรงเรียน ได้แก่ ปัจจัยด้านพฤติกรรมนักเรียน ปัจจัยด้านการเกิดอุบัติเหตุ ด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัย ด้านสภาพสังคม ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านการเกิดอุบัติเหตุ ปัจจัยด้านการคมนาคม และปัจจัยด้านสุขภาวะนักเรียน

1.2 องค์ประกอบของการจัดการเชิงพื้นที่ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ การบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน ทรัพยากรในพื้นที่ และคณะทำงานและการบริหารจัดการ จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของการจัดการเชิงพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดความเห็นว่ามีเหมาะสม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะจะทำให้สถานศึกษามีความคล่องตัวมีอิสระในการทำงาน มีความรวดเร็วในการบริหารสถานศึกษาให้เป็นสถานศึกษาปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ ด้วยมองเห็นและตระหนักว่าการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการเรียน การสอน การบริหารจัดการ สอดคล้องกับแนวคิดของ Bunlungpattama (2008) องค์ประกอบของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่จากการวิเคราะห์สาระจากแนวคิด หลักการ บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของกาจัดการศึกษาเชิงพื้นที่การบริหารแบบมีส่วนร่วมให้การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ การบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน ทรัพยากรในพื้นที่ คณะทำงาน และยิ่งสอดคล้องกับ RSA Project (2010) ได้กำหนดองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Engagement) การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area based Education Management) ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และร่วมรับผิดชอบโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน (Area based focus) ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนในพื้นที่ โดยการสร้างการมีส่วนร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากภาคส่วนต่าง ๆ ในแต่ละชุมชนพื้นที่ ย่อมมีรูปแบบแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาเป็นฐาน ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และวิถีความเป็นอยู่ของแต่ละพื้นที่
2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ (Community Partners) เป็นปัจจัยสำคัญในการเป็นกลไกขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาในบทบาทต่าง ๆ บทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ แบ่งออกเป็น 1)

สถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียนของสถานศึกษาในการสร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่น ในชุมชน (Engage and Trust) มีความจริงใจ 3. การบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน (Mutualbenefi) การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ในรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมจะประสบความสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบด้านการบรรลุผล ประโยชน์ร่วมกัน ก็จะส่งผลดีต่อนักเรียนซึ่งเป็นลูกหลานผู้รับบริการในชุมชน จะทำให้เกิดเครือข่าย ผู้นำแบบมีส่วนร่วมทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนให้การสนับสนุน ร่วมกัน แก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ได้รับการส่งเสริมและการให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ในการพัฒนาแก้ปัญหาโดยมี สถานศึกษา 4. ทรัพยากรในชุมชน (Resources of the locality) ในการจัดการศึกษาโดยการยึดพื้นที่เป็นฐาน เป็นการบูรณาการการใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและการให้สถานศึกษาเป็นแหล่งบ่ม เพาะภูมิปัญญาและองค์ความรู้เพื่อชุมชนในพื้นที่และนำทรัพยากรอื่น ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ นอกชั้นเรียน 5. คณะทำงานและการบริหารจัดการ (Working Group and Management) ซึ่งเป็นปัจจัย สำคัญที่ช่วยผลักดันให้เครือข่ายการจัดการศึกษาโดยชุมชนประสบผลสำเร็จตั้งแต่ระดับภาครัฐ ส่วนกลาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้นำพื้นที่ ผู้บริหารสถานศึกษาและภาคส่วนต่าง ๆ คณะทำงาน (Working group) เป็นคณะบุคคลที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการบริหารจัดการ

2. การสร้างรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา

2.1 สภาพปัจจุบันของการจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา โดย ภาพรวมเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการจัดสภาพแวดล้อมความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับ มาก รองลงมา คือ ด้านการจัดระบบคุ้มครองความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และด้านการ เตรียมพร้อมความปลอดภัยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

2.2 สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการจัดสภาพแวดล้อมความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ใน ระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการจัดระบบคุ้มครองความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และด้านการ เตรียมพร้อมความปลอดภัยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ความปลอดภัยเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้สถานศึกษามีความปลอดภัย ไม่ว่าจะป็นอาคารเรียน อาคารประกอบ ระบบไฟฟ้า รวมไปถึงสภาพบริบทโดยรอบถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญอันดับแรกที่จะทำให้สถานศึกษามี ความปลอดภัย สอดคล้องกับแนวคิดของ สุวณีย์ ศรีวรมย์ (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการ ดำเนินการเกี่ยวกับความปลอดภัยด้านอุบัติเหตุของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ ในจังหวัด นครพนม ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการดำเนินการเกี่ยวกับความปลอดภัยด้านอุบัติเหตุของนักเรียนโดยรวม และรายด้าน อยู่ในระดับมาก และปัญหาการดำเนินการเกี่ยวกับความปลอดภัยด้านอุบัติเหตุของนักเรียน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับน้อย 2) สภาพความปลอดภัยด้านอุบัติเหตุของนักเรียนโดยรวมแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และปัญหาความปลอดภัยด้านอุบัติเหตุของนักเรียนโดยรวมแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การ ดำเนินการเกี่ยวกับความปลอดภัยด้านอุบัติเหตุของนักเรียน จำแนกตาม ช่วงชั้นของโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และปัญหาการ ดำเนินการ เกี่ยวกับความปลอดภัยด้านอุบัติเหตุของนักเรียนโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 และปัญหาการดำเนินการเกี่ยวกับความปลอดภัยด้านอุบัติเหตุของนักเรียนโดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) แนวทางการดำเนินการเกี่ยวกับความปลอดภัยด้านอุบัติเหตุของ นักเรียน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบริเวณโรงเรียน ด้านสภาพแวดล้อม ด้านเครื่องมือ เครื่องใช้และอุปกรณ์ต่าง ๆ

ด้านการพานักเรียนไปทัศนศึกษาออกสถานที่ และด้านการร่วมกิจกรรมสำคัญ

2.3 ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา โดยมีความต้องการจำเป็นเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การเตรียมพร้อมความปลอดภัย ด้านการจัดหลักสูตรความปลอดภัย ด้านการจัดสภาพแวดล้อมความปลอดภัย และด้านการจัดระบบคุ้มครองความปลอดภัย ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดนครราชสีมาได้เห็นถึงการเตรียมความพร้อมความปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญก่อนที่ความปลอดภัยในด้านต่าง ๆ จะเกิดขึ้น เช่น การฝึกซ้อมการหลบภัยจากแผ่นดินไหว ฝึกซ้อมการหลบवादภัยและอุทกภัย ฝึกซ้อมการดับเพลิงและอพยพหนีไฟ ฝึกซ้อมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น และการประเมินความเสี่ยงภัยพิบัติ สอดคล้องกับแนวคิดของ กจิตตา ชินพิทักษ์ วัฒนา (2557) การประเมินความต้องการจำเป็น คือกระบวนการที่จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาระบบหรือองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โดยกำหนดแนวทางแก้ไขสิ่งที่ต้องการจำเป็นให้ถึงเป้าหมาย แล้วหาช่องว่างระหว่างสภาพที่เกิดขึ้นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็นเพื่อแก้ไขจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาจัดเรียงลำดับความสำคัญ ความเร่งด่วน และความเหมาะสมเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาต่อไป และยังสอดคล้องกับ McCaslin & Tibeziinda (2014) ให้ความหมาย การประเมินความต้องการจำเป็น ว่า เป็นกระบวนการที่เป็นระบบในการจัดลำดับความสำคัญ และการตัดสินใจที่สัมพันธ์กับการวางแผนการพัฒนา และการปฏิบัติในโครงการ การประเมินความต้องการจำเป็นเป็นการกำหนดช่องว่าง ระหว่างสิ่งที่เป็นอยู่กับสิ่งที่ควรจะเป็นของผลลัพธ์ และจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นนั้น โดยเน้นการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลจากบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ

2.4 การสร้างรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา มีความเหมาะสมทั้งนี้เป็นการสร้างรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้มีการศึกษาเอกสาร แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ และประสบการณ์ นำองค์ประกอบที่ได้ปรึกษาอาจารย์ที่ ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อนำมาสู่การร่างรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้การสนทนากลุ่ม ปรับปรุง รูปแบบตามข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จนทำให้ได้รูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา โดยสรุปมีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ 2) หลักการ 3) วิธีดำเนินการ 4) การประเมินผล 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ไมตรี บุญทศ (2554, น. 149-153) สรุปองค์ประกอบของรูปแบบที่คล้ายกันไว้ว่า ควรมีองค์ประกอบหลัก คือ 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ 3) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ และ 5) แนวการประเมินรูปแบบ โดยมีคำอธิบายศัพท์เฉพาะประกอบรูปแบบพร้อมนำรูปแบบไปใช้การจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบโดยนำสาระขององค์ประกอบบรรจุไว้อย่างสมบูรณ์เอื้อประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษา และนำรูปแบบไปใช้ 4) การมีส่วนร่วมทางด้านการบริหารสถานศึกษาสมัย และยังสอดคล้องกับ จรรยาไพบูลย์ (2555, น. 16) ได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบที่คล้ายกันไว้ว่า ควรมีองค์ประกอบหลัก คือ 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ 3) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขแนวการประเมินรูปแบบ โดยมีคำอธิบายศัพท์เฉพาะประกอบรูปแบบ พร้อมมีเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ การจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ โดยนำสาระขององค์ประกอบบรรจุไว้อย่างสมบูรณ์เอื้อประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษา และนำรูปแบบไปใช้ และยังสอดคล้องกับ นิวัตร นาคะเวช (2554, น. 214) ได้นำแนวคิดเชิงระบบมาศึกษาแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในฝัน

และสรุปไว้ว่า มืองค์ประกอบ คือ มีส่วนปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และองค์ประกอบเสริม โดยมี องค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์โรงเรียนในฝัน 2) หลักการบริหารจัดการ 3) ระบบ โครงสร้างการบริหาร 4) กลยุทธ์การดำเนินงาน และ 5) ภาพความสำเร็จ 6) การประเมินผล มืองค์ประกอบย่อย 24 องค์ประกอบ องค์ประกอบเสริม 2 องค์ประกอบ คือ สภาพแวดล้อมของโรงเรียน และการประเมิน ปรับปรุงและพัฒนา โดยรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในฝันมีคุณลักษณะทั้งด้านความมีประโยชน์ ด้าน ความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนในฝัน และ โรงเรียนทั่วไปได้ และยังสอดคล้องกับ สมชัย จรรยาไพบูลย์ (2555, น. 16) ได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบที่ คล้ายกันไว้ว่า ควรมืองค์ประกอบหลัก คือ 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของ รูปแบบ 3) ระบบงาน และกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขแนวการประเมิน รูปแบบ โดยมีคำอธิบายศัพท์เฉพาะประกอบรูปแบบ พร้อมมีเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ การจัดทำคู่มือการใช้ รูปแบบ โดยนำสาระขององค์ประกอบบรรจุไว้อย่างสมบูรณ์เอื้อประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษา และนำรูปแบบไปใช้

3. การประเมินรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา

3.1 การประเมินรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัย ได้สร้างขึ้นผ่านกระบวนการ สร้างตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบภายใต้การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญในการ ตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิทำได้ รูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา ที่มีองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ 20 ตัวบ่งชี้ 60 วิธีดำเนินการ ซึ่งปรากฏเป็นรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา ที่มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ สอดคล้องกับ แนวคิดของ สมยงค์ แก้วสุพรรณ (2552, น. 138-145) ได้นำเสนอรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มี ประสิทธิภาพ เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ 1) วิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการ การศึกษาที่มีประสิทธิภาพ 2) สร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อการประกันคุณภาพ การศึกษา โดยใช้การสนทนากลุ่มและจัดเวทีวิพากษ์ 3) ทดลองใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มี ประสิทธิภาพเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา 4) ประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มี ประสิทธิภาพเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา และยังสอดคล้องกับ รมย์ พะโยม (2552, น. 117) ซึ่งได้พัฒนา รูปแบบการบริหารการปฏิบัติงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน จำแนกขั้นตอน ดังนี้ 1. การสังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารการปฏิบัติงานของสถานศึกษาขั้น พื้นฐานจากแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วจัดทำเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วน ประมาณค่าสอบถามผู้บริหารสถานศึกษา 2. การสร้างรูปแบบการบริหารการปฏิบัติงานของสถานศึกษาขั้น พื้นฐานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้ข้อมูลจากการสังเคราะห์ขั้นตอนที่ 1 ให้ ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาโดยสนทนากลุ่ม 3. การประเมินรูปแบบการบริหารการปฏิบัติงานของสถานศึกษาขั้น พื้นฐานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหาร สถานศึกษา และครูผู้สอน จำนวน 15 คน พิจารณาความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์

3.2 การประเมินรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมาโดย ผู้ทรงคุณวุฒิ 30 คน มีความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่ สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่

สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นผ่าน กระบวนการสร้างตามขั้นตอน อย่างเป็นระบบ ภายใต้การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ และการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิทำให้ได้รูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมาที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับแนวคิดของ วรรณฐา ทวีสุข (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินการจัดสภาพแวดล้อมและการจัดบริการด้านความปลอดภัยในโรงเรียนสันติคีรีวิทยาคม อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) จัดสภาพแวดล้อมด้านความปลอดภัย และ 2) การจัดบริการด้านความปลอดภัยในโรงเรียนสันติคีรีวิทยาคม อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า 1) จัดสภาพแวดล้อมด้านความปลอดภัยในโรงเรียนโดยรวมมีคุณภาพอยู่ใน ระดับดี และ 2) การจัดบริการด้านความปลอดภัยในโรงเรียนโดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดี เช่นกัน สิ่งที่โรงเรียนควรคำนึงได้แก่ การจัดทำป้ายเตือนเพื่อให้เกิดความปลอดภัยในสถานศึกษา การจัดน้ำดื่มให้ถูกสุขลักษณะและติดตั้งอย่างปลอดภัยต่อการใช้งาน การแจ้งให้ผู้ปกครองทราบถึงนโยบายการจัดการความปลอดภัยในโรงเรียน และการจัดอบรมฝึกซ้อมป้องกันภัยพิบัติหรือ อัคคีภัยเป็นประจำทุกปี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1. ผู้บริหารระดับนโยบายนำรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมาไปใช้ในการกำหนดนโยบายหรือกำหนดมาตรการ ให้มีการนำไปใช้ในสถานศึกษา เช่น การจัดสภาพแวดล้อมความปลอดภัย มาใช้ในการปรับปรุงบริบทสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้มีความปลอดภัย
2. ผู้บริหารระดับนโยบายควรนำไปกำหนดนโยบายการกำกับ และติดตามผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเกิดประสิทธิภาพใน ระดับปฏิบัติการ อย่างเป็นระบบ และติดตามผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์และเกิดประสิทธิภาพ ในระดับปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ดังนี้

1. ควรศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในสถานศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย
2. ควรนำรูปแบบการจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา ไปปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดประโยชน์จริงในทางปฏิบัติ และนำไปใช้ปรับปรุงการจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง และติดตามผลการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความต้องการพัฒนาการจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมาหรือในเขตการศึกษาอื่น ๆ
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษาอื่น เพื่อเป็นการเปรียบเทียบและนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเชิงพื้นที่ที่สถานศึกษาปลอดภัยจังหวัดนครราชสีมา ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

บรรณานุกรม

- กจิตตา ชินพิทักษ์วัฒนา. (2557). การประเมินความต้องการจำเป็นของผู้ดูแลเด็กในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยทารกวัยเตาะแตะในสถานรับเลี้ยงเด็ก (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- มูลนิธิศูนย์พิทักษ์เด็ก. (2557). โรงเรียนคุ้มครองเด็ก ตอน ความปลอดภัยในโรงเรียน เรื่องใหญ่ที่ต้องให้ความสนใจ. สืบค้นเมื่อ 8 พฤศจิกายน 2565, จาก <http://www.ffc.or.th/home/.html>
- ไมตรี บุญทศ. (2554). การพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพภายในที่ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (วิทยานิพนธ์ดุขสิทธิ์บัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี).
- รมย์ พะโยม. (2552). รูปแบบการบริหารการปฏิบัติงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (วิทยานิพนธ์ดุขสิทธิ์บัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- วรรุญญา ทวีสุข. (2560). การประเมินการจัดสภาพแวดล้อมและการจัดบริการด้านความปลอดภัยในโรงเรียนสันติคีรี วิทยาคม อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย. วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 6(2), น. 10-15.
- สมชัย จรรยาไพบูลย์. (2555). รูปแบบการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 (วิทยานิพนธ์ดุขสิทธิ์บัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี).
- สมยงค์ แก้วสุพรรณ. (2552). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผลเพื่อการประกันคุณภาพ การศึกษา (วิทยานิพนธ์ดุขสิทธิ์บัณฑิต, มหาสารคาม).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). คู่มือข้อปฏิบัติและมาตรการในการรักษาความปลอดภัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุพิรพัทธ์ พิมพ์มาศ. (2561). ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่. วารสารโพธิวิจัย, 2(2), น. 16-39.
- สุวณีย์ ศรีธรรมย์. (2555). สภาพและปัญหาการดำเนินการเกี่ยวกับความปลอดภัยด้านอุบัติเหตุของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในจังหวัดนครพนม (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนครพนม).
- Bunlungpattama, T. (2008). The Role of People in Educational Management. The City Journal, 4(85), p. 30.
- McCaslin, N. L., & Tibeziinda, J. P. (2014). Assessing target group needs. Retrieved 17 August, 2017, from <http://www.fao.org/docrep/w5830E/w5830e07.htm>.
- RSA Projects. (2010). the RSA Area Based Curriculum: Engaging the Local. Retrieved January 20, 2020, from <https://www.thersa.org/discover/publications-and-articles/reports/area-Basedcurriculum-engaging-the-local/DownloadThe>
- World Health Organization (WHO). (2003). Health promoting schools. Atmospheric Environment.

นิเวศวิถีที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6

The Ecological Way that Appears in Wannakhadi Lamnam Textbooks Grade 1-6

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 2) เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอ นิเวศวิถีที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยใช้แนวคิดทฤษฎีวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ รวมถึงแนวคิดองค์ประกอบของวรรณคดีและแนวคิดโวหารภาพพจน์ มาใช้ในการวิเคราะห์สารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและกลวิธีการนำเสนอในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ

ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาสารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านนิเวศวิถีเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ผลการศึกษาพบว่า สารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านนิเวศวิถีมี 9 ประเภท ปรากฏมากที่สุดตามลำดับไปถึงปรากฏน้อยที่สุด ดังนี้ คือ สื่อคำสอนแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน แร้งบันดาลใจในการแสดงอารมณ์สุขทุกข์ ปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้และประสบการณ์ใหม่ สัญลักษณ์ของพลังอำนาจ ศัตรูอุปสรรคภัยคุกคามชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยและเพื่อนในการเดินทางและดำเนินชีวิต ส่วนการศึกษากลวิธีการนำเสนอ นิเวศวิถีในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 พบว่าสารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการใช้กลวิธีการนำเสนอ นิเวศวิถีด้านองค์ประกอบของวรรณคดี ที่พบมากที่สุดตามลำดับคือ กลวิธีการนำเสนอผ่านสถานที่และฉาก ถัดมาคือ กลวิธีการนำเสนอผ่านแก่นเรื่อง กลวิธีการนำเสนอผ่านตัวละคร และสุดท้ายกลวิธีการนำเสนอผ่านพรรณนา ส่วนกลวิธีการนำเสนอ นิเวศวิถีด้านโวหารภาพพจน์มากที่สุดคือ โวหารภาพพจน์แบบสัญลักษณ์ อุปมา อติพจน์ สัทพจน์ นามนัย บุคลาธิษฐาน ปฏิพจน์ ความเปรียบประชด สมมติภาวะและอุปลักษณ์ ตามลำดับ

ARTICLE INFO:

Author:

1. คณาวุฒิ อินทร์แป้น

Kanawut Inpan
นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์และสังคมศาสตร์
สาขาวิชาการสอนภาษาและวรรณกรรมไทย
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Corresponding Author:

2. โสภี อุ้นทะยา

Sophee Oontaya
อาจารย์ที่ปรึกษาหลักนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์
และสังคมศาสตร์
สาขาวิชาการสอนภาษาและวรรณกรรมไทย
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คำสำคัญ : หนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ,
สารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม,
กลวิธีการนำเสนอ

Keywords : Wannakhadi Lamnam
Textbooks,
Nature And Environment Content,
Presentation Strategies

Article history :

Received : 26/10/67

Revised : 02/12/67

Accepted : 06/12/67

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the components of Buddhist leadership among school administrators. Under the jurisdiction of the Primary Educational Service Area Office in Nakhon Ratchasima Province. 2) To analyze needs Necessities of Buddhist leadership for educational institution administrators Under the jurisdiction of the Primary Educational Service Area Office in Nakhon Ratchasima Province 3) To create a strategy for developing Buddhist leadership among school administrators. Under the jurisdiction of the Primary Educational Service Area Office in Nakhon Ratchasima Province and 4) to evaluate strategies for developing Buddhist leadership among school administrators. Under the jurisdiction of the Primary Educational Service Area Office In Nakhon Ratchasima Province Using a multi-phase mixed methods research, divided into 4 phases: Phase 1 studied the components of Buddhist leadership among school administrators. By synthesizing relevant documents and research. and interviews with 5 experts. Phase 2: analyze needs. Necessities of Buddhist leadership for educational institution administrators Under the jurisdiction of the Primary Educational Service Area Office in Nakhon Ratchasima Province. By studying the current conditions and desired conditions of Buddhist leadership. The sample group included 306 administrators of primary education institutions in Nakhon Ratchasima Province. The results were used to analyze needs and needs to determine strengths, weaknesses, opportunities, and obstacles. Phase 3 created a strategy for developing Buddhist leadership of educational institution administrators. by drafting strategies together with advisors and group discussion with 11 people, and phase 4 assessed the Buddhist leadership development strategies of school administrators. By studying the opinions of 30 individual experts, the research tools included interviews, questionnaires, and form evaluation forms. Statistics used in data analysis include frequency, percentage, mean, standard deviation. Necessary index value and content analysis for qualitative data.

The results of the research found that the elements of the Buddhist leadership development strategy of school administrators consist of 3 elements as follows: 1) autocracy: self-centeredness, 5 elements, 2) secularism: human-centeredness, 5 elements, and 3) Dhammathipathai: Considering work as important, 5 elements and Buddhist leadership development strategies for school administrators, consisting of 3 main strategies, 5 secondary strategies and 20 methods of implementation. As for the results of the evaluation of the Buddhist leadership development strategies of school administrators, it was found that they were overall appropriate at the highest level. The overall possibility is at the highest level. and is overall useful at the highest level

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสร้างสรรคัวรรณคดีไทย ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ทำหน้าที่ในการสื่ออารมณ์ความรู้สึกของกวี ดังที่ปรากฏในงานประเพณีราชนิพนธ์ที่กวีได้พรรณนาถึงสิ่งที่พบเห็นระหว่างการเดินทางเชื่อมโยงกับ ความรู้สึกคิดถึงคนรักของตน แม้การพรรณนาดังกล่าวอาจจะไม่ได้มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติในด้านที่เป็นจริง แต่ก็แสดงให้เห็นว่าธรรมชาติมีความสำคัญต่อการสร้างสรรคัวรรณคดีไม่น้อยดังที่ Siwasariyanon (2001) กล่าวว่าในวรรณคดีไทยความรู้สึกรักธรรมชาติ เพลิดเพลินไปในความงามของป่าเขาลำเนาไพรก็มี อยู่เสมอ ในกวีนิพนธ์ไทยเกือบทุกเรื่องเราอาจกล่าวได้ว่า มีการพรรณนาความงามของป่าเขา ภูมิภาคไทย อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้ และสัตว์นานาชนิด

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ซึ่งถือเป็นแบบเรียนระดับชั้นแรกเริ่มของการศึกษาไทย ซึ่งความรู้ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ น่าจะเป็นประโยชน์แก่ระบบการศึกษาที่นักเรียนจะสามารถนำความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต ที่รู้จักความถูกต้องในหลักการดำรงชีวิตที่อาศัยระบบนิเวศร่วมกันของสิ่งมีชีวิตบนโลก แนวความคิดนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นความสัมพันธ์เชิงนิเวศระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ข้อที่ 5 ว่าด้วยเรื่องการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังเป็นการบูรณาการให้เข้ากับมาตรฐานการเรียนรู้ในสาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็นวิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ เช่น

แม่ไก่อยู่ในตะกร้า	ไข่มุขมาสีห้าใบ
อีแม่อีกมาไล่	อีแม่ไก่ไล่ตีกา
หมาใหญ่ก็ไล่เห่า	หมูในเล้าแลดูหมา
ปูแสมแลปูนา	กะปุม้าปูทะเล
เต่านาและเต่าดำ	อยู่ในน้ำกะจระเข้
ปลาทูลอยู่ทะเล	ปลาซีเหร์ไม่สู้ตี

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

จากบทประพันธ์ข้างต้น คือบทร้อยกรองที่จัดอยู่ในหนังสือ ประถม ก กา เป็นแบบฝึกอ่านและเขียนภาษาไทยของเด็กในสมัยก่อน ซึ่งทำให้เด็กรู้จักอ่านและเขียนสะกดคำเริ่มตั้งแต่แม่ ก กา และมาตราตัวสะกดตั้งแต่แม่กถึงแม่เกย ซึ่งเนื้อหาดังกล่าวนี้จัดอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นการฝึกให้นักเรียนมีความรู้ในเรื่องของคำที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้นตามช่วงวัยของนักเรียน เห็นว่าจากอดีตจนปัจจุบันบทประพันธ์ดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นที่จดจำได้อย่างง่ายของนักเรียนในช่วงวัยดังกล่าว ประเด็นที่เกี่ยวข้องหากจะมองในมิติของความสัมพันธ์เชิงนิเวศของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะเห็นว่า บทประพันธ์ข้างต้นมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติในเรื่องของสัตว์เลี้ยงสัตว์ป่านานาชนิด เช่น ไก่ อีกา สุนัข หมู ปู เต่า จระเข้ ปลาทูล สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นสัตว์บกสัตว์น้ำและสัตว์ทะเล สัตว์น้อยใหญ่ดังกล่าวเป็นสัตว์ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมของนักเรียนหรือเป็นความมุ่งหมายหนึ่งของผู้แต่งต้องการให้

นักเรียนจดจำคำดังกล่าวได้อย่างง่ายซึ่งเกิดจากประสบการณ์ที่พบเจอ และในอีกมิติหนึ่งหากจะกล่าวถึงความอุดมสมบูรณ์ในอดีตและปัจจุบันสามารถสรุปได้จากข้อมูลในบทประพันธ์ที่ว่า ในอดีตสัตว์เลี้ยงสัตว์ปามีจำนวนมาก และมนุษย์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสัตว์น้อยใหญ่จนสามารถนำมาเขียนเป็นบทกวีหรือบทกลอนได้ แต่ในขณะเดียวกันปัจจุบันนี้สัตว์เลี้ยงสัตว์ป่าที่สัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์เริ่มลดน้อยลง เนื่องจากสัตว์ป่าเกรงกลัวการทำร้ายหรือการล่าสัตว์ของมนุษย์มากยิ่งขึ้น และสัตว์เลี้ยงกลายเป็นสัตว์เลี้ยงเพื่อการตลาดมากกว่าการเลี้ยงเพื่อคร่ำเรื้อน สิ่งเหล่านี้จึงทำให้ระบบนิเวศเริ่มเปลี่ยนไปจากเดิมและส่งผลกระทบต่อสังคมจนทำให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรมไปจากอดีต แนวคิดการวิเคราะห์นี้ ผู้วิจัยอาศัยแนวคิด “ทฤษฎีการวิจารณ์เชิงนิเวศ (ecocriticism)” ของธัญญา สังขพันธานนท์ (2556) มาเป็นกรอบในการศึกษานิเวศวิถีในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ว่าสรุปคือ

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติกับธรรมชาติ โดยเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาที่ตรงประเด็นมากที่สุดคือการศึกษาดัชนีของวรรณคดีและวรรณกรรมไทย จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า “ทฤษฎีการวิจารณ์เชิงนิเวศ (ecocriticism)” เป็นกรอบแนวคิดที่ตรงประเด็นมากที่สุดซึ่งธัญญา สังขพันธานนท์ (2556) กล่าวว่า “ทฤษฎีวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ” (Ecocriticism) เป็นแนวคิดและทฤษฎีที่ให้ความสนใจศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมโดยใช้ฐานความรู้ด้านนิเวศวิทยา (Ecology) และแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยม (Environmentalism) มาเป็นพื้นฐานในการศึกษา เนื่องจากการวิจารณ์เชิงนิเวศ เป็นโมโนทัศน์และแนวคิดใหม่ในการศึกษาวรรณกรรมที่กล่าวได้ว่ามีรากฐานมาจากแนวคิดแบบหลังโครงสร้างนิยม โดยนัยนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ คือวาทกรรมชนิดหนึ่ง ที่พยายามให้ความหมายและสร้างความรู้ใหม่ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในวรรณคดี โดยกำหนดแนวคิดและความหมายในการศึกษาวรรณคดีทั้งในด้านกฎเกณฑ์ วิธีการวิเคราะห์วิจารณ์ในฐานะที่เป็น “พื้นที่ใหม่” (heterotopia) ของทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์ ที่แสดงให้เห็นการต่อสู้ช่วงชิงทางความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสร้างนิยามความหมายให้กับการศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณคดี ที่แตกต่างไปจากทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์อื่น ๆ

การศึกษาแนวคิดดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้สำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ายังไม่ปรากฏงานวิจัยที่ใช้ทฤษฎีวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศในการศึกษาหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย ชุด ภาษาเพื่อชีวิต วรรณคดีลำนำ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา “นิเวศวิถีที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6” โดยการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยนำทฤษฎีการวิจารณ์เชิงนิเวศ (ecocriticism) มาใช้วิเคราะห์ เนื่องจากทฤษฎีการวิจารณ์เชิงนิเวศนี้ เป็นทฤษฎีการวิจารณ์วรรณกรรมแนวใหม่ที่น่าสนใจให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติผ่านตัวบทวรรณกรรม อีกทั้ง เป็นทฤษฎีที่ยังไม่แพร่หลายในแวดวงวรรณกรรมวิจารณ์ของไทย ทั้งนี้เพื่อศึกษาข้อค้นพบความสัมพันธ์เชิงนิเวศของธรรมชาติกับมนุษย์ และธรรมชาติกับธรรมชาติในหนังสือเรียน อันจะเป็นการปลูกฝังชุดความคิดที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและไม่เอาเปรียบต่อผู้อื่น ทั้งนี้ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะสามารถศึกษาวิเคราะห์ผ่านตัวบทที่เป็นภาษารูปภาพ และเรื่องราวของวรรณคดีลำนำ เพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันของธรรมชาติกับมนุษย์อย่างสงบสุขได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาระัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1- 6
2. เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอเนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6
3. เพื่อสร้างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา
4. เพื่อประเมินกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ได้กำหนดการดำเนินการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน แต่ละขั้นตอนมี วิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

- 1.1 รวบรวมหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุด ภาษาเพื่อชีวิต วรรณคดีลำนำระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1-6 เพื่อศึกษาตัวบทที่สอดคล้อง
- 1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุด ภาษาเพื่อชีวิต วรรณคดีลำนำ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 แนวคิดทฤษฎีการวิจารณ์เชิงนิเวศ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

- 2.1 วิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6
- 2.2 กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6

3. ขั้นนำเสนอผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล

- 1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาใน จังหวัดนครราชสีมา จำนวนทั้งหมด 1,304 โรงเรียน
- 1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำนวน 306 โรงเรียน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรของ Taro Yamane (1976) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ขนาดตัวอย่างตามความคลาดเคลื่อน 5% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 306 โรงเรียน

1.3 ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนละ 1 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาหรือ รองผู้บริหารสถานศึกษา หรือ รักษาการในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาจำนวนโรงเรียนละ 1 คน รวมเป็น 306 คน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยกำหนดการศึกษาในพื้นที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีทั้งหมด 7 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการใน ปี 2565-2567

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาผู้วิจัยจะนำกรอบแนวคิดเกี่ยวกับ วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ และกลวิธีการนำเสนอ มาศึกษาความสัมพันธ์เชิงนิเวศที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยจะนำเสนอในบทที่ 3 และบทที่ 4 ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษานิเวศวิถีในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสาระตงะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 2) เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอในนิเวศวิถีที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ รวมถึงแนวคิดองค์ประกอบของวรรณคดีและแนวคิดโวหารภาพพจน์ มาใช้ในการวิเคราะห์สาระตงะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและกลวิธีการนำเสนอในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาสารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านนิเวศวิถีเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนํ้า ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ผลการศึกษาพบ สารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านนิเวศวิถีมี 9 ประเภท ปรากฏมากที่สุดตามลำดับไปถึงปรากฏน้อยที่สุด ดังนี้ คือสื่อคำสอนแนวทางการประพฤติปฏิบัติตน แร่งบันดาลใจในการแสดงอารมณ์สุขทุกข์ ปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้และประสบการณ์ใหม่ สัญญาของพลังอำนาจ ศัตรูอุปสรรคภัยคุกคามชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยและเพื่อนในการเดินทางและดำเนินชีวิต รายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบในวรรณกรรมเรื่อง ภาพวาดของสี่เทียน มาเล่นกันใหม่ แมวเหมียว แม่ไก่อยู่ในตระกร้า และฝนตกแดดออกนำเสนอความอุดมสมบูรณ์ของพันธุ์พืชตามธรรมชาติทั้งบนบกและในน้ำ และนำเสนอความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์หลากหลายชนิด มี นกกระจิบ แมว ไก่ เป็นต้น แสดงความหลากหลายของธรรมชาติที่มีอย่างอุดมสมบูรณ์

1.2 ปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ผลการศึกษาพบในวรรณคดีและวรรณกรรมเรื่อง วรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนการเดินทางของพลายน้อย รามเกียรติ์ ตอนศึกสายเลือด สังข์ทอง ตอนกำเนิดพระสังข์ เด็กเอ๋ย เด็กน้อย ตั้งไข่ล้มต้มไข่กิน ลูกแกะของซาฟิยะห์ คบคนพาล พาลพาไปหาผิด ขุนช้างขุนแผนตอนกำเนิดพลายงาม นำเสนอสารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านนิเวศวิถีในฐานะปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ คือ อาหาร ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ปัจจัยที่ไม่ปรากฏคือ เครื่องนุ่งห่ม ทั้งนี้ธรรมชาติในฐานะปัจจัยสี่ถือเป็นกระบวนทัศน์เชิงบวก เพราะมนุษย์อาศัยปัจจัยต่าง ๆ ตามธรรมชาติในการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

1.3 ความรู้และประสบการณ์ใหม่ ผลการศึกษาพบในวรรณคดีและวรรณกรรมเรื่อง ดวงจันทร์ของลำเจียก ระบายสายฟ้า ห้องสมุดป่า มาเล่นกันใหม่นำเสนอสารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในฐานะ ความรู้และประสบการณ์ ได้แก่ ธรรมชาติคือครูและธรรมชาติคือ ประสบการณ์ใหม่ เนื้อหาในวรรณคดีลำนํ้าแสดงให้เห็นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือว่าความรู้และประสบการณ์ใหม่ของมนุษย์ และเป็นนิเวศวิถีของมนุษย์รวมถึงสัตว์อีกด้วยเพราะธรรมชาติมีหลายมิติที่กล่าวถึงสีเขียวว่าเป็นความรู้และประสบการณ์ใหม่ที่พบเห็นในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติจึงมีฐานะเป็น “ความรู้และประสบการณ์ใหม่ของมนุษย์”

1.4 สื่อคำสอนแนวทางการประพฤติปฏิบัติตน ผลการศึกษาพบในวรรณคดีและวรรณกรรมเรื่อง การผจญภัยของสุดสาคร วิชาเหมือนสินค้า คบพาล พาลพาไปหาผิด ไก่แจ้แซ่เสียดยายกะตา ห้องสมุดป่าและสมุดมิตรภาพ นำเสนอสารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านนิเวศวิถีคือ สื่อคำสอนแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อเตือนสติมนุษย์ โดยอาศัยหลักธรรมเป็นแนวทางการสื่อสารผ่านธรรมชาติทั้งพืช สัตว์ แผ่นดิน แม่น้ำ ลม ไฟ ฯลฯ ทั้งนี้คำสอนเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.5 แร่งบันดาลใจในการแสดงอารมณ์สุขทุกข์ ผลการศึกษาพบในวรรณคดีและวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอน กำเนิดพลายงาม สังข์ทอง ตอนกำเนิดพระสังข์ ฝนตกแดดออก ดอกสร้อยแสนงาม รื่นรสสีกา ภาพวาดของแสงเทียน ลูกแกะของซาฟิยะห์ น้ำผึ้งหยดเดียว แมวเอ๋ย แมวเหมียวนำเสนอสารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านนิเวศวิถีคือแร่งบันดาลใจในการแสดงอารมณ์สุขทุกข์ 2 ลักษณะ คือ อารมณ์แห่งความสุข และอารมณ์แห่งความทุกข์ วาทกรรมดังกล่าวทำให้ผู้เรียนได้ความรู้

ในการสร้างแรงบันดาลใจ และเป็นการปลูกฝังการอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างยั่งยืน แสดงออกถึงสำนึกที่ดีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีเหตุผล

1.6 เพื่อนในการเดินทางและการดำเนินชีวิต ผลการศึกษาพบในวรรณคดีและวรรณกรรมเรื่องแมว เอ้ย แมว เหมียว ภาพวาดของสี่เทียน การผจญภัยของสุดสาคร ดวงจันทร์ของลำเจียก นำเสนอสารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านนิเวศวิถีคือ เพื่อนสำหรับระบายความทุกข์-สุขในชีวิต เพื่อนร่วมทาง กระบวนทัศน์เชิงบวกที่มนุษย์อาศัยธรรมชาติในการระบายความทุกข์ ก่อให้เกิดความผ่อนคลายและความสุขขึ้นเป็นลำดับ สิ่งเหล่านี้จะกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความรู้สึกใกล้ชิดธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในยามที่เห็นว่าผู้เรียนก็สามารถระลึกถึงธรรมชาติ ให้ธรรมชาติเป็นดังเพื่อนอยู่เคียงข้างลดความเสี่ยงในการทำร้ายชีวิตตนเองได้

1.7 สัญลักษณ์ของพลังอำนาจ ผลการศึกษาพบในวรรณคดีและวรรณกรรม เรื่องธนู ดอกไม้กับเจ้าชายน้อย ตั้งเอ๋ย ตั้งไข่ ดอกสร้อยแสนงาม ลูกแกะของซาฟิยะห์ และห้องสมุดป่า นำเสนอสารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านนิเวศวิถีคือ สัญลักษณ์ของพลังอำนาจ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอำนาจที่เกิดจากคุณธรรม การใช้อำนาจโดยไม่ชอบธรรม การใช้อำนาจในการแสวงหาผลประโยชน์ เนื้อหาดังกล่าวหากผู้เรียนสามารถวิเคราะห์แยกแยะได้ ผู้เรียนจะรู้สึกรักธรรมชาติที่ถูกควบคุมคุกคามโดยมนุษย์ และไม่ก่อให้เกิดความอหังการต่อธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรักธรรมชาติได้มากยิ่งขึ้น

1.8 ศัตรู อุปสรรค ภัยคุกคามชีวิต ผลการศึกษาพบในวรรณคดีเรื่องสังข์ทอง ตอนกำเนิดพระสังข์ น้ำผึ้งหยดเดียว ระเบิดสายฟ้า เรื่องเล่าจากพัทลุงและวิชาเหมือนสินค้า นำเสนอสารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านนิเวศวิถี คือ ศัตรู อุปสรรค ภัยคุกคามชีวิต โดยจำแนกได้ ดังนี้ 1) ธรรมชาติคืออุปสรรค 2) ธรรมชาติคือ ผู้คุกคามมนุษย์ 3) ธรรมชาติคือ ศัตรูหรือผู้ร้าย เนื้อหาดังกล่าวถือเป็นกระบวนทัศน์เชิงลบที่มนุษย์เกรงกลัวต่อธรรมชาติ ผู้เรียนจะได้รับความรู้ที่แฝงไว้ให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติและให้รู้ว่ามีมนุษย์ไม่สามารถเอาเปรียบธรรมชาติทุกอย่างได้

1.9 วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ผลการศึกษาพบในวรรณคดีและวรรณกรรมเรื่อง ตั้งเอ๋ย ตั้งไข่ พ่อค้าจากเกาะตะมะ ดวงจันทร์ของลำเจียก รินทร์สัสทวา เรื่องเป่าจากพัทลุง นำเสนอสารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านนิเวศวิถี คือ ธรรมชาติที่สนับสนุนวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย และธรรมชาติที่สร้างวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย เนื้อหาดังกล่าวถือเป็นกระบวนทัศน์ที่ชี้ให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติมากขึ้น

2. การศึกษาพฤติกรรมการนำเสนอนิเวศวิถีในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ผู้วิจัยได้นำแนวคิดมาวิเคราะห์พฤติกรรมการนำเสนอนิเวศวิถี จากการศึกษาพบว่าสารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการใช้พฤติกรรมการนำเสนอนิเวศวิถีด้านองค์ประกอบของวรรณคดี ที่พบมากที่สุดตามลำดับคือพฤติกรรมการนำเสนอผ่านสถานที่และฉาก ถัดมาคือ พฤติกรรมการนำเสนอผ่านแก่นเรื่อง พฤติกรรมการนำเสนอผ่านตัวละคร และสุดท้ายพฤติกรรมการนำเสนอผ่านพรรณนา ส่วนพฤติกรรมการนำเสนอนิเวศวิถีด้านโวหารภาพพจน์มากที่สุดคือ โวหารภาพพจน์แบบสัญลักษณ์ อุปมา อติพจน์ สัทพจน์ นามนัย บุคลาธิษฐาน ปฏิปุจฉา ความเปรียบประชด สมมติภาวะและอุปลักษณ์ ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 สื่อคำสอนแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ในองค์ประกอบของวรรณคดี กวีใช้พฤติกรรมการนำเสนอผ่านแก่นเรื่อง ตัวละคร ฉากสถานที่และพรรณนา ส่วนของโวหารภาพพจน์ กวีก็นำเสนอเปรียบเทียบใน อุปมา อุปลักษณ์ นามนัย สัญลักษณ์และสัทพจน์

2.2 แรงบันดาลใจให้แสดงอารมณ์สุข-ทุกข์ ในองค์ประกอบของวรรณคดี กวีใช้กลวิธีนี้ในการนำเสนอความทุกข์และความสุขผ่านฉาก สถานที่และสถานที่ ด้านการใช้โวหารภาพพจน์ก็ก็นำเสนอความเปรียบสุทุกข์กับโวหารแบบบุคลาธิษฐาน ความเปรียบประชด นามนัย สัญลักษณ์ ปฏิพจน์ สัทพจน์ อติพจน์และนามนัย

2.3 สัญลักษณ์ของพลังอำนาจ เช่น กวีนำเสนออิเวศวิถีนองค์ประกอบวรรณคดีที่เป็นตัวละคร แก่นเรื่องและทรศนะ โดยใช้โวหารสนับสนุนแบบ อุปมา นามนัย สัญลักษณ์ และอติพจน์

2.4 ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบของวรรณคดีที่กวีใช้นำเสนออิเวศวิถีนี้อาจ สถานที่หรือฉากและเวลา โดยใช้โวหารรูปแบบ อุปมา และสมมติภาวะเป็นตัวสนับสนุน

2.5 ความรู้และประสบการณ์ใหม่ มีการใช้โวหารนำเสนออิเวศวิถิ ได้แก่ อติพจน์และสัทพจน์

2.6 ศัตรู อุปสรรค และภัยคุกคามชีวิต ซึ่งกวีใช้องค์ประกอบประเภทแก่นเรื่อง ตัวละครและสถานที่ ในการนำเสนออิเวศวิถีนี โดยอาศัยโวหารภาพพจน์เป็นตัวช่วยให้มีความหมายมากขึ้น ได้แก่ โวหารนามนัย

2.7 ปัจจัยสี่ในการดำเนินชีวิต โดยกวีนำเสนอผ่านองค์ประกอบของวรรณคดีประเภทตัวละคร สถานที่หรือฉากในระหว่างการเดินทาง ซึ่งมีการใช้โวหารแบบอุปมา สัญลักษณ์ ความเปรียบประชด และบุคลาธิษฐาน เป็นตัวช่วยในการสื่อความหมายลึกซึ้ง

2.8 ผู้ให้กำเนิดและจุดจบของชีวิต กวีใช้กลวิธีในการนำเสนอขององค์ประกอบวรรณคดีประเภทเวลา สถานที่และใช้โวหารสื่อความหมายคือ อุปมา อติพจน์

2.9 วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย โดยกวีนำเสนอผ่านองค์ประกอบของวรรณคดีประเภทตัวละคร กลวิธีในการนำเสนอที่กล่าวมาข้างต้น จะช่วยสนับสนุนให้การนำเสนอสาระด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านอิเวศวิถิในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น รวมถึงสื่อความหมายถึงผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนเกิดการเข้าใจและเรียนรู้อิเวศวิถินำมาซึ่งการอนุรักษ์และหวงแหนธรรมชาติ เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย ข้อที่ 5 ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่กำหนดไว้

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาสาระด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แสดงให้เห็นถึงการให้ความหมายต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างหลากหลาย โดยผ่านการนำเสนออิเวศวิถิด้วยกลวิธีองค์ประกอบของวรรณคดีและการใช้โวหารภาพพจน์ ซึ่งเป็นความงดงามทางด้านวรรณศิลป์การประพันธ์วรรณกรรมและในวรรณคดีให้ความเพลิดเพลินใจแก่ผู้อ่าน ธรรมชาติมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือสื่ออารมณ์ความรู้สึกวรรณคดีไทยที่คัดสรรมาในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ สอดคล้องกับบวรภรณ์ อาจหาญ (2547) ที่อธิบายไว้ว่า ธรรมชาติเป็นแรงบันดาลใจของกวี เป็นวัตถุดิบที่กวีนำมาใช้สร้างขนบทางวรรณศิลป์ชั้นสูง บทพรรณนาธรรมชาติที่ปรากฏอันเข้มข้นของกวี รวมถึงเป็นเครื่องตกแต่งบทประพันธ์ด้วยถ้อยคำที่ทำให้เกิดความงดงามทางวรรณศิลป์ได้อย่างหลากหลาย

นอกจากความงามทางด้านวรรณศิลป์แล้ว ยังแฝงแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ในลักษณะ

ต่าง ๆ ผ่านวรรณคดีแต่ละประเภท ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดี นำมาดั่งกล่าว ปรากฏความสัมพันธ์ทั้งในด้านความเป็นมิตรกับธรรมชาติและ การล่วงเกินบุกรุกธรรมชาติ สอดคล้องกับคำอธิบายของธัญญา สังขพันธานนท์ (2552) ที่ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ในฐานะเป็นปัจเจกบุคคลในสองลักษณะ คือสำนึกในความเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติเกิดจากจินตภาพด้านดีต่อธรรมชาติ กับสำนึกในความเป็นอื่นของธรรมชาติ เกิดจากจินตภาพในด้านร้ายต่อธรรมชาติ เช่นเดียวกับ อรรวรรณ ฤทธิ์ศรีธร (2559) ได้ศึกษาเรื่อง จากมหัศจรรย์สู่มหันตภัย : การโยนความผิดให้ธรรมชาติ ใน “กุหลาบรัตติกาล” ปรากฏให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในสองด้านคือ ด้านความจริงของมนุษย์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ และการอยู่ร่วมกันของมนุษย์กับธรรมชาติ และในด้านความเป็นปรปักษ์กับธรรมชาติโดยมนุษย์เข้าไปแทรกแซงและทำลายระบบนิเวศทางธรรมชาติ ทำให้ระบบนิเวศเกิดการเปลี่ยนแปลงและเสื่อมโทรมลง

สารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นสื่อคำสอนจากธรรมชาติเพื่อเตือนสติมนุษย์ให้พึงสำนึกในบทบาทหน้าที่ของตนและไม่ประมาทต่อการทำงานรวมถึงการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นคำสอนในลักษณะเชิงบวกแฝงไว้ด้วยอุดมการณ์ทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักปฏิบัติตนเป็นคนดีมีศีลธรรม ซึ่งผู้เรียนจะได้รับข้อคิดและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันสอดคล้องกับประเวศ อินทองปาน (2553) ได้ศึกษาเปรียบเทียบนิเวศวิทยาในพุทธปรัชญากับนิเวศวิทยาแนวลัทธิตามทัศนะของอาร์เนแนสส์ มุ่งเน้นกระบวนการเปลี่ยนแปลงการมองโลกและชีวิตโดยตระหนักว่ามนุษย์เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ มนุษย์จึงไม่ควรไปรุกรานและทำร้ายธรรมชาติ ต้องมีความเข้าใจที่ถูกต้องหรือมีสัมมาทิฐิ และดำเนินตามหลักพุทธจริยธรรมมีศีลหรือวินัยด้วยท่าทีมิตรภาพต่อกัน ขณะเดียวกันก็เพิ่มคุณภาพชีวิตด้วยศีล สมาธิ และปัญญา และเป้าหมายสูงสุดคือการประจักษ์แจ้งถึงความเป็นอนัตตา ซึ่งทำให้มนุษย์คลายความเห็นแก่ตัวและคลายการมองสรรพสิ่งรอบตัวที่จะนำมาบำรุงบำเรอตนเองหรือนิพพาน ซึ่งเป็นรูปแบบแห่งการสำนึกทางนิเวศที่ยึดโยงสรรพสิ่งทั่วทั้งสากล

ส่วนสารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นสัญลักษณ์ของพลังอำนาจ ซึ่งเป็นสภาวะถือตนเหนือผู้อื่นอันเกิดจากอุดมการณ์ด้วยการแสดงถึงยิ่งใหญ่ของตน ทำให้ธรรมชาติถูกควบคุมคุกคามโดยมนุษย์และก่อให้เกิดความอหังการต่อธรรมชาติ ผลกระทบดังกล่าวเมื่อผู้เรียนแยกแยะจะเข้าใจและรู้สึกหวงแหนธรรมชาติ ซึ่งได้สอดคล้องกับมานิตย์ ไชยศักดิ์ (2557) ได้ศึกษาว่าทฤษฎีธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับการต่อสู้และการต่อรองเชิงอำนาจ : กรณีศึกษากลอนล่าของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ กล่าวถึงความหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ท้องถิ่น ถือเป็นสัญลักษณ์ของพลังอำนาจท้องถิ่นที่ส่งสะท้อนถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของชาวอีสาน จึงทำให้เกิดวาทกรรมโต้กลับกระแสของการพัฒนาที่ขาดความรับผิดชอบได้อย่างน่าสนใจ ในการส่งสารทางวัฒนธรรมให้ผู้คนชาวอีสานที่หลงใหลในมายาโลกาภิวัตน์ ปัจจุบันได้หวนกลับมามองถึงความต้องการที่แท้จริงในการดำเนินชีวิต มีชาวอีสานจำนวนมากไม่น้อยที่มีสำนึกรักษ์ท้องถิ่น และโยยหาวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมตามธรรมชาติ

อนึ่งสารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ถูกปลุกฝังความภาคภูมิใจ สร้างอัตลักษณ์ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปลุกฝังให้เกิดสำนึกเชิงนิเวศที่ดีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สอดคล้องกับสุนทร ค่ายอด (2558) ได้ศึกษาภาพเสนอและอุดมการณ์สิ่งแวดล้อมของชาติพันธุ์ปกากะญอในวรรณกรรมเยาวชนของมาลา คำจันทร์ โดยความเป็นชายขอบของชาติพันธุ์ปกากะญอในวัฒนธรรมล้านนานั้น มาลา คำจันทร์ ได้สร้างวรรณกรรมเรื่องหมู่บ้านอาบจันทร์ และลูกป่า ภายใต้อุดมการณ์สิ่งแวดล้อมที่เน้นการอนุรักษ์ และบรรยากาศทางวิชาการ

ที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม และการให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาด้านสิ่งแวดล้อมของชนเผ่า โดยการสร้างภาพเสนอใหม่ให้กับชาติพันธุ์ปกากะญอในสองลักษณะคือ ภาพเสนอของชาวเขาผู้ทรงจริยธรรม และเน้นภาพเสนอของชาวเขาที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาติพันธุ์ปกากะญอมีภาพลักษณ์ที่ดีขึ้น

จากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น คือลักษณะความสอดคล้องเกี่ยวกับการศึกษาสารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านนิเวศวิถี หรือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเปรียบเทียบให้เห็นถึงผลการศึกษาคั้งนี้ ถึงแม้ว่าการศึกษาในประเด็นนี้จะมีความคล้ายคลึงกันอยู่บ้าง แต่งานวิจัยเล่มนี้มีความแตกต่างจากการศึกษาเล่มอื่น ๆ ทั้งในเรื่องของขอบเขต ความหมาย และกลวิธีการนำเสนอในนิเวศวิถี ดังนี้

นิเวศวิถีในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำประกอบไปด้วยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ความรู้และประสบการณ์ใหม่ สื่อคำสอนแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน แกรงบันดาลใจในการแสดงอารมณ์สุขทุกข์ เพื่อนในการเดินทางและการดำเนินชีวิต สัญลักษณ์ของพลังอำนาจ ศัตรู อุปสรรค ภัยคุกคามชีวิต และวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยในส่วนของกลวิธีการนำเสนอ ได้แก่ 1) องค์ประกอบของวรรณคดี ประกอบด้วย เรื่องราวหรือข้อคิด ตัวละคร สถานที่ และเวลา และพรรณนา 2) โวหารภาพพจน์ ประกอบด้วย อุปมา อุปลักษณ์ นามนัย บุคลาธิษฐานสัญลักษณ์ อติพจน์ สัทพจน์ ปฏิพจน์ความเปรียบประชด และสมมติภาวะ

จากการอธิบายผลการศึกษาศารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านนิเวศวิถีที่ปรากฏข้างต้น สารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในวรรณคดีลำนำ เป็นเนื้อหาที่อธิบายให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แฝงไว้ด้วยอุดมการณ์ทางคุณธรรม อุดมการณ์ทางวัฒนธรรม อุดมการณ์ความเชื่อท้องถิ่น และอุดมการณ์ความเชื่อดั้งเดิม นับเป็นแนวทางช่วยสนับสนุนความคาดหวังที่รัฐต้องการสร้างเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ให้กับผู้เรียน ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมและยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยใช้ธรรมชาติเป็นสื่อในการสอน ตลอดจนการคัดเลือกวรรณคดีและวรรณกรรมที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับวาทกรรมและอุดมการณ์ดังกล่าว มาให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างเหมาะสมในแต่ละระดับชั้นแต่ละช่วงวัย ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี สอดรับกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ข้อหนึ่งที่ว่าผู้เรียนจะต้องมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม ให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะเนื้อหาวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ดังนั้นเพื่อปลูกจิตสำนึกที่ดีต่อธรรมชาติให้กับผู้เรียน ควรมีการศึกษาวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ เช่น หนังสืออ่านเสริมนอกเวลา วรรณกรรมสมัยใหม่ เพื่อให้เห็นความสำคัญของธรรมชาติ และสามารถนำผลการศึกษามาถ่ายทอดให้กับผู้เรียนต่อไป

2. การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาวรรณคดีไทยอย่างกว้าง ๆ มิได้กำหนดวรรณคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งเฉพาะเป็นขอบเขตเพื่อศึกษาศารัตถะด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างละเอียด การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการกำหนด

ขอบเขตจากวรรณคดีเฉพาะเรื่อง ก็อาจจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจนิเวศวิถีในวรรณคดีอย่างละเอียดและชัดเจนยิ่งขึ้น

3. ผู้สอนรายวิชาภาษาไทยสามารถนำความรู้จากผลการวิจัยนี้ ไปขยายหรือต่อยอดการสอนหรือการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อให้ได้ผลว่ามีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วรรณคดีลำนำให้น่าสนใจยิ่งขึ้น รวมทั้งอาจเป็นภาพสะท้อนไปยังผู้ที่มีบทบาทในการคัดสรรตัวบทวรรณกรรมและวรรณคดีไทย มาบรรจุไว้ในหนังสือเรียน เพื่อใช้ในการปรับปรุงหรือเพิ่มเติมเนื้อหาของตัวบทให้มีประเด็นในการศึกษาได้มากขึ้น

4. ควรมีการศึกษาสารัตถะธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านนิเวศวิถีในหนังสือเรียนรายวิชาอื่น ๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชนไทยได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: สกสค.ลาดพร้าว.
- _____. (2564). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีลำนํ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: สกสค.ลาดพร้าว.
- _____. (2564). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีลำนํ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: สกสค.ลาดพร้าว.
- _____. (2564). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีลำนํ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: สกสค.ลาดพร้าว.
- _____. (2564). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีลำนํ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: สกสค.ลาดพร้าว.
- _____. (2564). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีลำนํ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: สกสค.ลาดพร้าว.
- _____. (2564). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีลำนํ้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: สกสค.ลาดพร้าว.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2553). วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ: วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมไทย. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- _____. (2556). วรรณคดีสี่เขียว กระบวนทัศน์และวาทกรรมธรรมชาติในวรรณคดีไทย. ปทุมธานี: นาค.
- ประเวศ อินทองปาน. (2553). การศึกษาเปรียบเทียบนิเวศวิทยาในพุทธปรัชญากับนิเวศวิทยาแนวลัทธิทศณะของอาร์เนแนสส์. วารสารมนุษยศาสตร์. 17(2), 71-88.
- มานิตย์ โศกค้อ. (2557). วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับการต่อสู้และการต่อรองเชิงอำนาจกรณีศึกษากลอนล่าของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์. วารสารมนุษยศาสตร์, 1(1), 37.
- วัชรภรณ์ อัจหาญ. (2547). บทพรรณนาธรรมชาติในวรรณคดีไทย : ความจริง ความสมจริง และความงามทางวรรณศิลป์. วารสารมนุษยศาสตร์. 12, 105-117.
- สุนทร ค่ายอด. (2560). วรรณคดีสี่เขียว กระบวนทัศน์และวาทกรรมธรรมชาติในวรรณคดีไทย. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 5(2), 10-21.
- อรวรรณ ฤทธิศรีธร. (2557). เอื้องแสนเพ็ง : ตำนานท้องถิ่นกับนัยเชิงนิเวศในนวนิยายเรื่อง ฤดูดาว. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.